

LÄROPLAN FÖR ÅLANDS LYCEUM 2016

Godkänd av
Ålands gymnasiums styrelse
18.05.2016

Revideringar

Reviderad och godkänd av styrelsen för Ålands gymnasium 22.11.2016.

Innehåll

I Allmän del

1	VERKSAMHETSIDÉ OCH VISIONER	6
1.1	Utbildningspolitiska mål	7
1.2	Temaområden	8
2	VÄRDEGRUND	11
2.1	Bildning	11
2.2	Synen på lärande	12
3	LÄRMILJÖ	12
3.1	Trygghet och säkerhet	13
3.2	Närstudier	13
4	STUDIER	14
4.1	Inriktningsstudier	14
4.2	Personlig studieplan	16
4.3	Kursformad undervisning	16
5	TILLGODORÄKNANDE	20
6	STUDENTEXAMEN	20
7	HANDLEDNING UNDER STUDIETIDEN	21
7.1	Studiehandledning	22
7.2	Samarbete med vårdnadshavare	22
8	STÖD FÖR LÄRANDE OCH STUDIER	22
9	STUDERANDEVÅRD	23
10	BEDÖMNING	24
10.1	Kursbedömning	24
10.2	Bedömning vid tillgodoräknande av studier	25
10.3	Omtagning	25
10.4	Rättelse av bedömning	26
10.5	Bedömning av ämneslärokurs	26
10.6	Gymnasiexamensbetyg	27
10.7	Övriga betyg	27
11	SAMARBETE	28
12	UTVÄRDERING OCH KVALITETSSÄKRING	28
13	STYRDOKUMENT	29

II Inriktningar och kurser

1	Allmänbildande gymnasieutbildning - timfördelning 2016	31
2	Estetisk inriktning	32
3	Humanistisk-samhällsvetenskaplig inriktning	33
4	Inriktningen hälsa och idrott	34

5	Naturvetenskaplig inriktning	35
III Ämnesdel: Mål och centralt innehåll för lärandet		
1	Svenska och litteratur	37
1.1	Lärokursen svenska och litteratur	37
1.2	Lärokursen svenska som andraspråk och litteratur	44
2	Språk	52
2.1	Lärokurser på A-nivå	53
2.1.1	Engelska, A-lärokurs	53
2.1.2	Finska, A-lärokurs	56
2.1.3	Finska, A2-lärokurs	57
2.2	Lärokurser på B-nivå	59
3	Matematik	62
3.1	Matematik, lång lärokurs	62
3.2	Matematik, kort lärokurs	70
4	Biologi	75
5	Geografi	82
6	Fysik	87
6.1	Fysik, lång lärokurs	87
6.2	Fysik, kort lärokurs	92
7	Kemi	94
7.1	Kemi, lång lärokurs	95
7.2	Kemi, kort lärokurs	99
8	Filosofi	101
9	Psykologi	105
10	Historia	111
11	Samhällskunskap	119
12	Religion	124
12.1	Evangelisk-luthersk tro	125
13	Livsåskådningskunskap	129
14	Hälsokunskap	134
15	Hälsa och idrott	138
16	Idrott	142
17	Bildkonst	145
18	Musik	152
19	Teater och drama	156
20	Informationsteknik	158
21	Lärandestrategi	162

Bilagor

Ålands lyceums trivselregler	166
Ålands lyceums IT-plan	169
Ålands lyceums krishanteringsplan	170
Ålands lyceums handlingsplan mot kränkande behandling	171
Alkohol- och drogförebyggande program för landskapets skolor	173
Ålands lyceums handlingsplan för studerande med studiesvårigheter	175
Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling	176
Tabell som anger nivåkraven för olika språk	186
Ålands lyceums regelverk för tentamen i språk	187
Ålands lyceums regelverk för fritt valda kurser	188
Ålands lyceums handlingsplan för studerande i behov av särskilt stöd	190
Ålands lyceums handlingsplan för studerande med talrädsla	191
Ålands lyceums studerandevårdsplan	192

I ALLMÄN DEL

---

1 VERKSAMHETSIDÉ OCH VISIONER

Vid Ålands lyceum ges enligt LL om gymnasieutbildning (2011:13) allmänbildande gymnasieutbildning som förbereder studerande för högskolestudier eller andra på gymnasieutbildning baserade studier. Den allmänbildande gymnasieutbildningen bygger på grundskolans lärokurs och avslutas med studentexamen.

Ålands landskapsregering är huvudman för myndigheten Ålands gymnasium som upprätthåller skolan Ålands lyceum. Ålands gymnasium har en av styrelsen antagen vision "Ålands gymnasium – mötesplatsen för kunskap och idéer" som fastställer att målet är att studerande får fördjupad kunskap och förmåga att fortsätta utvecklas på det sätt man själv vill.

Studerande ska genom sina studier i Ålands lyceum tillägna sig kunskaper, färdigheter, attityder och värderingar som ger dem förutsättningar att samverka med andra och handla på ett ansvarsfullt, demokratiskt, empatiskt och framgångsrikt sätt.

Undervisningen ska ge grundläggande kunskaper och färdigheter i olika ämnen, utveckla och fördjupa den studerandes bildning och språkliga kompetens samt stöda en helgjuten personlighetsutveckling.

Undervisningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Skolans verksamhet och undervisning ska präglas av jämställdhet och ge studerande möjlighet att i sitt framtida liv och värvagera jämställt och verka för jämställdhet.

Det dagliga arbetet i skolan ska genomsyras av ömsesidig hänsyn, omsorg och respekt och vedertaget goda seder. Lärare och övrig personal ska inte bara handleda de studerande utan också i detta hänseende vara goda förebilder.

Ålands lyceums verksamhet visar att skolan är en lärande organisation som främjar allas lärande och kontinuerliga kompetensutveckling. Dagens och framtidens forskning och kunskapsutveckling sker alltmer i nätverk och i projekt. Genom ett pedagogiskt ledarskap med klart uttalade mål bygger Ålands lyceum en lärande gemenskap i dialog med studerande, lärare och övrig personal och med beaktande av samhällets krav och utveckling. Studerande ska efter avslutade studier verka i en värld som präglas av teknologisk och digital utveckling. Skolans kontinuerliga utveckling ger studerande möjlighet att utveckla sitt kollaborativa lärande och kunskapsskapande. Digitaliseringen möjliggör också användning av olika slag av kunskapsmiljöer.

Delaktighet och gemenskap främjas i verksamheten. Studerande sporras till aktivt deltagande på olika områden och till att uttrycka sin åsikt. Studerande tränar och utvecklar sin sociala kompetens genom kollaborativa arbetsätt.

Studerande, lärare och övrig personal arbetar i en rofylld och trivsamt miljö och känner trygghet. I skolans vardag och rutiner läggs fokus på välbefinnande och en hållbar framtid. Alla verkar för ett ansvarsfullt förhållningssätt till miljö och naturresurser.

Skolans verksamhetskultur präglas av öppenhet för kulturell mångfald och en strävan att öka språkmedvetenheten. I undervisningen utvecklar studerande sin verbala förmåga och får insikt om språkets fundamentala betydelse för varje vetenskapsområde och för mänsklig kommunikation.

Ålands lyceums mål

Studerande ska

- förvärva goda kunskaper och färdigheter
- utveckla ett mångsidigt akademiskt språk
- utveckla sin skapande förmåga på olika områden
- uppnå en god bildning
- uppnå en god digital kompetens
- stärka förmågan att i team och socialt samverka utveckla kunskap
- utveckla förmågan att tänka och handla självständigt, etiskt och konstruktivt, men med respekt för allas lika värde

- utveckla en förmåga att kritiskt granska olika budskap
- ges utrymme till individuell utveckling och mognad
- utveckla förståelse för kulturell mångfald och för kulturens betydelse
- inse sitt ansvar för natur, miljö och hållbar utveckling
- komma till insikt om sitt eget ansvar både personligt och samhälleligt
- utveckla glädje och intresse att ständigt vidga och fördjupa sina kunskaper och därmed sin beredskap att leva och fungera i en föränderlig och globaliserad värld

1.1 Utbildningspolitiska mål

Ålands landskapsregering och Ålands lagting har 26.6.2015 på förslag av en parlamentariskt tillsatt utbildningsdelegation antagit ett utbildningspolitiskt program "Kompetens 2025" som ska prägla utvecklingen inom den åländska utbildningen fram till 2025.

Det utbildningspolitiska programmet har fem ledord: hållbarhet, entreprenörskap, digitalisering, flexibilitet, jämlikhet och jämställdhet samt integration. Vid utformandet av denna läroplan har lagtingets och landskapsregeringens ledord beaktats.

1.1.1 Hållbarhet

Den åländska utbildningen ska stå för en hållbar ekonomisk, ekologisk, kulturell, social och kompetensmässig utveckling. Kunskap och innovation är en förutsättning för att garantera lokal framgång i en internationaliserad värld och för att skapa ett livskraftigt och utvecklingsbenäget samhälle. Hållbarhet är vår tids största utmaning och ansvar. Människan måste hitta vägar till tillväxt och framsteg utan att tära på jordens resurser eller på människorna. Skola och utbildning har en nyckelställning för att främja en hållbar och demokratisk utveckling.

1.1.2 Entreprenörskap

Den åländska skolan ska väva samman företagsamhet, intraprenörskap och entreprenörskap och utveckla studerandes kreativa och kommunikativa färdigheter. Entreprenörskap handlar om allt från ren kunskap om att starta och driva företag till främjande av kreativitet, nyfikenhet, fantasi, självkänsla och självständigt tänkande. Skola och utbildning ska stimulera entreprenörmässiga förhållningssätt.

1.1.3 Digitalisering

Digitaliseringen innebär omvälvande framsteg med oanade möjligheter. Den samhälleliga digitaliseringen har gjort, gör och kommer att fortsätta göra det möjligt för människor och organisationer att kommunicera och utbyta information på helt nya sätt. Skola och utbildning ska ge studerande digital kompetens så att de kritiskt kan ta del av och använda informationssamhällets teknik i studier, arbetsliv och på fritiden. Studerande behöver även utveckla förståelse för mediernas roll och funktion i samhället.

1.1.4 Flexibilitet

Den flexibla skolan tar hänsyn till den enskilda individens behov och förutsättningar. Flexibla utbildningsvägar och examina minskar överlappande utbildningar och effektiviserar användningen av utbildningens resurser. Skola och utbildning ska sträva till att skapa individuella studievägar, men även olika undervisningsmetoder och -former.

1.1.5 Jämlikhet och jämställdhet

Utbildningen ska ge studerande möjlighet att utveckla sina färdigheter utifrån de egna resurserna samtidigt som den ska förbereda för ett yrkesliv där de individuella lösningarna är färre eller saknas helt. Skolan ska ha resurser och beredskap att möta studerande som behöver särskilt stöd. Jämlikhet och jämställdhet handlar om en socialt hållbar skola där alla får kunskaper och färdigheter för ett självständigt liv och för att fungera som aktiva medborgare i ett demokratiskt samhälle. Skola och utbildning ska främja jämlikhet och jämställdhet.

1.1.6 Integration

En integrerad skola ska beakta även studerande som på grund av bristande språkkunskaper har svårt att tillgodogöra sig undervisningen. Skola och utbildning har till uppgift att främja språkkunskaper och ge studerande med annan språkbakgrund kunskap om arbetslivets och samhällets spelregler.

1.2 Temaområden

Undervisningen inom alla ämnesområden är utformad på ett sådant sätt att studerande på ett konkret och utvecklande sätt lär sig

- utforska och analysera nutida företeelse och miljöer
- förstå samband, interaktion och beroendeförhållanden mellan olika företeelser
- strukturera större helheter på ett sätt som sammanför och kombinerar olika kunskaps- och färdighetsområden
- kunskapsdelning, kollaborativt lärande och kreativt tänkande
- utveckla förmågan att framföra gemensamma idéer och lösningar
- framföra åsikter och förändringsförslag på ett konstruktivt och faktaunderbyggt sätt
- inse vikten av att arbeta för en hållbar utveckling

Aktivt medborgarskap, entreprenörskap och arbetsliv

Målet för temaområdet är att stärka de studerandes motivation och vilja att aktivt engagera sig i samhället. Målet är också att öka studerandes kännedom om arbetslivets villkor och den egna drivkraftens, entreprenörskapets, betydelse för studieresultat och framtida karriär.

I temaområdet ingår också att studerande utvecklar sin kunskap om den åländska självstyrelsen, historien, kulturen och språket. Undervisningen lyfter fram Åland som en del av Norden och Europa. Den ger studerande en grundlig insyn i Ålands särställning och demilitariseringens och neutraliserings bakgrund.

Skolans verksamhet och undervisning ger studerande sådana upplevelser i lärprocessen som inspirerar till ett företagsamt och ansvarsfullt agerande.

Genom att kontinuerligt arrangera tematillfällen med inbjudna föreläsare från samhälle och arbetsliv får studerande insyn i samhällets och arbetslivets regler och villkor. Skolan har också ett fungerande nätverk i f.d. studerande, företrädare för företag och organisationer som kan ge en realistisk bild av samhället och arbetslivet.

Temaområdet innebär att studerande ska

- förstå principerna för hur medborgarsamhället och den offentliga makten fungerar samt utifrån detta analysera olika samhällsfrågor
- få en grundlig insikt i Ålands särställning
- bredda sin kunskap om arbetsliv och företag samt entreprenörskap
- se påverkningsmöjligheter
- kunna använda sina språkkunskaper och utveckla sina kommunikativa färdigheter
- analysera gränserna för ansvarsfull yttrandefrihet

- lära sig planera och förutse, bedöma situationer och ta rimliga risker samt hantera besvikelser och misslyckanden
- våga ta initiativ och starta diskussioner
- bli medveten om sina färdigheter och styrkor samt göra genomtänkta val inför framtiden

Välbefinnande och trygghet

Målet för temaområdet är att ge studerande en helhetsbild av de fysiska, psykiska, sociala, samhällsleliga och kulturella faktorer som påverkar vårt välbefinnande. Målet är också att uppmuntra till en aktiv livsstil och lära studerande att på olika sätt främja sin fysiska och mentala hälsa och identifiera möjliga riskfaktorer.

Skolans verksamhet är utformad så att studerande upplever välbefinnande och trygghet. I skolan känner studerande gemenskap och omsorg. Denna skolkultur omfattar all undervisning, studerandevårdens och studeranderådets arbete samt samarbetet mellan skolan och studerandes vårdnadshavare. Skolan samarbetar också med polis och räddningsverk för att förverkliga temaområdet.

Temaområdet innebär att studerande ska

- kunna beskriva psykiskt, socialt, fysiskt och kulturellt välbefinnande
- förstå människors olika behov i olika livssituationer
- förstå faktorer som påverkar den egna hälsan
- kunna reflektera över hur man själv kan främja sitt eget, andras och samhällets välbefinnande och trygghet
- kunna identifiera och motverka olika former av mobbning, trakasseri, rasism och utanförskap
- kunna hantera konflikter på ett konstruktivt sätt
- känna till samhällsleliga åtgärder som befrämjar individers välbefinnande och trygghet

Hållbar livsstil och globalt ansvar

Målet för temaområdet är att inspirera till en hållbar livsstil som gagnar hållbar utveckling där människors verksamhet anpassas till naturens bärkraft och begränsade resurser. Med kunskap och fakta som underlag kan studerande bli ansvarsfulla aktörer med förmåga och vilja att verka för en hållbar framtid.

Undervisningen och skolans verksamhet ger studerande en helhetsbild av vilka förändringar som är nödvändiga för att uppnå en hållbar utveckling. I skolans verksamhet inkluderas studerande i arbetet för en hållbar livsstil.

Temaområdet innebär att studerande ska

- känna till grundläggande fakta om hållbar livsstil ur ekologisk, ekonomisk, social och kulturell synvinkel
- komma till insikt om att en hållbar livsstil förutsätter att alla delar måste utvecklas i samma riktning
- kunna analysera och bedöma förändringar i naturmiljöer, byggda miljöer och sociala miljöer som grund för positiva lösningar
- känna till faktorer som påverkar klimatförändringen och som hotar den biologiska mångfalden
- kunna förstå hur klimatförändringen påverkar miljö och mänsklig verksamhet
- kunna analysera globaliseringen och bedöma hur den påverkar en hållbar livsstil
- känna till olika sätt att minska fattigdom och ojämlikhet
- kunna analysera samband mellan en hållbar livsstil, produktions- och konsumtionsätt samt politiska beslut

Kulturkompetens och internationalism

Målet för temaområdet är att studerande får utveckla flerspråkighet och vidga sin kunskap om olika kulturer, kulturell identitet och mångfald. Studerande ska ges beredskap och kompetens att leva och arbeta i en alltmer internationaliserad värld där olika identiteter, språk, religioner och livsåskådningar samverkar och påverkar varandra.

Undervisningen och skolans verksamhet ger studerande nödvändiga redskap för internationellt arbetsliv och för en komplex värld. Skolan erbjuder olika möjligheter till internationellt och kulturellt utbyte. Skolåret innehåller evenemang som ger studerande kulturella upplevelser och som håller traditioner vid liv.

Temaområdet innebär att studerande ska

- känna till de mänskliga rättigheterna och kunna reflektera över hur de kan främjas i kulturellt och ideologiskt mångskiftande grupper
- kunna reflektera över kulturarv, värderingar, ekonomi och andra omständigheter som ligger till grund för kulturella identiteter och levnadsvanor, såväl i den egna åländska vardagen som i övriga världen
- kunna stärka sin kulturella identitet på ett positivt sätt
- utveckla sin kännedom om olika kulturer och förstå olika kulturfenomen utgående från skiftande livssituationer
- förstå hur det materiella och immateriella kulturarvet har uppkommit och hur det kan utvecklas
- utveckla sin språkmedvetenhet och flerspråkighet
- verka i kulturellt mångskiftande nätverk och miljöer med respekt och tolerans

Medier och multilitteracitet

Målet för temaområdet är att fördjupa studerandes multilitteracitet och förståelse för mediekulturen. Multilitteracitetsbegreppet är en utvidgning av det vidgade textbegreppet, där texter ses som helheter bestående av verbala, visuella, auditiva, numeriska eller kinestetiska symbolsystem eller kombinationer av dessa.

Undervisningen och skolans verksamhet med ett bibliotek som hjärta för multilitteraciteten stärker och fördjupar studerandes kompetens på området. Studerande lär sig ta del av medier på olika sätt och företrädesvis genom interaktion och i team med andra studerande.

Temaområdet innebär att studerande ska

- fördjupa och utveckla sin multilitteracitet, framför allt sin förmåga att tolka, producera och kritiskt granska olika former av texter
- kunna utnyttja olika medier på ett ansvarsfullt sätt
- fördjupa sin insikt om språkets fundamentala betydelse inom olika vetenskapsområden och konstinriktningar
- lära sig att på ett ansvarsfullt sätt söka, välja, använda och dela olika typer av texter vid informationsökning och i studier
- utveckla sin förmåga att kommunicera och påverka genom att producera medietexter tillsammans med andra i olika miljöer och med olika verktyg
- öva sig i mediekritik genom att studera och analysera samhällseliga, ekonomiska och kulturella faktorer som påverkar mediernas verksamhet
- känna till centrala upphovsrättsliga regler och normer för yttrandefrihet samt ur ett medieperspektiv kunna analysera etiska och estetiska frågor

Teknologi och samhälle

Målet för temaområdet är att fördjupa studerandes förståelse för sambandet mellan den tekniska utvecklingen och samhällsutvecklingen. Människan har byggt och kommer att bygga världen med

teknikens hjälp. Tekniska lösningar bygger på kunskap om naturlagar och –fenomen. Med teknikens hjälp kan människor med kunskaper och kreativitet hitta lösningar som gagnar hållbar utveckling.

Undervisningen ger studerande möjlighet att bedöma teknologiska utvecklingstrender och -alternativ utifrån etiska och ekonomiska grunder, men också ur välbefinnande- och säkerhetsperspektiv. Därigenom tillägnar sig studerande faktakunskap som utgångspunkt för att kunna ta ställning till den teknologiska utvecklingen. Skolan ger i undervisningen studerande möjlighet att arbeta i digitala miljöer. Skolan sporrar också studerande att samarbeta med olika aktörer inom teknologiområdet.

Temaområdet innebär att studerande ska

- använda kunskaper och färdigheter i olika läroämnen för att bedöma tekniska fenomen och reflektera över följderna av tekniska innovationer och olika utvecklingsmöjligheter på det teknologiska området
- förstå människans förhållande till teknologin och kunna reflektera kring teknologins roll och betydelse för levnadsvanor, samhällsförändringar och miljöns tillstånd
- kunna se och förstå sambanden mellan vetenskap, konst och teknologisk utveckling
- våga utnyttja sina möjligheter, sin kreativitet och förmåga att lösa problem samt lära sig se misstag som en erfarenhet i en kreativ process
- utveckla sin samarbetsförmåga och företagsamhet
- bekanta sig med företag och innovativa aktörer i arbetslivet
- kunna göra förnuftiga tekniska val som konsument och medborgare
- kunna reflektera över samband och samverkan mellan teknologi, ekonomi och politik
- bedöma hur olika tekniska alternativ påverkar utvecklingen i arbetsliv, arbetsform och sysselsättning

2 VÄRDEGRUND

Undervisningen och verksamheten i Ålands lyceum bygger på FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och på konventionen om barnets rättigheter. Studierna ska ge studerande möjlighet att bilda sig en klar uppfattning om vilka värderingar som ligger till grund för de mänskliga rättigheterna och på vilka sätt rättigheterna främjas.

Ålands lyceum följer också den värdegrund som är utformad i Ålands gymnasiums strategi 2020 och som omfattar demokrati, ansvar, respekt, arbetsglädje och utveckling.

Studierna och verksamheten stöder på olika sätt jämställdhet, likabehandling, demokrati och välbefinnande. Undervisningen är religiöst och partipolitiskt obunden. Verksamheten präglas av delaktighet, gemenskap och respekt. I Ålands lyceum respekterar vi människan och miljön. Vi bemöter varandra jämlikt med vänlighet och tolerans. Vi godkänner alla människors lika värde. Vårt kulturarv och våra traditioner värnas. Både i studierna och i skolans verksamhet sporrar och värdesätts studerandes kreativitet, inre drivkraft, ärlighet och uthållighet.

Undervisningen och samvaron i Ålands lyceum utmärks av

- ömsesidig respekt, värme och vänlighet
- goda seder
- en trygg och lugn studiemiljö
- ansvar för eget lärande
- öppenhet

I Ålands lyceum formulerar de studerande värdeord som konkretiserar skolans värdegrund.

2.1 Bildning

I Ålands lyceum ses bildningen som en process och undervisningen syftar till att bevara studerandes frågvishet livet igenom. Skolans övertygelse är att allsidig och fördjupad kunskap ger studerande

förmåga att träffa kloka val. Genom att välja det goda kan studerande inte bara uppnå livskvalitet för egen del utan också skapa förutsättningar för en positiv framtid för mänskligheten.

Studerande utvecklar enligt detta bildningsideal en sund omdömesförmåga på basis av kunskap och etisk reflektion. Målet är att studerande utvecklar en vilja att arbeta för positiva förändringar och lär sig hantera konflikter på ett konstruktivt sätt.

2.2 Synen på lärande

I Ålands lyceum ses lärandet som ett resultat av studerandes aktiva, målinriktade och självstyrda arbete. Under lärprocessen tolkar, analyserar och utvärderar studerande olika former av information, bygger ny kunskap och fördjupar sin kompetens.

Studerande får genom undervisningen redskap att analysera sitt eget lärande och får möjlighet att hitta strategier för att förbättra sin lärprocess. Studerande kan därigenom bedöma och utveckla sina studiefärdigheter och sitt tänkande på ett konstruktivt sätt.

Arbetsmetoderna är språkutvecklande. Lärandet sker genom kommunikation där studerande interagerar med lärare, medstuderande och andra individer. Lärandet är mångfasetterat och lärprocessen är knuten till olika aktiviteter, situationer och kulturer.

Lärande handlar om att förstå och läraren har genom sitt engagemang en avgörande roll för att väcka studerandes intresse för ämnet och kunskapsområdet. Lärandet är en individuell process som kräver koncentration och reflektion, och varje studerande måste ta ansvar för sitt eget lärande. I gymnasiet ska de studerande handledas att upptäcka samband mellan begrepp, vetenskapsområden och kunskaper och att tillämpa det de tidigare lärt sig. En studerande som är medveten om sin lärprocess kan bedöma och utveckla sina studiefärdigheter och sitt tänkande. Läraren ger studerande hjälp, stöd och handledning genom att använda anpassade och varierande undervisningsmetoder. Handledning och konstruktiv respons stärker självförtroendet och hjälper den studerande att utveckla sitt tänkande och arbeta på ett ändamålsenligt sätt.

Studerande ska i lärprocessen

- arbeta såväl individuellt som kollaborativt
- hitta sin egen väg till lärande och kontinuerligt utveckla sin lärprocess
- realistiskt kunna bedöma sitt lärande, dra fördel av sina starka sidor och bearbeta svagheter till styrkor
- genom relevant kunskap kunna bedöma informationens tillförlitlighet
- producera egen kunskap på ett kreativt och innovativt sätt
- använda sig av tillgängliga digitala och andra redskap och texter som representerar multilitteracitet

Undervisningen och kursupplägget är utformat på ett sådant sätt att synen på lärande förverkligas i skolans dagliga arbete.

3 LÄRMILJÖ

Lärmiljön i Ålands lyceum är utformad i enlighet med synen på lärande och målen för undervisningen. Den präglas av positiva psykosociala och fysiska faktorer framför allt i skolans atmosfär, men också i organisation, lokaler, inredning och utrustning.

I undervisningen tillämpas sådana metoder som utvecklar studerandes förmåga till kritiskt och kreativt tänkande och som stärker studerandes färdighet att lösa problem. Lärmiljön utformas så att studerande vågar experimentera, ifrågasätta och nyfiket ställa frågor. Studerande sporras till aktivt deltagande och till att utveckla sina samarbetsfärdigheter.

Studenter använder digitala lärmiljöer, studiematerial och verktyg för att söka och utvärdera information i olika former och för att producera och dela kunskap. Skolans bibliotek är en viktig lärmiljö.

I skolan råder en trygg miljö som ger studenter möjlighet att koncentrera sig på lärandet. Skolans trivselregler revideras kontinuerligt och utformas i dialog med lärare, studenter och övrig personal.

Bilaga 1: Ålands lyceums trivselregler

Bilaga 2: Ålands lyceums IT-plan

3.1 Trygghet och säkerhet

Ålands lyceum följer utarbetade handlingsplaner som ger anvisningar för hur alla bör handla i olika situationer som hotar trygghet och säkerhet. Skolans anställda och studenter ska årligen ta del av de handlingsplaner som beskriver hur skolan utryms och vilka regler som gäller vid brandalarm.

Bilaga 3: Ålands lyceums krishanteringsplan

Bilaga 4: Ålands lyceums handlingsplan mot kränkande behandling

Bilaga 5: Alkohol- och drogförebyggande program för landskapets skolor

3.2 Närstudier

Skolans studenter har närvaroplikt och är skyldiga att delta i lektioner och andra till skolan hörande aktiviteter. Rektor kan i enlighet med landskapslagen om gymnasieutbildning (2011:13, 38 §) på ansökan av den studenter eller omyndig studerandes vårdnadshavare av särskilda skäl bevilja befrielse från att delta i viss undervisning. Studenter har också rätt att genom självstudier avlägga kurser som ingår i Ålands lyceums kursutbud (se 4.3.4. Självstudier).

3.2.1 Ledighet

Rektor kan på ansökan av studerandes eller omyndig studerandes vårdnadshavare av särskild orsak bevilja en studenter begränsad ledighet från skolarbetet (2011:13, 39 §).

En ansökan som omfattar 1 – 2 dagar riktas till grupphandledare och ledigheten beviljas/avslås av grupphandledare. En ansökan om ledighet som omfattar fler än två dagar riktas till rektor som beviljar/avslår ansökan efter diskussion med vårdnadshavare och berörda lärare. Ansökan om ledighet görs på särskild blankett.

3.2.2 Frånvaro på grund av sjukdom

Studenter som drabbas av sjukdom ska anmäla detta till skolan. Vårdnadshavare anmäler sjukfrånvaro för omyndig studenter. Studenter måste uppvisa sjukintyg över sjukdom som varar längre än tre dagar och vid återkommande kortare sjukfrånvaro.

Studenter som är frånvarande från ett bedömningstillfälle ska uppvisa intyg som verifierar sjukdomsfallet.

Skolans studieguide ger mer detaljerade anvisningar om reglerna för frånvaro.

Skolan hjälper och stöder studenter som drabbas av sjukdom som föranleder längre frånvaro. Skolan vägleder och utarbetar i dialog med studenter och studerandes vårdnadshavare en strategi för hur studierna på bästa sätt kan genomföras.

3.2.3 Studieuppehåll

Studerande har rätt att anhålla om studieuppehåll för maximalt ett år utan att förlora sin studieplats. Ansökan om studieuppehåll riktas till rektor som fattar beslut i ärendet. Om studerande är omyndig ska också vårdnadshavare underteckna ansökan.

Ansökan om studieuppehåll görs på särskild blankett. Studerande bör innan ansökan inlämnas diskutera sina planer och de orsaker som ligger till grund för ansökan med sin studiehandledare.

Studerande som beviljats studieuppehåll måste inom angiven tid meddela skolan om de avser att återuppta studierna. Studerande som inte meddelar skolan inom angiven tid anses ha avslutat sina studier. Skolan utfärdar då ett skiljebetyg.

4 STUDIER

Utbildningen som leder till studentexamen omfattar minst 75 kurser, obligatoriska och valfria, i svenska och litteratur, språk, humanistiska vetenskaper, samhällsvetenskaper, naturvetenskaper, konst- och kulturvetenskaper, idrott och hälsovetenskaper samt informationsteknik. I kursutbudet finns också en obligatorisk kurs i lärandestrategi.

Studierna är upplagda så att examen kan avläggas efter tre år studier. Studerande har möjlighet att förlänga studietiden med ett år och avlägga examen inom fyra år.

Inför varje läsår utarbetas en studieguide som innehåller information om studieupplägg, undervisning, tidpunkter för prov och bedömningstillfällen samt andra viktiga upplysningar.

Skolan utarbetar också en kurskatalog som innehåller detaljerade kursbeskrivningar (kursernas innehåll, mål, förkunskapskrav, läromedel, bedömning, möjlighet till självstudier mm.). Katalogen uppdateras kontinuerligt.

4.1 Inriktningsstudier

För att främja studiemotivationen ges den studerande möjligheten att välja en av följande inriktningar

- Estetisk inriktning (ES)
- Humanistisk-samhällsvetenskaplig inriktning (HS)
- Inriktningen hälsa och idrott (HI)
- Naturvetenskaplig inriktning (NV)

Sökande som önskar studera på inriktningen hälsa och idrott eller den naturvetenskapliga inriktningen anmäler detta i samband med ansökan om studieplats vid Ålands lyceum. Val till de övriga två inriktningarna görs under det första läsårets vårtermin.

Studerande kan byta inriktning under det första eller andra läsåret. Studerande kan också byta inriktning senare om hen kan slutföra sina studier och avlägga examen inom fyra år.

4.1.1 Estetisk inriktning

Inriktningen vänder sig till studerande som vill fördjupa och utveckla sina kunskaper och sin konstnärliga begåvning i bildkonst, dans eller musik. Målet är att studerande ska utveckla sina förutsättningar för fortsatta studier inom området konst- och kulturvetenskaper. Studerande väljer ett av konst- och kulturvetenskapsämnena bildkonst, dans eller musik som fördjupning och läser minst åtta kurser (se kapitel II, Inriktningar och kurser). I fördjupningen ingår ett diplomarbete eller motsvarande. Undervisningen i ämnena dans och musik sker vid Ålands musikinstitut och utmynnar i kursexamen på institutnivå eller offentligt examensarbete i form av en konsert eller ett framträdande.

Den som vill ha dans eller musik som fördjupningsämne ska vara inskriven i Ålands musikinstitut fr.o.m. årskurs 1 samt ha uppnått den färdighetsnivå som musikinstitutet kräver.

Studerande ska

- uppnå en god grund för högskolestudier
- förvärva grundläggande kunskaper om kultur och estetik
- utveckla sin förmåga att skapa, känna inlevelse och uttrycka budskap
- utveckla sin förmåga att möta, uppleva och analysera olika uttrycksformer
- lära sig kommunicera med estetiska medel
- stärka sin självkänsla och den egna konstnärliga identiteten
- öka sin förståelse för den egna kulturen och för andra kulturers uttrycksformer
- lära sig värdesätta kulturella tjänster

4.1.2 Humanistisk-samhällsvetenskaplig inriktning

Inriktningen vänder sig till studerande som är intresserade av samhällsfrågor och till studerande som vill fördjupa sina språkkunskaper. Målet är att stimulera de studerandes utveckling till kompetenta och aktiva medborgare så att de kan verka för ett demokratiskt och jämställt samhälle. Som fördjupning väljer studerande minst åtta kurser i humanistisk-samhällsvetenskapliga ämnen, såsom filosofi, historia, hälsokunskap, psykologi, religion och samhällskunskap, samt/eller i främmande språk, såsom finska, franska, ryska, spanska och tyska (se kapitel II, Inriktningar och kurser).

Studerande ska

- uppnå en god grund för högskolestudier
- utveckla förståelse för människan och de faktorer som påverkar hennes beteende, självkänsla och välbefinnande
- öka sina kunskaper om och intresset för samhällsfrågor och olika kulturer
- lära känna grunderna för det västerländska kulturarvet lika väl som det specifikt åländska
- fördjupa sina språkkunskaper
- utveckla sin kommunikativa färdighet

4.1.3 Inriktningen hälsa och idrott

Inriktningen vänder sig till studerande som är intresserade av hur man lever ett hälsosamt och sunt liv. Inriktningen passar både hälsoinriktade och idrottsintresserade ungdomar. Den gynnar och stöder den åländska idrotten och kommer hela det åländska samhället till nytta genom att höja hälsomedvetenheten. Inom inriktningen läser de studerande sex fördjupningskurser i hälsa och idrott och två fördjupningskurser i hälsokunskap (se kapitel II, Inriktningar och kurser). Dessutom har de möjlighet till specialidrott.

Studerande ska

- uppnå en god grund för högskolestudier
- lära sig förstå helhetsbegreppet hälsa som grund för ett gott liv
- förvärva kunskap om hur människan fungerar och inse livsstilens betydelse för hälsan
- lära sig förstå sambandet mellan hälsa och fysisk aktivitet
- inhämta kunskap om förebyggande hälsoarbete ur ett samhällsekonomiskt perspektiv
- förvärva grundläggande kunskaper om ledarskap
- få möjlighet till egen utveckling inom sin idrott

4.1.4 Naturvetenskaplig inriktning

Inriktningen vänder sig till studerande som är intresserade av naturvetenskap, matematik och teknik. Målet är att studerande utvecklar sitt matematisk-naturvetenskapliga tänkande så att de är redo

för fortsatta studier inom dessa ämnesområden. Studerande inom inriktningen läser lång kurs i matematik, fysik och kemi samt väljer minst tre kurser fördjupning i något eller några av ämnena biologi, fysik, geografi, kemi eller matematik (se kapitel II, Inriktningar och kurser).

Studerande ska

- uppnå en god grund för högskolestudier
- förvärva kunskaper om hur matematiken kan tillämpas inom naturvetenskaper och teknik
- skapa sig en helhetsbild av såväl den levande som den livlösa naturen
- få insikt i hur människan och naturen fungerar och hur människans handlande påverkar miljön
- förstå hur olika ekosystem är uppbyggda, från atomens byggstenar till större helheter
- få möjlighet till fördjupade studier inom sitt naturvetenskapliga intresseområde

4.2 Personlig studieplan

Lagen om gymnasieutbildning (13:2011) fastställer att varje studerande ska ha en personlig studieplan (PSP). I den personliga studieplanen antecknas åtminstone

- inriktningsstudier
- studerandes val av kurser
- studerandes mål för studierna
- planerad studietid
- erkänt kunnande från tidigare studier
- studerandes behov av stödåtgärder och kompensatoriska åtgärder
- vilka stödåtgärder och kompensatoriska åtgärder som studerande tagit del av
- bedömning av kurser
- bedömning av ämnen
- studentexamensprov med bedömning
- övriga noteringar

Den personliga studieplanen ska revideras under studiernas gång ifall studieupplägget förändras. Studerande och vårdnadshavare ska ha kontinuerlig möjlighet att granska studieplanen via skolans webbaserade administrationsprogram. Om studerande önskar göra förändringar ska dessa göras i samråd med ansvarig studiehandledare. Studerande, studiehandledare och lärare ska med den personliga studieplanen som grund se hur studierna framskrider och ta initiativ till förändrat upplägg om studierna inte fortskrider enligt plan.

4.3 Kursformad undervisning

Den allmänbildande gymnasieutbildningen i Ålands lyceum ordnas i kursform där en kurs till sitt innehåll omfattar 38 h. Den lärarledda undervisningen sker under lektioner, där en lektion omfattar 60 minuter, varav 45 minuter är undervisning och 15 minuter reserveras för studerandes rast. Undervisningen kan fördelas på längre arbetspass om skolan så beslutar under förutsättning att studerande får stipulerad tid för lärarledd undervisning. Studerande måste avlägga minst 75 obligatoriska och valfria kurser i den omfattning som timfördelning och inriktningsstudierna förutsätter samt studentexamen för att erhålla allmänbildande gymnasieexamen.

De olika kurserna indelas i

- **obligatoriska kurser**, som alla studerande i Ålands lyceum ska avlägga. Antalet obligatoriska kurser framgår av timfördelning för de olika inriktningarna (se kapitel II, Inriktningar och kurser).
- **valfria kurser**, som ger fördjupning och breddning av det kunskapsstoff som inhämtas i de obligatoriska kurserna. Studerande måste välja fördjupningskurser inom sin egen inriktning, men kan utöver det välja även andra valfria kurser som skolan erbjuder. Vissa valfria kurser ger enbart grundläggande kunskaper, andra kombinerar olika vetenskapsområden (ämnesövergripande temastudier).

- **fritt valda kurser**, som är ett samlingsnamn för kurser och kursavsnitt som inte hör till skolans utbud av obligatoriska och valfria kurser. Hit hör också kurser som studerande fått tillgodo efter byte av nivå i ett läroämne där kurserna till mål och innehåll saknar motsvarighet på den nya nivån. Av de fritt valda kurserna kan maximalt åtta vara sådana som har externa aktörer som huvudman (se 4.3.7 Fritt valda kurser).

Samtliga obligatoriska kurser erbjuds i regel varje år. De flesta valfria kurser kan läsas varje läsår, men vissa erbjuds vartannat eller vart tredje år.

Läroämnena är indelade i olika kurser som är bundna till årskurser. Vissa kurser kan avläggas i godtycklig ordning och väljas från andra årskurser än den egna. Kursordning och förkunskaper framgår av de beskrivningar som finns i kurskatalogen.

Läsåret är indelat i perioder och de studerandes schema varierar från period till period. Under perioderna blockläses ämnena. Idrottsundervisningen är inte periodiserad utan löper över hela läsåret. Av schematekniska eller pedagogiska skäl kan vissa kurser sträcka sig över flera perioder.

4.3.1 Studietakt

Studerande som avser att slutföra sina studier inom tre år avlägger i regel ca 30 kurser under det första och det andra läsåret samt ca 15 kurser och de avslutande examensproven under det tredje läsåret. Studerande kan efter överenskommelse med studiehandledaren välja att slutföra sina studier på fyra år. Oavsett studietid varierar antalet kurser per period. Studerande som valt att avlägga examen inom fyra år bör hålla en studietakt som ger realistisk möjlighet att avlägga fastställt antal kurser och slutprov inom fyra år. Studerande kan av särskilda skäl på ansökan till Ålands gymnasiums styrelse beviljas studierätt även under ett femte år.

Studerande ska under varje period avlägga minst tre kurser med godkänd bedömning. Studerande som har underkänd bedömning i två på varandra följande kurser i samma ämne har inte rätt att gå vidare i studierna i detta ämne innan någondera kursen avlagts med godkänd bedömning. Studerande som har svårigheter att klara fastställd studietakt ska ta initiativ till studiehandledning och stödundervisning. Studerande och studiehandledare klargör studiesituationen och tar i samråd beslut om eventuella åtgärder. Vid behov kallas vårdnadshavare, grupphandledare, vederbörande ämneslärare och/eller rektor till möte.

Studerande som fortsättningsvis, trots att skolan erbjudit handledning och stöd, inte klarar stipulerad studietakt förlorar rätten till studiestöd. Skolan informerar vederbörande myndighet.

Studerande som inte följer stipulerad studietakt och/eller upprepat och gravt försummar sina studier kan av Ålands gymnasiums styrelse avskiljas från studierna för maximalt ett år (LL om gymnasieutbildning 2011:13). Ett sådant beslut kan komma i fråga först efter det att den studerande fått såväl muntlig som skriftlig varning och getts tillfälle att yttra sig. För vidare information, se bilaga 6.

Bilaga 6: Ålands lyceums handlingsplan för studerande med studiesvårigheter

4.3.2 Språkprogram

Ålands lyceum erbjuder undervisning i A1- och A2-språk samt i B1 - B3-språk.

- A1-språket är det första främmande språket som inleds i grundskolans åk 3. A1-språket i Ålands lyceum är engelska och är obligatoriskt för alla.
- Finska erbjuds på tre nivåer. Finska kan läsas som A-språk, som A2-språk (en fortsättningskurs baserad på grundskolans lärokurs i finska), och som B3-språk där undervisningen inleds på nybörjarnivå.
- Franska och tyska erbjuds som B1- eller B2-språk. Ett B1-språk inleds i grundskolans åk 7 och B2-språket inleds i grundskolans åk 8. Språkstudierna i Ålands lyceum inleds i den kurs som motsvarar studerandes förkunskaper.

- Franska, ryska, spanska och tyska erbjuds som B3-språk och undervisningen inleds på nybörjarnivå.

Studerande i Ålands lyceum ska enligt fastställd timfördelning med godkänd bedömning förutom engelska avlägga fastställt antal kurser i ett obligatoriskt språk. Studerande med annan språkbakgrund än svenska som valt att bedömas enligt lärokursen svenska som andra språk och litteratur kan i enlighet med gymnasielagens 38 § (2011:13) beviljas befrielse från det andra obligatoriska språket om studerande kan dokumentera kunskaper i ett annat språk som motsvarar läroplanens kunskapsnivå i det andra obligatoriska språket enligt den europeiska språkskalan (se bilaga 7 och 8). Studerande ska dokumentera sina muntliga och skriftliga färdigheter och sin läs- och textförståelse. Ansökan riktas till rektor.

Studerande som har något av de språk som undervisas i Ålands lyceum som modersmål eller som har mycket goda kunskaper i språket ifråga och som önskar få kunskaperna bedömda utan att delta i undervisningen kan dokumentera sitt kunnande i en tentamen. Tentamen sker vid ett tillfälle, men kan delas upp i olika delförhör. Tentamen omfattar hörförståelse, textförståelse, grammatik, produktiva uppgifter och muntliga delar. Tentamen bedöms i enlighet med de kunskapskrav som är angivna i skolans läroplan och i enlighet med studentexamens kunskapskrav för ifrågavarande språk. Studerande får en bedömning som omfattar samtliga kurser som tentamen omfattar. Studerande har efter slutförd tentamen rätt att delta i undervisningen i enskilda kurser. Ansökan om tentamen riktas till vederbörande ämneslärare. För vidare information, se bilaga 9.

Studerande inleder studierna i B-språk i den kurs som motsvarar hens förkunskaper. Efter att studierna inletts har studerande inte längre rätt att delta i eller tentera de kurser i språket ifråga som har en lägre kunskapsnivå som mål för kunnandet. Byte av studieupplägg kan om vissa villkor uppfylls komma ifråga (se 4.3.5 Ändring av studieupplägg).

Bilaga 7: Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling

Bilaga 8: Tabell som anger nivåkraven för olika språk

Bilaga 9: Ålands lyceums regelverk för tentamen i språk

4.3.3 Val av kurser

Studerande väljer kurser inför följande läsår under vårterminen. Studiehandledare ger information om kursutbudet i god tid före kursvalet.

De olika läroämneskurser som erbjuds finns presenterade i läroplanens ämnesdel och i kurskatalogen.

Studerande kan under studiernas gång göra vissa ändringar i sin personliga studieplan. Ändringar i periodens studieupplägg måste göras inom fastställd tid i samråd med studiehandledaren. Studerande har rätt att på nytt avlägga och bli bedömd i en kurs som hen redan avlagt. Se studieguiden för mer information.

Rektor fattar årligen beslut om vilka kurser i kursutbudet som kan förverkligas.

4.3.4 Självstudier

Studerande har i regel rätt att genom självstudier avlägga kurser som ingår i Ålands lyceums kursutbud. Självstudierna bedöms genom en eller flera, muntliga eller skriftliga tentamina. I kursbeskrivningarna finns anvisningar om vilka kurser som inte kan genomföras med självstudier. Studerande som bedriver självstudier har ansvar för att inhämta de kunskaper som kursmålen stipulerar.

I regel kan studerande beviljas rätt till bedömningstillfälle endast i de perioder då kursen i fråga finns på schemat. Studerande som bedriver självstudier har rätt att få anvisningar av berörd lärare. En kurs som genomförs med självstudier ska avläggas med godkänd bedömning för att räknas in i studerandes personliga studieplan.

Studerande har rätt att vid ett bedömningstillfälle tentera genomförda kurser, såväl underkända som godkända, om inte annat stipuleras i kursbeskrivningen.

För tentamen i språk gäller särskilda regler (se 4.3.2 Språkprogram).

4.3.5 Ändring av studieupplägg

Studerande har rätt att avbryta de läroämnen som är valfria. Då ett valfritt läroämne avbryts stryks samtliga kurser i ämnet i den personliga studieplanen.

Studerande har också rätt att byta nivå i läroämnen med olika lärokurser. Vederbörande ämneslärare ger då ett utlåtande om vilken kurs som bäst motsvarar studerandes kunskaper. Vid nivåbyte tillgodoräknas de godkända och underkända kurser som till mål och innehåll motsvarar kurser i den valda läroämnesnivån. Om studerande har avlagt flera kurser än vad som kan tillgodoräknas i den nya lärokursens program räknas därutöver avlagda godkända kurser tillgodo som fritt valda kurser.

Följande regler för byte av lärokurs gäller:

- Byte från finska som A1-språk till A2-språk måste ske innan den femte kursen i A1-spåket påbörjats.
- Byte från finska som A2-språk till B3-språk måste ske innan den femte kursen i A2-språket påbörjats.
- Byte från lång till kort lärokurs i matematik måste ske innan den sjunde kursen i lång matematik påbörjats.
- Byte från kort till lång lärokurs i matematik kan göras under förutsättning att studerande kan redovisa erforderliga kunskaper.
- Byte från kurs 4 till kurs 1-3 i B1- och B2-språk (där språkstudierna påbörjats i grundskolan) kan ske efter det att den fjärde kursen slutförts. Byte kan komma ifråga om studerande uppenbart saknar förutsättningar att gå vidare i språkstudierna. Byte sker efter lärarens rekommendation.

4.3.6 Temastudier

I temastudierna kombineras olika vetenskapsområden på ett sådant sätt att studerande kan skapa sig en helhetsbild av ett skeende, driva ett projekt och arbeta i team. Temastudierna erbjuder studerande möjlighet att kombinera och tillämpa kunskaper och färdigheter från olika läroämnen.

Målet för undervisningen i temastudier är att studerande ska

- söka och hitta samband med olika begrepp och perspektiv inom olika vetenskapsområden och konstarter
- ta ställning till olika problem, fenomen och frågeställningar och självständigt i samarbete med andra på ett nyfiskt och analyserande sätt presentera lösningar eller faktaunderbyggda slutsatser
- dra nytta av de kunskaper och färdigheter som de erhållit i sina studier i olika ämnen
- söka information ur olika källor på ett källkritiskt och tillförlitligt sätt
- tillämpa och utveckla sin digitala kompetens
- kunna arbeta målinriktat och konstruktivt som medlem av en grupp och kunna ta ansvar för hela gruppens arbete

Ålands lyceum strävar till att inom ramen för temastudierna ge studerande möjlighet att ta sig an aktuella frågor varför kursernas innehåll kontinuerligt revideras. De olika kurser som erbjuds inom ramen för temastudier presenteras och kompletteras i kurskatalogen.

4.3.7 Fritt valda kurser

Fritt valda kurser är ett samlingsnamn för kurser och kursavsnitt som inte hör till timfördelningens obligatoriska och valfria kurser.

Fritt valda kurser erbjuds inom skolans kursutbud, såsom nationella eller internationella studentbyten, skolarrangemang, och verksamhet för att utveckla förenings- eller demokratikunskap. Utbudet varierar utifrån efterfrågan, behov och ekonomiska resurser.

Fritt valda kurser erbjuds också av andra skolor, utbildningsinstitutioner eller organisationer. Studerande kan ansöka om att få avlägga delar av eller hela examensdelar av en yrkesinriktad utbildning. Studerande kan också ansöka om att som fritt valda kurser delta i olika utbildningar eller aktiviteter om de kan anses komplettera lyceets utbildningsutbud och bidra till en breddad kompetens. Av de fritt valda kurserna kan maximalt 8 vara sådana som har externa aktörer som huvudman.

De fritt valda kurserna måste följa en fastställd plan och vara handledda. Vid Ålands lyceum fungerar en lärare som ansvarig för de fritt valda kurserna. Ansvarig lärare sköter information, handlägger ansökningar och följer upp att deltagandet sker enligt fastställt regelverk. Läraren har också ansvar för att kontinuerligt utvärdera verksamheten och överlämna utvärderingen till rektor för kännedom. För vidare information, se bilaga 10.

Bilaga 10: Ålands lyceums regelverk för fritt valda kurser

5 TILLGODORÄKNANDE

Studerande som har slutfört studier som till sitt innehåll och mål motsvarar kurser vid Ålands lyceum har rätt att få dessa bedömda och erkända som prestationer.

Studerande anhåller innan studierna i vederbörande kurs/ämne inleds om tillgodoräknande av tidigare slutförda studier. Anhållan lämnas till rektor som fattar beslut i ärendet. Till anhållan bifogas betyg eller intyg över avlagda och bedömda studier. Rektor beslutar också om prestationen kan överföras till studerandes personliga studieplan med bedömning. Prestationer som bedömts i en annan vitsordsskala omvandlas till lyceets vitsordsskala 4 – 10. I studerandes personliga studieplan antecknas att prestationen tillgodoräknats och inlämnade betyg eller intyg arkiveras. Om rektor finner att prestationerna inte till fullo motsvarar de kunskapskrav och mål som läroplanen stadgar bör studerande i enlighet med rektors beslut delta i ett bedömningstillfälle för att få sina tidigare studieprestationer bedömda och tillgodoräknade.

Studerande som beslutar att byta lärokurs i samma läroämne har rätt att få de avlagda kurserna tillgodo. Då en studerande övergår från lång lärokurs i ett ämne till en kort räknas hans studier enligt den långa lärokursen tillgodo i den korta lärokursen i den utsträckning som kursernas mål och centrala innehåll motsvarar varandra (se 10.5 Bedömning av ämneslärokurs). Vitsorden för den långa kursen överförs som godkänd eller underkänd prestation för den korta lärokursen. Resterande godkända kurser tillgodoräknas som fritt valda kurser. Studerande som övergår från kort till lång kurs har också rätt att få avlagda kurser räknade tillgodo. Studerande påbörjar studierna på den långa nivån i den kurs som motsvarar hans kunskapsnivå.

Om studerande genom tidigare icke-formellt lärande eller genom annan erfarenhet förvärvat ett kunnande som till sitt innehåll och mål motsvarar kurser vid Ålands lyceum kan studerande rikta en anhållan om tillgodoräknande till skolans rektor. Studerande ska bifoga skriftlig dokumentation som påvisar det kunnande som studerande önskar få tillgodoräknat i studierna. Rektor fattar beslut i ärendet.

6 STUDENTEXAMEN

Studerande ska för att erhålla allmänbildande gymnasieexamen avlägga de obligatoriska och valfria kurser som fastställs i timfördelningen och studentexamen.

Studentexamen består av minst fyra prov, av vilka provet i modersmål och litteratur är obligatoriskt. De övriga tre väljs från följande ämnesområden: finska, ett främmande språk, matematik eller ett realämnesprov. Ett av de fyra proven måste avläggas på fördjupad nivå. Proven i engelska, finska,

franska, ryska, spanska, tyska och matematik kan avläggas på två nivåer. Utöver de fyra obligatoriska proven kan studerande avlägga extra prov i de ämnen som erbjuds i studentexamen.

Studerande kan avlägga prov i ett eller flera realämnen, men endast ett realämnesprov räknas som obligatoriskt. Realproven är grupperade och skrivs vid två olika dagar vid varje examenstillfälle. Provet i biologi, filosofi, fysik, historia och psykologi avläggs samtidigt vid ett provtillfälle. Vid det andra provtillfället kan studerande avlägga provet i evangelisk-luthersk religion/ortodox religion, geografi, hälsokunskap, kemi, livsåskådningskunskap och samhällslära.

Studentexamensproven arrangeras två gånger per läsår, under höst- och vårterminen enligt de tidsangivelser studentexamensnämnden beslutat.

Studentexamen avläggs under högst tre på varandra följande examenstillfällen (exempelvis höst-vår-höst). Studerande måste anmäla sig till proven inom fastställd tidpunkt. Anmälan är bindande och det prov som studerande anmält sig till och uteblivit från räknas som ett av tre möjliga provtillfällen. Tidpunkt för anmälan och vid vilka tider proven arrangeras anges i Ålands lyceums studieguide.

Studerande har rätt att delta i prov i studentexamen då de obligatoriska kurserna i vederbörande läroämne är slutförda. För att delta i prov i korta språk (B-språk) ska minst tre kurser vara slutförda. Studerande har rätt att med förnyat deltagande höja vitsord i ett redan godkänt prov. Detta kan ske endast vid ett tillfälle och det bästa resultatet noteras i studentexamensbetyget. Om ett prov blir underkänt har studerande rätt att ta om provet två gånger för att uppnå godkänt resultat under de tre följande examenstillfällen.

I studentexamensbetyget bedöms prestationerna enligt följande:

Laudatur	(L)	=	7 poäng/röster
Eximia cum laude approbatur	(E)	=	6 poäng/röster
Magna cum laude approbatur	(M)	=	5 poäng/röster
Cum laude approbatur	(C)	=	4 poäng/röster
Lubenter approbatur	(B)	=	3 poäng/röster
Approbatur	(A)	=	2 poäng/röster
Improbatur	(I)	=	0 poäng/röster

Studerande kan trots ett underkänt vitsord (improbatur) i något av de fyra obligatoriska studentexamensproven erhålla studentexamensbetyg genom att kompensera med sina prestationer i de andra proven (såväl obligatoriska som extra). Studerandes prestationer i de övriga proven räknas samman till ett poängtal/röstetal som utgör grund för kompensationen.

Studerande som i ett obligatoriskt prov bedömts med

- i + kan kompensera det underkända vitsordet med det sammanräknade poängtalet 12
- i kan kompensera det underkända vitsordet med det sammanräknade poängtalet 14
- i - kan kompensera det underkända vitsordet med det sammanräknade poängtalet 16
- i = kan kompensera det underkända vitsordet med det sammanräknade poängtalet 18.

Studentexamen genomförs enligt de bestämmelser som finns inskrivna i landskapslag om gymnasieutbildning (2011:13) samt det regelverk som studentexamensnämnden utfärdat på basis av rikets lag om anordnande av studentexamen (FFS 2005:672), förordning om studentexamen (FFS 2005:915) och förordning om studentexamen i landskapet Åland (ÅFS 2006:68).

7 HANDEDNING UNDER STUDIETIDEN

Studerande får under studietiden information och handledning som ger dem underlag för att välja ett studieupplägg som motsvarar deras intresse och framtida utbildning och karriär. Skolans rektor, studiehandledare, lärarkår och övrig personal samt studerandevårdspersonalen verkar gemensamt för att befärma studerandes personliga utveckling och studieresultat.

Ämneslärare har ansvar för att handleda studerande i ämnet och stöder studerandes läroprocess.

Grupphandledaren har informationsansvar och fungerar som samordnare för sin basgrupp. Grupphandledaren fungerar också som kontaktperson för studerande och studerandes vårdnadshavare.

Under studietiden får studerande möjlighet att utveckla sin självkännet och sin lärandeprocess. Under det första och andra läsåret deltar alla studerande i en kurs i lärandestrategi. I denna kurs får studerande lära känna sitt eget sätt att lära och vilken studieteknik som är individuellt mest ändamålsenlig. Kursen beskrivs närmare i läroplanens ämnesdel.

7.1 Studiehandledning

Ålands lyceums studiehandledare ger studerande kontinuerlig handledning gällande studiernas uppbygg och informerar både i grupp och enskilt inför val av kurser och inför val av vidare studier.

Studiehandledning ges genom information årskursvis i storgrupp, i basgrupper och genom individuella samtal. Studiehandledaren håller varje läsår ett samtal med varje studerande. Vid detta samtal diskuteras den studerandes personliga studieplan, dvs studieupplägg, studieframgång och framtidsplaner. Studerande kan när som helst under läsåret boka tid för individuell handledning. Studerandes vårdnadshavare kan också ta initiativ till ett möte med studiehandledaren.

Som en del av studiehandledningen arrangeras kontinuerligt föreläsningar och studiebesök där tidigare studerande eller verksamma i arbetslivet ger en bild av olika studievägar och karriärmöjligheter.

Studiehandledarna ansvarar också för att ge aktuell information till vårdnadshavare om skolan, studieupplägg, examen och vidare studier.

7.2 Samarbete med vårdnadshavare

Ålands lyceum strävar till ett gott samarbete med vårdnadshavare för att på bästa sätt stödja studerande. Skolan beaktar myndiga studerandes integritet och ber om myndiga studerandes tillstånd inför kontakt med vårdnadshavare.

Skolan ordnar årligen informationstillfällen för vårdnadshavare och informerar om skolans verksamhet, t.ex. studieupplägg och studentexamen, samt vidare studier.

På Ålands lyceums hemsida finns skolans studieguide och annan information som rör skolans verksamhet, kontaktuppgifter till rektor, studiehandledare, grupphandledare, lärare och kanslipersonal. Via skolans webbaserade administrationsprogram har vårdnadshavare tillgång till den studerandes personliga studieplan samt statistik över frånvaro.

Vid Ålands lyceum finns en hem- och skolaförening. I Hem- och skolaföreningens styrelse ingår förutom representanter för vårdnadshavarna även skolans rektor, en lärare och en representant för studeranderådet.

8 STÖD FÖR LÄRANDE OCH STUDIER

Ålands lyceum har inte möjlighet att erbjuda specialundervisning eller individuellt anpassad specialundervisning i något ämne.

Studerande som har diagnostiserade svårigheter har rätt till vissa specialarrangemang (se bilaga 11, Ålands lyceums handlingsplan för studerande i behov av särskilt stöd). Dessa specialarrangemang dokumenteras i studerandes personliga studieplan. Studerande har rätt till specialarrangemang i studentexamen, under förutsättning att studerande haft tillgång till samma specialarrangemang i skolans undervisning.

Ålands lyceum har möjlighet att ge stöd till studerande som tillfälligt blivit efter i studierna. Skolans mål är att genom en aktiv studiehandledning i ett så tidigt skede som möjligt upptäcka studiesvårigheter och därigenom hitta lösningar som ger studerande möjlighet att överbrygga svårigheterna och klara studierna inom fastställd tidsram. Genom studiehandledningen får studerande hjälp att systematiskt planera sina studier och på ett realistiskt sätt bedöma vilka insatser som behövs för

att lyckas klara uppsatta mål. Syftet är att studerande med begränsat stöd och kompensatoriska åtgärder har möjlighet att uppnå i läroplan fastställda mål och avlägga studentexamen.

I början av varje läsår testas läs- och skrivförmågan hos alla studerande som inleder sina studier. Testresultatet ger underlag för individuella diskussioner angående studieteknik och stödinsatser. Vid skolan finns en lärare med ansvar för studerande i behov av särskilt stöd. Läraren ger information och initierar till diskussion om testet visat låga värden för läs- och skrivförmågan. Läraren remitterar vid behov till speciallärare för utredning och diagnostisering. Studerande får efter utredning en beskrivning av rätten till specialarrangemang. Läraren ger också information om på vilket sätt studerande kan få erforderliga intyg över sina svårigheter.

Stödundervisning erbjuds i följande omfattning:

- **Svenska**

Studerande som upplever svårigheter att klara studierna och som har diagnostiserade svårigheter, såsom läs- och skrivsvårigheter, koncentrationsproblem eller fysiska handikapp, har möjlighet att delta i läs- och skrivträning. Varje år ordnas åtminstone en kurs i lästräning och en kurs i skrivträning.

- **Engelska**

Studerande som har uppenbara brister i baskunskaperna har möjlighet att delta i en stödkurs / stödundervisning i engelska för att repetera grundskolans lärokurs och befästa de grundkunskaper som behövs för fortsatta studier i engelska. Ämnesläraren informerar och rekommenderar studerande att delta i stödundervisningen.

- **Matematik**

Studerande som har svårighet att klara matematikstudierna kan delta i den stödundervisning som kontinuerligt arrangeras. Undervisningen hålls i regel varje vecka efter det att ordinarie undervisning avslutats för att ge alla möjlighet att delta. Ämnesläraren informerar och rekommenderar studerande att delta i stödundervisningen.

Utöver ovanstående har studerande, som på grund av sjukdom eller annan jämförbar orsak har blivit efter i undervisningen eller upplever svårigheter att klara studierna, rätt att få stöd som punktinsats. Studerande anhåller om stöd hos läraren. Ämneslärare ger stöd inom de ramar som fastställs av rektor.

Bilaga 11: Ålands lyceums handlingsplan för studerande i behov av särskilt stöd

Bilaga 12: Ålands lyceums handlingsplan för studerande med talrädsla

9 STUDERANDEVÅRD

Skolans undervisning och verksamhet sporrar studerande att ta ansvar för sitt eget välbefinnande och sin hälsa. Studerande har rätt till kontinuerlig studerandevård.

Ålands hälso- och sjukvård har ansvar för studerandehälsovården och har en gemensam mottagning för studerande, Studerandehälsan. Skolan samarbetar med Studerandehälsan för att förebygga otrygghet och främja trivsel och hälsa. Skolhälsovårdare, skolläkare, skolkurator och skolpsykolog har mottagningstider och även jourmottagning. Personalen remitterar vid behov till läkar- eller barn- och ungdomspsykiatrisk mottagning. Studerandehälsan ordnar regelbundna hälsogranskningar och vaccinationer. Studerande har också tillgång till kontinuerlig tandvård.

Ålands lyceums studerandevårdsgrupp består av rektor eller prorektor, studiehandledare, skolhälsovårdare, skolkurator, skolpsykolog, ansvarig lärare för studerande i behov av särskilt stöd samt en lärarrepresentant. Vid behov kallas grupphandledare, annan sakkunnig personal eller utomstående sakkunniga till möten. Gruppen kallar också vid behov vårdnadshavare. Vid de regelbundna mötena behandlas frågor som rör studerandes skolgång, sociala situation och hälsa. Gruppen tar beslut om vidare åtgärder för att stödja den studerande och följer upp utvecklingen. Studerandevårdsgruppen dokumenterar sina beslut och åtgärder i protokoll som är konfidentiella.

För att främja studerandes bästa strävar skolan till en ömsesidig och respektfull samverkan med vårdnadshavare, men vårdnadshavaren har det yttersta ansvaret för sitt barns välbefinnande. Vårdnadshavaren inkluderas i ett så tidigt skede som möjligt och skolan ser det som vårdnadshavarens skyldighet att informera skolan om omständigheter som påverkar studerandes skolgång.

10 BEDÖMNING

Bedömningen syftar enligt 19 § i lag om gymnasieutbildning (2011:13) till att leda och stimulera studerande i deras studier. Bedömningen ska sporra studerande att realistiskt bedöma sin egen insats, att ställa upp egna mål och välja ändamålsenliga arbetssätt. Bedömningen ska ge information till studerande, vårdnadshavare, andra utbildningsinstitutioner och arbetslivet.

I slutet av varje läsår ska omyndig studerandes vårdnadshavare skriftligt eller elektroniskt under-teckna ett utdrag ur studerandes personliga studieplan. På detta sätt försäkras sig skolan om att vårdnadshavare har tagit del av information om den studerandes prestationer.

10.1 Kursbedömning

Efter avslutad kurs dokumenterar läraren ett vitsord för studerandes prestation i skolans administrationsprogram. Bedömning av kurs ska ske inom av skolan fastställd tid. Vitsordet grundar sig på olika slag av prestationer och visar hur väl studerande uppnått de kursmål som finns angivna i läroplanens ämnesdel. Utöver de olika delprestationerna utgör också studerandes lärande och arbetsinsats under kursens gång grund för bedömningen. Samtal mellan lärare och studerande, studerandes självbedömning och kamratvärdering kan användas som stöd för bedömningen. I kurskatalogen finns bedömningsgrunder för varje ämne. Dessa grunder ska rättssäkert trygga att studerande bedöms på samma sätt i samma kurs oavsett bedömare.

Lärare informerar i början av varje kurs om ämnets allmänna bedömningsgrunder och mål samt om de kursspecifika målen och bedömningsgrunderna. I slutet av varje kurs presenterar läraren en sammanfattning av bedömningsunderlagen och de studerande utvärderar kursen.

Diagnostiserad funktionsnedsättning och därmed jämförbara svårigheter, såsom läs- och skrivsvårigheter, språksvårigheter eller andra faktorer som gör det svårt för den studerande att visa sina kunskaper, bör beaktas i bedömningen så att den studerande ges möjlighet till specialarrangemang och alternativa sätt att visa sina kunskaper.

Vitsordet för obligatoriska och valfria kurser ges med siffror:

- 10 utmärkta prestationer
- 9 berömliga prestationer
- 8 goda prestationer
- 7 nöjaktiga prestationer
- 6 försvarliga prestationer
- 5 hjälpliga prestationer
- 4 underkänd prestation

I vissa fall kan bedömning av valfria kurser också ske med anteckning om godkänd eller underkänd prestation (G eller 4). I kurskatalogen framgår vilka kurser som inte får sifferbedömning.

Temastudier och fritt valda kurser bedöms med

- G godkänd kurs
- 4 underkänd kurs

De kurser i muntlig språkfärdighet som baserar sig på Utbildningsstyrelsens prov bedöms med siffror i skala 4 – 10.

En kurs som endast delvis är avlagd och där studerande måste komplettera för att erhålla kursbedömning noteras med

V kursbedömning görs efter komplettering

Studerande har inte rätt att fortsätta studierna i ett ämne om hen har två på varandra följande kurser underkända. Studerande som har två på varandra följande kurser underkända ska med förnyat deltagande slutföra någondera kursen med godkänd bedömning innan hen fortsätter studierna i ämnet.

En kurs som genomförs med självstudier ska avläggas med godkänt vitsord för att räknas in i studerandes personliga studieplan.

10.2 Bedömning vid tillgodoräknande av studier

Studerande kan ansöka om tillgodoräknande av studier som genomförts i andra skolor eller erkännande av kunnande som förvärvats på andra sätt enligt beskrivning i läroplanen (se 5 Tillgodoräknande). Om studierna eller kunnandet som förvärvats på annat sätt räknas tillgodo i de kurser som enligt läroplanen ska bedömas med siffror, bedöms kurserna med siffror. Studerande måste, om skolan så anser, påvisa sitt kunnande genom tilläggsprestationer.

De kurser eller motsvarande prestationer som genomförts vid andra skolor omvandlas till lyceets vitsordsskala enligt tabell 1.

Tabell 1: Vitsordsskalor

Skala 1-5	Skala 1-3	Lyceets skala
1	1	5
2	1	6
3	2	7
4	2	8
5	3	9 och 10

Studier i utlandet tillgodoräknas på samma sätt och omvandlas till lyceets vitsordsskala.

Om man inte kan avgöra om ett vitsord som avlagts vid en annan utbildning/skola motsvarar ett högre eller lägre vitsord ska det högre vitsordet användas.

10.3 Omtagning

Studerande har rätt att delta i ett omtagningstillfälle för att höja underkänt kursvitsord. Studerande som inte uppnår godkända prestationer i en kurs ska kontakta vederbörande lärare och få information om var bristerna finns och på vilka sätt studerande behöver förbättra sina kunskaper och färdigheter.

Ålands lyceum arrangerar omtagningstillfällen efter varje period. Bindande anmälan till omtagning ska ske inom fastställd tidsram. Datum för omtagning och sista tidpunkt för anmälan till omtagning finns i skolans studieguide.

Studerande som i omtagning inte uppnår godkänt vitsord i en kurs har rätt att med förnyat deltagande i undervisningen förkovra sina kunskaper eller genom att på ansökan beviljas rätt att tentera kursen genom självstudier vid ett senare tillfälle (se 4.3.4 Självstudier).

Studerande som varit sjuk vid bedömningstillfället har rätt att avlägga kursprov vid närmaste följande omtagning. Sjukdomen ska verifieras med skriftligt intyg antingen av vårdnadshavare, nära släkting (myndig), hyresvärd, hälsovårdare eller grupphandledare. Intyget ska inlämnas till vederbörande ämneslärare utan dröjsmål, senast inom två dagar efter det att den studerande återvänt till skolan efter sjukfrånvaron. Studerande måste inlämna ett intyg för att ha rätt att delta i omtagningstillfälle.

Vid varje omtagningstillfälle avlägger i regel studerande ett prov. Studerande som på grund av sjukdom eller andra omständigheter borde avlägga flera prov vid samma tillfälle bör komma överens

om alternativa arrangemang med berörd lärare. Studerande har inte rätt till alternativ omtagning pga. ledigheter för semesterresor.

10.4 Rättelse av bedömning

Studerande som är missnöjd med bedömningen av sin prestation eller med tillgodoräknande av studier som fullgjorts i annan utbildning eller på annat sätt visat kunnande, kan skriftligen eller muntligen begära rättelse inom 14 dagar efter det att studerande fått del av bedömningen. Studerande anses ha fått besked om bedömningen vid kursens sista lektion, såvida läraren inte av särskilda skäl har flyttat utvärderingen och bedömningsbeskedet till ett senare datum. Om läraren väljer att ge besked om bedömning vid en annan tidpunkt än kursens sista lektion ska detta dokumenteras i kursdagbok och studerande ska informeras i förväg så att alla kursdeltagare är medvetna om när tiden för rättelsemöjlighet löper ut. Tiden då rättelse kan begäras är densamma för alla studerande, oavsett om de varit närvarande vid den sista lektionen/utvärderingstillfället eller inte. Studerande som på grund av sjukdom varit förhindrade att delta i den sista lektionen/utvärderingstillfället ska ta kontakt med vederbörande lärare inom två dagar från tillfrisknandet för att få besked om kursbedömning och därefter ska rättelse inlämnas inom 14 dagar.

Begäran om rättelse ska lämnas till den lärare som utfört bedömningen. Läraren ska lämna ett beslut till studerande. Om studerande är missnöjd med lärares beslut överlämnas ärendet till rektor för avgörande. Om studerande är missnöjd med rektors beslut kan studerande vända sig till landskapsregeringen som ska pröva om en ny bedömning ska göras. Begäran om rättelse till nästa instans inlämnas inom 14 dagar efter att studerande fått besked om beslut.

10.5 Bedömning av ämneslärokurs

En ämneslärokurs består av de kurser i läroämnet som ingår i den studerandes personliga studieplan. Den personliga studieplanen preciseras under studiernas gång.

I sitt examensbetyg kan studerande ha endast ett vitsord för varje ämne. Studerande som under studiernas gång övergått från en lärokurs till en annan får vitsord i det ämne som omfattar alla obligatoriska kurser och de valfria kurser som studerande läst. Studerande får avlagda kurser på annan nivå tillgodo enligt tabell 2 och 3.

Tabell 2: Kurser tillgodo vid byte av lärokurs i matematik

Avlagda kurser i lång matematik	Tillgodo i kort matematik
ML01 Tal och talföljder	MK01 Tal och talföljder
ML02 Polynomfunktioner och polynomekvationer	MK02 Uttryck och ekvationer
ML03 Geometri	MK03 Geometri
ML04 Analytisk geometri	Ingen motsvarighet
ML05 Vektorer	Ingen motsvarighet
ML06 Derivat	MK07 Matematisk analys
ML07 Trigonometriska funktioner	Ingen motsvarighet

Tabell 3: Kurser tillgodo vid byte av lärokurs i fysik och kemi

Avlagda kurser i lång fysik/kemi	Tillgodo i kort fysik/kemi
FYL01 Fysiken som naturvetenskap	Ingen (FYL01 ges tillgodo som fritt vald kurs)
KEL01 Kemi överallt	Ingen (KEL01 ges tillgodo som fritt vald kurs)
KEL02 Människans kemi och kemin i livsmiljön	KEK01 Kemin i vardagen
KEL04 Material och teknologi	KEK02 Miljö och material

En studerande kan i sitt examensbetyg ha ämnesvitsord antingen i svenska och litteratur eller i svenska som andraspråk och litteratur. Om studerande avlagt någon eller några av kurserna i svenska och litteratur tillgodoräknas och bedöms de som kurser i svenska som andraspråk och litteratur.

Studerande har inte rätt till läroämnesvitsord om inte fastställt antal kurser är godkända. Antalet framgår av tabell 4.

Tabell 4: Antal godkända respektive underkända kurser

Läroämnet omfattar obligatoriska och valfria kurser	Antal kurser som kan vara underkända
1 – 2 kurser	Alla måste vara godkända
3 – 5 kurser	En kurs kan vara underkänd
6 – 8 kurser	Två kurser kan vara underkända
9 eller flera kurser	Tre kurser kan vara underkända

Studerande fattar beslut om siffervitsord ska noteras i examensbetyget i ämnet idrott, i läroämnen som omfattar endast en kurs och i valfria språk som omfattar högst två kurser. Hen meddelar studiehandledare sitt beslut efter det att samtliga kurser i ämnet genomförts och innan skolan utfärdar examensbetyg. Läroämnen som i enlighet med studerandes beslut inte bedöms i siffror noteras som godkänd prestation på examensbetyget.

Vitsordet för lärokursen i ett läroämne fastställs som det aritmetiska medeltalet av vitsorden för de obligatoriska och valfria kurser som ingår i studerandes lärokurs. Vitsordet ges som ett helt tal och avrundas uppåt om medeltalet är 0,5 eller högre ($7,5 = 8$).

De lärare som beslutar om lärokursbedömningen har rätt att höja kursvitsordet om de anser att den studerandes kunskaper och färdigheter är bättre än det aritmetiska medeltalet av kursvitsorden förutsätter.

10.6 Gymnasieexamensbetyg

Ålands lyceum utfärdar gymnasieexamensbetyg då studerande avlagt studentexamen och slutfört minst 75 kurser.

Studentexamensnämnden i Finland utfärdar studentexamensbetyg.

På gymnasieexamensbetyget antecknas ett betygsmedeltal som utgör det vägda medeltalet av samtliga läroämnesvitsord. Medelvitsordet uträknas i förhållande till antalet avlagda kurser i ämnet som bedömts med siffervitsord och anges med två decimalers noggrannhet.

Skolan kan utfärda ett nytt examensbetyg endast om det finns ett uppenbart fel i betyget. Det felaktiga betyget måste inlämnas till skolan som ser till att betyget preskriberas och förstörs.

10.7 Övriga betyg

Ålands lyceum utfärdar övriga betyg och intyg

- **Skiljebetyg** utfärdas till studerande som avbryter sina studier eller som inte slutför sina lärokurs med godkänd bedömning. I skiljebetyget dokumenteras de studier som avlagts med godkänd bedömning och de studier som erhållit underkänd bedömning. Skiljebetygets datering är densamma som den dag studerande avslutar sina studier.
- **Kompletteringsbetyg** ges till studerande som har tilldelats gymnasieexamensbetyg och som vid ett senare tillfälle har slutfört en eller flera kurser. I kompletteringsbetyget dokumenteras avlagda kurser och sifferbedömning. Den studerandes betygsmedeltal i gymnasieexamensbetyget omräknas i förhållande till kompletteringen och ska anges i kompletteringsbetyget. Betyget

utfärdas och dateras då studierna är slutförda. Ålands lyceum kan utfärda flera kompletteringsbetyg.

- **Betyg över slutförda lärokurser** ges till studerande som har slutfört en eller flera av utbildningens lärokurser. Ålands lyceum utfärdar ett betyg till studerande i Ålands yrkesgymnasium som slutfört lärokurserna inom den högskoleförberedande utbildningshelheten. Studerande som slutfört enskilda kurser i ett eller flera ämnen kan också på anhållan erhålla ett betyg över sina prestationer.
- **Intyg över muntligt/muntliga prov**
- **Gymnasiediplom**

11 SAMARBETE

Myndigheten Ålands gymnasium upprätthåller två skolor: Ålands lyceum och Ålands yrkesgymnasium. Skolorna har skilda uppdrag, men samarbetar administrativt, ekonomiskt och pedagogiskt. De samutnyttjar lärare och övrig personal samt erbjuder studier över skolgränserna i mån av möjlighet. Ålands lyceum ansvarar för den högskoleförberedande utbildningshelheten som erbjuds till studerande på yrkesgymnasiet. Lyceets studerande har möjlighet att avlägga examensdelar vid Ålands yrkesgymnasium.

Ålands musikinstitut och Ålands lyceum samarbetar genom att studerande på den estetiska inriktningen kan avlägga kurser i musik och dans vid musikinstitutet. Lyceet har ett kontinuerligt samarbete med Ålands Idrott, t.ex. inom inriktningen hälsa och idrott.

Studiemiljöerna ska vidgas till sammanhang utanför skolan på ett mångsidigt sätt. Detta förverkligas bl.a. genom samarbete med andra organisationer och institutioner så som universitet, yrkeshögskolor, folkhögskolor och andra läroanstalter, bibliotek, idrotts- och naturcenter, konst- och kulturinstitutioner, arbetslivet och företag samt andra parter.

Lyceet har såväl nationella som internationella projekt och utbyten med andra skolor.

12 UTVÄRDERING OCH KVALITETSSÄKRING

Ålands gymnasium har ett kvalitetssäkringssystem. Ålands gymnasiums strategi 2020 innehåller fastställda strategiska fokusområden, mål och regelverk för uppföljning och utvärdering. Ålands lyceum följer denna strategi för sin utvärdering och kvalitetssäkring.

För att säkerställa att de temaområden och den värdegrund som är fastställd i läroplansgrunder och läroplan följs genomför skolan kontinuerligt interna utvärderingar. Resultaten presenteras och diskuteras i ledningsgrupp, lärarkollegium och studeranderåd. Resultaten överlämnas också till styrelsen för Ålands gymnasium.

Rektor är ansvarig för den interna utvärderingen och för att de resultat som presenteras ligger till grund för det kontinuerliga utvecklingsarbetet. Prorektor är rektor behjälplig i utvärderingsarbetet.

I skolan genomförs åtminstone följande utvärderingar:

- Studerande utvärderar kontinuerligt kurserna. Utvärderingen är underlag för utvecklingen av pedagogik och undervisning. Rektor och prorektor kan ta del av utvärderingen.
- Avgående studerande utvärderar sin studietid i Ålands lyceum.
- Studerande i åk 1 och 2 deltar i den av Ålands landskapsregering arrangerade nationella utvärderingen "Hälsa i skolan". Enkäten genomförs vartannat år.

13 STYRDOKUMENT

LL om gymnasieutbildning (2011:13)

LF om gymnasieutbildning (2011:75)

Överenskommelseförordning om studentexamen (FFS 672/2005)

Studentexamensförordningen (915/2005)

Läroplansgrunder för den allmänbildande gymnasieutbildningen och grundläggande yrkesutbildningen, fastställda av Ålands landskapsregering 31.05.2016

Reglemente för Ålands gymnasium, godkänt av styrelsen för Ålands gymnasium 28.04.2014 och fastställt av Ålands landskapsregering 10.03.2015

Ålands gymnasiums strategi 2020, fastställd av styrelsen för Ålands gymnasium xx.xx.2016

II INRIKTNINGAR OCH KURSER

---

1 Allmänbildande gymnasieutbildning - timfördelning 2016

Ämne	Humanistisk-samhällsvetenskaplig inriktning		Naturvetenskaplig inriktning		Estetisk inriktning		Hälsa och idrott	
	Oblig.	Valfritt ¹	Oblig.	Valfritt ¹	Oblig.	Valfritt ¹	Oblig.	Valfritt ¹
Svenska och litteratur	6	3	6	3	6	3	6	3
Obligatoriska språk²								
Engelska (A1)	6	3	6	3	6	3	6	3
Finska, avancerad kurs (A)	6		6		6		6	
Finska, franska och tyska, fortsättningskurs (A2)	7	2	7	2	7	2	7	2
Finska, franska, spanska och tyska (B)	8	1	8	1	8	1	8	1
Valfria språk³								
Finska, franska, ryska, spanska och tyska (A eller B)		1-9		1-9		1-9		1-9
Matematik								
Kort lärokurs eller	6	2			6	2	6	2
Lång lärokurs	10	3	10	3	10	3	10	3
Humanistiska vetenskaper och samhällsvetenskaper								
Religion eller livsåskådningskunskap ⁴	2	4	2	4	2	4	2	4
Filosofi	2	2	2	2	2	2	2	2
Psykologi	1	4	1	4	1	4	1	4
Historia	4	2	3	3	4	2	3	3
Samhällskunskap ⁵	4	1	4	1	4	1	4	1
Naturvetenskaper								
Biologi	2	3	2	3	2	3	2	3
Geografi	1	3	1	3	1	3	1	3
Fysik	1	1	6	2	1	1	1	1/7
Kemi	1	1	3	2	1	1	1	1/4
Idrott och hälsovetenskaper								
Idrott	4	3	4	3	4	3	4	3
Hälsa och idrott							6	
Hälsokunskap	1	2	1	2	1	2	3	
Konst- och kulturvetenskaper								
Bildkonst	2		1		2		1	
Dans	1-2	6-7	1	7	1-2	8-9	1	7
Musik						8 ⁶		
Teater och drama	0-1	3-4		4	0-1	11-12 ⁶		4
	0-1	3-4		4	0-1	3-4		4
Informationsteknik		4		4		4		4
Lärandestrategi	1		1		1		1	
Temastudier		3		3		3		3

Obligatoriska: 50-56 +8 kurser fördjupning inom humanistiska vetenskaper, samhällsvetenskap eller språk.

Obligatoriska: 59-61 +3 kurser fördjupning inom naturvetenskaper.

Obligatoriska: 50-56 +8 kurser fördjupning inom konst- och kulturvetenskaper.

Obligatoriska: 57-62 kurser.

1. Minimiantalet valfria kurser. Utbildningens hela lärokurs omfattar minst 75 kurser.
2. Förutom engelska ska angivet antal obligatoriska kurser i ett A- eller B-språk ingå i studierna. Studerande på inriktningen hälsa och idrott kan välja finska som fortsättningskurs eller finska och tyska som B-språk.
3. Utöver engelska och ett valfritt främmande språk kan studerande välja valfritt antal kurser i A- eller B-språken. Studerande på hälsa och idrott kan dock enbart välja finska som fortsättningskurs eller finska och tyska som B-språk.
4. Studerande som inte tillhör en evangelisk-luthersk församling kan välja att istället för religion läsa livsåskådningskunskap.
5. I de obligatoriska kurserna i samhällskunskap ingår en kurs som behandlar Ålands historia, självstyrelsens utveckling och Åland som ett självstyre mikrosamhälle.
6. Studerande på estetiska inriktningen har åtta obligatoriska kurser i sitt inriktningämne. Om studerande väljer att inrikta sig på dans eller musik sker undervisningen vid Ålands musikinstitut.

2 Estetisk inriktning

Studerande läser minst åtta fördjupade kurser inom ett av följande ämnen: bildkonst, dans eller musik (se de skuggade fälten).

	Första året Obligatoriskt	Andra året Obligatoriskt	Tredje året Obligatoriskt	Valfria kurser
Svenska o. litteratur	1 2 3	4 5	6	7 8 9 10 11
Engelska	1 2	3 4 5	6	7 8 9 10 11
Finska, A-språk ¹	1 2 3	4 5 6		7
Finska, A2-språk ¹	1 2 3	4 5 6	7	8 9 10
Finska, B-språk ¹	1 2 3 4	5 6 7 8		9
Franska, forts- ¹	4 5 6	7 8		9 10
Franska, nyb- ¹	1 2 3	4 5 6	7 8	9 10
Ryska				1 2 3 4 5 6 7 8
Spanska ¹	1 2 3	4 5 6	7 8	9 10
Tyska, forts- ¹	4 5 6 7	8		9 10 11
Tyska, nyb- ¹	1 2 3	4 5 6 7	8	9 10 11
Matematik, lång ²	1 2 3 4	5 6 7 8	9 10	11 12 13 14 15 16
Matematik, kort ²	1 2 3	4 5 6		7 8 9
Fysik, kort	1			2
Kemi, kort	1			2 3
Biologi	1	2		3 4 5
Geografi	1			2 3 4
Religion ³	1	2		3 4 5 6
Livsåskådning ³	1	2		3 4 5 6
Filosofi	1	2		3 4
Psykologi	1			2 3 4 5 6 7
Historia	1 2	3	4	5 6 7 8 9 10 11
Samhällskunskap	1	2 5	3	4
Hälsokunskap	1			2 3
Idrott	1 2	3 4		5 6 7 8 9
Bildkonst (ej profil) ⁴		1		2 3 4 5 6 7 8 9 10
Bildkonst ⁵		1	10	2 3 4 5 6 7 8 9
Dans (ÅMI) ⁶		D D D D	D D D D	
Musik (ej profil) ⁴				1 2 3 4 5 6 7 8
Musik (ÅMI) ⁶		M M M M	M M M M	
Teater och drama ⁴				1 2 3 4
Informationsteknik				1 2 3 4 5
Lärandestrategi	0.5	0.5		

1. Studerande måste läsa ett främmande språk förutom engelska.
2. Studerande väljer antingen lång eller kort matematik.
3. Studerande väljer antingen religion eller livsåskådning.
4. Studerande måste utöver sin fördjupning ha minst två konst- och kulturkurser (BIK, MUS, TEA) av vilka BIK01 är en.
5. Den som väljer bildkonst som profil skall läsa ytterligare sju kurser förutom kurs 10.
6. Ålands musikinstitut ansvarar för utbildningen i dans och musik, studerande ska slutföra motsvarande 8 kurser.

3 Humanistisk-samhällsvetenskaplig inriktning

Studera de förutom de obligatoriska kurserna läsa minst åtta kurser fördjupning inom humaniora (språk, rel, liv, fil, psy, his, sam, hä - se de skuggade fälten). Om den studerande läser flera främmande språk än det obligatoriska språket, inleds fördjupningen fr.o.m kurs 4 i det/de språk som är extra språk.

	Första året Obligatoriskt	Andra året Obligatoriskt	Tredje året Obligatoriskt	Valfria kurser
Svenska o. litteratur	1 2 3	4 5	6	7 8 9 10 11
Engelska	1 2	3 4 5	6	7 8 9 10 11
Finska, A-språk ¹	1 2 3	4 5 6		7
Finska, A2-språk ¹	1 2 3	4 5 6	7	8 9 10
Finska, B-språk ¹	1 2 3 4	5 6 7 8		9
Franska, forts- ¹	4 5 6	7 8		9 10
Franska, nyb- ¹	1 2 3	4 5 6	7 8	9 10
Ryska				1 2 3 4 5 6 7 8
Spanska ¹	1 2 3	4 5 6	7 8	9 10
Tyska, forts- ¹	4 5 6 7	8		9 10 11
Tyska, nyb- ¹	1 2 3	4 5 6 7	8	9 10 11
Matematik, lång ²	1 2 3 4	5 6 7 8	9 10	11 12 13 14 15 16
Matematik, kort ²	1 2 3	4 5 6		7 8 9
Fysik, kort	1			2
Kemi, kort	1			2 3
Biologi	1	2		3 4 5
Geografi	1			2 3 4
Religion ³	1	2		3 4 5 6
Livsaskådning ³	1	2		3 4 5 6
Filosofi	1	2		3 4
Psykologi	1			2 3 4 5 6 7
Historia	1 2	3	4	5 6 7 8 9 10 11
Samhällskunskap	1	2 5	3	4
Hälsokunskap	1			2 3
Idrott	1 2	3 4		5 6 7 8 9
Bildkonst ⁴		1		2 3 4 5 6 7 8 9 10
Musik ⁴				1 2 3 4 5 6 7 8
Teater och drama ⁴				1 2 3 4
Informationsteknik				1 2 3 4 5
Lärandestrategi	0.5	0.5		

1. Studerande måste läsa ett främmande språk förutom engelska.
2. Studerande väljer antingen lång eller kort matematik.
3. Studerande väljer antingen religion eller livsaskådning.
4. Studerande måste ha minst två konst- och kulturkurser (BIK, MUS, TEA) av vilka BIK01 är en.

4 Inriktningen hälsa och idrott

Studering ska ha sex kurser hälsa och idrott, samt två kurser hälsokunskap i sin fördjupning (se de skuggade fälten).

	Första året Obligatoriskt	Andra året Obligatoriskt	Tredje året Obligatoriskt	Valfria kurser
Svenska o. litteratur	1 2 3	4 5	6	7 8 9 10 11
Engelska	1 2	3 4 5	6	7 8 9 10 11
Finska, A2-språk ¹	1 2 3	4 5 6	7	8 9 10
Finska, B-språk ¹	1 2 3 4	5 6 7 8		9
Tyska, forts- ¹	4 5 6 7	8		9 10 11
Tyska, nyb- ¹	1 2 3	4 5 6 7	8	9 10 11
Matematik, lång ²	1 2 3 4	5 6 7 8	9 10	11 12 13 14 15 16
Matematik, kort ²	1 2 3	4 5 6		7 8 9
Fysik, lång	1 2 3	4 5		1 2 3 4 5 6 7 8 9
Fysik, kort	1			2
Kemi, lång	1 2	3		1 2 3 4 5 6 7 8
Kemi, kort	1			2 3
Biologi	1	2		3 4 5
Geografi	1			2 3 4
Religion ³	1	2		3 4 5 6
Livsåskådning ³	1	2		3 4 5 6
Filosofi	1	2		3 4
Psykologi	1			2 3 4 5 6 7
Historia	1 2	3		4 5 6 7 8 9 10 11
Samhällskunskap	1	2 5	3	4
Hälsokunskap	1	2	3	
Hälsa och idrott	1 2	3 4	5 6	
Idrott	1 2	3 4		5 6 7 8 9
Bildkonst		1		2 3 4 5 6 7 8 9 10
Musik				1 2 3 4 5 6 7 8
Teater och drama				1 2 3 4
Informationsteknik				1 2 3 4 5
Lärandestategi	0.5	0.5		

1. Studerande måste läsa ett främmande språk förutom engelska.
2. Studerande väljer antingen lång eller kort matematik.
3. Studerande väljer antingen religion eller livsåskådning.

5 Naturvetenskaplig inriktning

Studering ska förutom de obligatoriska kurserna läsa minst tre kurser fördjupning inom naturvetenskapliga ämnen (ma, fy, ke, bi, ge - se de skuggade fälten).

	Första året Obligatoriskt	Andra året Obligatoriskt	Tredje året Obligatoriskt	Valfria kurser
Svenska o. litteratur	1 2 3	4 5	6	7 8 9 10 11
Engelska	1 2	3 4 5	6	7 8 9 10 11
Finska, A-språk ¹	1 2 3	4 5 6		7
Finska, A2-språk ¹	1 2 3	4 5 6	7	8 9 10
Finska, B-språk ¹	1 2 3 4	5 6 7 8		9
Franska, forts- ¹	4 5 6	7 8		9 10
Franska, nyb- ¹	1 2 3	4 5 6	7 8	9 10
Ryska				1 2 3 4 5 6 7 8
Spanska ¹	1 2 3	4 5 6	7 8	9 10
Tyska, forts- ¹	4 5 6 7	8		9 10 11
Tyska, nyb- ¹	1 2 3	4 5 6 7	8	9 10 11
Matematik, lång	1 2 3 4	5 6 7 8	9 10	11 12 13 14 15 16
Fysik, lång	1 2 3	4 5	6	7 8 9
Kemi, lång	1 2	3		4 5 6 7 8
Biologi	1	2		3 4 5
Geografi	1			2 3 4
Religion	1	2		3 4 5 6
Livsåskådning	1	2		3 4 5 6
Filosofi	1	2		3 4
Psykologi	1			2 3 4 5 6 7
Historia	1 2	3		4 5 6 7 8 9 10 11
Samhällskunskap	1	2 5	3	4
Hälsokunskap	1			2 3
Idrott	1 2	3 4		5 6 7 8 9
Bildkonst		1		2 3 4 5 6 7 8 9 10
Musik				1 2 3 4 5 6 7 8
Teater och drama				1 2 3 4
Informationsteknik				1 2 3 4 5
Lärandestrategi	0.5	0.5		

1. Studerande måste läsa ett främmande språk förutom engelska.
2. Studerande väljer antingen religion eller livsåskådning.

III ÄMNEDEL: MÅL OCH CENTRALT INNEHÅLL FÖR LÄRANDET

---

1 Svenska och litteratur

Läroämnet svenska och litteratur är ett centralt färdighets-, kunskaps-, kultur- och konstämne i gymnasiet. Det hämtar sitt innehåll närmast från språk-, litteratur- och kommunikationsvetenskaperna, samt från kulturforskningen. Ämnets uppgift är att utveckla kompetens inom språk, kultur och media, att stöda allmänbildningen samt att ge medborgar- och demokratikunskap. Genom ämnet stärks de studerandes förmåga att tänka, kommunicera och utveckla sin personliga identitet, samt att med språket som redskap lära sig att lära.

En mångsidig förmåga att uttrycka sig muntligt och skriftligt är en förutsättning för all social och kommunikativ interaktion, lika väl som för allt lärande. Undervisningen i svenska och litteratur har som mål att stöda den studerandes utveckling för att få kompetens inom språkbruk, textanvändning, mediebruk och multimodal kommunikation i enlighet med de krav som ställs i fortsatta studier och i arbetslivet.

Undervisningen baserar sig på ett vidgat textbegrepp, vilket innebär texter som kombinerar ord, bilder, ljud, siffror eller andra semiotiska system på olika sätt. Texter skapas och tolkas både individuellt och tillsammans med andra, även digitalt, och delas med andra studerande. Metoderna och studiemiljöerna ska vara mångsidiga och innefatta bland annat webbmiljöer, bibliotek och kulturinstitutioner.

Litteraturundervisningen ger fördjupad kunskap om skönlitteratur och facklitteratur, tillför läserfarenhet samt utvecklar förmågan att analysera och tolka texter ur olika synvinklar. Litteraturläsningen ger upplevelser, stöder det kritiska tänkandet, identitetsutvecklingen och den empatiska förmågan, samt främjar etisk och estetisk reflektion. Litteraturundervisningen ger ökad kunskap om kulturarvet och breddar den personliga uttrycksförmågan.

Det som behandlas inom ämnet ska vara meningsskapande och bidra till den studerandes lust att lära. Det ska stöda den studerandes möjligheter att utifrån sin egen språkliga och kulturella bakgrund utveckla sin identitet i ett pluralistiskt och mångmedialt samhälle. Målet är även att den studerande ska lära sig värdesätta flerspråkighet, kulturell mångfald, mänskliga rättigheter ur språklig synvinkel samt jämlikhet och jämställdhet.

Inom undervisningen ska man sträva efter en integrering av läroämnets olika delområden, eftersom kunskaps- och färdighetsområdena står i ett funktionellt förhållande till varandra. Även samarbete med de övriga lärokurserna i ämnet främjas, lika väl som med övriga läroämnena.

1.1 Lärokursen svenska och litteratur

Svenskämnet ska ses som en bildningsprocess. Det är ett betydelseskapande livskunskapsämne som bidrar till identitetsbygget och fördjupar det historiska och kulturella medvetandet.

Undervisningen i svenska och litteratur ska stärka de studerandes språkliga och kulturella medvetenhet, samt deras förståelse för språkets och kulturens betydelse för individen och samhället. Undervisningen ska stöda språkutvecklingen i skolspråket, samtidigt som flerspråkighet och de studerandes varierande språkbakgrund beaktas som en resurs.

Lärokursen i svenska och litteratur ska fördjupa de studerandes kommunikativa färdigheter, deras läs- och skrivkompetens, även i multimodala sammanhang. Den ska också ge fördjupad kunskap om det svenska språket, samt om litteraturen och dess kulturella kontext.

Under kursernas förlopp ska de studerande kontinuerligt utvecklas i sin kommunikativa kompetens, i skriftlig uttrycksförmåga, läsförståelse, analytiskt tänkande och muntlig uttrycksförmåga. Dessa centrala färdighetsområden integreras med ämnets kunskapsområden inom framför allt språkvetenskap, litteraturvetenskap och mediekunskap. Analys och reflektion kring olika slags texter ger insikter i de metaforiska och narrativa mönster som formar kulturen och samhället, och som skapar existentiell mening.

I undervisningen ska de studerande bli medvetna om betydelsen av god språklig kompetens vid fortsatta studier. De ska också få kunskap om möjligheten till högskolestudier i svenska och litteratur.

De studerande ska läsa och behandla skönlitterära och andra texter med utgångspunkt i kursens tematik. Kursmaterialet innefattar faktatexter, skönlitterära texter och olika former av multimediala texter. Att läsa hela verk och skriva längre sammanhängande texter är centralt i kurserna.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i svenska och litteratur är att den studerande ska

- fördjupa och bredda sina färdigheter i svenska språket
- utveckla sin inlevelseförmåga, sitt tänkande och sin allmänbildning, liksom sin förståelse för kulturell mångfald
- känna till språkets utveckling och dess förankring i kulturen
- kunna uttrycka sig mångsidigt och kommunicera målinriktat och ändamålsenligt
- behärska normerna för standardspråket och förstå språkvårdens betydelse för individen och samhället
- kunna använda relevanta begrepp och kommunikativa uttryck av olika slag
- fördjupa sina kunskaper om skönlitteratur i olika sammanhang och tider
- känna till språkliga stilnivåer och tillämpningar inom olika fack- och vetenskapsområden
- kunna producera, analysera, tolka och utvärdera olika slag av texter
- kunna använda språket för att utforska sin världsbild och för att skapa kultur
- fördjupa och bredda sina kunskaper om medier, och vidareutveckla sin multilitteracitet
- kunna granska olika informationskällor och deras tillförlitlighet, användbarhet och syfte
- känna till upphovsrättsliga regler och kunna använda och hänvisa till källor
- känna till kommunikation genom digitala medier, samt deras inverkan på social interaktion.

Bedömning

Bedömningen av lärokursen i svenska och litteratur ska basera sig på målen och det centrala innehållet i varje kurs. Dessa mål är i sin tur kopplade till de allmänna målen för lärokursen. Det är viktigt att den studerande känner till kursmålen och kan följa med progressionen under kursens gång. Kursvitsordet ska basera sig på skriftlig och muntlig produktion inom läroämnets olika delområden, på eventuella andra bevis på kunskap och på hur aktivt den studerande har arbetat under kursens gång. Bedömningen ska vara mångsidig, sporrande, öppen och rättvis och basera sig på delaktighet. Genom självvärdering under kursens gång uppmuntras den studerande att utveckla en konstruktiv och realistisk uppfattning om sina kunskaper i ämnet och om sig själv som talare, texttolkare och textproducent. Det är viktigt att den studerande sätter upp individuella mål och utvärderar sin egen måluppfyllelse och att både läraren och de studerande ger varandra kontinuerlig respons.

Obligatoriska kurser

1. En värld av texter (SV01)

Kursen är en introduktion i ämnet svenska och litteratur. Målet är att ge den studerande grundläggande kunskaper i textanalys, textproduktion och medvetet språkbruk, samt insikter i multimodal litteracitet.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- ha kunskaper och färdigheter i muntliga uttrycksformer och gruppkommunikation
- ha en grundläggande kunskap om skriv- och läsprocesser och deras samhälleliga och individuella funktion
- kunna producera olika slags texter

- kunna analysera och tolka texter som strukturella helheter
- bli medveten om sin individuella profil samt fungera målinriktat och konstruktivt som lyssnare, talare, tänkare, läsare och skribent
- öva upp sina metakognitiva färdigheter.

Centralt innehåll

- olika textgenrer och deras funktion: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter
- textproduktion i olika genrer
- lässtrategier och gruppkommunikation
- multimodalitet, speciellt medietexter och mediebilder
- analys av prosatexter: både fiktion och fakta
- introduktion av analytiska begrepp
- informationsökning, webbläsning, källhänvisningar och källkritik

2. Att analysera och tolka litteratur (SV02)

Kursen behandlar språk och litteratur som verktyg för skapande. Den studerande bekantar sig med olika slags skönlitterära texter och lär sig tolka dem, samt fördjupar sin kunskap om språkets estetiska funktion och litteraturens kulturbärande betydelse.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- utveckla sin förmåga att läsa, analysera och tolka fiktiva texter samt kunna motivera sina tolkningar
- behärska grundläggande litteraturanalytiska begrepp
- reflektera över sitt läsande, individuellt och i grupp.

Centralt innehåll

- de litterära genrerna epik, dramatik och lyrik, och deras förändringar i tid och rum
- analytiska begrepp: bildspråk och andra stilmedel
- analys av skönlitterära texter
- textproduktion utgående från t.ex. skönlitteratur
- samtal om multimodala uttrycksformer, t.ex. i bildkonstverk, film och teater

3. Språk, kultur och identitet (SV03)

Kursen har ett språksociologiskt och språkhistoriskt perspektiv, och betonar det nordiska perspektivet. Den introducerar frågor om språklig variation, och betonar språkets, litteraturens och kulturens identitetsskapande roll.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin medvetenhet om språkliga strukturer och språkriktighet
- kunna planera, bearbeta och sammanställa skriftliga faktatexter
- känna till de nordiska språkens historia och deras gemensamma ursprung
- ha kunskaper om språkförhållandena på Åland, i Finland och i det övriga Norden

- förstå språkets och litteraturens betydelse för individen, kulturen och samhället.

Centralt innehåll

- skrivandet som process: planering, bearbetning och finslipning
- materialbaserat skrivande, källanvändning och källkritik
- språkanalys på text-, sats- och ordnivå
- språkhistoria
- språksociologi: språkliga varieteter såsom dialekter och slang samt språklig mångfald
- skillnader och likheter mellan de nordiska språken
- litteraturen i Norden med tyngdpunkt på åländsk litteratur
- muntliga texter och reflektion kring verbal och icke-verbal kommunikation

4. Text och påverkan (SV04)

Kursen handlar om språket som redskap för påverkan och delaktighet i samhället. Särskilt uppmärksammas kritisk läskunnighet av mediala och multimodala texter, samt skriftlig och muntlig argumentation. Litterära texter som kommunikationsform.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna analysera och granska texter ur olika synvinklar, bland annat etiskt och ideologiskt
- få redskap för att analysera språkets och litteraturens samhälleliga betydelse
- kunna uttrycka sig effektivt i tal och skrift
- kunna motivera sina åsikter
- få en fördjupad medieläskunnighet.

Centralt innehåll

- informationssökning, källkritik, upphovsrätt och plagiat
- skillnaden mellan åsikter och information på saklig eller vetenskaplig grund
- analys av medietexter
- ställningstagande och argumenterande texter
- olika stilistiska och språkliga komponenter och deras inverkan på en text
- analys av påverkningsmedel i reklam och underhållning
- analys av ideologiskt färgade texter, mediekritik
- retorik: debatt, argumentation och ställningstagande både i tal och skrift
- yttrandefrihet, censur och debattkultur
- litteratur som påverkat vår närhistoria

5. Text och kontext (SV05)

Kursen behandlar textanalys och kontextens betydelse, med fokus på litterära texter. Den studerande fördjupar sin läsförmåga och skriftliga uttrycksförmåga genom att analysera, tolka och producera texter inom olika genrer och stilriktningar.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin förmåga att läsa texter från olika tider och sammanhang
- fördjupa sina kunskaper om texters stilistiska drag
- utveckla och bredda sina uttryckssätt i tal och skrift
- få kunskap om litteraturens historiska rötter
- känna till centrala verk och teman inom världslitteraturen och kunna placera dem i deras kulturella kontext.

Centralt innehåll

- tematisk läsning av texter från olika tider, platser och kulturer
- centrala verk inom världslitteraturen, med fokus på människosyn, världsbild och värdegrund
- stilistiska komponenter i en text och hur de inverkar på en text
- textproduktion inom ramen för olika kontexter, stilar och genrer
- skriftlig eller muntlig uppgift med litterärt tema

6. Berättelser i samtiden (SV06)

Kursen behandlar aktuella kulturfenomen framför allt i ett narrativt och intertextuellt perspektiv. Den studerande fördjupar sina kunskaper om kommunikationsetik, och utvecklar sin förmåga att förstå avancerad sakprosatext.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna analysera samtida kulturella fenomen och textgenrer
- känna till tendenser i modern litteratur
- nå en fördjupad förståelse för narrativitet och kulturens bärande myter
- kunna analysera språk, stil och val av stoff som påverkningsmedel
- fördjupa sin multimodala läskunnighet
- kunna bedöma olika kommunikationssituationer ur ett etiskt perspektiv och hantera dem på ett konstruktivt sätt
- kunna uttrycka sig i olika textgenrer, och utveckla strategier för att läsa akademisk text
- nå en fördjupad förståelse av sambandet mellan språk, kultur och identitet.

Centralt innehåll

- läsning och tolkning av nutidslitteratur
- produktion av reflekterande texter utgående från kursens teman
- klassiska narrativa strukturer i modern form
- kommunikationsetik i en digital värld, t.ex. i sociala medier
- aktuella kulturella och språkliga fenomen i en mångkulturell värld
- analys av kulturella uttrycksformer som teater, film, bildkonst, TV-serier och spel
- synvinklar och uttryckssätt inom olika sakprosa-genrer och olika vetenskapsområden

Nationella kurser, valfria

7. Fördjupad muntlig kommunikation (SV07)

Kursen ger den studerande möjlighet att fördjupa och bredda sina kunskaper och färdigheter i muntlig kommunikation samt att planera, anpassa och utvärdera sitt sätt att kommunicera i olika

kommunikationssituationer. Under kursen övar den studerande sig också i att bedöma kommunikationens betydelse för mänskliga relationer samt studier och arbetsliv. Den studerande kan ges möjlighet att delta i det nationella provet i muntlig kommunikation.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper och sin analytiska förmåga vad gäller muntlig kommunikation och retoriska medel
- fördjupa sin kunskap om språklig interaktion
- utveckla sin säkerhet i att uttrycka sig både individuellt och i grupp
- känna igen, kunna analysera och använda språkliga medel som påverkar talarens och budskaps trovärdighet.

Centralt innehåll

- faktorer som påverkar olika kommunikationssituationer
- kulturbundna särdrag vid muntlig kommunikation
- analys, tolkning och bedömning av muntliga texter
- övning i att ge och ta emot konstruktiv kritik
- verbal och nonverbal kommunikation
- övning i att uppträda och argumentera vid förhandlingar och möten samt i olika slags samtal, diskussioner och debatter
- användning av digitala presentationsprogram
- individuella anföranden och gruppkommunikation

8. Fördjupad läs- och skrivkompetens - prepkurs (SV08)

Kursen handlar om att fördjupa och utveckla färdigheten att producera och analysera olika slag av texter. Dessutom fördjupar den studerande sig i och analyserar aktuella mediedebatter. Kursen förbereder deltagarna inför studentexamen.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina färdigheter i textproduktion då det gäller att välja synvinkel, behandla ett tema, välja källor, tänka självständigt och hitta ett eget personligt uttrycksätt
- kunna bygga upp en till innehållet, strukturen och stilen enhetlig och logisk text
- kunna behandla, utvärdera och kritiskt granska aktuella teman i olika diskussioner
- kunna välja texter som är intressanta och genom egen textproduktion bidra till diskussionen kring dessa texter.

Centralt innehåll

- att strukturera och bearbeta texter och sammanställa dem i slutlig form
- skriva tillsammans, dela texter och ge respons
- att producera texter som är begripliga, logiska och sammanhängande samt analysera olika typer av texter till innehåll, språk och stil
- att producera och analysera texter med utgångspunkt i ett mångsidigt material

9. Kreativt läsande och skrivande (SV09)

Denna kurs ger fördjupade färdigheter i att analysera, tolka och producera i första hand skönlitterära texter. Kursen inspirerar till läslust och kritiskt tänkande samt utvecklar den kulturella kompetensen.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- utveckla sina lässtrategier och sin förmåga att analysera och tolka olika slag av texter
- bredda sina insikter i multimodala uttrycksformer
- fördjupa sitt kritiska, kreativa och reflektiva tänkande
- utveckla sitt kreativa skrivande.

Centralt innehåll

- textkunskap, textanalys och analytiska begrepp
- olika lässtrategier och lästekniker
- läsning och samtal kring exempelvis essäer, romaner och faktatexter
- kreativt skrivande
- multimodala texter

Ålands lyceums egna kurser, valfria

10. Skrivträning för svaga skribenter (SV10)

Kursen riktar sig till studerande som har eller upplever sig ha problem med sitt skrivande. I kursen tränar deltagarna upp sin skrivförmåga.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- behärska skrivprocessen som helhet
- utveckla sin förmåga att producera texter som är enhetliga och logiska till innehåll, struktur, språk och stil
- utveckla sin förmåga att utnyttja olika texter i sitt eget skrivande.

Centralt innehåll

- uppgiftsanalys
- textanalys och textkritik
- textkomposition
- språkstruktur och språkriktighet

11. Lästräning för svaga läsare (SV11)

Kursen riktar sig till studerande som har eller upplever sig ha problem med läsningen och går följaktligen ut på att träna upp sin läsförmåga.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- bli medveten om sitt sätt att läsa och tillgodogöra sig texter
- träna upp sin läsförmåga
- träna och utveckla sin läsförståelse
- utveckla ett mer positivt förhållningssätt till läsning av såväl skönlitteratur som andra texter
- fördjupa och utveckla sin förmåga att läsa olika texter analytiskt och kritiskt.

Centralt innehåll

- individuella lästest och läsprofiler
- studiemetodik
- lässtrategier
- läsförståelseövningar och ordkunskap
- diskussioner utgående från olika slags texter

1.2 Lärokursen svenska som andraspråk och litteratur

De studerande vars modersmål inte är svenska, finska eller samiska kan erhålla undervisning i läroämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur. Lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur är lämplig för den studerande i de fall då baskunskaperna i svenska inom något delområde av språkkunskaperna inte, enligt lärarnas bedömning, ger förutsättningar för studier i svenska enligt lärokursen svenska och litteratur. Utgångspunkten för lärokursen är den inlärningssituation som de studerande som lär sig skolspråket som andraspråk befinner sig i: de lär sig svenska i en svenskspråkig miljö och kunskaperna i svenska utvecklas så småningom allt mer vid sidan av det egna modersmålet. Målen för och innehållet i lärokursen svenska som andraspråk och litteratur i gymnasiet ska bygga på de grunder de studerande inhämtat i den grundläggande utbildningen eller på annat håll. Det centrala målet för undervisningen i svenska som andraspråk och litteratur är att den studerande ska uppnå sådana färdigheter i svenska och sådan kunskap om den åländska kulturen, att den studerande har möjlighet att fortsätta sina studier och klara sig i arbetslivet. Undervisningen i svenska som andraspråk ska tillsammans med undervisningen i det egna modersmålet stärka den studerandes språkliga och kulturella identitet.

En central uppgift för lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur är att vidare fördjupa de studerandes kunskaper om och i svenska språket, deras kommunikativa färdigheter och läs- och skrivkompetens, även i multimodala sammanhang, och deras kunskaper om litteratur och kultur. I undervisningen ska man beakta att det svenska språket är det ena av Finlands två nationalspråk och att svenskan är ett samhällsbärande språk i Finland. Undervisningen har även som uppdrag att stärka de studerandes kulturella och språkliga medvetenhet samt deras förståelse för språkets och kulturens betydelse för individen och samhället som helhet. Undervisningen främjar språkinläring i alla slag av kommunikationssituationer.

Svenska språket är objekt för undervisningen i denna lärokurs och huvudsakligt undervisningsspråk också i alla övriga läroämnen. Goda språk- och kommunikationskunskaper är centrala för fortsatta studier, arbetslivet och för att klara sig i vardagen. Inom ramen för de olika kurserna i svenska som andraspråk och litteratur integreras de olika delområdena: läsning, skrivande, tal, kommunikation, språk, texter, litteratur och mediekunskap och dessa områden finns med i målen och innehållen för varje kurs. De olika kunskapsområdena och färdigheterna samverkar alltså kontinuerligt med varandra. Under alla kurser utvecklas de studerandes skriftliga kompetens samtidigt som text- och kommunikationskompetensen utvecklas och man läser skönlitterära och andra texter med utgångspunkt i kursens tematik. I undervisningen ska man göra de studerande medvetna om betydelsen av god språklig kompetens inom de fortsatta studierna och de ska även bli bekanta med möjligheterna till att fortsätta sina studier i svenska och litteratur på högskolenivå.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i svenska som andraspråk och litteratur är att den studerande ska

- fördjupa sina språkkunskaper i svenska, textkompetens och kommunikation för att kunna använda språket som verktyg för tänkande, lärande, kommunikation och påverkan
- kunna och våga uttrycka sig och göra sig förstädd i olika vardagssituationer och i studierna
- vidareutveckla sin multilitteracitet för att kunna producera, tolka och utvärdera texter från olika vetenskapsområden och förhålla sig kritiskt till dessa samt utveckla sin förmåga att söka, välja, bearbeta och förmedla information från olika källor
- bli medveten om hur språkbruket varierar utgående från talaren, situationen och kontexten och bli allt mer medveten om skillnaderna mellan det talade och det skrivna språket
- förstå och använda strukturerna i det svenska språket och bli allt mer medveten om särdragen i det svenska språket i förhållande till sitt eget språk eller andra språk
- lära sig att förstå processen då man lär sig ett andraspråk, kunna iaktta sin egen språkförmåga och utvärdera sina framsteg, vilja utveckla sina språkfärdigheter både självständigt och tillsammans med andra och i dessa situationer kunna utnyttja olika sätt och hjälpmedel
- fördjupa sin kännedom om skön- och facklitteratur och på detta sätt utveckla sitt tänkande, utvidga sin litterära allmänbildning, fantasi och inlevelseförmåga samt bygga sin världsbild och identitet
- kunna använda digitala verktyg inom lärokursens alla delområden
- njuta av och glädjas över språk, litteratur och kultur och värdesätta språklig och kulturell mångfald
- kunna resonera kring sin flerspråkighet, inse att språket varierar inom olika fack- och vetenskapsområden och fördjupa sin förståelse för språkets betydelse för lärandet.

Bedömning

Den studerande ska bedömas enligt lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur om hen har valt denna lärokurs, oberoende av om den studerande fått särskild undervisning i svenska som andraspråk och litteratur eller om gymnasiet har kunnat erbjuda endast en del av kurserna i svenska som andraspråk och litteratur. Kurser som fullgjorts enligt lärokursen i svenska och litteratur ersätter kurser i svenska som andraspråk och litteratur fullt ut, och vitsordet från dessa kurser överförs till svenska som andraspråk och litteratur. Kurser i svenska som andraspråk och litteratur ersätter kurser i svenska och litteratur endast i den utsträckning de motsvarar varandra till mål och centralt innehåll. I det senare fallet kan det behövas kompletteringar för de obligatoriska kursernas del och vitsordet omprövas i samband med dessa.

Bedömningen av lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur ska basera sig på målen och det centrala innehållet i varje kurs. Dessa mål är i sin tur kopplade till de allmänna målen för lärokursen. Den studerande ska få information om kursens mål, så att både läraren och den studerande kan följa med den studerandes framsteg under kursen. Bedömning och respons under processens gång samt självvärdering och kamratvärdering stödjer den studerande i att utveckla sina kunskaper. Kursvitsordet ska basera sig på många olika slag av bevis på kunskap, till exempel skriftliga och muntliga och eventuella andra prestationer och på hur aktivt den studerande har arbetat under kursens gång. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen, rättvis och sporrande och basera sig på delaktighet och den studerande ska uppmuntras till självvärdering. Genom att utveckla sin kompetens i självvärdering kan den studerande skapa en positiv och realistisk uppfattning av sig själv som talare, texttolkare och textproducent.

Obligatoriska kurser

1. Text och kommunikation (SVA01)

Den studerandes kunskaper om och insikter i språk, texter och kommunikation fördjupas. Den studerande vidareutvecklar även sin multilitteracitet och sin förmåga att fungera målinriktat och kon-

struktivt i olika kommunikationssituationer. Hen vidareutvecklar och lär sig att iaktta sina egna färdigheter som lyssnare, talare, läsare och skribent i olika kommunikationsmiljöer och kan på ett naturligt och mångsidigt sätt använda de centrala strukturerna i det svenska språket.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- vidareutveckla och analysera sin läs- och skrivförmåga
- utveckla sin kompetens att tolka, producera och utvärdera olika slag av texter och olika textuella dimensioner
- lära sig hur man uttrycker sig skriftligt och muntligt på standardspråk tillräckligt bra för att klara gymnasiestudierna och fördjupa sin kunskap om skriv- och talprocesser som kommunikativa, samhällseliga och individuella uttryck
- lära sig förstå hur ord bildas
- utveckla sina kunskaper och färdigheter gällande svenska språkets grundstrukturer och lära sig att uppfatta och analysera texter som strukturella helheter
- utveckla sin kommunikationsprofil som texttolkare och textproducent och kunna ställa upp mål för sina studier i svenska och våga använda svenska språket
- bli allt skickligare i att tillämpa digitala verktyg vid informationssökning och förstå betydelsen av språklig variation inom olika fack- och vetenskapsområden.

Centralt innehåll

- gymnasiets studiekultur och studieteknik samt analys av de studerandes kommunikationsprofiler och utveckling som talare, lyssnare, skribenter och läsare
- olika textgenrer och deras funktion (berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter) samt form och innehåll i olika slag av texter
- texthelheter, skrivprocessen och lässtrategier
- olika kommunikationssituationer och därtill hörande ordförråd
- standardspråk, språkliga varieteter såsom dialekter och slang
- informationssökning, webbläsning, källkritik, källhänvisningar
- repetition av centrala strukturer i det svenska språket
- satsstrukturer, satsanalys, ordklasser, tidsformer

2. Att analysera och tolka litteratur (SVA02)

Den studerande fördjupar och breddar sin kunskap om skönlitteratur, språkets skapande funktion och sina insikter i språkets kulturella betydelse. Den studerande blir allt skickligare i att tolka skönlitterära texter både muntligt och skriftligt och kan njuta av och glädjas över skönlitteratur i olika former.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin kunskap att analysera och tolka digitala texter, till exempel bilder och film
- lära sig jämföra texter från olika kulturer
- vidareutveckla sin förmåga att läsa och tolka fiktiva texter
- förstå betydelsen av metaforer, liknelser, mångtydiga uttryck och idiom
- lära sig motivera sina tolkningar av texter, både muntligt och skriftligt
- få insikt i poetisk användning av språket, t.ex. bildspråk och mångtydighet
- vidareutveckla sina kunskaper om och färdigheter i gruppkommunikation.

Centralt innehåll

- en översikt över åländsk och finländsk litteratur och kultur
- de litterära genrerna och deras särdrag
- bildspråk och textuella medel i litteraturen
- att analysera och tolka prosa, drama och lyrik, både muntligt och skriftligt, även på webben
- ett centralt verk ur den inhemska litteraturen
- målinriktade litterära samtal och att analysera och tolka diskussioner utgående från gruppdynamiken
- att producera och tolka meddelanden
- språkvård, till exempel genus, kongruens, ordföljd och prepositioner

3. Språk, kultur och identitet (SVA03)

Den studerandes kunskap om det svenska språket, språklig variation och kommunikation fördjupas och blir mångsidigare. Den studerande får en överblick över språkets och kulturens betydelse för individens identitet och för samhället.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- stärka sina språkkunskaper och sin språkliga medvetenhet
- förstå grammatikaliska kategorier i det svenska språket och kunna tillämpa dem i sina egna texter
- förstå det egna modersmålet och överlag språkets betydelse som verktyg för tänkande, kommunikation och identitetsbygge
- förstå svenska språkets position bland språken i världen och som ett språk i Norden och inse hur det svenska språket förändras och formas i kontakt med andra språk
- fördjupa sin förståelse för åländsk kultur
- lära sig att utvärdera sina egna språkfärdigheter, speciellt sina kommunikationsfärdigheter, och att utveckla språkfärdighet inom olika fack- och vetenskapsområden samt att planera och presentera ett muntligt anförande.

Centralt innehåll

- betydelsen av språk, kommunikation, litteratur, kultur och medier
- användning av olika textgenrer
- analys av text-, sats- och ordstrukturer i texter, i ett funktionellt perspektiv
- jämförelse av svenska språket med studerandens eget språk och med andra språk, framför allt nordiska språk samt språklig och kulturell mångfald i Finland, sambanden mellan språk och kultur och flerspråkighet
- typiska drag i svenska språket, språklig variation och bildspråk
- repetition av språkstrukturer och språkriktighet
- materialbaserat skrivande och skrivandet som process: från idé till planering, avgränsning av ämnet, val av synvinkel, disposition, respons av och till andra, bearbetning av språk och stil, rubricering och finslipning
- övning i hörförståelse och kommunikation
- hur man bygger upp och framför ett informativt inlägg i en diskussion eller debatt och hur man ger och tar emot respons

4. Text och påverkan (SVA04)

Den studerande lär sig att analysera texter, språk och kommunikation med fokus på delaktighet och påverkan. Den studerande fördjupar sig även i medel för påverkan och argumentation samt utvecklar sina kunskaper och färdigheter på detta område.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå olika slag av muntliga, skriftliga och multimodala faktatexter, speciellt insändare och debattartiklar samt fördjupa sitt kritiska läsande och sin förmåga att analysera de värden som olika texter förmedlar
- lära sig känna igen språkliga påverkningsmedel
- kunna analysera skönlitteraturens betydelse som förmedlare av olika åsikter och världsbilder
- kunna uttrycka sina egna åsikter och motivera dessa
- fördjupa sina kunskaper och färdigheter gällande standardspråket, speciellt genusformer och artiklar.

Centralt innehåll

- ställningstagande texter, argumentation och retorik
- övning i att analysera och tolka faktatexter och uttryckssätt och synvinklar inom olika fack- och vetenskapsområden, till exempel officiell och inofficiell kommunikation, abstrakt och konkret språkbruk och språkbruket i olika läroämnen
- språkliga och visuella påverkningsmedel
- argumentationsteknik och retoriska medel, humor, påverkan genom kommunikation i vardagen
- skönlitteraturens och mediernas, även sociala mediers, sätt att påverka
- övning i att motivera sina uttalanden, både i tal och skrift
- kommunikation i grupp och andra kommunikationsövningar
- yttrandefrihet, censur, upphovsrätt
- svårare sats- och meningsbyggnad; olika slag av bisatser

5. Text och kontext (SVA05)

Kursen har fokus på texter i ett kontextuellt perspektiv. Den studerande blir van vid att analysera, tolka och producera texter inom olika genrer och inriktningar.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna analysera texter ur ett geografiskt, språkligt och historiskt perspektiv, i olika historiska och kulturella sammanhang och i relation till andra texter
- lära sig analysera stilistiska kännetecken i en text
- självständigt kunna genomföra en skrivprocess och utveckla sitt personliga uttryckssätt
- lära sig planera ett muntligt anförande, ensam eller i grupp, med utgångspunkt i litteraturen
- känna till centrala verk och teman i den finländska, speciellt i den åländska, skönlitteraturen och kunna bedöma deras kulturella betydelse och deras betydelse för individens identitet
- kunna analysera kommunikation och kommunikativa färdigheter ur olika synvinklar, såsom kontext, relation, talspråkskultur etc.
- fördjupa sina digitala kunskaper och färdigheter.

Centralt innehåll

- olika stilkomponenter och hur de inverkar på en text
- skillnader mellan konkret och abstrakt språkbruk och mellan vardagsspråk och standardspråk
- faktatexter, speciellt essäer, webbtexter och andra multimodala textgenrer
- produktion av egna texter utgående från skönlitterära texter och att skriva med inlevelse
- språkriktighet speciellt i ett stilistiskt perspektiv
- en muntlig produktion, till exempel ett föredrag, ett debatt- eller diskussionsinlägg, eller en dramaframställning
- variationerna i talspråkliga situationer

6. Berättelser i samtiden (SVA06)

Den studerande lär sig analysera den samtida åländska och finländska kulturen och kulturfenomen. Den studerande fördjupar sina kunskaper om kommunikation och stärker det svenska språket genom att arbeta med texter.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära känna kulturen på Åland och i Finland, speciellt litteratur och andra konstformer samt mediekultur, och kunna jämföra med andra kulturer som hen känner till
- känna till kulturella uttryck och fenomen i samtiden och nutida textgenrer
- ha kunskap om centrala verk och teman ur den åländska och finländska litteraturen och kunna utvärdera deras betydelse
- kunna implementera sina kunskaper om det svenska språket vid produktion av egna texter
- kunna fungera ändamålsenligt, etiskt och konstruktivt i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- aktuella textgenrer och medietexter
- berättande texter i medier, filmer och TV-serier (myter, klassiker, narration)
- repetition av språkriktighetsfrågor, utökning av ordförrådet, användning av mer avancerade språkliga strukturer
- läsförståelse, analys och produktion av texter
- kommunikationsövning i olika situationer
- åländsk och finländsk samtidslitteratur, såsom noveller, kortprosa, dikter, utdrag ur romaner samt läsning av ett helt verk

Nationella kurser, valfria

7. Fördjupad muntlig kommunikation (SVA07)

Den studerande fördjupar och breddar sina muntliga och kommunikativa färdigheter och kunskaper samt utvecklar sin förmåga att planera, anpassa och utvärdera sitt sätt att kommunicera i olika kommunikationssituationer. Den studerande övar sig också i att bedöma kommunikationens betydelse för mänskliga relationer och inom studierna och i arbetslivet.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper om kommunikation och relationer mellan olika kommunicerande aktörer samt om specifika kommunikationsmönster och talspråklig kommunikation
- bli allt skickligare på att kommunicera enligt situationens krav och bli medveten om sina möjligheter att handla i olika kommunikationssituationer
- utveckla sin förmåga att fungera i många olika slag av kommunikationssituationer och att skapa och upprätthålla kommunikativa relationer
- utveckla sin säkerhet i att uttrycka sig både vid individuella framföranden och vid kommunikation i grupp
- kunna särskilja olika stilar och tonlägen i skrivet och talat språk
- kunna analysera och behärska satsstrukturer i det svenska språket.

Centralt innehåll

- typiska mönster och bidragande faktorer i olika kommunikationssituationer och mellan olika kommunicerande aktörer
- analys, tolkning och utvärdering av talspråkstexter
- speciella kännetecken inom svensk talspråkskultur; talspråksgrammatik
- hur man uppträder vid förhandlingar, möten och i olika slag av diskussioner, debatter, samtal och då man håller ett anförande
- att hålla anföranden och kommunicera i grupp i olika slag av kommunikationssituationer
- hur man kommunicerar i olika slag av umgänges- och servicesituationer
- kulturbundna, speciellt finlandssvenska och svenska särdrag vid muntlig kommunikation; även muntlig kommunikationskultur i ett internationellt perspektiv
- de grundläggande satsstrukturerna i svenskan; de viktigaste satsdelarna och bisatserna
- repetition av olika sätt att bilda ord i svenska språket

8. Fördjupad läs- och skrivkompetens - prepkurs(SVA08)

Den studerande fördjupar och utvecklar sina färdigheter i att producera olika slag av texter. Dessutom fördjupar den studerande sig i aktuella kulturella fenomen, aktuella teman i media och i aktuella samhälls- och kulturdebatter.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin färdighet i textproduktion då det gäller att välja synvinkel för sina egna texter, behandla ett tema, välja sina källor, tänka självständigt och hitta sitt eget personliga uttryckssätt
- bli allt skickligare i att läsa, analysera, tolka och skriva texter och kunna hitta sitt personliga uttryckssätt vid textproduktion
- fördjupa och bredda sina skriftliga färdigheter
- genom diskussion och i skrift kunna behandla, utvärdera och kritiskt granska aktuella teman
- ha förmåga att hitta texter som är intressanta och kunna delta i diskussioner kring dessa texter
- kunna bemästra språkets strukturer och bli allt skickligare som skribent, både individuellt och tillsammans med andra.

Centralt innehåll

- att strukturera och bearbeta texter, speciellt då det gäller att redigera och sammanställa texter i en slutlig form och att ge respons
- att skriva för olika ändamål, bland annat i kommunikation med olika myndigheter
- att skriva texter med utgångspunkt i varierande textmaterial och kreativt skrivande

- att skriva materialbaserat och att analysera grundtexternas språk och genre, till exempel att analysera och kommentera texter
- att analysera språkstrukturer, enligt de studerandes behov
- att citera och hänvisa till källor
- att producera muntliga texter utgående från kursens tema, till exempel ett diskussionsinlägg, ett inledningsanförande eller ett debattinlägg

9. Fördjupad läskompetens (SVA09)

Den studerande fördjupar och breddar sina färdigheter i att analysera, tolka, producera och utvärdera olika slag av texter. Den studerande utvecklar även sitt kritiska läsande och sin kulturella kompetens.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- vidareutveckla förmågan att läsa och tolka olika slag av texter analytiskt, kritiskt, kreativt och med inlevelse
- fördjupa sina insikter i multilitteracitet, speciellt vad gäller textgenrer och multimodalitet, samt särdrag i olika typer av texter
- fördjupa sin kunskap om språk och uttryckssätt inom olika fack- och vetenskapsområden
- fördjupa sina kunskaper om åländsk och finländsk litteratur.

Centralt innehåll

- läsning av olika slag av fiktion och fakta samt texter från olika fack- och vetenskapsområden
- litterära samtal, att producera texter om litteratur, att dela läserfarenheter med andra
- språkliga begrepp som används då man analyserar, tolkar och utvärderar litteratur
- textanalys, textstrukturer, textgenrer, intertextualitet
- läsning av ett valfritt verk, till exempel ett sådant som är betydelsefullt för den studerandes egen kulturella identitet
- presentation av en författare eller ett verk
- övning i att översätta

2 Språk

Språkundervisningen ska fördjupa språkmedvetenheten och den språkpedagogik som påbörjats i den grundläggande utbildningen. De studerande ska handledas att utveckla sina färdigheter i olika språk, sin flerspråkiga kompetens och sina metalingvistiska färdigheter. Språkundervisningen ska baseras på det vidgade textbegreppet, enligt vilket text innefattar både talat och skrivet språk. Språkundervisningen ska bidra till att utveckla de studerandes multilitteracitet.

Undervisningen ska stärka de studerandes tilltro till sin förmåga att lära sig språk och att modigt använda dem samt ge de studerande möjligheter att känna glädje i lärandet. Undervisningen ska stärka de studerandes vilja och förmåga att ta del av kulturellt, internationellt och språkligt mångskiftande miljöer och sammanhang. All språkkunskap som de studerande har ska tas tillvara i undervisningen och undervisningen ska också bygga broar mellan olika språk och till de språk som de studerande använder på fritiden. De studerande ska vägledas att reflektera över betydelsen av attityder och värderingar och att utveckla sin förmåga att agera konstruktivt i olika situationer. Undervisningen ska bidra till att utveckla färdigheter för att delta och aktivt påverka såväl lokalt som globalt samt utveckla de studerandes världsmedborgerliga färdigheter.

De studerande ska uppmuntras att utveckla färdigheter för livslångt språklärande och att identifiera individanpassade sätt att lära sig språk, att utvärdera hur det egna lärandet fortlöper och att se språkkunskapen som en arbetslivskompetens. Jämställdheten mellan könen ska stärkas i språkstudierna och i språkval genom att man uppmuntrar de studerande att ha en fördomsfri inställning till språkstudier och behandlar olika teman mångsidigt.

Undersökande lärande, mångsidiga och elevnära arbetsätt ska användas i språkundervisningen. De studerande ska handledas att söka, bedöma och hantera information på de språk de behärskar. Digitala verktyg ska användas på ett naturligt sätt som en del av studiemiljöerna.

I språkundervisningen ska man behandla teman som stödjer ämnesintegrerat arbete och de studerandes förmåga att hantera helheter. De studerande ska erbjudas relevanta, produktiva och tillräckligt krävande uppgifter. Temaområdena, temastudierna och övriga ämnesintegrerade studier ska spora de studerande att använda också sina begränsade kunskaper i olika språk och sin flerspråkiga kompetens.

I undervisningen ska man beakta att de studerande gör framsteg i olika takt i förhållande till kunskapsnivåerna, vilket förutsätter differentiering av uppgifterna eller andra former av stöd.

Gemensamma mål för undervisningen i språk

De gemensamma målen för de olika lärokurserna i språk är att den studerande ska

- våga använda sina språkkunskaper kreativt i studierna, i arbete och på fritiden
- stärka sina kunskaper i målspråket, sin språkkänsla och sin förmåga att tillämpa språkkunskaper också över språkgränserna
- utvecklas som en målinriktad språkinlärare och kunna tillämpa strategier för språklärande
- förstå betydelsen av mångsidiga språkkunskaper och vilka möjligheter de ger
- kunna utvärdera sina kunskaper och planera sina språkstudier med tanke på framtida behov, såsom fortsatta studier och arbetsliv, såväl nationellt som internationellt.

Målet är att den studerande i de olika språken eller lärokurserna når upp till nivåerna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (se bilaga) enligt nedanstående tabell och kan ställa sin språkkunskap i relation till den kunskapsnivå som lärokursen har som mål. Den studerande ska ställa upp egna mål, utvärdera hur kunskaperna utvecklas och vidareutveckla dem.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på de gemensamma målen för språkundervisningen och på de specifika målen för varje språk och lärokurs. De kursspecifika målen, liksom de nära sammanknutna gemen-

Tabell 5: ur bilagan Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling

Lärokurs	Förmåga att kommunicera	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
Engelska, A-lärokurs	B2.1	B2.1	B2.1
Finska, A-lärokurs	B2.1	B2.1	B1.2
Finska, A2-lärokurs	B1.1	B1.1	B1.1
Övriga språk, A-lärokurs	B1.2	B1.2	B1.2
Finska, B3-lärokurs	A2.2	A2.2	A2.1
Övriga språk, B3-lärokurs	A2.1	A2.1	A2.1

samma målen och de lärokursspecifika målen ska beaktas i varje kurs. I alla kurser ska den studerande ges mångsidig respons på sina framsteg i de olika faserna av lärprocessen. Den studerande ska få respons på sin progression inom språkets olika delområden och i fråga om övriga mål för språkinläringen, såsom färdigheter för språkstudier och förmåga att fungera i miljöer där målspråket används. Den studerande ska handledas i självvärdering och kamratvärdering. Portföljarbete kan användas i alla kurser, också i ämnesintegrerade studier.

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen ska i tillämpliga delar användas som stöd för bedömningen och som verktyg för läraren och för den studerandes självvärdering och för kamratvärdering. I början av studierna ska responsen fokusera på den studerandes förmåga att utveckla sina lärstrategier för språkstudier. Under studiernas gång kan nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling i tilltagande grad användas för att fastställa nivån på den studerandes kommunikativa färdigheter samt förmåga att tolka och producera texter.

Bedömningen av kurserna FIA07 och FIF10 samt ENG08 ska basera sig på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som utarbetas av Utbildningsstyrelsen och annat kunnande som den studerande visat under kurserna. Kurserna bedöms med siffror enligt skalan 4–10. Också provet i muntlig språkfärdighet som ingår i kurserna bedöms enligt skalan 4–10. Över provet i muntlig färdighet ges ett separat intyg som bilaga till avgångsbetyget från gymnasiet.

2.1 Lärokurser på A-nivå

2.1.1 Engelska, A-lärokurs

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i A-lärokursen i engelska är att den studerande ska

- utvecklas som språkbrukare i engelska och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld i såväl lokala och nationella som europeiska och globala sammanhang
- förstå engelskans betydelse och roll som internationellt kommunikationsspråk
- kunna bedöma huruvida de egna kunskaperna är tillräckliga för fortsatta studier
- kunna planera sina språkstudier för framtida behov, såsom arbetsliv och internationell verksamhet
- få erfarenheter av att läsa, tolka och behandla längre texter på engelska
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till nivå B2.1 i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling, utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklats och vidareutveckla dem.

Obligatoriska kurser

I de obligatoriska kurserna 1 och 2 är målet att stärka den studerandes studiefärdigheter samt förmåga att utveckla sina kunskaper individuellt och i grupp och att delta i olika kommunikationssituationer. Från och med kurs 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer

och hordant språk de förutsätter. I kurserna 4–6 ska språket betonas som verktyg för att söka, komprimera och dela information.

I varje kurs ska man reservera tid för att behandla aktuella eller lokala frågor, som kan väljas tillsammans med de studerande. Ämnesintegrerad undervisning eller undervisning som anknyter till temaområdena kan ingå i alla kurser. Muntlig och skriftlig kommunikation ska mångsidigt övas under kurserna, även om tyngdpunkterna kan variera från kurs till kurs.

1. Engelskan och min värld (ENG01)

Den studerandes kunskaper inom språkets olika delområden kartläggs. Den studerande analyserar sina utvecklingsområden och utvärderar sina lärstrategier för språkstudier, ställer upp mål för studierna i engelska och hittar sätt att utveckla sina kunskaper både individuellt och i grupp. Under kursen reflekterar man kring den språkliga mångfalden i världen, engelskan som globalt fenomen samt språkkunskap som redskap för att utveckla den kulturella kompetensen. Kursens teman och situationer ska anknyta till studielivet, den ungas livsmiljö och behov av språkkunskap.

2. Människans sociala nätverk (ENG02)

Under kursen övar den studerande att med hjälp av olika medier delta i olika kommunikationssituationer av varierande språklig och kulturell svårighetsgrad, också i en internationell kontext. Den studerande fördjupar sin förmåga att diskutera aktivt och lyssna på andra. Hen utvecklar sin förmåga att formulera åsikter och tillsammans diskutera betydelse. Mångsidiga strategier utvecklas för olika kommunikationssituationer. Under kursen behandlas teman som anknyter till mänskliga relationer och i samband med dem även psykiskt, fysiskt och socialt välbefinnande. Man reflekterar också över teknologins och digitaliseringens betydelse för kommunikation och välbefinnande.

3. Kulturella fenomen (ENG03)

Under kursen fördjupas och utvecklas den studerandes multilitteracitet. Den studerande producerar texter inom olika genrer med betoning på de språkliga drag som kännetecknar genren. Kursens teman utgår från olika kulturella fenomen, engelskspråkiga medier och kreativ verksamhet.

4. Samhället och omvärlden (ENG04)

Under kursen utvecklar den studerande sin förmåga att söka information och läsa kritiskt samt övar sig att aktivt använda engelska. Man bekantar sig med olika debatter om samhällsrelaterade fenomen, och fokuserar i synnerhet på hur man kan påverka som aktiv medborgare. Under kursen reflekterar man även över individens och gruppens ansvar och möjligheter att påverka i medborgarsamhället, till exempel då det gäller människorättsfrågor.

5. Vetenskap och framtid (ENG05)

Kursen fördjupar den studerandes förmåga att tolka och producera texter samt den studerandes kompetens att söka information om för hen intressanta kunskaps- och vetenskapsområden. De studerande övar sin förmåga att dela med sig av synpunkter som grundar sig på egna kunskaper eller åsikter. De reflekterar kring olika framtidsvisioner, i synnerhet i ett teknologi- och digitaliseringsperspektiv, samt över engelskans ställning som internationellt språk inom vetenskap och teknik. Temana väljs från olika fack- och vetenskapsområden.

6. Studier, arbete och ekonomi (ENG06)

Kursen fördjupar den studerandes förståelse för språkkunskap som ett socialt kapital och en färdighet för arbetslivet. Den studerande bekantar sig med textgenrer som kan komma till nytta i eventuella

fortsatta studier eller i arbetslivet. Under kursen överväger och diskuterar den studerande planer för fortsatta studier, karriär och arbete även i en internationell kontext. Under kursen behandlas ekonomiska frågor som är relevanta för den unga som står på tröskeln till arbetslivet samt ekonomiska företeelser i ett större perspektiv.

Nationella kurser, valfria

Under kurserna ska den studerande fördjupa sin förmåga att använda engelska för olika syften. Den studerande övar sig att tolka och producera texter individuellt och i grupp. Repetitionsövningar utgående från de studerandes behov ingår i kurserna. En mer omfattande skriftlig eller muntlig del eller helhet på engelska, som anknyter till övriga studier, kan integreras i kurserna.

7. Hållbar livsstil (ENG07)

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att tolka och producera engelska i olika skriftliga kommunikationssituationer och för olika slag av mottagare. Den studerande analyserar eller producerar texter inom olika genrer, såsom fiktiva och icke-fiktiva, berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande texter. Man fortsätter behandla de obligatoriska kursernas teman ur ett ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbarhetsperspektiv med beaktande av de studerandes behov eller intressen.

8. Muntlig kommunikation och påverkan (ENG08)

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att producera muntlig engelska, förstå talad engelska och bygga upp en dialog. Hen stärker sin förmåga att tala flytande och övar muntlig produktion som förutsätter förberedelse. Teman som behandlats i de obligatoriska kurserna repeteras eller kompletteras enligt de studerandes behov.

Ålands lyceums egna kurser, valfria

9. Lyssna och tala (ENG09)

De studerande utvecklar sin förmåga att förstå talad engelska och lär sig behärska engelska på ett ledigt sätt i muntlig kommunikation. Med hjälp av podcasts och filmklipp introduceras ämnen som de studerande diskuterar i par, grupper och helklass.

10. Fördjupningskurs - prepkurs (ENG10)

De studerande utvecklar och fördjupar sin förmåga att förstå och analysera texter och talat språk liksom sin förmåga att producera text. Vi arbetar med hör- och läsförståelse, grammatikarbete och uppsatsskrivning. Kursen är mycket lämplig som preparation och övning inför studentprovet i engelska och bedöms enligt skala godkänd-underkänd.

11. Stödkurs i engelska (ENG11)

Utgående från sina egna behov utvecklar de studerande sin språkliga kompetens på samtliga områden. Grundläggande grammatik repeteras, uppsatsskrivning, textförståelse, hörförståelse och muntlig kommunikation övas.

2.1.2 Finska, A-lärokurs

Mål för undervisningen

Ett specifikt mål för undervisningen i A-lärokursen i finska är att den studerande ska

- kunna relatera sin språkkunskap till kunskapsnivå B2.1 då det gäller förmåga att kommunicera och att tolka texter samt till kunskapsnivå B1.2 då det gäller förmåga att producera texter samt utvärdera och vidareutveckla sina språkkunskaper.

Nationella kurser, valfria

Under kurserna 1 och 2 ska man betona betydelsen av att utveckla färdigheterna för språkstudier, den egna språkkompetensen både individuellt och interaktivt i grupp och förmågan att kommunicera i olika situationer. I tilltagande grad och i samband med att studierna framskrider ska man fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och uttryckssätt som kursernas olika kontexter kan kräva. Under studiernas gång och speciellt i slutskedet ska man betona språket som verktyg för att söka, komprimera och dela information.

Under varje kurs ska man reservera tillräckligt med tid för aktuella eller lokala frågor om vilka man kan besluta tillsammans. Ämnesintegrerad undervisning eller undervisning som berör temaområdena kan ske i samband med alla kurser. I kurserna ska det ingå många olika slag av övningar inom språkets alla delområden så att den muntliga och skriftliga interaktionen i slutskedet fått lika stor tyngd. Tyngdpunkterna kan dock variera från kurs till kurs. Digitala verktyg används på ett naturligt sätt under kurserna.

1. Vardagsliv, närmiljö och hälsa (FIA01)

Under kursen bekantar sig den studerande med aktiviteter och situationer i vardagslivet och närmiljön. Hen repeterar och fördjupar i synnerhet sina kommunikativa färdigheter i alldagliga umgänges- och servicesituationer. Den studerande övar att uttrycka sig både muntligt och skriftligt till exempel om sin skol- och hemmiljö, matvanor, hälsa och fritidsintressen.

2. Natur och vetenskap (FIA02)

Under kursen övar man de kommunikativa färdigheterna genom diskussioner och presentationer och den studerande lär sig att dra nytta av självvärdering och kamratvärdering. Man behandlar teman som natur, miljö och vetenskap ur olika synvinklar, till exempel en hållbar utveckling, turism och rekreation. Den studerande läser några sak- och skönlitterära texter om kursens teman och fördjupar sitt ordförråd.

3. Teknik och konsumtion (FIA03)

Under kursen behandlar man temaområdena teknik, konsumtion och handel.

4. Medierna och samhället (FIA04)

Under kursen lär sig den studerande att göra sammanfattningar samt presentera och diskutera olika medietexter som anknyter till det finska samhället. Man lägger vikt vid hur medierna uttrycker sig i sakfrågor, till exempel om politik, forskning och aktuella händelser i världen.

5. Utbildning och arbetsliv (FIA05)

Under kursen lär sig den studerande att tolka och producera olika slags texter i anslutning till kursens ämnesområden. Kursen behandlar teman som utbildning, yrken och näringsliv ur både samhällets och den studerandes synvinkel.

6. Finsk kultur och litteratur (FIA06)

Under kursen utvecklar och fördjupar de studerande sin multilitteracitet och kännedomen om finsk kultur och litteratur ur de ungas synvinkel. Den studerande läser åtminstone ett skönlitterärt verk och presenterar det muntligt eller skriftligt. Den studerande bekantar sig med några finska konstnärer, författare och kompositörer. I skriftliga uppgifter poängteras skillnaderna mellan olika genrer. Repetitionsövningar utgående från de studerandes behov ingår i kursen.

7. Kommunicera i tal (FIA07/FIF10)

Under kursen lär sig den studerande att tala och uppträda på finska i olika formella och informella situationer. Den studerande lär sig att uttrycka sig fritt, göra frågeställningar, referera, diskutera, beskriva, intervjua, argumentera och hålla olika anföranden. Den studerande kan utnyttja digitala verktyg vid muntlig framställning.

2.1.3 Finska, A2-lärokurs

Mål för undervisningen

Ett specifikt mål för undervisningen i A2- lärokursen i finska är att den studerande

- ska kunna relatera sin språkkunskap till kunskapsnivå B1.1 samt utvärdera och vidareutveckla sina språkkunskaper.

Ålands lyceums egna kurser, valfria

Under de första obligatoriska kurserna ska man betona betydelsen av att utveckla färdigheterna för språkstudier, den egna språkkompetensen både individuellt och interaktivt i grupp och förmågan att kommunicera i olika situationer. Under de senare kurserna ska man betona språket som verktyg för att söka, komprimera och dela information. Man ska också i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och hurdant språk de förutsätter. Under de tre sista kurserna vidareutvecklar den studerande sin förmåga att använda det finska språket för olika ändamål. Repetitionsövningar utgående från den studerandes behov ingår. Under alla kurser kan man utveckla den studerandes multilitteracitet genom att i relevanta sammanhang behandla litteratur, film, musik, teater, bildkonst och medier.

Under varje kurs ska man reservera tillräckligt med tid för aktuella eller lokala frågor om vilka man kan besluta tillsammans. Under kurserna kan man arbeta ämnesövergripande.

1. Grunderna i finska (FIF01)

Under kursen övar den studerande sig på att förstå och använda finska i vardagliga servicesituationer samt att litet utförligare än i den grundläggande utbildningen berätta om sig själv både muntligt och skriftligt. Den mest grundläggande grammatiken repeteras och utvidgas.

2. Vardagsliv, närmiljö och hälsa (FIF02)

Under kursen lär sig den studerande förstå och använda finska i olika situationer som kan uppstå i vardagen. Den studerande lär sig också att muntligt och i kortare text berätta mera om sig själv, sin hälsa och sin närmiljö.

3. Människor omkring oss (FIF03)

Under kursen behandlas teman och situationer som anknyter till de ungas familj, deras dagliga liv, mänskliga relationer och nätverk, intressen, fritid och hobbyer. Den studerande övar sig på att kommunicera med hjälp av olika kommunikationsmedel.

4. På resa i Finland (FIF04)

Under kursen bekantar sig den studerande med platser, sevärdheter och naturen i olika delar av Finland. Den studerande lär sig att söka information på finska i samband med reseplanering och att berätta om reseupplevelser.

5. Att leva i Finland (FIF05)

Under kursen bekantar sig den studerande med olika traditioner t ex i samband med högtidsfirande. Den studerande följer mera aktivt med vad som händer i det finländska samhället.

6. Utbildning och arbetsliv (FIF06)

Under kursen övar sig den studerande på att berätta om sina studier och framtidsplaner. Den studerande bekantar sig även med material som berör studier och arbetsliv. Den studerande övar intervjusituationer och skriver enkla ansökningar.

7. Kultur och miljö (FIF07)

Under kursen bekantar sig den studerande med olika texter som behandlar aktuella ämnen som t.ex. miljö och teknik. Den studerande bekantar sig med det finska kulturlivet och olika konstformer.

8. Konversation (FIF08)

Under kursen övar sig den studerande i att använda finska i olika muntliga situationer mera än man gör i de obligatoriska kurserna. Tyngdpunkten ligger på servicesituationer där man på Åland kan behöva finska men temaområdena kan variera utgående från de studerandes önskemål och intressen.

9. Att skriva och förstå finska - fördjupningskurs (FIF09)

Under kursen övar den studerande sig på att förstå både talad och skriven finska bättre och hen övar sig att själva skriva om olika ämnen. Även grammatikrepetition ingår.

Nationell kurs, valfri

10. Kommunicera i tal (FIF10/FIA07)

Under kursen lär sig den studerande att tala och uppträda på finska i olika formella och informella situationer. Den studerande lär sig att uttrycka sig fritt, göra frågeställningar, referera, diskutera,

beskriva, intervjua, argumentera och hålla olika anföranden. Den studerande kan utnyttja digitala verktyg vid muntlig framställning.

2.2 Lärokurser på B-nivå

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i B3-lärokursen i språk är att den studerande ska

- få lust och vilja att utöka sin språkliga repertoar
- utvecklas som språkbrukare i målspråket och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld i såväl nationella och europeiska som globala sammanhang
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till nivå A2.1 i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling, utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklats och vidareutveckla dem.

Nationella kurser, valfria

Under de första kurserna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikationssituationer och enkla skriftliga övningar som på ett naturligt sätt anknyter till dem. Också hörförståelse övas. Andelen skriftliga övningar ska småningom öka men muntlig kommunikation övas fortsättningsvis under alla kurser. Det centrala är att utveckla grundläggande språkfärdighet som behövs i vardagen. I mån av möjlighet reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Den studerandes multilitteracitet kan utvecklas under alla kurser genom att behandla litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier. Olika textgenrer ska introduceras. Ämnesintegrerad undervisning kan ingå i de olika kurserna. Strukturer behandlas, övas och repeteras på ett flexibelt sätt i samband med lämpliga teman. Det är viktigt att från början fästa vikt vid ett gott uttal.

1. Vi bekantar oss med varandra och det nya språket

Under kursen får den studerande en bild av målspråkets ställning i världen och i förhållande till de språk hen behärskar eller har studerat tidigare. Den studerande övar sig att kommunicera i vardagliga situationer och att använda lämpliga kommunikationsstrategier samt lär sig de viktigaste artighetsfraserna.

2. På resa i världen / På finska i Finland

Under kursen övar sig den studerande att klara sig i olika sociala situationer som anknyter till resande och utträttande av vardagliga ärenden. Den studerande utvecklar användningen av kompensationsstrategier och andra kommunikationsstrategier.

3. Viktiga frågor i livet och vardagen

Den studerande övar sina kommunikativa färdigheter med hjälp av olika medier. Under kursen behandlas teman och situationer som anknyter till de ungas dagliga liv, mänskliga relationer och nätverk, intressen, fritid och hobbyer.

4. Liv och levnadssätt

Under kursen fästs uppmärksamhet vid olika sociala koder och deras eventuella skillnader i kommunikation. Skriftlig kommunikation övas i större utsträckning. Kursens teman är interkulturell kommunikation och kulturmöten i Finland och utomlands.

5. Välbefinnande och omsorg

Under kursen lär sig den studerande att med hjälp av olika medier diskutera och lyssna på andra i olika kommunikationssituationer. Hen utvecklar sin förmåga att formulera åsikter och tillsammans diskutera betydelser i frågor som gäller vardagslivet. Den studerande undersöker olika texter om välbefinnande, mänskliga relationer och livsskeden samt övar sig att diskutera frågor i anknytning till dem. Man reflekterar också över vilka förändringar tekniken och digitaliseringen har inneburit för kommunikation och välbefinnande.

6. Kultur och medier

Kursen stärker den studerandes multilitteracitet. Den studerande lär känna aktuella och ur de ungas synvinkel intressanta kulturella företeelser och medier inom målspråkets språkområde eller -områden.

7. Studier, arbete och framtid

Under kursen fästs vikt vid att kommunikationen är kulturellt lämplig. Kursen behandlar skola, fortsatta studier och arbetsliv samt de ungas framtidsplaner.

8. Vår gemensamma jord

Under kursen fortsätter man med diskussionsövningar och repeterar språkkunskapen utgående från de studerandes behov. Den studerande bekantar sig med möjligheterna att delta i olika former av lokalt, nationellt och globalt samarbete. Kursens teman ska anknyta till naturen, olika boendemiljöer och hållbar livsstil.

Ålands lyceums egna kurser, valfria

Finska

9. Finska på Åland (FIN09)

Målet för denna kurs är att våga kommunicera på finska i vardagen och i olika servicesituationer. Under kursen övar de studerande att uttrycka sig främst muntligt med tanke på det turistlandskap vi lever i.

Franska

9. Muntlig kommunikation (FR09)

De studerande utvecklar sin muntliga förmåga med hjälp av diskussioner, par- och grupparbeten, presentationer, sketcher, filmer mm.

10. Fördjupningskurs - prepkurs (FR10)

De studerande fördjupar ordförrådet och grammatiken och övar på hörförståelse, läsförståelse och skrivuppgifter inför studentprovet.

Spanska

9. Fördjupningskurs (SP09)

De studerande fördjupar sin förmåga att förstå talad och skriven spanska, kommunicera muntligt och skriftligt. Kursen behandlar fördjupade grammatiska moment, aktuella händelser, kommunikativa situationer samt spanskspråkig litteratur. Kursen lämpar sig väl som förberedelse inför studentexamen.

10. Projektkurs (SP10)

De studerande fördjupar sitt ordförråd, digitala kompetens samt kunskap om den spanskspråkiga världen. De studerande får under kursen producera en digital produktion, analysera film, konversera med spanskstuderande i andra länder samt stärka sitt språkliga kunnande.

Tyska

9. Samhällsaktuellt (TY09)

Under kursen sätts fokus på samhällsfrågor och multikultur. Den studerande konfronteras med ett mera avancerat språkbruk. Dessutom behandlas aktuella händelser i tyskspråkiga massmedier.

10. Fördjupningskurs - prepkurs (TY10)

Under kursen fördjupar de studerande sin förmåga att förstå och producera målspråket i skriftliga kommunikationssituationer för olika slag av mottagare. De obligatoriska kursernas temaområden repeteras och behandlas på en fördjupad nivå. Kursen beaktar även de studerandes behov och intressen.

11. Konversation (TY11)

Kursen ger den studerande möjligheter att utveckla sin förmåga att uttrycka sig muntligt på målspråket. Hen utvecklar sin färdighet genom diskussioner samt moment som kräver förberedelse. Kursen utgår från aktuella teman och tar även hänsyn till de studerandes verklighet.

3 Matematik

På grund av matematikens ställning i vår kultur behöver vi kompetens att förstå, använda och producera information i matematisk form. Matematiken spelar en viktig eller rent av avgörande roll bland annat i vetenskap, teknik, ekonomi, företagsverksamhet, hälso- och sjukvård och säkerhet. Syftet med matematikundervisningen är att göra de studerande bekanta med matematiska tankemodeller och grundläggande matematiska idéer och strukturer, lära dem använda matematikens språk i tal och skrift och utveckla deras färdigheter i räkning, modellering av fenomen och problemlösning.

Undervisningen tar avstamp i teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande. I undervisningen används varierande arbetssätt, där de studerande arbetar på egen hand eller i grupp. Lektionerna ordnas så att de studerande utifrån sina iakttagelser stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa. De ska särskilt vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och om hur de hänger samman med större helheter. De studerande uppmuntras även att använda bilder, figurer och redskap som stöder tänkandet och de får hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information.

De studerande sporras att utveckla kreativa lösningar på matematiska problem. I undervisningen undersöks sambanden mellan matematiken och vardagslivet, och de tillfällen att utveckla de studerandes personlighet som ges utnyttjas medvetet. Det här innebär bland annat att man styr de studerandes intresse, sporrar dem att experimentera och stimulerar dem att söka efter kunskap.

De studerande tränas i användningen av datorprogram som stöd för inläring och utforskning av matematik och som hjälpmedel vid problemlösning. I matematikstudierna används bland annat dynamiska och symboliska matematikprogram, statistikprogram, kalkylprogram och textbehandlingsprogram. Dessutom används digitala informationskällor i den mån det är möjligt. Det är också viktigt att bedöma hur nyttiga hjälpmedlen är och vad som begränsar deras användning. De hjälpmedel som nämns ovan kallas i fortsättningen tekniska hjälpmedel.

Bedömning

Bedömningen ska vara mångsidig och återkopplingen sporrande. Den ska hjälpa de studerande att utveckla sitt matematiska tänkande och självförtroende och hålla uppe och stärka deras studiemotivation. Bedömningen ska fungera som vägledning när de studerande utvecklar sitt matematiska kunnande, sin matematiska förståelse och sin förmåga att arbeta långsiktigt. Den ska hjälpa de studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja dem i processen att bilda matematiska begrepp och lära dem bedöma sitt arbete. En lyckad återkoppling hjälper de studerande att inse vad som är deras starka sidor samt vilka kunskaper och färdigheter de behöver vidareutveckla och hur de ska göra detta.

Vid bedömningen ska läraren fästa uppmärksamhet på räknefärdigheterna, på valet av metoder och tekniska hjälpmedel och på hur exakt och konsekvent den studerande motiverar sina slutsatser.

Byte av lärokurs

Vid byte av lärokurs ersätter kurser i den långa lärokursen kurser i den korta som följer: ML01 → MK01, ML02 → MK02, ML03 → MK03 och ML06 → MK07. Övriga godkända kurser i den långa lärokursen räknas till godo som fritt valda kurser. Vid en övergång från den korta lärokursen till den långa kan det krävas att den studerande ger ytterligare prov på sina kunskaper. I detta sammanhang övervägs kursvitsordet på nytt.

3.1 Matematik, lång lärokurs

Undervisningen i den långa lärokursen i matematik ska ge de studerande sådana matematiska kunskaper och färdigheter som krävs för yrkes- och högskolestudier samt en matematisk allmänbildning. De som studerar lång matematik ges tillfälle att tillägna sig matematiska begrepp och metoder

samt att lära sig förstå den matematiska kunskapens natur. Undervisningen syftar också till att ge de studerande en klar uppfattning om matematikens betydelse i samhällsutvecklingen och om dess tillämpningsmöjligheter i vardagslivet, vetenskapen och tekniken.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen enligt den långa lärokursen i matematik är att den studerande ska

- få positiva inlärningserfarenheter och vänja sig vid långsiktigt arbete och därigenom lära sig att lita på sin matematiska förmåga, sina matematiska färdigheter och sin förmåga att tänka matematiskt
- få mod till experimentellt och undersökande arbete samt till att hitta och kritiskt bedöma lösningar
- förstå och kunna använda matematikens språk, det vill säga följa en matematisk framställning, läsa matematisk text, diskutera matematik samt lära sig sätta värde på en exakt framställning och på klara motiveringar
- lära sig se matematisk kunskap som en logisk struktur
- utveckla sin förmåga att bearbeta uttryck, dra slutsatser och lösa problem
- bli van att behandla information på ett sätt som är karakteristiskt för matematiken, att göra antaganden, att undersöka deras riktighet och att motivera dem samt att bedöma motiveringsarnas giltighet och resultatens generaliserbarhet
- bli van att ställa upp matematiska modeller för praktiska problemsituationer och att utnyttja olika strategier för att lösa dem
- kunna använda ändamålsenliga matematiska metoder, tekniska hjälpmedel och informationskällor.

Obligatoriska kurser

1. Tal och talföljder (ML01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- begrunda matematikens betydelse ur individens och samhällets perspektiv
- repetera och komplettera det som hen har lärt sig tidigare om talområdena samt repetera de grundläggande räknesätten och principerna för procenträkning
- stärka sin förståelse av begreppet funktion
- förstå begreppet talföljd
- kunna bestämma termerna i en talföljd, när begynnelsevillkoren och regeln enligt vilken de följande termerna ska beräknas är givna
- få en uppfattning av hur summan av en talföljd bestäms
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av aritmetiska och geometriska talföljder och deras summor
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av funktioners grafer och talföljder samt för att lösa tillämpade problem där talföljder förekommer
- kunna använda potensregler.

Centralt innehåll

- reella tal, grundläggande räknesätt och procenträkning
- funktioner, ritning och tolkning av grafer
- potensregler
- talföljder

- rekursiv talföljd
- aritmetisk talföljd och summa
- geometrisk talföljd och summa

2. Polynomfunktioner och polynomekvationer (ML02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få rutin i att använda polynomfunktioner
- kunna lösa polynomekvationer av andra graden och undersöka antalet lösningar
- kunna lösa polynomekvationer av högre grad som kan lösas utan division av polynom
- kunna lösa enkla polynomolikheter
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av polynomfunktioner och vid lösning av tillämpade problem som anknyter till polynomekvationer, polynomolikheter och polynomfunktioner
- förstå skillnaden mellan direkt och omvänd proportionalitet.

Centralt innehåll

- multiplikation av polynom samt binomialformler för uttryck i formen $(a + b)^n, n \leq 3, n \in \mathbb{N}$
- andragradsekvationer och rotformeln samt undersökning av rötternas antal
- faktorisering av polynom av andra graden
- polynomfunktioner
- lösning av polynomekvationer och -olikheter

3. Geometri (ML03)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- öva sig i att gestalta och beskriva rum och former både i två och tre dimensioner
- öva sig i att formulera, motivera och använda geometriska satser
- kunna lösa geometriska problem genom att utnyttja egenskaper hos figurer och kroppar, likformighet, Pythagoras sats samt trigonometrin för rät- och snedvinkliga trianglar.
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av figurer och kroppar och vid lösning av tillämpade problem med anknytning till geometrin.

Centralt innehåll

- likformighet hos figurer och kroppar
- sinussatsen och cosinussatsen
- geometrin för cirkeln och dess delar samt räta linjer i anknytning till cirkeln
- beräkning av längder, vinklar, areor och volymer i anknytning till figurer och kroppar

4. Analytisk geometri (ML04)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå hur den analytiska geometrin knyter samman geometriska och algebraiska begrepp
- förstå begreppet ekvation för en punktmängd och kunna undersöka punkter, räta linjer, cirklar och parabler med hjälp av ekvationer
- fördjupa sin förståelse av begreppet absolutbelopp och kunna lösa enkla ekvationer med absolutbelopp av typerna $|f(x)| = a$ och $|f(x)| = |g(x)|$ och motsvarande olikheter
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att undersöka ekvationer för punktmängder och för att lösa ekvationer, ekvationssystem, ekvationer och olikheter med absolutbelopp i samband med tillämpade problem
- förstå principen för lösning av ekvationssystem.

Centralt innehåll

- ekvationen för en punktmängd
- ekvationer för räta linjer, cirklar och parabler
- lösning av ekvationer och olikheter som innehåller absolutbelopp
- avståndet från en punkt till en linje
- lösning av ekvationssystem

5. Vektorer (ML05)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå vektorbegreppet och bli förtrogen med grunderna i vektorkalkyl
- kunna undersöka figurers egenskaper med hjälp av vektorer
- kunna undersöka punkter, avstånd och vinklar i två- och tredimensionella koordinatsystem med hjälp av vektorer
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av vektorer och vid lösning av tillämpade problem där linjer och plan förekommer.

Centralt innehåll

- vektorernas grundläggande egenskaper
- addition och subtraktion av vektorer samt multiplikation av en vektor med en skalär
- skalärprodukten av vektorer i ett koordinatsystem
- räta linjer och plan i rymden

6. Derivatan (ML06)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna förenkla rationella funktioner och bestämma deras definitionsmängder
- få en klar uppfattning av begreppen gränsvärde, kontinuitet och derivata för funktioner
- kunna bestämma derivatan av enkla funktioner
- kunna undersöka förloppet hos en polynomfunktion med hjälp av derivatan och bestämma dess extremvärden
- veta hur en rationell funktions största och minsta värde bestäms
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att undersöka gränsvärden, kontinuitet och derivata och för att lösa rationella ekvationer och olikheter samt bestämma derivatan för polynomfunktioner och rationella funktioner i tillämpade problem.

Centralt innehåll

- förenkling av rationella uttryck
- gränsvärden, kontinuitet och derivator
- derivering av polynomfunktioner och av produkter och kvoter av funktioner
- undersökning av förloppet hos en polynomfunktion och bestämning av dess extremvärden

7. Trigonometriska funktioner (ML07)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna undersöka trigonometriska funktioner med hjälp av symmetrier i enhetscirkeln
- kunna lösa trigonometriska ekvationer av typen $\sin f(x) = a$ och $\sin f(x) = \sin g(x)$
- kunna de trigonometriska sambanden $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$ och $\tan x = \frac{\sin x}{\cos x}$
- kunna derivera sammansatta funktioner
- kunna undersöka trigonometriska funktioner med hjälp av deras derivator
- kunna använda trigonometriska funktioner när de ställer upp modeller för periodiska fenomen
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av trigonometriska funktioner och lösning av trigonometriska ekvationer samt vid bestämning av derivatan av trigonometriska funktioner i tillämpade problem.

Centralt innehåll

- riktad vinkel och radianer
- trigonometriska funktioner och deras symmetriska och periodiska egenskaper
- lösning av trigonometriska ekvationer
- derivatan av en sammansatt funktion
- derivatan av trigonometriska funktioner

8. Rot- och logaritmfunktioner (ML08)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- repetera räkneregler för potenser, inklusive potenser med bråk som exponent
- känna till egenskaperna hos rot-, exponential- och logaritmfunktioner och kunna lösa ekvationer i anknytning till dem
- kunna undersöka rot-, exponential- och logaritmfunktioner med hjälp av derivatan
- kunna utnyttja exponentialfunktionen när de ställer upp modeller för olika fenomen där tillväxt eller avtagande förekommer
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökningen av rot-, exponential- och logaritmfunktioner, vid lösning av rot-, exponential- och logaritmekvationer och vid bestämning av derivatan av rot-, exponential- och logaritmfunktioner i tillämpade problem.

Centralt innehåll

- rotfunktioner och rotekvationer
- exponentialfunktioner och exponentialekvationer
- logaritmfunktioner och logaritmekvationer

- derivatan av rot-, exponential- och logaritmfunktioner

9. Integralkalkyl (ML09)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå begreppet primitiv funktion och kunna bestämma primitiva funktioner till elementära funktioner
- förstå begreppet integral och dess samband med arean
- kunna bestämma areor och volymer med hjälp av integraler
- bli förtrogen med tillämpningar av integralkalkyl
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av egenskaper hos funktioner och vid bestämning av primitiva funktioner samt vid beräkning av integraler i tillämpade problem.

Centralt innehåll

- primitiv funktion
- primitiva funktioner till elementära funktioner
- integraler
- beräkning av areor och volymer

10. Sannolikhet och statistik (ML10)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna åskådliggöra diskreta och kontinuerliga statistiska fördelningar samt bestämma och tolka fördelningarnas karakteristikor
- sätta sig in i kombinatorikens metoder
- bli förtrogen med begreppet sannolikhet och med sannolikhetslärans räkneregler
- förstå begreppet diskret sannolikhetsfördelning och kunna bestämma och tillämpa fördelningens väntevärde
- bli förtrogen med begreppet kontinuerlig sannolikhetsfördelning och kunna tillämpa normalfördelningen
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att söka, behandla och undersöka data i digital form och för att bestämma karakteristikorna för fördelningar och beräkna sannolikheter med hjälp av en given fördelning och givna parametrar.

Centralt innehåll

- diskret och kontinuerlig statistisk fördelning
- karakteristikor för en fördelning
- klassisk och statistisk sannolikhet
- kombinatorik
- sannolikhetslärans räkneregler
- diskret och kontinuerlig sannolikhetsfördelning
- väntevärdet för en diskret fördelning
- normalfördelning

Nationella kurser, valfria

11. Talteori och bevis (ML11)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- sätta sig in i logikens grunder, bekanta sig med principerna för bevisföring och öva sig i bevisföring
- behärska talteorins grundbegrepp och göra sig förtrogna med primtalens egenskaper
- kunna undersöka hela tals delbarhet med hjälp av delningsekvationer och kongruens mellan hela tal
- fördjupa sin förståelse av talföljder och deras summer
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av talens egenskaper.

Centralt innehåll

- konjunktiv och sanningsvärden
- geometriska bevis
- direkta bevis, kontrapositionsbevis och motsägelsebevis
- induktionsbevis
- hela tals delbarhet och delningsekvationer
- Euklides algoritm
- primtalens och Eratosthenes såll
- aritmetikens grundsats
- kongruens hos hela tal

12. Algoritmer i matematiken (ML12)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sitt algoritmiska tänkande
- kunna undersöka och förklara hur algoritmer fungerar
- förstå begreppet iteration och kunna lösa icke-linjära ekvationer numeriskt
- kunna undersöka delbarhet hos polynom och bestämma deras faktorer
- kunna bestämma förändringshastigheter och areor numeriskt
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av algoritmer och vid räkneoperationer.

Centralt innehåll

- iteration och Newton-Raphsons metod
- divisionsalgoritmen för polynom
- delningsekvationen för polynom
- Newton-Cotes formler: rektangelregeln, trapetsregeln och Simpsons regel

13. Fortsättningskurs i differential- och integralkalkyl (ML13)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina insikter i differential- och integralkalkylens teoretiska grunder
- kunna undersöka inversa funktioner till strängt monotona funktioner
- komplettera sina färdigheter i integralkalkyl och tillämpa dem bland annat för att undersöka kontinuerliga sannolikhetsfördelningar
- kunna undersöka gränsvärdet för talföljder samt serier och deras summor
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av funktioners egenskaper och bestämning av derivator med avseende på en given variabel samt vid beräkning av generaliserade integraler, gränsvärden av talföljder och seriers summor i tillämpade problem.

Centralt innehåll

- undersökning av kontinuitet och deriverbarhet för en funktion
- allmänna egenskaper hos kontinuerliga och deriverbara funktioner
- invers funktion
- funktioner av två variabler och partiella derivator
- gränsvärden av funktioner och talföljder när variabelns eller indexets värde går mot oändligheten
- generaliserade integraler
- gränsvärdet för en talföljd samt serier och deras summa

Ålands lyceums egna kurser, valfria

14. Komplexa tal och differentialekvationer (ML14)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå begreppet komplext tal
- kunna lösa grundläggande komplexa ekvationer
- kunna åskådliggöra komplexa ekvationer och olikheter i det komplexa talplanet
- kunna ställa upp och lösa enklare typer av differentialekvationer
- få en uppfattning om stegmetoder.

Centralt innehåll

- beräkningar med komplexa tal i rektangulär-, polär- och potensform
- ekvationer med komplexa tal
- komplexa talplanet
- homogena och inhomogena differentialekvationer av första ordningen
- homogena och inhomogena differentialekvationer av andra ordningen
- separabla differentialekvationer
- Eulers stegmetod

15. Inför högskolan (ML15)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- på ett mer fördjupat plan behärska gymnasiets långa kurs i matematik
- kunna behandla material som upptar stoff från flera kurser samtidigt.

Centralt innehåll

- viktiga och centrala begrepp i matematiken
- rationella ekvationer och olikheter
- avancerade ekvationer och olikheter med absolutbelopp
- avancerade ekvationer och olikheter med rotuttryck

16. Ekonomisk matematik (ML16/MK06)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina färdigheter i procenträkning
- förstå de begrepp som används i affärlivet
- utveckla sina matematiska färdigheter för att kunna planera sin egen ekonomi
- stärka sina matematiska förutsättningar för att kunna bedriva studier i entreprenörskap och ekonomi
- kunna tillämpa statistiska metoder för behandling av statistiskt material
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att göra beräkningar och lösa ekvationer i samband med tillämpade problem.

Centralt innehåll

- index-, kostnads-, transaktions-, kredit- och skattekalculer samt andra beräkningar
- matematiska modeller i ekonomiska sammanhang med hjälp av talföljder och summor

3.2 Matematik, kort lärokurs

Syftet med den korta lärokursen i matematik är att lära de studerande ta fram, behandla och förstå matematisk information samt att använda matematiken i olika situationer och i fortsatta studier. Undervisningen syftar också till att ge de studerande en klar uppfattning om matematikens betydelse för samhällsutvecklingen och om dess tillämpningsmöjligheter i vardagslivet och i många olika vetenskapsgrenar.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen enligt den korta lärokursen i matematik är att de studerande ska

- kunna utnyttja matematiken som hjälpmedel i det dagliga livet och i samhälllig verksamhet
- få positiva inlärningserfarenheter när de arbetar med matematik, lära sig lita på sin kapacitet, sina färdigheter och sin tankeförmåga och få mod att lära sig nytt genom experiment, undersökningar och upptäckter
- inhämta sådana matematiska kunskaper och färdigheter som ger en tillräckligt bra grund för fortsatta studier
- ta till sig matematiken som ett redskap med vars hjälp man kan beskriva, förklara och bygga upp modeller av fenomen och som kan användas för att dra slutsatser
- utveckla sin uppfattning av den matematiska kunskapens natur och dess logiska struktur
- få rutin i att ta emot och analysera sådan information som massmedierna ger i matematisk form och kunna bedöma dess tillförlitlighet
- bekanta sig med matematikens betydelse för den kulturella utvecklingen
- kunna använda figurer, scheman och modeller som tankeredskap
- kunna använda ändamålsenliga matematiska metoder, tekniska hjälpmedel och informationskällor.

Obligatoriska kurser

1. Tal och talföljder (MK01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- begrunda matematikens betydelse ur individens och samhällets perspektiv
- repetera och komplettera det som hen har lärt sig tidigare om talområdena samt repetera de grundläggande räknesätten och principerna för procenträkning
- stärka sin förståelse av begreppet funktion
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av funktioners grafer.

Centralt innehåll

- reella tal, grundläggande räknesätt och procenträkning
- funktioner, ritning och tolkning av grafer
- potensregler och 10-potenser
- lösning av förstgradsekvationer och olikheter

2. Uttryck och ekvationer (MK02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få vana att använda matematik när det gäller att lösa vardagliga problem och lära sig lita på sin matematiska förmåga
- förstå begreppen proportionalitet och polynomfunktioner av andra graden
- förstå begreppet talföljd
- stärka sina färdigheter i att lösa ekvationer och lära sig lösa ekvationer av andra graden
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av polynomfunktioner och vid lösning av tillämpade problem som anknyter till polynomekvationer och polynomfunktioner.

Centralt innehåll

- proportionalitet
- formulering av problem med hjälp av ekvationer
- grafisk och algebraisk lösning av ekvationer och system med två ekvationer
- tolkning och bedömning av lösningar
- polynomfunktioner av andra graden och lösning av andragradsekvationer

3. Geometri (MK03)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få vana att göra iakttagelser och dra slutsatser om geometriska egenskaper hos figurer och kroppar
- bli skickligare i att rita plana figurer och tredimensionella kroppar
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av geometri

- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av figurer och kroppar och vid lösning av tillämpade problem med anknytning till geometrin.

Centralt innehåll

- figurers likformighet
- trigonometri i den rätvinkliga triangeln
- Pythagoras sats
- bestämning av area och volym för figurer och kroppar
- användning av geometriska metoder i koordinatsystemet

4. Matematiska modeller (MK04)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- se regelbundenheter och samband hos fenomen i den reella världen och kunna beskriva dessa med matematiska modeller
- få rutin i att bedöma olika modellers lämplighet och användbarhet
- bekanta sig med att göra prognoser utgående från modeller
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av polynom- och exponentialfunktioners egenskaper och vid lösning av polynom- och exponentialekvationer i samband med tillämpade problem.

Centralt innehåll

- tillämpning av linjära och exponentiella modeller
- lösning av potensekvationer
- lösning av exponentialekvationer med hjälp av logaritmer
- talföljder som matematiska modeller

5. Statistik och sannolikhet (MK05)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få rutin i att hantera och tolka statistiskt material
- kunna bedöma olika regressionsmodeller bland annat med hjälp av kalkylprogram och kunna göra prognoser utgående från modellerna
- bli insatt i sannolikhetslärans grunder
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att söka, behandla och undersöka data i digital form och för att bestämma karakteristikerna för diskreta fördelningar och beräkna sannolikheter.

Centralt innehåll

- bestämning av karakteristikor för diskreta statistiska fördelningar
- begreppen regression och korrelation
- prognostisering
- kombinatorik
- sannolikhetsbegreppet
- räkneregler för sannolikheter och modeller som åskådliggör dem

6. Ekonomisk matematik (MK06)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina färdigheter i procenträkning
- förstå de begrepp som används i affärlivet
- utveckla sina matematiska färdigheter för att kunna planera sin egen ekonomi
- stärka sina matematiska förutsättningar för att kunna bedriva studier i entreprenörskap och ekonomi
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att göra beräkningar och lösa ekvationer i samband med tillämpade problem.

Centralt innehåll

- valutor, index och inflation
- beskattning
- placering och lån
- diskontering och vinstmarginal

Nationella kurser, valfria

7. Matematisk analys (MK07)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna undersöka förändringshastigheten hos funktioner med grafiska och numeriska metoder
- förstå begreppet derivata som ett mått på förändringshastigheten
- kunna undersöka förloppet hos en polynomfunktion med hjälp av derivatan
- kunna fastställa det största och minsta värdet för en polynomfunktion i tillämpningar
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av en funktions förlopp och vid bestämning av en funktions derivata och extremvärden i ett slutet intervall i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

- förändringshastighet hos en funktion
- derivatan av en polynomfunktion
- undersökning av tecken och förlopp för polynomfunktioner
- bestämning av största och minsta värde av en polynomfunktion i ett slutet intervall
- extremvärdesproblem

8. Statistik och sannolikhet II (MK08)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få bättre och mångsidigare färdigheter i att hantera statistiskt material
- kunna bestämma statistiska karakteristika och sannolikheter med hjälp av kontinuerliga fördelningar och tekniska hjälpmedel

- kunna använda tekniska hjälpmedel för att söka, behandla och undersöka data i digital form, för att bestämma väntevärdet och standardavvikelsen för en sannolikhetsfördelning, för att beräkna sannolikheter med hjälp av parametrarna för en given fördelning och för att bestämma konfidensintervall.

Centralt innehåll

- begreppen normalfördelning och normering av en normalfördelning
- upprepat försök
- binomialfördelningen
- begreppet konfidensintervall

Ålands lyceums egen kurs, valfri

9. Repetition och fördjupning (MK09)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- behärska alla delar av gymnasiets lärokurs i kort matematik
- fördjupa kunskaperna i tidigare inlärt stoff.

Centralt innehåll

- centrala begrepp från kurserna MK01-MK06
- uppgifter som är vanligt förekommande i studentexamen i kort matematik

4 Biologi

Gymnasiets biologi ska hjälpa de studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande. Undervisningen ska öka förståelsen för biologins betydelse som byggsten i en naturvetenskaplig världsbild. Den ska dessutom väcka intresse för bio- och miljövetenskaper. Biologiundervisningen hjälper de studerande att förstå de möjligheter som biovetenskaperna erbjuder för att förbättra välmående för såväl människosläktet som övriga organismer och hela ekosystem. De studerande ska få möjlighet att ta del av insikten om nödvändigheten av en hållbar livsstil och betydelsen av en kretsloppsekonomi som sparar naturresurser.

Biologiundervisningen hjälper den studerande att förstå hur den levande naturen är uppbyggd, fungerar och växelverkar på allt från molekyl- och cellnivå till biosfären som helhet. Den hjälper också de studerande att förstå evolutionens betydelse för organismernas utveckling.

Gymnasiets biologi ska synliggöra för de studerande att biovetenskaperna är ett snabbt växande kunskapsområde vars tillämpningar, såsom genteknik, används på många olika sätt inom jordbruket, industrin och medicin. Biologiundervisningen ska också ge de studerande insikter om hur kunskaper i biologi kan användas i vardagslivet, i fortsatta studier och i arbetslivet.

Utmärkande för gymnasiets biologi är att de studerande ska inhämta kunskap genom observationer och experiment, att studierna är forskningsinriktade och att arbetssätten ska vara aktiverande och betona interaktion. I undervisningen ingår laborationer, och en del av studierna sker i digitala studiemiljöer och i studiemiljöer utanför skolan. I undervisningen ska man samarbeta särskilt med läroämnet hälsokunskap, men också med andra läroämnena.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i biologi är att den studerande ska

- bli intresserad av biologisk kunskap och få motivation att följa med nyheter som har anknytning till biologin
- få handledning i att ställa upp egna mål samt stöd och uppmuntran i lärprocessens olika faser
- förstå vad som karakteriserar biologin som vetenskap, känna till biologiska strukturer och processer samt ärftlighet och förstå evolutionens betydelse
- sätta sig in i olika metoder som används när man söker biologisk kunskap och bedriver biologisk forskning
- kunna formulera frågeställningar och forskningsproblem för de fenomen som studeras
- planera och genomföra experimentella undersökningar självständigt eller i samarbete med andra
- kunna ta fram, behandla, analysera och tolka forskningsmaterial samt utvärdera och presentera forskningsresultat
- kunna arbeta i en digital studiemiljö, i ett laboratorium och ute i fält
- kritiskt utvärdera biologisk kunskap som presenteras i massmedia
- använda informations- och kommunikationsteknik mångsidigt som ett stöd i biologistudierna
- sätta sig in i tillämpningen av biologi inom olika områden
- kunna tillämpa och använda kunskap och färdigheter som biologistudierna ger i vardagen
- lära sig sätta värde på mångfalden av organismer, vara medveten om nödvändigheten av en hållbar utveckling och inse sitt eget ansvar för ekosystemens framtid.

Bedömning

I gymnasiets biologiundervisning ska man bedöma hur väl den studerande når målen för undervisningen med fokus på de specifika målen för och innehållet i kursen i fråga. Bedömningen ska vägleda den studerande till medvetenhet om sina arbetsmetoder och till att utveckla sitt kunnande. Centrala föremål för bedömningen är den studerandes kunskaper, såsom behärskandet av de centrala begreppen inom biologin, och den studerandes färdigheter, såsom förmågan att tänka, argumentera och

undersöka. I bedömningen beaktas förmågan att förstå, tillämpa, analysera, kombinera, bedöma, åskådliggöra och presentera biologisk kunskap i olika situationer. Bedömningen ska fästa uppmärksamhet vid förståelsen av naturvetenskapliga lagbundenheter och samband mellan orsak och verkan, insikten om betydelsen av växelverkan samt förmågan att uppfatta helheter. I bedömningen ska man också beakta förmågan att kritiskt utvärdera information.

Sina kunskaper och färdigheter i biologi kan den studerande visa förutom i skriftliga prov även muntligt i olika interaktionssituationer, i experimentellt arbete och genom att på egen hand eller i grupp utarbeta en biologisk undersökningsrapport eller ett biologiskt projektarbete, såsom en videofilm, ett spel, en motannons eller webbsidor.

Obligatoriska kurser

1. Livet och evolutionen (BI01)

I kursen sätter de studerande in sig i livets förutsättningar och de karakteristiska dragen hos alla organismer. Under kursen bekantar sig de studerande också med sättet att inhämta och beskriva kunskap inom biologin och med biologin som en del av det naturvetenskapliga tänkandet. Det centrala perspektivet i kursen är förståelse av evolutionen och dess betydelse.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få erfarenheter som fördjupar intresset för biologin och biologistudierna
- kritiskt använda och bedöma biologiska kunskapskällor och uttrycka och motivera olika synsätt på ett sätt som är karakteristiskt inom biologin
- veta vad som kännetecknar liv, grundförutsättningar för liv och hur man undersöker livets fenomen
- förstå evolutionens kontinuitet, mekanismer och betydelse
- kunna beskriva den nuvarande strukturen hos biosfären och tyda dess utveckling
- arbeta experimentellt och genomföra en liten undersökning eller ett litet projekt tillsammans med andra.

Centralt innehåll

Biologin som vetenskap

- livets egenskaper, grundförutsättningar och organisationsnivåer
- de biologiska vetenskapsområdena och forskningsmetoderna
- presentation av biologisk kunskap med hjälp av modeller

Cellen som livets grundenhet

- livets uppkomstfaser
- cellernas uppbyggnad och energihushållning
- DNA och genuttryck

Organismens livscykel

- könlig och könlös förökning
- variation
- tillväxt, utveckling och död

Evolutionen

- naturligt urval och anpassning
- arternas uppkomst och undergång

- organismvärldens släktträd

En mindre undersökning eller ett projekt som anknyter till biologins experimentella natur.

2. Ekologi och miljö (BI02)

I kursen studeras ekologins grunder och livets mångfald samt hoten mot denna mångfald i Finland och annanstans i världen. Centrala teman är de faktorer som hotar mångfalden i naturen samt möjligheterna att bevara mångfalden. Genom kursen blir de studerande förtrogna även med andra ekologiska miljöproblem. I kursen ingår en liten undersökning eller ett litet utvecklingsprojekt som gäller ekologin eller miljöns tillstånd och som görs självständigt eller i samarbete med andra.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå principerna för populationernas, organismsamhällellenas och ekosystemens strukturer, växelverkan och funktioner
- kunna jämföra, analysera och bedöma effekterna av mänsklig verksamhet i ekosystemen
- förstå betydelsen av naturens mångfald för mänsklighetens framtid
- skapa sig en bild av orsakerna till miljöproblem och deras följder i ekosystemen och känna till metoder med vilka miljöns tillstånd kan observeras och uppkomna problem lösas
- förstå nödvändigheten av en ekosocial bildning och en hållbar livsstil och lära sig handla i enlighet med detta
- kunna planera och genomföra självständigt eller i samarbete med andra en liten undersökning som gäller ekologi eller miljöns tillstånd eller ett litet utvecklingsprojekt som gäller miljöns tillstånd.

Centralt innehåll

Ekologins grunder

- växelverkan mellan levande och icke-levande natur
- ekosystemens struktur och återhämtningsförmåga
- ämnens kretslopp och energiflödet i ett ekosystem
- naturens mångfald
- populationernas egenskaper
- förhållandet mellan olika arter
- organismernas anpassning till sin omgivning och deras utbredning

Miljöproblem, deras orsaker och tänkbara lösningar

- de ekologiska konsekvenserna av klimatförändringen
- hoten mot naturens mångfald och ekosystemen
- problem i anknytning till ämnens kretslopp och energiflödet
- lokala miljöproblem

En hållbar framtid

- ekosystemtjänsternas betydelse
- ekologiskt hållbar utveckling, kretsloppsekonomi och ekosocial bildning
- verksamhet för att främja en hållbar livsstil i den egna närmiljön

En undersökning som gäller ekologi eller miljöns tillstånd eller ett miljöutvecklingsprojekt.

Nationella kurser, valfria

3. Cellen och ärftligheten (BI03)

Kursen ger den studerande en djupare förståelse av cellens uppbyggnad och funktion. Kursen behandlar också styrningen av cellens funktion, cellernas förökning och ärftlighetens grunder. Centralt för kursen är experimentella arbetsätt och undersökningar som de studerande utför.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- använda begrepp, modeller och teorier vid undersökning av fenomen som har att göra med celler och ärftlighet
- fördjupa sin kunskap om funktionen hos cellens olika delar och förstå att organismernas strukturer och funktioner har sin grund i processer på cellnivå
- undersöka olika celler och vävnader och tyda deras strukturer
- bedöma vad kunskapen om cellernas och genernas funktion innebär ur individens och samhällets synvinkel
- planera och genomföra experimentella undersökningar i samarbete med andra.

Centralt innehåll

Cellen som forskningsobjekt

- hur celler undersöks
- behovet av cellbiologisk kunskap och kunskap om genom samt användningen av denna kunskap

Organismerna är uppbyggda av celler

- biomolekyler
- uppbyggnaden av celler med och utan cellkärna och deras funktion
- DNA:s och RNA:s struktur
- proteinsyntesen och epigenetisk reglering

Cellernas förökning

- mitosen och dess betydelse
- celledelning, cellernas tillväxt och differentiering

Ärftlighetens grunder

- gener och alleler
- könscellerna och deras uppkomst genom meios
- hur gener ärvs och hur egenskaper överförs från en generation till en annan mutationer och mutagener

En cellbiologisk undersökning i laboratorium eller med hjälp av digitalt material.

4. Människans biologi (BI04)

Under kursen blir de studerande förtrogna med människans anatomi och fysiologi. Centrala frågor är människans livsfunktioner och fortplantning samt arvsmassans och miljöns betydelse för människans hälsa. Under kursen behandlas människokroppens förmåga att anpassa sig till förändringar och försvara sig mot yttre hot.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna analysera funktionsprinciperna hos vävnadernas och organens strukturer
- förstå regleringsmekanismerna i den kemiska jämvikten i människokroppen och hur de påverkas av yttre och inre faktorer
- förstå betydelsen av nervsystemets processer och hormonsignaler som reglerare av kroppens funktioner
- förstå de fysiologiska förändringar som sammanhänger med fortplantningen och människans livscykel
- kunna förklara människokroppens förmåga att anpassa sig till förändringar och försvara sig mot yttre hot
- förstå hur arvsanlagen och miljön tillsammans inverkar på människans hälsa
- kunna genomföra en liten undersökning där kroppsfunktioner mäts och presentera resultaten av undersökningen.

Centralt innehåll

Energien, ämnesomsättningen och regleringen av den

- näringsämnen och matspjälkningen
- blodcirkulationssystem
- andningsorganen och regleringen av andningen

Rörelse

- stöd- och rörelseorganen

Regleringen av livsfunktionerna

- nervsystemet och sinnen
- de inresekretoriska körtlarna och hormonerna
- värmereglering
- kemisk jämvikt
- kroppens anpassningsförmåga och försvarsmekanismer

Fortplantningen

- befruktning, graviditet och förlossning
- könsutvecklingen och sexualiteten
- arvsanlagens och miljöns betydelse

En undersökning där funktioner i människokroppen mäts.

5. Biologins tillämpningar (BI05)

Syftet med kursen är att de studerande ska få förståelse av den biologiska forskningens betydelse för lösningen av framtidens problem. I kursen blir de studerande förtrogna med olika tillämpningar av biologin inom medicinen, industrin och livsmedelsproduktionen samt inom hållbar användning av naturtillgångarna. Centrala frågor är olika tillämpningar av genteknik och mikrobiologi. I kursen planerar och genomför den studerande ett experiment eller en undersökning med anknytning till biologins tillämpningar.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå betydelsen av biologiska innovationer och biologins tillämpningar i samhället

- bekanta sig med bioteknikens metoder och produkter och möjligheterna att använda bioteknik för att främja en hållbar framtid
- förstå genteknikens möjligheter inom medicin och industri
- förstå mikrobernas betydelse i naturen och i olika biotekniska processer
- förstå betydelsen av växt- och djurförädling i näringsproduktionen
- kunna bedöma de möjligheter, hot och etiska frågor som är förknippade med bioteknikens och genetikens tillämpningar
- kunna planera och genomföra ett experiment eller en undersökning som anknyter till tillämpning av biologi på egen hand eller tillsammans med andra.

Centralt innehåll

Bioteknikens tillämpningar och betydelse

- produktion av näring, energi, produkter och tjänster med hjälp av förnybara naturresurser
- biotekniska tillämpningar i industrin och inom miljövärdet

Mikrobiologins tillämpningar och betydelse

- bakteriernas och virusens uppbyggnad och funktion
- odling, behandling och identifiering av bakterier
- mikroberna i naturen och i människans tjänst

Genteknikens tillämpningar och betydelse

- genteknikens metoder
- genominformation
- mikrober inom genteknologin

Växt- och djurförädling

Ett försök eller en undersökning inom ett av biologins tillämpningsområden.

Ålands lyceums egen kurs, valfri

6. Organismernas mångfald (BI06)

Laborationsteknik i biologi som ger den studerande en möjlighet att genom praktiskt laborerande och exkursioner inhämta fördjupade kunskaper inom de avsnitt/kunskapsområden som behandlades i BI01.

I kursen ingår även en undersökning med anknytning till organismernas mångfald, som den studerande självständigt planerar och utför.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få fördjupade kunskaper inom växt-och djurriket
- få fördjupade kunskaper om några organismers uppbyggnad och anpassning till miljön
- få en fördjupad artkunskap
- få en viss teknisk färdighet i laboratoriet.

Centralt innehåll

- bekanta sig med grundläggande biologisk laborationsteknik
- studera levande och konserverat material

- delta i exkursioner, både självständigt och i grupp
- självständigt planera, utföra och redovisa en biologisk undersökning

5 Geografi

Undervisningen i geografi ska utveckla de studerandes geografiska världsbild och ge dem verktyg att förstå globala, regionala och lokala företeelser och problem och möjligheterna att lösa dessa. Undervisningen ska vägleda de studerande till insikt om de faktorer som bidrar till att världen förändras, lära sig att formulera motiverade åsikter, ta ställning till förändringar som sker i den egna miljön, i närområdet och i hela världen samt att arbeta aktivt för att främja naturens och människans välmående. Undervisningen övar upp den studerandes färdigheter att delta och påverka samt stöder den studerande i byggandet av en hållbar framtid.

Geografiundervisningen hjälper de studerande att bli medvetna om växelverkan mellan naturen och mänsklig verksamhet och att betrakta världen som en föränderlig och kulturellt pluralistisk livsmiljö. I geografiundervisningen integreras de naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga elementen. Undervisningen ger den studerande färdigheter att granska miljö- och människorättsfrågor och stödjer den studerandes utveckling till en ekosocialt bildad medborgare.

Undervisningen ska ta avstamp i de ungas levnadsvärld och i den studerandes vardagliga erfarenheter och observationer. Ett undersökande angreppssätt hjälper den studerande att fördjupa sitt geografiska tänkande och att förstå de förändringar som sker i vardagsmiljön på det lokala, regionala och globala planet. En mångsidig användning av geome dia hjälper den studerande att hämta, analysera och tolka information och presentera den visuellt. Med geome dia avses en mångsidig användning av kartor, geodata, diagram, bilder, videofilmer, skriftliga källor, olika medier, muntliga presentationer och andra sätt att ta fram och presentera geografisk information. Genom att man behandlar aktuella nyheter i undervisningen får den studerande stöd för att utveckla sin världsbild och sitt kritiska tänkande och att förstå de förändringar som sker i närmiljön och på andra håll i världen. I undervisningen utnyttjas också studiemiljöer utanför skolan och digitala studiemiljöer.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i geografi är att den studerande ska

- förstå vad som karakteriserar geografin som vetenskap
- utveckla sin förmåga till geografiskt tänkande och bilda sig en uppfattning om världen och dess mångfald
- förstå, tolka, tillämpa och bedöma geografisk kunskap och använda geome dia mångsidigt för att söka, analysera och presentera information
- kunna observera vardagsmiljöer och beskriva regionala fenomen och strukturer samt regional växelverkan i naturen och i mänsklig verksamhet
- kunna kritiskt diskutera aktuella händelser i världen och faktorer som inverkar på dessa
- kunna observera och bedöma tillståndet i naturliga och byggda miljöer och de förändringar som pågår i dem samt människornas välmående lokalt, regionalt och globalt
- förstå vad regional utveckling innebär och kunna diskutera olika möjligheter att lösa jämlikhetsproblem
- förstå innebörden i begreppet mänskliga rättigheter och uppskatta kulturell mångfald
- känna till olika metoder för regionplanering och kunna delta i och påverka utvecklingen av sin närmiljö
- intressera sig för geografisk kunskap och bli motiverad att följa aktuella händelser i olika delar av världen
- kunna använda geografisk kunskap och geografiska färdigheter i vardagslivet
- veta i vilka yrken och arbetsuppgifter geografisk kompetens behövs
- handla som aktiv världsmedborgare som tar ställning i olika lokala, regionala och globala frågor och främjar hållbar utveckling.

Bedömning

I gymnasiet geografi bedöms hur väl den studerande når målen för undervisningen med fokus på de specifika målen för och innehållet i kursen i fråga. Bedömningen ska vägleda de studerande till att utveckla sina kunskaper. Centrala föremål för bedömningen är kunskap om centrala begrepp och förmågan att tänka och argumentera geografiskt och att bearbeta geografisk information. I bedömningen beaktas den studerandes förmåga att förstå, tillämpa, analysera, kombinera, utvärdera, åskådliggöra och presentera geografisk kunskap i olika situationer. Centrala färdigheter som ska bedömas i geografi är förmågan att läsa och tolka kartor, förmågan att presentera information geografiskt samt andra geomediale färdigheter.

Sina kunskaper och färdigheter i geografi kan den studerande visa förutom i skriftliga prov även muntligt i olika interaktionssituationer och genom att på egen hand eller tillsammans med andra utarbeta en geografisk undersökningsrapport eller ett geografiskt projektarbete, såsom en videofilm, ett spel, en motannons eller webbsidor. I bedömningen kan läraren även beakta de kunskaper och färdigheter som den studerande visar i ett projekt som handlar om delaktighet och påverkan i skolan.

Obligatorisk kurs

1. En värld i förändring (GEO01)

Kursen lär den studerande granska vår föränderliga värld och dess regionala problem. Under kursen följer de studerande med aktuella nyheter från olika delar av världen och skapar sig en bild av globala riskområden med hänsyn till risker som rör naturen, miljön och mänskligheten. Kursen behandlar också den positiva utveckling som sker i olika delar av världen och möjligheter att hantera risker, skapa behövlig beredskap, förutse risker och anpassa sig till dem. Till de centrala synvinklarna hör ekosocial hållbarhet, kretsloppsekonomi och globala utvecklingsfrågor.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få upplevelser och erfarenheter som fördjupar den studerandes intresse för geografi och geografins sätt att gestalta och utforska världen
- identifiera de riskområden på jorden som anknäver till naturfenomen, till människans verksamhet samt till växelverkan mellan människan och naturen
- förstå vilka slags risker som förekommer i olika områden på jorden och vilka faktorer som inverkar på dem
- kunna jämföra och bedöma hur riskkänsliga olika områden är och hur stor inverkan riskerna har med hänsyn till regionernas naturtillgångar och graden av utveckling
- veta vilka lösningar det finns för att hantera risker eller lindra deras följder och känna till möjligheterna att förutse och gardera sig mot risker och följa principerna för hållbar utveckling
- kunna analysera positiv utveckling i olika delar av världen och de faktorer som inverkar på denna
- inse att människan med sin verksamhet påverkar vår planets livsduglighet och människans välmående
- kunna använda digitala verktyg för att söka information om globala frågor, analysera och presentera informationen och kunna följa och kritiskt bedöma aktuella regionala nyheter i olika medier.

Centralt innehåll

Geografin som vetenskap

- hur geografin studerar miljön och världen

- den studerandes vardagliga erfarenheter och observationer av sin egen närmiljö och av en värld som förändras
- geografiska forskningsfärdigheter och geomedia
- hur geografin används i arbetslivet och i vardagen
- aktuella nyheter från olika delar av världen om regionala risker, positiv utveckling och innovationer
- fördjupning av kunskaperna om jordens kartbild och om ortnamn

Centrala globala riskområden gällande naturens system, identifiering av risker och riskberedskap

Centrala globala riskområden gällande naturresurserna och miljön samt riskhantering, riskberedskap och riskanpassning

- klimatförändringen och andra globala miljörisker
- förnuftig resursanvändning samt kretslopps- och bioekonomi
- möjligheter och styrkor i olika områden på jorden

Globala riskområden gällande mänskligheten och centrala utvecklingsfrågor

- de globala problemen i fråga om den mänskliga utvecklingen, välståndets fördelning, ojämlikhet, sårbarhet, hunger och flyktingskap

Nationella kurser, valfria

2. Den blå planeten (GEO02)

Kursen behandlar naturgeografiska fenomen och fördjupar de studerandes kunskaper om atmosfärens, hydrosfärens och litosfärens struktur och processer. Den centrala infallsvinkeln är processerna i naturen och de orsakssamband som är förknippade med dessa. Under kursen bekantar sig de studerande med naturgeografins forskningsmetoder och övar sig i att tolka naturlandskap och deras uppkomst med hjälp av geomedia. Kursen ger förtrogenhet i att använda naturgeografisk information i samhället och i vardagen.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda centrala naturgeografiska begrepp
- kunna inhämta, analysera, tolka, bedöma och presentera naturgeografisk information med hjälp av geomedia
- förstå de fenomen som beror på jordklotets planetariska natur
- förstå den zonvisa indelningen av den icke-levande och den levande naturen på jordklotet
- förstå hur och varför naturlandskap förändras och kunna utläsa naturlandskapens struktur, uppkomst och utveckling via kartor och bilder
- förstå betydelsen av naturgeografisk kunskap i samhället och i människors vardag.

Centralt innehåll

Geografiskt tänkande

- naturgeografiska frågeställningar samt inhämtande, analys, bedömning och presentation av naturgeografisk information
- geomedia och andra naturgeografiska informationskällor och användningen av dem samt naturgeografiska forskningsmetoder

Jordens planetariska rörelser och de fenomen som beror på dem

Atmosfären och hydrosfären i rörelse samt indelningen i zoner

- atmosfärens struktur och vindarna
- regn
- havsvattnets rörelse
- väder och väderprognoser
- klimat- och vegetationszoner

Jordklotets uppbyggnad och föränderliga ytformer

- endogena och exogena processer som bearbetar jordens yta
- tolkning av naturlandskap med hjälp av kartor och bilder
- värdefulla naturlandskap

Tillämpning av naturgeografisk kunskap i samhället och i vardagslivet

3. En gemensam värld (GEO03)

Kursen behandlar humangeografins fenomen och fördjupar de studerandes kunskap om regionala drag i den mänskliga verksamheten. Det centrala fokusområdet är analys av de möjligheter som naturresurserna och miljön erbjuder med tanke på den mänskliga verksamheten. I kursen bekantar sig den studerande med humangeografins forskningsmetoder och övar sig i att tolka hur den mänskliga verksamheten gestaltar sig på jordklotet med hjälp av geomedia. Kursen gör den studerande förtrogen med användningen av humangeografisk kunskap i samhället och i vardagslivet.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda de centrala humangeografiska begreppen
- kunna inhämta, analysera, tolka, bedöma och presentera humangeografisk information med hjälp av geomedia
- kunna analysera de regionala dragen i mänsklig verksamhet och bedöma deras beroende av de möjligheter som naturresurserna och miljön erbjuder
- känna till olika kulturer och uppskatta deras mångfald samt sätta värde på de mänskliga rättigheterna
- kunna bedöma det mänskliga välbefinnandet och miljöns tillstånd i olika delar av världen
- förstå betydelsen av en ekologiskt, ekonomiskt, kulturellt och socialt hållbar utveckling för världens framtid
- förstå betydelsen av humangeografisk kunskap i samhället och i människornas vardag.

Centralt innehåll

Geografiskt tänkande

- humangeografiska frågeställningar samt inhämtande, analys, bedömning och presentation av humangeografisk information
- de centrala begreppen inom humangeografien
- geomedia och andra humangeografiska informationskällor och forskningsmetoder
- tankekartor, upplevelse av platser och regional identitet

Befolkning och bosättning

- befolkningstillväxt, bosättning, flyttningsrörelser, urbanisering
- kulturell mångfald och genomförande av de mänskliga rättigheterna

Primärproduktion och miljö

- ett hållbart jord- och skogsbruk och en hållbar fiskerinäring

Industri och energi

- råvaror, energikällor, bioekonomi och industrins lokalisering

Tjänster, rörelser och växelverkan

- trafiken, turismen, den globala ekonomin och informationsteknikens utveckling

Den mänskliga verksamhetens regionala struktur

- markanvändning, centralorter och periferier
- tolkning av kulturlandskap med hjälp av kartor, bilder och andra geomedia

Användningen av humangeografisk kunskap i samhället och i vardagen

4. Geomedia – undersök, delta och påverka (GEO04)

Kursen lär de studerande att tillämpa de geografiska kunskaper och färdigheter som de skaffat sig i de tidigare kurserna för att utarbeta en undersökningsrapport eller genomföra ett delaktighets- eller påverkansprojekt. Centrala infallsvinklar i kursen är involverande planering, globala utvecklingstrender och användningen av geomedia i forskning och påverkansarbete.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna formulera geografiska frågeställningar och använda geomedia för att lösa geografiska problem
- utveckla sina färdigheter att inhämta, behandla, analysera, tolka, utvärdera och presentera geografisk information
- kunna använda applikationer inom geodata
- förstå betydelsen av geomedia i sin egen vardag och inom olika områden i samhället
- känna till globala utvecklingstrender och målen för Finlands utvecklingsbistånd
- förstå betydelsen av hållbar utveckling som grundprincip vid områdesplaneringen och känna till medborgarnas möjligheter att påverka planeringen och utvecklingen av sin egen miljö
- kunna använda geomedia för att utarbeta en geografisk undersökningsrapport eller i ett delaktighets- och påverkansprojekt som har en lokal, regional eller global dimension.

Centralt innehåll

Användningen av geomedia i vardagen och arbetslivet och för att främja hållbar utveckling

Geomedia och geografiska forskningsfärdigheter

- grunderna i kartografi och användning av geodata samt användning av andra geomedia i geografiska undersökningar
- att formulera problem och skaffa, behandla, analysera, tolka, utvärdera, åskådliggöra och presentera forskningsmaterial

Styrning av utvecklingen och hållbar utveckling

- områdesplanering och principerna för involverande planering
- skillnader i utvecklingsnivå på olika regionala nivåer samt internationellt samarbete, världsomfattande utvecklingstrender och åtaganden som anknyter till hållbar utveckling

En geografisk undersökning eller ett delaktighets- och påverkansprojekt

- utarbetande av en småskalig geografisk studie med hjälp av geomedia eller genomförande av ett delaktighets- eller påverkansprojekt på lokal, regional eller global nivå med hjälp av geomedia självständigt eller i samarbete med andra

6 Fysik

6.1 Fysik, lång lärokurs

Undervisningen i fysik ska hjälpa den studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande och en naturvetenskaplig världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen ska ge den studerande insikter om fysikens betydelse i vardagen och för miljön, samhället och teknologin. De studerande utvecklar sina färdigheter att bedriva studier inom naturvetenskapliga områden och inom områden där naturvetenskaper tillämpas. I undervisningen ska fysiken tillämpas i många olika situationer, vilket också främjar de studerandes jämlikhet och jämställdhet inom utbildningen. Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse när vi bygger en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya tekniska lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välmående. Undervisningen ska vägleda de studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön.

Undervisningen i fysik ska stödja de studerande att uppfatta och förstå fysikens begrepp både kvalitativt och kvantitativt. De studerande bearbetar sina tidigare erfarenheter, nya observationer och synvinklar i växelverkan med lärarna till en logiskt sammanhängande helhet som närmar sig en sådan uppfattning av den omgivande verkligheten som står i samklang med fysikaliska teorier. I undervisningen ska de studerande lära sig att tänka på ett naturvetenskapligt sätt, söka och använda information, komma med egna idéer, bedöma informationens tillförlitlighet och betydelse samt att växelverka. Informations- och kommunikationsteknik används bland annat som verktyg för att skapa modeller, göra undersökningar och producera arbeten.

Undervisningen i fysik ska utgå från observationer av omgivningen. Experiment i olika former gör det lättare för de studerande att tillägna sig och förstå begrepp, lära sig forskningsmetoder och förstå naturvetenskapernas karaktär. Genom experimentellt arbete utvecklar de studerande sina arbetssätt, sin samarbetsförmåga och sin förmåga till kreativt och kritiskt tänkande. Samtidigt inspirerar experimenten till studier i fysik. Under studiernas gång utvecklas de studerandes undersökningsfärdigheter både generellt och inom de centrala områden som behandlas i respektive kurs. I experimentellt arbete ska man följa arbetarskyddslagstiftningen.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i fysik är att den studerande ska

- få handledning i att identifiera sina kunskaper i fysik, ställa upp egna mål, möta utmaningar i lärandet och tillämpa olika studiestrategier i läroämnet fysik
- få möjligheter att sätta sig in i fysikens tillämpningar i olika sammanhang, exempelvis i naturen, näringslivet, organisationer och forskarsamfundet
- kunna formulera frågor om de fenomen som studeras och vidareutveckla frågeställningarna som utgångspunkt för undersökningar, problemlösning eller annan verksamhet
- kunna planera och genomföra experimentella undersökningar i samarbete med andra
- kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt bedöma dem och hela undersökningsprocessen
- kunna ställa upp, tolka och bedöma olika modeller och använda dem för att beskriva fenomen och göra förutsägelser
- kunna använda mångsidiga informationskällor och bedöma dem kritiskt utifrån sina kunskaper i fysik
- kunna uttrycka slutsatser och synpunkter på sådana sätt som är karakteristiska för fysiken
- kunna strukturera sin uppfattning om naturens byggstenar och fenomen med hjälp av fysikaliska begrepp och principer
- förstå den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap
- kunna bedöma vilken betydelse fysiken och teknologin har för individen och samhället.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på de allmänna målen för lärokursen i fysik med betoning på kursspecifika mål och centrala innehåll. Bedömning och respons som ges under lärprocessen ska stödja de studerande att utveckla och bli medvetna om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Kursvitsordet baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppslika och metodiska kunskaper och färdigheter. Kunskaperna i fysik och förmågan att tillämpa dem kan visas på olika sätt, såsom genom förklaringar, grafiska modeller och matematiska modeller. Förutom olika arbeten kan läraren bedöma arbetsmoment, såsom formulering av frågor, strukturerade redogörelser för problemlösningsprocesser och undersökningsfärdigheter.

Obligatorisk kurs

1. Fysiken som naturvetenskap (FYL01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för fysik och fysikstudier
- förstå hur naturvetenskaplig kunskap byggs upp genom experimentell verksamhet och modeller som ställs upp med hjälp av resultaten av experimenten
- kunna planera och genomföra enkla naturvetenskapliga försök
- bekanta sig med grundbegrepp som gäller materiens och universums struktur och bilda sig en uppfattning om de grundläggande strukturerna i naturen
- kunna använda och tillämpa fysikaliska begrepp för rörelse på fenomen i vardagen
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik som stöd för studierna
- få vana att använda och producera grafiska framställningar.

Centralt innehåll

- fysikens betydelse i nutiden, i fortsatta studier och i arbetslivet
- stifta bekantskap med grundformerna för växelverkan, universums strukturer och uppkomst samt materiens uppbyggnad
- storheter och enheter
- Newtons lagar
- betydelsen av experiment och modeller då fysikalisk kunskap byggs upp
- insamling och grafisk presentation av resultat samt bedömning av deras tillförlitlighet

Nationella kurser, valfria

2. Värme (FYL02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa värmelärans begrepp på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- kunna undersöka fenomen som gäller materiens termodynamiska tillstånd och förändringar i aggregationstillstånd
- fördjupa sin förståelse av energi som centralt begrepp i fysiken
- utveckla sin förmåga att fatta beslut i frågor som gäller miljö och teknologi.

Centralt innehåll

- fysikens betydelse för energiproduktionslösningar och en hållbar utveckling
- värme och temperatur
- gasernas tillståndsförändringar, värmeutvidgning och tryck
- uppvärmning och avkylning av kroppar, förändringar i aggregationstillstånd och värmeenergi
- mekaniskt arbete, effekt och verkningsgrad
- energins bevarande i värmeläran och värmeflödets riktning
- framtagning av idéer och planering i experimentellt arbete eller i problemlösning

3. Elektricitet (FYLO3)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa ellärans begrepp på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- få rutin i att ställa upp matematiska modeller och använda ekvationer som anger samband mellan storheter
- kunna undersöka fenomen med anknytning till elektricitet experimentellt och kunna utföra grundläggande mätningar inom elläran
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik i samband med experiment.

Centralt innehåll

- fysikens och teknologins betydelse i det dagliga livet och i samhället
- elektrisk ström och spänning samt resistans och Ohms lag
- enkla likströmskretsar och Kirchhoffs lagar
- elektrisk effekt och Joules lag
- kondensatorn, dioden och lysdioden som komponenter
- elektrostatisk växelverkan, Coulombs lag och elektriskt fält
- elsäkerhet, att göra kopplingar och undersöka strömkretsar

4. Kraft och rörelse (FYLO4)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp för kraft och rörelse på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- förstå konserveringslagarnas betydelse i fysiken
- experimentellt kunna undersöka fenomen som anknyter till kraft och rörelse.

Centralt innehåll

- fysikens betydelse för individens och samhällets säkerhet
- växelverkan som orsak till att en rörelse förändras, likformig och likformigt accelererad rätlinjig rörelse
- Newtons lagar, kraftfigurer och krafter sammanlagda verkan
- distanskrafter och kontaktkrafter: friktion och lyftkraft samt mediets motstånd kvalitativt
- rörelseekvationen

- kraftmoment och jämvikt vid rotation i enkla fall
- lagen om rörelsemängdens bevarande, impulsprincipen och endimensionella kollisioner
- kinetisk och potentiell energi samt lagen om den mekaniska energins bevarande
- användning och uppgörande av modeller samt deras begränsningar och brister

5. Periodisk rörelse och vågor (FYL05)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp för periodisk rörelse och vågor på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- göra sig förtrogen med svängningsrörelsens och vågrörelsens grunder genom att undersöka mekanisk svängning och ljud
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik som hjälpmedel för att ställa upp modeller.

Centralt innehåll

- likformig cirkelrörelse
- gravitationsväxelverkan
- harmonisk kraft och svängningsrörelse
- vågrörelsers uppkomst och utbredning
- vågrörelsens reflektion, brytning och interferens samt stående vågor
- ljudet som vågrörelsefenomen
- förhållandet mellan modeller/simuleringar och verkligheten

6. Elektromagnetism (FYL06)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp för elektromagnetism och ljus på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik för att producera arbeten
- få vana att uttrycka sig på sådana sätt som är karakteristiska för fysiken och att analysera argumenteringen i olika informationskällor.

Centralt innehåll

- fysikens betydelse i energitekniken och kommunikationstekniken
- magnetism, magnetisk växelverkan och magnetfält
- en laddad partikels rörelse i el- och magnetfält
- elektromagnetisk induktion, magnetfält, induktionslagen och Lenz lag
- generatorn, transformatorn, uppkomsten av växelström och överföring av energi med hjälp av elektrisk ström
- spektrum för elektromagnetisk strålning
- strukturerad redogörelse för en undersökning eller en problemlösningsprocess

7. Materia och strålning (FYL07)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp för materia och strålning på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- fördjupa sin helhetsbild av fysiken som den vetenskap som förklarar materiens och universums uppbyggnad.

Centralt innehåll

- perspektiv på fysikens och kosmologins utveckling
- energins kvantifiering
- den elektromagnetiska strålningens kvantisering och fotoner
- våg-partikeldualitet
- atomkärnans uppbyggnad
- kärnreaktioner, kärnenergi, kärnans bindningsenergi och ekvivalensen mellan massa och energi
- radioaktivitet och sönderfallslagen
- strålsäkerhet och nyttoanvändning av strålning
- inhämtning, presentation och bedömning av information

Ålands lyceums egna kurser, valfria

8. Från kvark till diod (FYL08)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få en uppfattning om universums uppkomst och uppbyggnad
- få en uppfattning om materiens minsta beståndsdelar
- bekanta sig med relativitetsteori
- fördjupa sina kunskaper om rotationsrörelse
- kunna tillämpa geometrisk optik
- känna till diodens funktion.

Centralt innehåll

- elementarpartiklar
- lorenzfaktorn
- rörelsemängdsmoment
- speglar och linser
- halvledare

9. Inför högskolan (FYL09)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- på ett mer fördjupat plan behärska gymnasiets långa kurs i fysik
- kunna behandla material som upptar stoff från flera kurser samtidigt.

Centralt innehåll

- viktiga och centrala begrepp i fysiken
- grafisk derivering och integrering
- Braggs lag
- konserveringslagarna

6.2 Fysik, kort lärokurs

Undervisningen i kort fysik ska ge god allmän kunskap i fysik. Den ska ge kunskaper som gör att studerande kan ta en relevant ställning till fysikaliska frågor samhället och även kan hantera miljöproblem enligt principerna för hållbar utveckling. Den studerande ska med studierna i kort fysik som bakgrund på ett bättre och mer kunnigt sätt kunna delta i debatter, påverka beslutsfattare och ta beslut i frågor som berör natur, miljö och teknologi.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i fysik är att den studerande ska

- förstå fysikens roll när det gäller att beskriva naturen
- kunna planera och utföra enklare mätningar och kunna tolka och bedöma resultaten
- ha grundläggande kunskaper om fysiken i vardagslivet
- ha kunskaper om fysikens betydelse för individ och samhälle
- veta var man kan inhämta relevant information för att som aktiv samhällsmedlem påverka beslutsfattare och ta beslut i olika miljö- och teknologiska frågor.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på de allmänna målen för lärokursen i fysik med betoning på kursspecifika mål och centrala innehåll. Bedömning och respons som ges under lärprocessen ska stödja de studerande att utveckla och bli medvetna om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Kursvitsordet baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodiska kunskaper och färdigheter. Kunskaperna i fysik och förmågan att tillämpa dem kan visas på olika sätt, såsom genom förklaringar, grafiska modeller och matematiska modeller. Förutom olika arbeten kan läraren bedöma arbetsmoment, såsom formulering av frågor, strukturerade redogörelser för problemlösningsprocesser och undersökningsfärdigheter.

Ålands lyceums egen kurs, obligatorisk

1. Energi (FYK01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin förståelse av energi som centralt begrepp i fysiken
- utveckla sin förmåga att fatta beslut i frågor som gäller energi och miljö
- känna till kärnfysikaliska grundfenomen.

Centralt innehåll

- SI-systemet, enheter och prefix
- tyngd

- energi
- arbete och effekt
- elpriser
- verkningsgrad
- potentiell och kinetisk energi
- Einstein
- energikällor
- bindningsenergi och massdefekt
- radioaktivitet
- tillämpningar av kärnfysik

Ålands lyceums egen kurs, valfri

2. Fysikens världsbild (FYK02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- ha grundläggande kunskaper om densitet och tryck
- kunna använda och tillämpa begrepp för kraft och rörelse på fenomen i det dagliga livet
- känna till grundläggande begrepp inom elläran
- ha grundläggande kunskaper om astronomi
- kunna planera och genomföra enkla naturvetenskapliga försök.

Centralt innehåll

- densitet
- rörelse: sträcka, hastighet och acceleration
- Newtons lagar
- tryck
- elektrisk ström och spänning
- astronomi

7 Kemi

Undervisningen i kemi ska hjälpa de studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande och en modern världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen ska ge de studerande insikter i betydelsen av kemi och dess tillämpningar i vardagen och för miljön, samhället och teknologin. De studerande utvecklar sina färdigheter att bedriva studier inom naturvetenskapliga områden och områden där naturvetenskaper tillämpas. I undervisningen ska kemin tillämpas i mångsidiga situationer, vilket också främjar de studerandes jämlikhet och jämställdhet i utbildningen. Undervisningen ska förmedla en bild av kemins betydelse när vi bygger en hållbar framtid: kemin behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välmående. Undervisningen ska vägleda de studerande att ta ansvar för sitt eget agerande och för miljön.

Undervisningen i kemi ska stödja de studerande att förstå hur kemins begreppsapparat är uppbyggd och skaffa sig en förståelse av kemiska fenomen där den makroskopiska och mikroskopiska nivån och symbolnivån tillsammans bildar en logisk helhet. I undervisningen utgår man från de studerandes tidigare erfarenheter och observationer. Därefter beskrivs och förklaras fenomen, och modeller för materialets uppbyggnad och för kemiska reaktioner behandlas matematiskt och genom att använda kemins symbolspråk. De studerande lär sig tänka på ett naturvetenskapligt sätt, söka och använda information, komma med egna idéer, samt växelverka och bedöma informationens tillförlitlighet och betydelse. Informations- och kommunikationsteknik ska användas bland annat som verktyg för att skapa modeller, göra undersökningar och producera arbeten.

Undervisningen i kemi ska utgå från observation och undersökning av ämnen och fenomen som anknyter till de studerandes livsmiljö. Experiment i olika former gör det lättare för de studerande att tillägna sig och förstå begrepp, lära sig forskningsmetoder och förstå naturvetenskapernas karaktär. Genom experimentellt arbete utvecklar de studerande sina arbetssätt, sin samarbetsförmåga och sin förmåga till kreativt och kritiskt tänkande. Samtidigt inspirerar experimenten till studier i kemi. Under studiernas gång utvecklas de studerandes undersökningsfärdigheter både generellt och inom de centrala områden som behandlas i respektive kurs. I experimentellt arbete ska man följa kemikalie-, avfalls- och arbetarskyddslagstiftningen.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i kemi är att den studerande ska

- få handledning i att identifiera sina kunskaper i kemi, ställa upp egna mål, möta utmaningar i lärandet och tillämpa olika studiestrategier i läroämnet kemi
- få möjligheter att sätta sig in i kemins tillämpningar i olika sammanhang, exempelvis i naturen, näringslivet, organisationer och forskarsamfundet.
- kunna formulera frågor om de fenomen som studeras och vidareutveckla frågeställningarna som utgångspunkt för undersökningar, problemlösning eller annan verksamhet
- kunna planera och genomföra experimentella undersökningar i samarbete med andra på ett säkert sätt
- kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt bedöma dem och hela undersökningsprocessen
- kunna använda olika modeller för att beskriva och förklara fenomen och göra förutsägelser
- kunna använda mångsidiga informationskällor och bedöma dem kritiskt utifrån sina kunskaper i kemi
- kunna uttrycka slutsatser och synpunkter på sådana sätt som är karakteristiska för kemin
- kunna strukturera sin syn på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och teknologi med hjälp av begrepp från kemin
- förstå den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap
- kunna bedöma vilken betydelse kemin och den teknologi som anknyter till kemin har för individen och samhället.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på de allmänna målen för lärokursen i kemi med betoning på kursspecifika mål och centrala innehåll. Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja de studerande att utveckla och bli medvetna om sina kunskaper och färdigheter i kemi. Kursvitsordet baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodiska kunskaper och färdigheter. Den studerande kan visa sin förmåga att förstå och tillämpa kemisk kunskap på olika sätt. Förutom olika arbeten kan läraren bedöma olika arbetsmoment, såsom formulering av frågor och undersökningsfärdigheter. Vid bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att arbeta experimentellt och att inhämta och behandla information.

7.1 Kemi, lång lärokurs

Obligatorisk kurs

1. Kemi överallt (KEL01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier
- utveckla sina förutsättningar att delta i samhällsdebatten i frågor som anknyter till kemi
- kunna använda och tillämpa sina kunskaper om ämnens egenskaper i fråga om fenomen i det dagliga livet och i miljön
- kunna undersöka olika kemiska fenomen experimentellt och med hjälp av olika modeller samt beakta arbetarskyddsaspekterna
- kunna använda modeller av ett ämnes struktur, grundämnenas periodiska system och olika informationskällor för att dra slutsatser om ämnets egenskaper.

Centralt innehåll

- kemins betydelse i nutiden, i fortsatta studier och i arbetslivet
- atomens uppbyggnad och grundämnenas periodiska system i huvuddrag
- egenskaper hos grundämnen och kemiska föreningar
- beskrivning av ämnens egenskaper utgående från ämnets struktur, kemiska bindningar och polaritet
- grundläggande kunskaper om substansmängd
- experimentellt kemiskt arbete
- frågor som utgångspunkt för informationssökning
- säkert arbete, metoder för att separera ämnen från varandra, att undersöka och observera ämnens egenskaper och dra slutsatser om dem
- vattnets grundläggande kemi

Nationella kurser, valfria

2. Människans kemi och kemin i livsmiljön (KEL02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå kemins betydelse för hälsa och välmående

- kunna använda, tillämpa och undersöka begrepp som gäller organiska föreningar och substansmängd på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och teknologin
- få fördjupade kunskaper om substansmängd och grundläggande kunskaper om lösningars halter experimentellt och med hjälp av olika modeller
- förstå hur kunskap inom kemin byggs upp genom experiment och modeller som sammanhänger med dem
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik som hjälpmedel för att ställa upp modeller.

Centralt innehåll

- strukturmodeller för organiska föreningar, såsom kolväten och syre- och kväveföreningar, och beskrivning av föreningarna med hjälp av olika modeller
- rymdstruktur och isomeri
- förklaring av egenskaper hos organiska föreningar utgående från strukturen
- substansmängd och proportionsformel
- grundläggande färdigheter i molekylmodellering

3. Reaktioner och energi (KEL03)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp för kemiska reaktioner på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och teknologin
- kunna undersöka fenomen i samband med reaktioner experimentellt och med hjälp av olika modeller
- förstå innebörden av materiens och energins oförstörbarhet i kemin.

Centralt innehåll

- kemins betydelse för energilösningar och miljön
- symbolisk framställning och balansering av kemiska reaktioner
- oorganiska och organiska kemiska reaktioner och deras tillämpningar
- materiens oförstörbarhet i kemiska reaktioner och enkel tillämpning av detta i beräkningar
- energins oförstörbarhet i kemiska reaktioner, bindningsenergi och Hess lag
- gasernas egenskaper och idealgaslagen
- experimentell undersökning av reaktioner, behandling, tolkning och presentation av undersökningsresultat

4. Material och teknologi (KEL04)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa kemiska begrepp som gäller material och teknologi på fenomen i det dagliga livet, miljön och samhället
- kunna undersöka fenomen som berör material och elektrokemi med hjälp av experiment och modeller
- få vana att uttrycka sig på sådana sätt som är karakteristiska för kemin och analysera argumenteringen i olika informationskällor
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik för att producera arbeten.

Centralt innehåll

- kemins betydelse inom teknologi och samhälle
- egenskaper hos metaller och polymerer, deras användning och livscykel
- uppbyggnaden av atomens valensskal och grundämnenas periodiska system som förklaring på periodiska egenskaper hos grundämnena
- oxidationstal och redoxreaktioner
- centrala principer i elektrokemin: metallernas elektrokemiska spänningsserie, normalpotential, elektrokemisk cell och elektrolys
- stökiometriska tillämpningar
- framtagning av idéer och planering i experimentellt arbete eller i problemlösning

5. Reaktioner och jämvikt (KEL05)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp som gäller reaktioner och kemisk jämvikt på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och teknologin
- kunna undersöka fenomen i anknytning till reaktioner och kemisk jämvikt med hjälp av experiment och modeller
- kunna använda matematiska och grafiska modeller för att beskriva och förklara reaktionshastighet och kemisk jämvikt och för att göra förutsägelser.

Centralt innehåll

- kemins betydelse i bygget av en hållbar framtid
- kemisk reaktionshastighet och de faktorer som inverkar på reaktionshastigheten
- homogen och heterogen jämvikt och påverkan på jämviktstillståndet
- syra-basjämvikt, starka och svaga protolyter och buffertlösningar
- grafisk framställning av jämviktstillstånd
- matematisk behandling av homogen jämvikt och syra-basjämvikt
- titrering som analysmetod
- bedömning av undersökningsresultat och undersökningsprocesser

Ålands lyceums egna kurser, valfria

6. Laborationskurs (KEL06/KEK03)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få en fördjupad förståelse för det kemiska laborativa arbetets betydelse för kemisk kunskap
- utveckla och fördjupa det naturvetenskapliga tänkesättet genom kemiskt laborativt arbete
- få fördjupade kunskaper i kemi genom laborativt arbete, delvis utfört med digitala mätverktyg
- kunna planera och genomföra experimentella undersökningar självständigt och i samarbete med andra på ett säkert sätt, samt sammanställa laborationsrapporter
- kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt bedöma dem och hela undersökningsprocessen.

Centralt innehåll

- innehållet kan variera beroende på de studerandes förkunskaper
- kemiska separations- och identifikationsmetoder, som t.ex. titrering, destillation, tunnskiktskromatografi
- organisk syntes, t.ex framställning av aspirin
- vattenanalys
- elektrokemi

7. Biokemi (KEL07)

Biokemi är ett växande område inom den moderna kemin i dagens samhälle och kursen rekommenderas därför för den som vill studera inom vård- och naturvetenskapliga sektorn.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- ha en grundläggande kunskap om kemiska reaktioner i levande organismer
- ha kännedom om livsmedelskemi och läkemedelskemi
- ha kunskap om proteiners, kolhydraters och fetters kemiska uppbyggnad, mekanismer och funktioner i levande organismer.

Centralt innehåll

- centrala begrepp inom biokemi
- kemins betydelse inom biologi
- proteiners, kolhydraters och fetters kemiska uppbyggnad och deras betydelse i biokemiska reaktioner
- andra biokemiska molekyler
- axplock av läkemedel
- laborativa moment för att påvisa egenskaper hos proteiner, kolhydrater och fetter samt syntes av acetylsalicylsyra

8. Repetition och fördjupning (KEL08)

Kursen rekommenderas för studerande som ämnar delta i realprovet i kemi i studentexamen samt för studerande som har planer på att studera naturvetenskap vid högskola eller universitet.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- på en fördjupad nivå behärska de centrala delarna av lärokursen i kemi.

Centralt innehåll

- centrala avsnitt från kurserna KEL01-KEL05 samt KEL07 repeteras och fördjupas

7.2 Kemi, kort lärokurs

Ålands lyceums egen kurs, obligatorisk

1. Kemin i vardagen (KEK01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få positiva erfarenheter som väcker intresset för vardagskemi
- utveckla sina förutsättningar att delta i samhällsdebatten i frågor som anknyter till kemi
- få insikt i det naturvetenskapliga arbetssättet
- kunna använda och tillämpa sina kunskaper om ämnens egenskaper i fråga om fenomen i det dagliga livet och i miljön
- kunna undersöka olika kemiska fenomen experimentellt samt beakta arbetarskyddsaspekterna
- kunna använda modeller av ett ämnes struktur, grundämnenas periodiska system och olika informationskällor för att dra slutsatser om ämnets egenskaper.

Centralt innehåll

- beskrivning av det naturvetenskapliga arbetssättet
- atomens uppbyggnad och grundämnenas periodiska system i huvuddrag
- egenskaper hos grundämnen och kemiska föreningar
- beskrivning av ämnens egenskaper utgående från ämnets struktur, kemiska bindningar och polaritet
- organiska ämnen vanliga i vardagen och samhället
- vanliga ämnen i kroppen som t.ex. kolhydrater, fetter och proteiner
- säkert laboratoriearbete, att undersöka och observera ämnens egenskaper och dra slutsatser om dem

Ålands lyceums egna kurser, valfria

2. Miljö och material (KEK02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få positiva erfarenheter som väcker intresset för vardagskemi
- få kunskaper om naturvetenskapens och kemins roll i aktuella samhällsfrågor och i förhållande till hållbar utveckling.
- utveckla sina förutsättningar att delta i samhällsdebatten i frågor som anknyter till kemi och miljö
- kunna använda och tillämpa sina kunskaper om ämnens egenskaper i fråga om fenomen i det dagliga livet och i miljön
- få kunskaper om olika livsstilars konsekvenser såväl för den egna hälsan som miljön.
- kunna undersöka olika kemiska fenomen experimentellt samt beakta arbetarskyddsaspekterna.

Centralt innehåll

- vanligt förekommande miljögifter och dess påverkan på människa och miljö
- fenomen som påverkar miljön och människan t.ex. försurning
- vatten och dess unika egenskaper

- organiska material vanliga i vardagen och samhället t.ex. plaster och dess påverkan på människa och miljö
- oorganiska material vanliga i vardagen och samhället som t.ex. metaller och dess påverkan på människa och miljö
- grundläggande stökiometri
- säkert laboratoriearbete, att undersöka och observera ämnens egenskaper och dra slutsatser om dem

3. Laborationskurs (KEK03/KEL06)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få en fördjupad förståelse för det kemiska laborativa arbetets betydelse för kemisk kunskap
- utveckla och fördjupa det naturvetenskapliga tänkesättet genom kemiskt laborativt arbete
- få fördjupade kunskaper i kemi genom laborativt arbete
- självständigt kunna genomföra laborationer och sammanställa laborationsrapporter
- kunna planera och genomföra experimentella undersökningar självständigt och i samarbete med andra på ett säkert sätt
- kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt bedöma dem och hela undersökningsprocessen.

Centralt innehåll

- innehållet kan variera beroende på de studerandes förkunskaper
- kemiska separations- och identifikationsmetoder, som t.ex. titrering, destillation, tunnskiktskromatografi
- organisk syntes, t.ex framställning av aspirin
- vattenanalys
- elektrokemi

8 Filosofi

Det filosofiska tänkandet omfattar hela verkligheten och olika sätt att gestalta den. Att känna till filosofiska frågeställningar ingår som en väsentlig del i allmänbildningen. Inom filosofin formulerar och klargör man problem med hjälp av begrepp och genom diskussion. Studier i filosofiskt tänkande utvecklar förmågan att rationellt reflektera över motiveringarna till olika uppfattningar. Utmärkande för filosofin är att den ifrågasätter och söker motiv, vilket hjälper de studerande att få grepp om och strukturera dagens ständigt växande informationsflöde. På så sätt främjar studierna i filosofi de studerandes förmåga att tänka och lära sig.

Inom filosofin lär sig de studerande att med hjälp av begrepp formulera frågor om värderingar, normer och betydelser. Detta främjar de studerandes förmåga till etiskt tänkande och förmågan att förstå vilken betydelse olika kunskaper och färdigheter har för individen och samhället. Genom studier i filosofi lär sig de studerande att uppfatta större begreppsliga helheter och samband. Detta hjälper dem att se hur uppfattningar inom olika vetenskapsområden och tanketraditioner är uppbyggda och hur de skiljer sig från varandra.

Studierna i filosofi ska utveckla omdömesförmågan och främja kreativt och självständigt tänkande. I undervisningen i filosofi ska de studerande stödjas att formulera välgrundade personliga åsikter och lära sig att delta i en rationell diskussion. Genom att sätta sig in i filosofiska frågor som saknar enkla svar lär sig de studerande att formulera och motivera sina ståndpunkter. Samtidigt utvecklar de respekt för andra välgrundade ståndpunkter. Genom att reflektera kring invecklade frågor tillsammans med andra utvecklar de studerande tilltro till sin egen tankeförmåga och sina egna möjligheter att lösa även svåra problem. Studierna i filosofi ska stödja de studerande att bli aktiva och ansvarsfulla medborgare som visar respekt för andra individer och respekterar jämlikhet.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i filosofi är att den studerande ska

- kunna gestalta filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem inom den filosofiska traditionen och att kunna tillämpa problemformuleringarna på olika aktuella frågor
- kunna strukturera, analysera och bedöma information begreppsligt, i synnerhet olika påståenden, deras betydelser och motiveringar till dem
- behärska grundläggande logisk argumentation och därigenom lära sig att lita på och kritiskt granska sitt eget tänkande samt reflektera över dess begränsningar inom olika vetenskapsgrenar och i vardagslivet
- lära sig att reflektera över och begreppsligt analysera större helheter samt att tänka och handla på ett omdömesgillt sätt i såväl etiska frågor som inom andra livsområden, även då informationen är motstridig eller otillförlitlig.

Bedömning

Bedömningen i filosofiämnet ska fokusera på den studerandes kognitiva förmåga samt på förmågan att behärska centrala begrepp och uttrycka filosofiskt tänkande. Det innebär att man bedömer förmågan att kritiskt analysera och problematisera information, uppfatta och precisera informationens begreppsliga struktur och framföra ett motiverat omdöme i olika frågor. Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att kritiskt granska sitt eget tänkande och uppmuntra den studerande att planera sina studier. Kursbedömningen ska basera sig på mångsidiga bedömningsmetoder. Målen och det centrala innehållet i de olika kurserna ska vara utgångspunkt för bedömningen av hur den studerande har uppnått de allmänna målen i filosofi.

Obligatoriska kurser

1. Introduktion i filosofiskt tänkande (FIL01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- bilda sig en underbyggd uppfattning om filosofins natur och metoder genom att sätta sig in i filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem
- lära sig att bedöma sanningshalten i påståenden och att framföra och förutsätta motiveringar till åsikter och påståenden samt att uppfatta strukturen i framförda motiveringar och bedöma deras giltighet
- känna till och genom olika övningar lära sig att tillämpa filosofiska arbetsätt, såsom att ifrågasätta antaganden, klassificera och definiera begrepp samt använda tankeexperiment och motexempel
- fördjupa sig i några centrala filosofiska frågor och begreppsliga distinktioner i anslutning till dem
- känna till grundläggande kunskapsteoretiska distinktioner, kunna analysera och värdera olika tankeföreställningar och bekanta sig med kunskapsinnehållet i något av gymnasiets läroämnen.

Centralt innehåll

- vad filosofi är, de filosofiska frågornas och det filosofiska tänkandets natur i den filosofiska traditionen och tillämpning av filosofiskt tänkande i aktuella frågor
- grunderna för logisk argumentation och giltig slutledning samt muntlig och skriftlig övning inom området
- centrala filosofiska grundfrågor och distinktioner: ande och materia, frihet och tvång, begreppslig och empirisk, objektiv och subjektiv
- skillnaden mellan kunskap och information, vardagskunskap och vetenskaplig kunskap samt vetenskap och pseudovetenskap
- kunskapens och argumentationens natur inom olika vetenskapsgrenar: hur man formulerar påståenden samt testar och motiverar dem i några av gymnasiets läroämnen

2. Etik (FIL02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära känna den filosofiska etikens centrala begrepp, frågor och teorier samt grunderna i miljöfilosofi
- förstå vad som kännetecknar normativa påståenden och förhållandet till deskriptiva påståenden och kunna motivera uppfattningar om det goda och det rätta
- kunna analysera meningen med sitt liv och sina livsval med hjälp av filosofiska begrepp
- kunna motivera moralens förpliktande karaktär samt tillämpa filosofiska begreppsdistinktioner och logisk argumentation i moralfrågor
- kunna analysera och bedöma handlingar ur etisk synvinkel samt klargöra sina egna moraliska beslut och värderingar utgående från den filosofiska etiken.

Centralt innehåll

- moral samt normativ och tillämpad etik i moralfrågor; grunderna i dygd-, konsekvens-, kontrakts-, rättighets- och pliktetik

- moralen som normsystem och skillnaden i förhållande till juridiska system och system som grundar sig på gängse normer, moralisk relativism
- filosofiska teorier om ett gott liv, meningen med livet och en god livsstil
- etik och individens moraliska beslut: mänskliga relationer och livsval
- etiska frågor som gäller djur och miljö

Nationella kurser, valfria

3. Samhällsfilosofi (FIL03)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- bli förtrogen med centrala begrepp och inriktningar inom samhällsfilosofin samt de grundläggande samhällsfilosofiska uppfattningarna om individens relation till gruppen, samhället och staten
- lära sig använda centrala filosofiska begrepp för att analysera samhällelig och politisk verksamhet och för att motivera sina egna lösningar på samhällsproblem
- lära sig att beskriva rättvisa, maktutövning och arbetsfördelning i individers, grupper och institutioners verksamhet
- lära sig att begreppslikt bedöma samhällsordningens uppbyggnad, grunder och legitimitet
- kunna tillämpa sina kunskaper på aktuella samhällsfrågor.

Centralt innehåll

- samhällsordningens och centrala samhällsinstitutioners existens och legitimitet: teorier om samhällsfördrag och individ- och grupporienterade teorier om samhället
- olika former av rättvisa samt motivering och tillämpning av dem
- begreppet makt och olika former av makt, maktens legitimitet, olika former av demokrati och diktatur samt anarkism
- arbetsfördelning, ekonomi och välfärd, legitimering av ekonomiska verksamhetsprinciper och ägande
- politiska ideal och förverkligande av dem: frihet, jämlikhet och solidaritet; konservatismen, liberalismen och socialismen; nationalstater och det globala perspektivet
- spänningar och konflikter i samhället och hur man löser dem: rättsstaten och alternativ till den och upplösning av samhällsordningen; krig, inbördeskrig, terror samt förintelsen och andra brott mot mänskligheten som samhällsfilosofiska problem
- aktuella samhällsfilosofiska frågor: genus och könsroller, informationsteknik, kulturmöten, att skapa en hållbar framtid

4. Kunskap, vetenskap och verklighet (FIL04)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- gestalta filosofiska uppfattningar baserade på olika vetenskaper och vardagslivet om hur verkligheten är uppbyggd
- kunna analysera och bedöma filosofiska teorier om verkligheten, sanning, kunskap och vetenskap
- kunna strukturera och analysera kännetecknen för vetenskaplig forskning, slutledning och tolkning
- kunna analysera hur observationer och kunskap samt vetenskapliga teorier och modeller förhåller sig till verkligheten

- lära sig att uppfatta vetenskapsfilosofiska frågor inom någon specialvetenskap i några av gymnasiets läroämnen.

Centralt innehåll

- metafysikens centrala frågor och begrepp, olika uppfattningar om metafysikens väsen samt verklighetens fundamentala uppbyggnad
- existentiella frågor: förändring och beständighet, entitet och egenskaper, det möjliga och det nödvändiga, det reella och det virtuella
- uppfattning och gestaltning av verkligheten
- det sannas natur och sanningsteorierna
- kunskapens möjligheter och gränser, kunskapens berättigande
- den vetenskapliga forskningens natur och metoder, vetenskaplig slutledning; begreppen fenomen, forskningsmaterial, modell och teori samt förhållandet mellan dem
- tolkning och kunskap inom natur- och humanvetenskaper samt formella vetenskaper: att veta och förutspå, förstå och tolka

9 Psykologi

Egenskap av en vetenskap som undersöker mänsklig aktivitet ger psykologin de studerande förutsättningar att på olika sätt iaktta och förstå människan och de faktorer som påverkar hennes beteende. Med hjälp av psykologisk kunskap och psykologiska begrepp kan de studerande bli medvetna om och bearbeta psykiska fenomen. Kunskaper och färdigheter i psykologi stödjer självkännedom, den personliga utvecklingen, förståelsen för andra människor och det psykiska välbefinnandet. Psykologins dels empiriska, dels reflekterande grepp ger de studerande möjlighet att utveckla sitt kritiska tänkande. De möjligheter som digitala verktyg ger ska mångsidigt användas i undervisningen.

Undervisningen ska skapa förutsättningar för de studerande att förstå psykologisk kunskap och själva kunna tillämpa den. De studerande ska få hjälp med att inse den psykologiska kunskapens koppling till sociala, kulturella och aktuella frågor samt med att förstå hur psykiska, biologiska och sociala faktorer samverkar och är beroende av varandra.

Undervisningen i psykologi ska vara forskningsbaserad. Det innebär att man i undervisningen ska behandla den psykologiska kunskapens karaktär och hur den uppkommer med betoning på de viktigaste resultat som framkommit genom forskningstraditionen och genom aktuell forskning. Den forskningsbaserade undervisningen ska användas för att skapa förståelse för människans dagliga liv och vardag. På detta sätt kan man föra forskningsresultaten närmare de studerande.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i psykologi är att den studerande ska

- utgående från vetenskapliga fakta lära sig se mänskligt beteende som en helhet som är ett resultat av växelverkan mellan psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer
- behärska psykologins centrala begrepp, frågeställningar och metoder att skaffa sig information samt känna till psykologiska forskningsresultat och utgående från dem kunna bedöma den vetenskapliga kunskapens och forskningsmetodernas möjligheter och begränsningar
- förstå etiska frågor inom psykologi och psykologisk forskning och kunna tillämpa sina kunskaper också för att bedöma psykologiska undersökningar
- tillägna sig psykologisk kunskap och kunna tillämpa den i sina studier och i vardagen, för att se sin livssituation och sina möjligheter, främja sin psykiska utveckling och hälsa samt för att utveckla sitt tänkande, sina människorelationer och sina sociala färdigheter
- kunna tillägna sig psykologisk kunskap genom olika informationskällor och kunna bedöma informationens tillförlitlighet
- kunna använda psykologisk kunskap för att analysera ämnesövergripande teman och fenomen
- kunna tillämpa psykologisk kunskap för att främja jämlikhet, jämställdhet och hållbar utveckling.

Bedömning

Vid bedömningen ska man fästa uppmärksamhet vid den studerandes teoretiska kunskaper såväl som förmågan att tillämpa psykologisk kunskap i vanliga situationer och i vardagslivet. Förmåga att bearbeta information och behärska helheter i stället för upprepning av enskilda fakta ska betonas. Den studerande ska på ett mångsidigt sätt visa att hen har förstått det centrala innehållet och kan utvärdera och tillämpa sina kunskaper.

Obligatorisk kurs

1. Psykisk aktivitet och lärande (PSY01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå betydelsen av biologiska, psykiska, sociala och kulturella faktorer för att kunna förklara och förstå mänskligt beteende
- känna till psykologins centrala ämnesområden såsom känslor, motivation och kognitiva funktioner, samt kunna iaktta och reflektera över mänskligt beteende och sin egen psykiska hälsa med hjälp av begrepp som beskriver dessa
- fördjupa sig i psykologisk kunskap som berör lärprocesser och med hjälp av kunskapen kunna reflektera över sina studier
- kunna ge exempel på psykologiska forskningsområden och undersökningar inom dem samt analysera och bedöma motiven bakom forskningen och bevekelsegrund
- förstå att psykologisk kunskap baserar sig på forskning och kunna beskriva centrala kännetecknen för vetenskapligt tänkande.

Centralt innehåll

Medveten och omedveten psykisk aktivitet

- biologiska faktorer som inverkar på mänskligt beteende samt grundläggande kunskap om nervsystemets funktion
- grundläggande kunskap om känslor och motivation
- betydelsen av kognitiva tolkningar i mänskligt beteende

Sociala och kulturella faktorerers inverkan på människans beteende

- grundläggande kunskap om socialisation och hur man tillägnar sig normer
- exempel på situationsfaktorer som påverkar individens beteende

Fördjupning i ett valbart fenomen, till exempel aggressivitet, nervositet, beroenden, ätbeteende, socialt samspel, lycka eller kärlek

Studier och lärande ur ett psykologiskt perspektiv

- den biologiska, kognitiva och sociokulturella grunden för lärande
- effektiva studiemetoder
- motivation och lärande

Uppkomsten av psykologisk kunskap

- psykologiska forskningsobjekt
- skillnaden mellan vardagskunskap och vetenskaplig kunskap
- exempel på psykologiska forskningsmetoder

Nationella kurser, valfria

2. Människans utveckling (PSY02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- veta hur man undersöker människans utveckling och kunna bedöma kunskapens tillförlitlighet
- kunna beskriva faktorer som påverkar människans utveckling och växelverkan mellan dem

- fördjupa sig i olika delområden av människans utveckling och kunna beskriva växelverkan mellan dem samt kunna förklara utvecklingens kontinuitet under människans levnadslopp
- fördjupa sig särskilt i barn- och ungdomspsykologi samt teorier och forskningsrön inom dem
- känna till principerna för nervsystemets funktion och förstå sambandet mellan nervsystemet och individens psykiska utveckling
- kunna bedöma utvecklingspsykologisk kunskap och tillämpa den för att förstå sig själv och andra människor.

Centralt innehåll

Forskning om utvecklingen

Olika utvecklingsområden och faktorer som påverkar dem i barndomen och ungdomen

- fysisk-motorisk utveckling
- kognitiv utveckling
- emotionell utveckling
- psykosocial utveckling
- utveckling av jaget och jaguppfattningen

Den psykiska utvecklingen under ungdomsåren och särskilda utmaningar som är förknippade med den

- tankeutveckling
- identitetsutveckling: personlig, social och kulturell identitet
- könsidentitet och sexuell utveckling
- utveckling av exekutiva funktioner och deras neurologiska orsaker

Utvecklingens kontinuitet under levnadsloppet

- begreppet levnadslopp
- växelverkan mellan faktorer som påverkar utvecklingen
- en teori som förklarar utvecklingens kontinuitet

Biologiska och sociokulturella faktorer som påverkar utvecklingen

- nervsystemets mognad
- hjärnans utveckling under en livstid
- växelverkan mellan arv och miljö
- tidigt socialt samspel och känslomässig anknytning
- socialisation och kulturella skillnader i utvecklingen

3. Människan som informationsbehandlare (PSY03)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till de allmänna principerna som styr kognitiv aktivitet och kunna tillämpa dem för att undersöka kognitiva fenomen
- fördjupa sig i de grundläggande kognitiva funktionerna, dvs. perception, uppmärksamhet och minne, samt med en mer avancerad kognitiv aktivitet, till exempel beslutsfattande, problemlösning, sakkunskap eller språkliga funktioner
- fördjupa sig i forskningen om kognitiva funktioner och kunna bedöma den
- förstå den neurologiska bakgrunden till kognitiv aktivitet och sambandet mellan kognitiva och psykiska funktioner.

Centralt innehåll

- principer för kognitiv aktivitet, såsom inre modeller och varseblivningscirkeln
- den neuropsykologiska bakgrunden till kognitiva funktioner
- forskningsmetoder inom kognitiv psykologi och hjärnforskning
- de grundläggande kognitiva funktionerna perception, uppmärksamhet och minne och deras biologiska bakgrund
- undersökning av en valbar mera avancerad kognitiv funktion, till exempel språk, problemlösning, beslutsfattande eller sakkunskap

4. Känslor, psykiskt välbefinnande och mental hälsa (PSY04)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få kunskap om forskning som gäller känslor och mental hälsa och förstå hur dessa kan undersökas samt kunna bedöma forskning kritiskt
- kunna beskriva hur känslor föds genom samverkan mellan biologiska och kognitiva faktorer och kunna reflektera över deras kulturbundenhet
- kunna analysera känslors betydelse för kommunikation och välbefinnande
- känna till faktorer som påverkar det psykiska välbefinnandet och olika sätt att upprätthålla den psykiska balansen
- kunna analysera sitt eget psykiska välbefinnande ur ett psykologiskt perspektiv och få verktyg att hitta lösningar som stödjer det egna välbefinnandet
- förstå psykologiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer som påverkar den mentala hälsan
- känna igen de vanligaste mentala störningarna och problemen samt förstå svårigheten i att definiera mental hälsa och mentala problem
- tillägna sig djupare kunskap om minst en mental störning: orsaker, symptom och vård.

Centralt innehåll

- hur känslor uppkommer, den biologiska grunden för minst en känsla
- känslor som föremål för psykologisk forskning
- känslor som universella och kulturbundna företeelser
- känslornas betydelse som verktyg för att förstå sig själv
- psykiskt välbefinnande och upprätthållande av psykisk balans
- sömn och sovande som bidragande faktorer till välbefinnande
- stress, kriser och olika sätt att hantera dem
- centrala mentala problem och vård av dem
- faktorer som bidrar till uppkomsten av mentala problem
- betydelsen av den sociala miljön för individens välbefinnande

5. Människan som individ och social varelse (PSY05)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå vidden av begreppet personlighet
- känna igen och kunna förklara centrala skillnader mellan individer, såsom temperament, personlighetsdrag, intelligens, begåvning och tolkningsmönster
- känna till den biologiska grunden för individuella skillnader
- tillägna sig kunskap om forskning som gäller personlighet och socialpsykologi

- fördjupa sin förståelse för psykologiska forskningsmetoder när det gäller undersökning av individuella skillnader och personlighetspsykologisk forskning
- kunna analysera individens beteende som ett resultat av växelverkan mellan personlighet, situationsfaktorer och kultur
- kunna tillämpa personlighetspsykologisk och socialpsykologisk kunskap för att förstå olikhet.

Centralt innehåll

- definition av personlighet
- det varaktiga och det föränderliga i personligheten
- minst två personlighetsteorier, -modeller eller -perspektiv, till exempel inom sociokognitiv, psykodynamisk eller humanistisk psykologi, temperamentsteori eller egenskapsteori
- undersökning av individuella skillnader
- hur situationsfaktorer och gruppfenomen påverkar individens beteende i grupper och sociala nätverk
- kulturens inverkan på personligheten, kommunikationen och den sociala aktiviteten

Ålands lyceums egna kurser, valfria

6. Socialpsykologi (PSY06)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära sig socialpsykologins grunder
- förstå att individens verklighet konstrueras i växelverkan med andra
- förstå att individen formas, utvecklas och påverkas av andra
- lära sig grundbegrepp som beskriver gruppens inverkan på individen och hur dessa får en betydelse för den enskilda individen
- förstå kulturens inverkan på individens värderingar och föreställningsvärld
- fördjupa sig i olika socialpsykologiska teman såsom kärlek och attraktion, aggression, kulturell mångfald, kön, medier, påverkan
- lära sig analysera socialpsykologiska fenomen i praktiken.

Centralt innehåll

- socialpsykologin som vetenskap
- socialpsykologins grundbegrepp
- individen som skapare av sin sociala verklighet
- de sociala relationernas betydelse
- gruppens psykologi
- olika socialpsykologiska fenomen (teman)

7. Teori och praktik kring psykologisk forskning (PSY07)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå principerna bakom psykologisk forskning
- lära sig olika undersöknings- och datainsamlingsmetoder
- bekanta sig med kända psykologiska undersökningar

- förstå problem inom psykologisk forskning
- planera och genomföra en eller flera egna undersökningar.

Centralt innehåll

- psykologins forsknings- och datainsamlingsmetoder
- undersökningens förlopp
- kända undersökningar inom psykologin
- planera, genomföra, tolka och analysera en eller flera egna undersökningar

10 Historia

Undervisningen i historia ska stärka de studerandes allmänbildning och ge förutsättningar att förstå dagens värld och förändringsprocesser. Undervisningen ska även ge dem verktyg att förstå och förklara nutiden på historisk grund och med utblick mot framtiden. Historia är ett kulturorienterat ämne som ska fördjupa de studerandes individuella, nationella, europeiska och globala identitet. Historieämnet ska även stödja deras utveckling till aktiva och fördomsfria samhällsmedlemmar som inser att mångfald berikar.

Undervisningen ska utgå från historia som vetenskap. Man ska fästa uppmärksamhet vid hur historisk kunskap är uppbyggd, vid att kritiskt bedöma dess tillförlitlighet och vid att historiska företeelser kan tolkas på olika sätt. Undervisningen i historia ska utveckla förmåga att söka information, skilja på väsentliga och oväsentliga fakta och hantera stora kunskapsmängder. De studerande ska i synnerhet undersöka samband mellan det förflutna, nutid och framtid samt hur historiska fakta kan tolkas och brukas på olika sätt i samhället. Tid, förändring, kontinuitet, orsak och verkan samt empati utgör centrala begrepp i ämnet historia.

I undervisningen i historia studerar man den utveckling som har format nutiden, förhållandet mellan människan och miljön samt växelverkan mellan kultur, maktutövning och ekonomi. De studerande ska undersöka individens betydelse som samhällsaktör samt reflektera kring drivkrafter bakom, intentioner och motiv för individers och kollektivs agerande i historien. Undervisningen ska lyfta fram betydelsen av mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet samt de möjligheter som demokrati och internationellt samarbete ger för att lösa dagens och framtidens utmaningar. Finlands historia ska studeras i ett globalt perspektiv.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i historia är att den studerande ska

- få insikt i att historiska företeelser har en mångfald av aspekter och olika kulturella uttrycksformer
- behärska huvuddragen och de viktigaste händelserna och processerna i Finlands historia och i världshistorien, samt bakgrunden till och följderna av dem, och kunna kritiskt analysera och utvärdera deras orsaker och verkningar
- förstå nuet som resultat av en historisk utveckling och som utgångspunkt för framtiden, kunna relatera sin egen tid och sig själv till det historiska skeendet och därmed fördjupa sitt historiemedvetande
- kunna, som en ansvarsfull medborgare, skapa sig en idé om att respekt för mänskliga rättigheter, jämlikhet och demokrati är förutsättningar för en god värld
- kunna analysera historiska händelser och mänskliga handlingar mångsidigt och ur ett samtida perspektiv
- kunna producera kunskap om det förflutna genom att använda relevanta källor, bedöma information kritiskt samt förstå att historisk kunskap är relativ och därmed kan tolkas på olika sätt
- kunna använda historia för att bilda sig en välgrundad åsikt samt kritiskt bedöma olika historieböcker för att påverka i samhället och i andra sammanhang
- kunna tillämpa sina kunskaper i historia för att bedöma kulturella, samhälls- och ekonomiska problem i dag och i framtiden och finna alternativa lösningar.

Bedömning

Bedömningen i historieämnet ska fokusera på hur väl den studerande behärskar kunskaper och färdigheter som är specifika för historia samt hur väl de allmänna målen för läroämnet uppnåtts. Bedömning och respons under lärprocessen stödjer och utvecklar den studerandes förmåga att utgående från sina kunskaper i historia se historiska förlopp i ett större perspektiv som strukturerade helheter,

att skilja på väsentliga och oväsentliga fakta, att överblicka tidsförlopp och orsakssammanhang och att kunna bedöma historiska fenomen och användningen av historia.

Kursvitsordet ska grunda sig på kontinuerlig och mångsidig bedömning av den studerandes kunskaper och förmåga att tillämpa sina kunskaper i praktiken, såsom förmåga att använda historia för att bygga upp en argumentation, historiska fakta för att bilda sig en välgrundad åsikt och förmåga att kritiskt bedöma tolkningar och bruk av historia.

Obligatoriska kurser

1. En europeisk världsbild växer fram (HI01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå beroendeförhållandet mellan människan, naturen och samhället samt vilka utmaningar det innebär med tanke på en hållbar framtid
- förstå centrala processer som format europeiska kulturkretsar och samhällen samt det globala ekonomiska systemet
- känna till det viktigaste europeiska kulturarvet och förstå vilka faktorer som påverkat den europeiska kulturen
- kunna analysera betydelsen av vetenskapliga rön och världsbilder under olika tidsperioder.

Centralt innehåll

Enhetskulturen under medeltiden

- feodalsamhället, befolkningsstruktur, handel, städer under medeltiden
- den medeltida människans världsbild och sedvänjor
- religionens inflytande på kulturen

Den nya tidens genombrott

- upptäcktsfärderna och uppkomsten av en världsekonomi
- renässansen och kunskapsrevolutionen
- reformationen

Barocken

- som ett uttryck för envælde och motrevolution
- uppkomsten av en naturvetenskaplig världsbild

2. Människan i en föränderlig omvärld (HI02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna kritiskt bedöma hur tekniken, vetenskapen och ny kunskap formar människors levnadsförhållanden
- kunna bedöma utvecklingen av olika ideologier samt deras effekter på den omgivande världen
- kunna analysera kultur i dess historiska kontext samt förstå växelverkan mellan kultur och politik
- kunna granska europeisk kultur som en del av den kulturella globaliseringen.

Centralt innehåll

Upplysningens tidevarv

- upplysningsfilosofin och dess inverkan på samhället och konsten
- det ideologiska arvet från Förenta staternas frigörelse och från franska revolutionen

Idéernas århundrade

- de stora ideologierna och strömningar inom konsten
- vetenskapen som utmanare av religionen
- borgerskapets århundrade

Den industrialiserade världen

- tekniska innovationer och verkstadsindustrins första skeden
- förändringarna i arbetsfördelningen mellan könen
- samhällsförändringarna, miljökonsekvenserna och förändringarna i stadsstrukturen

Det globala konsumtionssamhället

- imperialismen
- uppdelningen av råvaror och marknader
- massproduktionen och konsumtionssamhället

3. Internationella relationer (HI03)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- behärska grundläggande begrepp och de viktigaste teoretiska modellerna inom internationell politik
- kunna använda mångsidiga informationskällor och urskilja propaganda som spritts i media under olika tider
- kunna beskriva betydelsen av ideologiska och ekonomiska intressekonflikter för de internationella relationernas utveckling och kunna bedöma hur de påverkar i dag och i framtiden
- kunna analysera orsakerna till och följderna av internationellt samarbete och internationella konflikter internationella samsamarbetsstrukturer och motsättningar
- följa med medierna aktivt och kritiskt granska aktuella internationella frågor samt kunna utreda och bedöma orsaker till konflikter och hur de kunde lösas.

Centralt innehåll

Grunderna i internationell politik

- bruket av historia som politiskt verktyg

Nationalstaternas blomstringstid och världskrigen

- imperialismens, nationalismens och andra ideologiers inflytande på internationell politik och samhällen
- följderna av första världskriget
- demokratiska och totalitära stater i internationell politik
- människorättsfrågor, förintelsen och andra folkmord
- andra världskriget och dess följder

Nationella kurser, valfria

4. Det självständiga Finlands historia (HI04)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till utvecklingsförlopp som format den finländska kulturen och det finländska samhället samt kunna reflektera över framtida möjligheter
- känna till de viktigaste samhälleliga och ekonomiska förändringarna och deras betydelse i det finländska samhället från 1860-talet fram till i dag
- kunna ställa den politiska utvecklingen i Finland mot den allmänneuropeiska och världspolitiska bakgrunden
- förstå sambanden mellan olika företeelser i det ekonomiska, sociala, kulturella, ideologiska och politiska livet förr och i dag
- kunna bedöma tolkningar av Finlands historia och motiven bakom dem i en historisk kontext
- kunna analysera ideal och föreställningar som förknippas med finländskhet och finländsk kultur under olika tider och hur de påverkat dagens Finland.

Centralt innehåll

Hur Finland blev Finland

- arvet från den svenska tiden och autonomins betydelse samt 1860-talets brytningstid
- kulturella och samhälleliga förändringar vid övergången från 1800- till 1900-talet

Finlands väg till självständighet och de första åren av självständighet

- självständigheten i en internationell kontext
- inbördeskrigets orsaker och följder samt återuppbyggnadstiden

Finland i internationella konflikter

- säkerhetspolitiska alternativ före andra världskriget
- Finland i andra världskriget
- Finlands inrikespolitik och ställning i den internationella politiken under och efter kalla kriget

Utvecklingen mot dagens Finland

- samhälleliga och ekonomiska strukturomvandlingar, välfärdsstaten
- kultur, vetenskap och kunskap
- det kulturellt mångskiftande och internationella Finland

5. Sveriges östra rikshalva blir Finland (HI05)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till det finländska kulturarvet
- känna till de historiska utvecklingslinjerna i Finland och deras koppling till Östersjöområdet
- kunna förknippa de historiska utvecklingslinjerna med sin hembygds historia och se utvecklingen också ur den enskilda människans synvinkel
- känna till befolkningens, de sociala förhållandenas och ekonomins utveckling i Finland
- kunna se och förstå sambanden mellan den finländska bildningen och den västerländska kulturen.

Centralt innehåll

Finlands område före korstågen

- forskningsmetoder och uppfattningar om folkgruppers ursprung i Finland
- det finländska stamsamhället under järnåldern

Medeltiden

- den statliga utvecklingen i Östersjöområdet
- fördelningen mellan religiös och världslig makt
- samhälle, näringar, levnadssätt och kultur

Nya tiden

- reformationen och en starkare regeringsmakt
- hur Finland påverkades av Sveriges stormaktssträvanden
- stånds- och jordbrukssamhället
- den framväxande ekonomin

En del av Sverige blir en del av Ryssland

- Finlands förändrade ställning och samhällsreformer i slutet av den svenska tiden
- Finlands införlivande med Ryssland och autonomins uppkomst
- det nationella uppvaknandet, bildning, vetenskap och konst

6. Globala kulturmöten (HI06)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- behärska grundläggande begrepp inom kulturforskning och olika sätt att dela in världen i kulturområden
- uppfatta hur kulturella värderingar och världsbilder kommer till uttryck i vardagslivet och sociala relationer
- förstå den historiska utvecklingen samt olika värderingar och levnadssätt inom det kulturområde som utforskas och kunna analysera kulturella skillnader och likheter som uppstått genom växelverkan med andra kulturer
- kunna analysera kulturella värderingar och bruk som förekommer inom exempelvis konsten, religioner och sociala strukturer
- kunna bedöma kulturell mångfald som en historisk del av europeisk kultur och analysera olika definitioner av kulturell mångfald
- kunna kritiskt granska och värdera påståenden om kulturella skillnader samt stereotyper som kopplas ihop med olika kulturer.

Centralt innehåll

Grunder och begrepp inom kulturforskning

Under kursen väljer man att granska ett eller flera av följande kulturområden:

- Amerikas ursprungskulturer
- Australiens och Oceaniens ursprungskulturer
- Asiens kulturer
- Afrikas kulturer
- arktiska kulturer
- Latinamerikas kulturer
- Mellanösterns kulturer

Ålands lyceums egna kurser, valfria

7. Kulturernas uppkomst (HI07)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna beskriva hur beroende människan och naturen är av varandra och att en bärkraftig utveckling förutsätter att människan lever i samklang med naturen
- ha kunskap om hur människan historiskt brukat naturresurserna som utkomstkälla och hur detta inverkat på miljön och samhällsstrukturen
- kunna analysera produktionsekonomin utvecklingsmöjligheter och hur produktionsekonomin inverkar på människan sätt att leva
- känna till huvuddragen i befolkningstillväxten och vilka faktorer som bidragit till ökad tillväxt
- kunna producera historisk information självständigt eller i grupp genom att använda mångsidiga, kritiskt granskade källor.

Centralt innehåll

- de första människorna och fångstkulturernas utveckling
- jordbruket, arbetsfördelningen och kulturens uppkomst
- kulturerna i de stora floddalarna
- medelhavets ekonomiska sfär och samhällena under antiken
- historieforskning, forskningsmetoder och användning av källor

8. Kvinnohistoria (HI08)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till kvinnans roll och synen på kvinnan ur ett historiskt perspektiv
- ha kunskap om kvinnans situation och betydelse i vår kultur under olika tider
- ha kunskap om kvinnans situation i olika kulturer och förstå de faktorer som påverkar synen på kvinnan och hennes ställning i samhället
- kunna se och analysera de dolda mönster och normer som fortfarande existerar i vårt samhälle när det gäller kvinnosyn och könsroller.

Centralt innehåll

- kvinnorollen under olika tider
- kön och genus
- könsroller och normer
- kvinnan och sexualiteten
- kvinnan och arbetet
- kvinnan i den sociala gemenskapen
- samhällets och mediernas roll när det gäller kvinnosyn och kvinnans ställning

9. Aktuell historia (HI09)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- behärska grundläggande begrepp och de viktigaste teoretiska modellerna inom internationell politik
- kunna använda mångsidiga informationskällor och urskilja propaganda som spritts i media under olika tider
- kunna beskriva betydelsen av ideologiska och ekonomiska intressekonflikter för de internationella relationernas utveckling och kunna bedöma hur de påverkar i dag och i framtiden
- kunna analysera orsakerna till och följderna av internationellt samarbete och internationella konflikter internationella samarbetsstrukturer och motsättningar
- följa med medierna aktivt och kritiskt granska aktuella internationella frågor samt kunna utreda och bedöma orsaker till konflikter och hur de kunde lösas.

Centralt innehåll

- grundläggande begrepp och teorier i den internationella politiken
- den ideologiska, ekonomiska och militära kampen mellan supermakterna under kalla kriget
- avkoloniseringen och dess följder
- kalla krigets slut och följder
- Mellanöstern och andra konfliktområden
- nya maktkoncentrationer i världen och växelverkan mellan dem
- FN och övriga internationella fredsorganisationer

10. Finlands aktuella historia (HI10)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- behärska de centrala dragen i det efterkrigstida Finland
- få förståelse för Finlands nutidshistoria ur ett politiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt perspektiv
- utöka sin kunskap om Finlands roll som internationell aktör
- kunna tolka och värdera händelser i det moderna Finlands historia.

Centralt innehåll

- Finlands inrikespolitiska utveckling
- Finlands förhållande till Sovjetunionen/Ryssland
- strukturomvandlingen från ett efterblivet och krigsdrabbat jordbruksland till ett allmänt välfärdssamhälle med hög levnadsstandard
- Finlands roll i den europeiska integrationen och i det globala samarbetet
- framtida utmaningar

11. Historiska teman (HI11)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna analysera beroendeförhållanden mellan befolkningsutveckling, ekonomi och samhällsstrukturer samt vilka utmaningar de innebär
- jämföra och kritiskt granska källor av olika slag och från olika tidsperioder
- få förståelse för och kunna analysera historiska orsakssamband och förklaringsmodeller
- känna till tematiska utvecklingslinjer som lett till att situationen ser ut som den gör i Finland och i omvärlden idag.

Centralt innehåll

- ekonomisk och demografisk utveckling under mänsklighetens historia
- den europeiska världsbildens och konstens inverkan på vårt kulturarv
- samarbete och konflikter inom och den internationella politiken och det finländska samhället
- samband mellan ekonomiska, social, kulturella och ideologiska företeelser i historien
- skillnader i levnadssätt, värderingar, religioner och konst mellan olika kulturer
- människans inverkan på naturresurser och miljö

11 Samhällskunskap

Undervisningen i samhällskunskap ska fördjupa de studerandes kunskaper om det omgivande samhället och ge dem förutsättningar att utvecklas till aktiva och engagerade medborgare med intresse för samhällsfrågor. Medborgarsamhället samt samhällets struktur och centrala företeelser, makt, ekonomi och medborgarinflytande granskas ur finländsk, åländsk, europeisk och global synvinkel. Samhällskunskapen bygger på samhällsvetenskaplig och juridisk kunskap.

Samhällskunskapen ska ge de studerande förutsättningar för att kritiskt granska aktuella företeelser samt reflektera över framtida trender och alternativ. Den ska också stärka de studerandes ekonomikunskaper och juridiska förståelse samt uppmuntra dem att aktivt delta i samhället. Utgångspunkten för undervisningen är att väcka ett genuint intresse för samhällsfrågor och världshändelser. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid att utveckla färdigheter av betydelse för rollen som samhällsmedborgare, såsom att kunna söka information på olika sätt, kritiskt tolka information och statistiskt material samt diskutera och argumentera.

I undervisningen i samhällskunskap ska värdegrunden präglas av demokratiska principer, såsom jämlikhet, socialt ansvar, respekt för de mänskliga rättigheterna, åsiktsfrihet och aktivt medborgarskap samt uppskattning av arbete och företagsamhet.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i samhällskunskap är att den studerande ska

- förstå samhällets karaktär och förändring som ett resultat av den historiska utvecklingen
- känna till grunderna för hur kunskap om samhället uppstår och behärska centrala samhälleliga och ekonomiska begrepp
- behärska grunderna för och tillvägagångssätten i det finska och åländska samhällssystemet, rättssystemet och näringslivet och kunna placera dem i europeiska och internationella sammanhang
- kunna bilda sig en samhällsuppfattning som bygger på ansvarskänsla, demokrati, respekt för jämlikhet och förståelse för olikhet
- känna till sina möjligheter att påverka som medlem i ett demokratiskt samhälle på lokal, nationell och internationell nivå och vara motiverad att delta som en aktiv och ansvarsfull medborgare
- kunna söka och hitta mångsidigt samhällsrelaterat och aktuellt material i olika källor, också med hjälp av digitala verktyg, samt kunna tolka och kritiskt granska verbal, visuell och statistisk information
- kunna bilda sig motiverade åsikter om värdefrågor, kontroversiella samhällsfrågor samt ekonomiska frågor
- kunna beskriva samband mellan komplexa samhällsfenomen, jämföra alternativa modeller för samhällsutveckling och ekonomisk utveckling samt bedöma olika motiv bakom och följderna av samhällsbeslut och -åtgärder ur olika befolkningsgruppers perspektiv.

Bedömning

Bedömningen i samhällskunskap ska fokusera på hur den studerande behärskar de kunskaper, färdigheter och förfaringssätt som är specifika för samhällslära samt når de allmänna målen för läroämnet. Bedömning och respons under lärprocessen utvecklar den studerandes förmåga att behärska centrala begrepp och större helheter samt att bedöma betydelsen av samband mellan orsak och verkan och mellan olika företeelser.

Bedömningen ska grunda sig på kontinuerlig och mångsidig utvärdering av kunskaperna. Man ska fästa uppmärksamhet vid den studerandes förmåga att söka information, uttrycka sina kunskaper och argumentera strukturerat samt kritiskt tolka samhällsfenomen och verbal, numerisk och grafisk information i olika former.

Obligatoriska kurser

1. Det finländska samhället (SK01)

Kursen ger den studerande insikt i politiska system och samhällssystem och hur man kan påverka inom dem. Tyngdpunkten i kursen ska ligga på att analysera det finländska samhället med hjälp av statsvetenskapliga, socialpolitiska och sociologiska begrepp och teorier. Centrala perspektiv är demokrati, samhällets grundstrukturer och hur de uppstår och utvecklas, samt makt och påverkan med betoning på ett aktivt och engagerat medborgarskap.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå grundstrukturerna i det finländska samhället på lokal och nationell nivå
- känna till grundläggande medborgerliga rättigheter, medel och möjligheter att påverka samt bli intresserad av att delta i samhället
- kunna granska samhället och dess utveckling analytiskt ur olika perspektiv
- känna till välfärds- och rättsstatens grundpelare och kunna jämföra olika välfärdsmodeller i Norden, Europa och på andra håll i världen
- kunna kritiskt granska samhällsinformation och motiveringar till samhällsbeslut på lokal och nationell nivå samt bedöma hur de påverkar olika befolkningsgrupper och samhällsaktörer.

Centralt innehåll

Det finländska samhällets struktur

- Finlands befolkningsstruktur – demografiskt och socialt sett
- faktorer som påverkar förändringar i befolkningsstrukturen

Rättsstaten och intern säkerhet

- grundläggande medborgerliga rättigheter och skyldigheter
- rättsväsendet, domsrätten och ordningsmakten

Välbefinnande och jämlikhet

- välfärdsstatens uppgifter och resurser
- finansieringen av den nordiska välfärdsstaten, dess fördelar och utmaningar
- jämlikhet och rättvisa i samhället

Makt, påverkan och beslutsfattande

- olika former av maktutövning i samhället
- demokrati och andra politiska system
- den kommunala och statliga beslutsprocessen i Finland
- påverkningsmedel i medborgarsamhället: val, partier, föreningsverksamhet och betydelsen av ett aktivt medborgarskap
- det förändrade mediefältet

2. Ekonomikunskap (SK02)

Kursen grundar sig på ekonomiska vetenskaper och vägleder den studerande att förstå ekonomiska verksamhetsprinciper och den aktuella ekonomisk-politiska debatten. Mikro- och makroekonomiska frågor behandlas ur medborgarnas, företagens och staternas perspektiv. Under kursen undersöker den studerande samband mellan ekonomi och politik samt vilken betydelse arbete och företagande har för finansieringen av välfärdsstaten. Den studerande analyserar även sambandet mellan ekonomi och miljö ur ett hållbarhetsperspektiv.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna fatta ekonomiska beslut, ha kontroll över sin egen ekonomi och granska ekonomiska frågor också ur etiskt perspektiv samt förstå att Finland är en del av den globala ekonomin
- förstå betydelsen av arbete och företagsamhet för ekonomin och samhället
- känna till samhällsekonominns grunder, centrala begrepp och teorier samt förstå näringslivets strukturer och verksamhetsprinciper
- kunna kritiskt analysera argument i en ekonomisk debatt
- kunna analysera olika alternativ till ekonomisk-politiska lösningar och analysera bakgrunden till och följderna av dem.

Centralt innehåll

Samhällsekonomi och privat ekonomi

- grundläggande ekonomiska begrepp, hur ekonomisk kunskap uppstår
- hantering av den egna ekonomin
- arbete, företagsamhet samt företag och deras roll i samhällsekonomin
- det samhällsekonomiska kretsloppet samt växelverkan mellan privathushåll och samhällsekonomi

Marknaden, konjunkturer och näringsliv

- fri konkurrens och prisbildning
- finansinstitut, placering och riskhantering
- ekonomiska konjunkturväxlingar
- arbetslöshet och arbetskraftsbrist

Ekonomisk politik

- utgångspunkter för ekonomisk tillväxt, fördelar och problem
- beskattningens betydelse för skattebetalarna samt för den statliga och kommunala ekonomin
- ekonomisk-politiska medel
- politikens och marknadskrafternas betydelse för ekonomiska beslut

Den internationella ekonomin och Finland

- den globala ekonomin
- Finlands utrikeshandel och dess betydelse
- ekonomiska framtidsutsikter

3. Finland, Europa och en värld i förändring (SK03)

Kursen fördjupar den studerandes kunskap om Europas ekonomiska och politiska integration och den enskilda medborgarens ställning i ett integrerat Europa och i en global värld. Under kursen lär sig den studerande att följa med aktuella händelser i världen. Kursen sporrar den studerande att delta i debatter om olika händelser inom internationell politik. I kursen betonas undersökande arbetssätt där man använder medier och andra mångsidiga informationskällor.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få en bred överblick av verksamheten i Europeiska unionen och kunna söka jämförande information om den
- förstå sina möjligheter att påverka och kunna agera som en världsmedborgare

- kunna analysera fördelar och nackdelar, möjligheter och utmaningar som den europeiska integrationen medför
- kunna bedöma hur globaliseringen påverkar det egna livet samt Finlands ekonomiska och politiska system
- kunna analysera nya hot mot medborgarnas säkerhet och den internationella säkerhetsmiljön och möjligheter att avvärja dem.

Centralt innehåll

Europa och europeisk identitet

- värderingar, politiska kulturer och kulturell mångfald
- grundläggande friheter och medborgarskap
- Finland och Norden i Europa

Den europeiska integrationens mål och verksamhet

- EU:s beslutsfattande och gemensamma ekonomi-och finanspolitik samt utmaningar angående dem
- Finland som en del av Eurosystemet
- utmaningar och möjligheter inom EU och de närliggande områdena

Säkerhet och nya framtida utmaningar

- Finlands säkerhetsmiljö och säkerhetspolitik samt nya hot mot säkerheten
- Finland och främjande av internationellt samförstånd
- globaliseringen, miljön, befolkningen och en hållbar framtid

Nationell kurs, valfri

4. Medborgarens lagkunskap (SK04)

Under kursen fördjupar den studerande sig i grunderna för Finlands rättssystem och hur man kan utöva sina juridiska rättigheter. De bekantar sig med juridiska avtal och informationskällor och fördjupar sig i hur man behandlar allmänt förekommande juridiska frågor.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- ha grundläggande kunskaper om Finlands rättsordning och dess viktigaste principer
- känna till internationella domstolar som är relevanta för det finländska domstolsväsendet och den enskilda medborgaren
- kunna bedöma sina rättigheter, fördelar och skyldigheter som medborgare, arbetstagare och konsument samt själv kunna sköta de vanligaste rättsärendena
- kunna söka och använda central juridisk information
- kunna handla rätt och lagligt samt tillämpa sina kunskaper i lagkunskap.

Centralt innehåll

Grunderna i lagkunskap

- grundläggande begrepp och hur man söker juridisk information

Medborgarens vanligaste rättsområden

- familjerätt

- arbetsrätt
- konsumentskydd
- gäld, säkerheter och insolvens
- boende
- överklagande av myndigheters beslut
- upphovsrätt
- miljö rätt

Straff- och processrätt

- brottsutredning och åtalsprövning
- rättegångar och alternativ till dem
- olika former av straff
- internationell rätt och åberopande av den

Ålands lyceums egen kurs, obligatorisk

5. Det åländska samhället (SK05)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till grundstrukturerna för det åländska samhället
- känna till självstyrelsens bakgrund och utveckling
- ha kunskap om de åländska politiska partierna
- ha kunskap om det åländska samhället och näringslivet, framtida utmaningar, problem och möjligheter
- i stora drag känna till hur det åländska samhället fungerar
- kunna identifiera viktiga händelser och personer med betydelse för samhällets utveckling
- i stora drag känna till självstyrelselagens innehåll.

Centralt innehåll

- självstyrelsens uppkomst och utveckling
- självstyrelselagens (eller självstyrelsens) innehåll
- de politiska partierna
- de åländska kommunerna
- Åland och EU
- befolkningen på Åland
- de åländska näringarna
- massmedia på Åland

12 Religion

Uppdraget för undervisningen i religion är att stödja de studerande att utveckla sin allmänbildning i religion och livsåskådning. I religionsundervisningen får de studerande kunskap om religioner, olika uttryck för religiositet samt irreligiositet. Religionerna studeras som en del av kulturen, kulturarvet och samhället och som en del av det individuella och kollektiva livet.

Undervisningen ska ge mångsidig kunskap om religioner och livsåskådningar och hjälpa de studerande att förstå debatten kring dem. De studerande ska handledas att undersöka religioner och livsåskådningar analytiskt ur olika perspektiv. Religionsundervisningen ska ge de studerande förutsättningar att bygga sin egen världsåskådning och bedöma den samt att ta del av dialogen mellan religioner och livsåskådningar. Läroämnet stödjer de studerande att utvecklas till ansvarsfulla medlemmar i det demokratiska samhället. Olika synsätt ska tas i beaktande och den enskildes övertygelse ska respekteras i religionsundervisningen.

Teologisk och religionsvetenskaplig forskning såväl som kultur-, samhälls- och konstforskning ska utnyttjas i undervisningen. Också de olika religionernas egna källor och aktuellt material ur olika medier ska användas. Varierande studiemiljöer samt de möjligheter som digitala verktyg ger ska mångsidigt utnyttjas i undervisningen. Aktiverande arbetssätt ska betonas.

Mål för undervisningen

Målen för religionsundervisningen är att den studerande ska

- utveckla sin kulturella läskunnighet i anslutning till religioner och livsåskådningar
- uppfatta begreppet helig i olika religioner och kulturer och hur det påverkar människors beteende
- fördjupa sig i religionernas historiska och nutida betydelse på olika håll i världen
- fördjupa sig i den egna religionens särdrag och kulturella inflytande
- förstå religionernas inre mångfald
- känna till speciella kännetecken för religiöst språk och religiös symbolik
- förstå relationen mellan religiös och vetenskaplig kunskap samt känna till centrala perspektiv och metoder inom religionsforskning
- kunna bygga, gestalta och bedöma sin egen världsåskådning och kulturella identitet
- utveckla förmåga att förstå människor med en annan övertygelse och att umgås med människor som kommer från olika kulturer och har ett annat tänkesätt
- respektera de mänskliga rättigheterna och kunna analysera religioner och livsåskådningar ur ett människorättsperspektiv
- utveckla förmåga att leva som en ansvarsfull och aktiv medborgare
- ha förmåga att diskutera och reflektera kring religiösa och etiska frågor och på egen hand kunna söka fram och kritiskt bedöma fakta om religion.

Bedömning

Bedömningen ska handleda och uppmuntra den studerande att långsiktigt planera, utvärdera och utveckla sin egen läroprocess. Bedömningen i religion ska fokusera på den studerandes kunskaper i religion samt förmåga att tillämpa och utvärdera dem och förmåga att samtala om religion och livsåskådning. Bedömningen ska ha fokus på kommunikativa färdigheter samt på allmänbildande kunskaper om religions- och åskådningsfrågor.

12.1 Evangelisk-luthersk tro

Obligatoriska kurser

1. Religion som fenomen – i kristendomens, judendomens och islams fotspår (REL01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå religiösa och icke religiösa livsåskådningars natur och inre mångfald
- kunna analysera religion som ett fenomen och känna till religionsforskning
- känna till judendomens, kristendomens och islams gemensamma rötter samt deras centrala drag, kulturarv och inflytande i samhället
- kunna diskutera aktuella frågor som berör judendomen, kristendomen och islam
- utveckla förmåga att komma till rätta i mångreligiösa och mångkulturella miljöer och arbetsmiljöer.

Centralt innehåll

- religionen som fenomen, definition av religion, religionsforskning
- modern andlighet, sekularisering, irreligiositet och religionsfrihet
- den religiösa situationen i Finland och i världen
- den kulturella bakgrunden till Mellanösterns monoteistiska religioner, deras uppkomst, centrala och gemensamma drag
- de heliga skrifternas tillkomst och ställning samt hur de används och tolkas i judendomen, kristendomen och islam
- judendomens och islams inre mångfald, etik, levnadssätt, förhållande till samhället på olika håll i världen och betydelse för den västerländska kulturen aktuella frågor som gäller möten mellan olika livsåskådningar

2. Kristendomen som världsomfattande religion (REL02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå kristendomens betydelse ur kulturellt, samhälleligt och individuellt perspektiv
- känna till centrala riktningar inom kristendomen samt bakgrunden till deras uppkomst och kunna jämföra deras centrala drag
- fördjupa sig i olika tolkningsätt och uttrycksformer inom kristendomen på olika håll i världen
- kunna analysera och bedöma den aktuella debatten om kristendomen.

Centralt innehåll

- kristendomens ställning och samverkan med den omgivande kulturen i olika delar av världen
- den katolska, ortodoxa och protestantiska, i synnerhet den lutherska, kyrkans uppkomst, särdrag, etiska tänkande och inflytande i samhället
- karismatisk kristendom och kontextuell teologi
- huvuddragen i religioner som har sina rötter i kristendomen
- religionens ställning och bakgrunden till den i olika delar av Europa
- ekumenik och dialog mellan olika livsåskådningar
- aktuella frågor som berör kristendomen och bakgrunden till dem

Nationella kurser, valfria

3. Religioner och religiösa rörelser i världen (REL03)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan som en del av det individuella och kollektiva livet samt religionernas inflytande på kultur och samhälle
- känna till hur religioner som uppkommit i Indien och Kina syns och påverkar i västländerna
- känna till naturreligionernas utbredning och centrala drag
- fördjupa sig i bakgrunden till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag
- utveckla förmåga att komma till rätta i arbetslivet och i internationella miljöer.

Centralt innehåll

- den hinduiska världsbilden och livsstilen samt hinduismens mångfald och inflytande på Indiens kultur, samhälle och politik
- den religiösa situationen i dagens Indien
- centrala drag i jainismen och sikhismen
- den buddhistiska livsstilen, buddhistiska läror och riktningar samt buddhismens inflytande på asiatiska kulturer
- centrala drag i den gamla kinesiska folktron, konfucianismen och taoismen och deras inflytande på det kinesiska tänkesättet och samhället
- den religiösa situationen i dagens Kina
- shintoismen som etnisk religion i Japan samt religionernas inflytande på det japanska samhället och japansk politik
- de asiatiska religionernas inflytande i västländerna
- naturreligionernas och voodoons centrala drag och utbredning
- bakgrunden till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag

4. Religion i det finska samhället (REL04)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få en mångsidig bild av samverkan mellan religion och samhälle i dagens Finland
- fördjupa sig i religionernas inflytande och betydelse inom den offentliga, privata, tredje och fjärde sektorn
- förstå att kunskap om religioner behövs på olika områden i samhällslivet
- kunna analysera den aktuella debatten kring religionsfrihet och kring samverkan och dialog mellan religion och samhälle
- kunna leva som en aktiv medborgare och medlem i samhället
- utveckla förmåga att ta del av dialogen mellan religioner och livsåskådningar.

Centralt innehåll

- den religiösa situationen och andligheten i Finland, sekularisering
- olika former av religiösa samfund och deras förhållande till det övriga samhället
- hur religionerna format det finska samhället under olika tider
- dialogen mellan religioner och livsåskådningar i dagens Finland

- religion och religiösa samfund i den finländska och allmän-europeiska lagstiftningen, religions- och livsåskådningsfrihet samt frågor om jämställdhet och diskriminering religionens betydelse och synlighet inom den offentliga sektorn, i politiken, arbetslivet och ekonomin
- religiösa samfund som aktörer inom tredje sektorn
- religionens betydelse i individens och familjernas liv samt seder och bruk
- irreligiositet, religionskritik och icke religiösa seder och bruk i Finland som en del av kursen kan de studerande genomföra ett frivilligt projekt eller fördjupa sig i den sociala verksamheten inom något religiöst samfund

5. Religion inom vetenskapen, konsten och populärkulturen (REL05)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till religionsvetenskapliga perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden samt aktuell forskning
- uppfatta samband mellan religion och konst: betydelsen av religiös konst och arkitektur i olika religioner och religionernas inflytande på konstens utveckling fördjupa sig i hur man genom religiös konst uttrycker centrala läror inom en religion, i synnerhet kristendomen
- få kunskap om religiös symbolik och hur religiösa teman behandlas inom konst och populärkultur
- känna till hur den fornnordiska tron och kristendomen har påverkat det finländska kulturarvet.

Centralt innehåll

- aktuella religionsvetenskapliga perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden: olika forskningsområden inom religionsvetenskap och teologi samt konstforskning, kulturforskning och samhällsvetenskaper
- samverkan mellan religion och olika former av konst och populärkultur
- hur arkitekturen i religiösa rum återspeglar religionen och dess särdrag
- religiösa teman, symbolik och myter i olika konstformer och inom populärkulturen
- analys av olika tolkningar av Bibelns berättelser och den kristna läran med hjälp av olika konstformer
- den fornnordiska trons och kristendomens inflytande på det finländska kulturarvet

6. Religioner och medier (REL06)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära känna religionsrelaterade aktuella teman i medierna
- kunna analysera och bedöma förhållandet mellan religion och medier
- kunna bedöma religionsrelaterad information och dess källor kritiskt
- delta i produktionen av religionsrelaterat medieinnehåll eller genomföra en medieanalys.

Centralt innehåll

- religiösa medier och användningen av medier i religiösa sammanhang
- användningen av religiöst språk och religiösa bilder i olika medier
- religioners mediesynlighet
- religiösa medier och användningen av medier i religiösa sammanhang

- mediernas inverkan på religionsrelaterade fenomen, såsom attityder och föreställningar kring religioner, religioner och konflikter, religioner och fredsbyggande, religionskritik
- produktion av religionsrelaterat medieinnehåll eller medieanalys

13 Livsåskådningskunskap

Livsåskådningskunskap är ett tvärvetenskapligt läroämne som bygger på humanistiska vetenskaper, kultur- och samhällsvetenskaper samt filosofi. I undervisningen i livsåskådningskunskap betraktas människan som en naturlig aktör som skapar och reproducerar betydelser tillsammans med andra. Olika livsåskådningar och mänskliga sedvänjor ses som resultat av interaktion och samverkan mellan individer, samfund och traditioner. Undervisningen i livsåskådningskunskap bygger på en människosyn som betonar människors möjlighet att leva som fria, jämlika, aktiva och målmedvetna individer. I läroämnet betonas också människans förmåga att undersöka sin omvärld och utveckla sin kunskap om den samt att medvetet styra sitt liv i samverkan med andra. Med dessa mål som utgångspunkt ska läroämnet hjälpa de studerande att forma sin livsåskådning och identitet samt att bygga sina ideal och handlingsmönster för ett socialt gott liv. De möjligheter som digitala verktyg ger ska mångsidigt användas i undervisningen.

Undervisningen i livsåskådningskunskap ska genom reflektion och samtal öka de studerandes kulturella allmänbildning och kunskap om olika livsåskådningar, deras omdömesförmåga och sensibilitet i olika situationer, deras respekt för andra människor och jämställdhet samt deras förmåga att diskutera, lyssna och uttrycka sig.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i livsåskådningskunskap är att den studerande ska

- få stöd och underlag för att bygga sin identitet och livsåskådning
- utveckla kommunikativa färdigheter och kunna tillämpa dem för att behandla frågor där målet är att hitta en gemensam hållbar linje oberoende av synsätt
- bredda och fördjupa sin kulturella allmänbildning och kunskap om olika livsåskådningar
- utveckla sin omdömes- och handlingsförmåga genom att lära sig reflektera över sitt eget och andras tänkande och handlande
- respektera och kunna motivera principer och handlings sätt som främjar de mänskliga rättigheterna, positiva möten mellan olika kulturer, samhällelig och global rättvisa samt en hållbar utveckling.

Bedömning

I livsåskådningskunskap ska man bedöma såväl den studerandes förmåga att skickligt och mångsidigt kunna analysera och uttrycka livsåskådningsfrågor som den allmänna förståelsen för begreppet livsyn. Livsåskådningsfrågor är ofta personliga, men reflektionen kring dem bygger på intellektuella dygder, såsom kritiskt tänkande, konsekvens, entydighet och systematik. Vid bedömning och beskrivning av olika livsåskådningar, värderingar och föreställningar är det viktigare att kunna beakta olika synvinklar och alternativa synsätt än att enbart framföra sina åsikter.

Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att utvärdera hur den egna livsåskådningen och identiteten utvecklas samt uppmuntra den studerande att planera och utveckla sina studier. Den studerandes kommunikativa färdigheter och allmänbildning i livsåskådningsfrågor ska betonas och beaktas på ett mångsidigt sätt i bedömningen av kurserna.

Obligatoriska kurser

1. Världsåskådning och kritiskt tänkande (LIV01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå och kunna tillämpa begrepp som beskriver världsåskådningar, uppfatta samband mellan dem och kunna beskriva olika världsåskådningars särdrag och utgångspunkter
- förstå hur individuella och samhälleliga faktorer påverkar formandet av en världsåskådning och kunna beskriva hur ens egen världsbild och olika föreställningar som hänger samman med den har formats
- kunna kritiskt granska både sina egna och andras föreställningar samt information i olika medier
- kunna dra nytta av sina kunskaper i olika läroämnen för att forma sin livsåskådning och skilja mellan en vetenskaplig, icke vetenskaplig och ovetenskaplig världsbild.

Centralt innehåll

- begrepp som anknyter till världsåskådning, världsbild och livsåskådning, deras inbördes samband och roll i den egna livsåskådningen
- olika världsåskådningar – till exempel sekulära, religiösa, politiska och livsstilsrelaterade – samt undersökning av deras särdrag och utgångspunkter med hjälp av olika vetenskapliga verktyg
- undersökning av typiska kognitiva förvrängningar i samband med behandling av information och gestaltning av den omgivande verkligheten, såväl i eget som andras tänkande
- skolans, mediernas, politikens, vetenskapens, konstens, nöjesindustrins samt religiösa och kulturella samfunds inverkan på världsbilder och -åskådningar samt den egna livsåskådningen
- logiken enligt vilken medier och andra informationskällor fungerar, kritisk granskning av dem ur ett livsåskådningsperspektiv samt argumentationsanalys kring livsåskådningsfrågor, ur olika synvinklar

2. Människan, identiteten och ett gott liv (LIV02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till olika människosyner och kunna beskriva och bedöma hur olika människosyner och -ideal leder till olika och ibland motstridiga svar på viktiga livsfrågor
- kunna reflektera över faktorer som bidragit till den egna identiteten samt tillämpa alternativa människosyner och livsåskådningar i viktiga frågor som berör det egna livet
- förstå den etiska grunden för människovärdet, känna till de centrala dokumenten om mänskliga rättigheter och kunna tillämpa människorättstänkande i olika sammanhang, till exempel i frågor som gäller religions- och yttrandefrihet
- få kunskap om olika uppfattningar om ett gott liv och kunna beskriva och bedöma de världsåskådningar dessa uppfattningar bygger på
- utveckla sin förmåga att uttrycka sin identitet och livsåskådning, sina åsikter och känslor logiskt och kreativt och med respekt för jämställdhet och andra människor.

Centralt innehåll

- natur- och humanvetenskapliga, sekulära och religiösa, filosofiska och populärkulturella människosyner och -ideal
- grundläggande existentiella frågor: människorelationer, könsroller och sexualitet, studier och arbete, åldrande och död
- identitet, livsval och livsbalans: individens möjligheter att påverka sitt liv, arvsanlagens och miljöns betydelse
- människovärdet, mänsklig värdighet och mänskliga rättigheter, dokument om mänskliga rättigheter: FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, FN:s konvention om barnets rättigheter och Europakonventionen

- olika uppfattningar om ett gott liv samt vilken roll andra människor, djur och miljö spelar i ett gott liv

Nationella kurser, valfria

3. Individ och samhället (LIV03)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- inse betydelsen av social gemenskap för mänskligheten och för den egna identiteten och få insikt i hur man kan dra nytta av positiva sociala sammanhang för att utveckla sin identitet
- förstå att man kan undersöka sociala företeelser, samhällsstrukturer och -förändringar vetenskapligt och inse att de har stor betydelse för individens livsval
- kunna uppfatta sin egen position som individ i olika grupper, som medborgare i en stat och som aktör i ett ekonomiskt system samt bedöma individens ansvar och möjligheter att påverka inom olika områden och utveckla sin förmåga att delta i samhället på ett konstruktivt sätt
- förstå och kunna motivera utgångspunkterna och principerna för mänskliga rättigheter, religions- och samvetsfrihet, jämställdhet, demokrati, fred, samhällelig och global rättvisa samt en hållbar utveckling
- kunna granska samhället och dess strukturer kritiskt samt utveckla sin fantasi och aktivitet när det gäller samhällsfrågor för att uppfatta framtida möjligheter och alternativa händelseförlopp som man också själv kan påverka.

Centralt innehåll

- människan som social varelse, interaktion och gemenskap mellan individer: det privata och det offentliga, erkännanderelationer och signifikanta andra, roller och gemensamma normer
- samhällsforskningens grunder, såsom sociala realiteter, samhällsstrukturer, och kännetecken för det moderna västerländska samhället samt hur dessa grunder påverkar individens liv
- sambandet mellan ekonomisk och politisk makt i dagens Finland och i den globala marknads-ekonomi, följderna av individens val som konsument och medborgare på olika samhällsnivåer
- mänskliga rättigheter, religions- och samvetsfrihet, global rättvisa och en hållbar utveckling som moraliska och politiska villkor samt synsätt och handlingar som utgör hot mot dessa villkor, inklusive kränkningar av de mänskliga rättigheterna och förintelsen samhällsliga utopier och dystopier samt deras kritiska potential: ideal och skräckbilder som förstöringsglas och drivfjädrar i dagens samhälle

4. Kulturens inverkan på människans livsåskådning (LIV04)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå kulturens betydelse för mänskligheten och den egna livsåskådningen och få verktyg för att utveckla sin kulturella identitet på ett positivt sätt
- kunna använda begrepp inom kulturforskning och bilda sig en egen välgrundad åsikt i frågor som gäller kulturer samt kunna känna igen hatretorik och kunna skilja den från ansvarsfull yttrandefrihet
- uppfatta finskhet som en kontinuitet som utvecklas och förändras genom historien och som omfattar såväl yttre influenser som inre mångfald och minoritetskulturer
- förstå att kulturer befinner sig i interaktion med varandra och att ingen kultur har utvecklats isolerat, utan yttre influenser på de kulturella särdragen, såsom livsstil, språk, teknik och olika uppfattningar

- kunna förstå olika livsåskådnings- och identitetsrelaterade val och beslut samt se den kulturella mångfalden i världen som en rikedom och försvara jämlik behandling av alla kulturer.

Centralt innehåll

- begreppet kultur och kulturens betydelse, olika kulturella klassificeringar och sätt att ta del av kultur, kultur som meningsbaserad mänsklig verksamhet, olika teorier om kulturers utveckling och förhållande till varandra
- kulturarvet: olika seder och bruk, kulturellt självuttryck, kulturens inverkan på individens världsbild och livsåskådning, Unescos världsarvskonvention
- den finländska kulturens och identitetens historiska utveckling, mångfald och minoritetskulturer i Finland
- växelverkan mellan kulturer och civilisationer samt monokulturalismens omöjlighet: kulturell mångfald och global kultur samt deras olika inverkan på livsåskådningar och samhällen
- etnocentrism och rasism samt ömsesidig respekt och jämställdhet i olika kulturer i ett historiskt perspektiv

5. Livsåskådningarnas värld (LIV05)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- utveckla sin förmåga att läsa, tolka och förstå olika religiösa och icke religiösa världsåskådningar samt jämföra deras utgångspunkter och livsstil med sin egen livsåskådning
- förstå att världsåskådningar, religion och religiositet är historiskt uppkomna, mångfasetterade och föränderliga fenomen med stor kulturell och samhällelig betydelse
- få kunskap om vetenskaplig forskning, definition och förklaring av religioner, religiositet och irreligiositet samt uppfatta forskningens utgångspunkter och mål
- behärska begrepp samt kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna analysera och reflektera kring världsåskådningsfrågor, till exempel frågor med anknytning till sekulär humanism och religioner, och kunna bilda sig en egen välgrundad åsikt i frågorna
- fördjupa sig i religionskritikens centrala argument och lära känna humanismens och fritänkandets historia
- fördjupa sig i Mellanösterns religioner och i några andra religioner och världsåskådningar och uppfatta deras särdrag, inre mångfald samt inflytande på kulturen och samhället, i synnerhet ur finländskt perspektiv.

Centralt innehåll

- undersökning, definition och förklaring av livsåskådning och religion samt religiositet och irreligiositet, olika uppfattningar om religioners ursprung
- begrepp som används vid tolkning av religiösa fenomen, såsom myt, rit, symbol teism och helig
- de världsåskådningar som religionskritik, ateism, agnosticism och sekulär humanism grundar sig på
- kristendomens, islams, judendomens samt några andra religioners och världsåskådningars historiska och geografiska utbredning och uppdelning, heliga skrifter, lära, livsstil och förhållande till samhället
- hur vår tids mest betydande världsåskådningar, såsom sekulär humanism och de stora världsreligionerna förhåller sig till samhället, seder och bruk, moral, politik och vetenskap; liberal och fundamentalistisk religiositet, sekularisering och irreligiositet

6. Teknologi, världsåskådningar och mänsklighetens framtid (LIV06)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till historiskt, kulturellt och ideologiskt viktiga vändpunkter i mänsklighetens sätt att leva och hur de påverkat och påverkar nutida världsåskådningar
- förstå kulturernas och samhällsformers kontingenta och strukturella natur
- kunna bedöma betydelsen av evolutionen, abstrakta etiska system, upplysningen och den vetenskapstekniska revolutionen för nutida världsåskådningar och för sin egen livsåskådning
- förstå olika attityder till teknologin och dess utveckling samt förstå hur de teknologiska och tekniska förändringarna står i relation till förändringar i miljön, samhället och kulturen
- kunna bedöma vilken roll den teknologiska utvecklingen spelar för en hållbar framtid samt kunna ta del av diskussioner om mänsklighetens och jordens framtid.

Centralt innehåll

- människans evolution och den kulturella evolutionen: språkets roll för uppkomsten av mänskliga kulturer och innovativitet
- utvecklingen av de stora filosofernas, världsåskådningarnas och religionernas etiska och ideologiska grunder till abstrakta och allmänmänskliga fenomen
- vändpunkter gällande människans världsbilder och världsåskådningar samt tekniska genombrott som påverkat människans uppfattning om världen och sig själv: människan som en aktör som aktivt påverkar sitt liv och sin omgivning
- från myten om Prometheus till tekniska utopier och dystopier, människans förhållande till upplysningens ideal och den tekniska utvecklingen
- framtidsforskning, artificiell intelligens, humanism, transhumanism och kritik av dessa med stöd av de nyaste forskningsresultaten

14 Hälsokunskap

Hälsokunskap är ett läroämne som vilar på tvärvetenskaplig grund och har som mål att främja kunskap som stödjer hälsa, välbefinnande och trygghet. Utgångspunkten för läroämnet är respekt för livet och ett värdigt liv i enlighet med de mänskliga rättigheterna. Hälsa ses som fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande samt god funktions- och arbetsförmåga. Företeelser med anknytning till hälsa och trygghet ska granskas inom olika delområden i läroämnet hälsokunskap. Dessa delområden innefattar hälsorelaterade kunskaper och färdigheter, självkänedom, kritiskt tänkande och etiskt ansvar.

I undervisningen i hälsokunskap i gymnasiet ska hälsa och sjukdomar, hälsofrämjande arbete samt förebyggande och vård av sjukdomar behandlas utgående från erfarenhet och forskning samt ur individens, familjens, gruppens, samhällets och ur globalt perspektiv. Vid sidan av teoretiska kunskaper och praktiska färdigheter i fråga om hälsa och sjukdom omfattar hälsokunskap även förmåga att söka information om hälsa, att kritiskt bedöma, tolka och tillämpa informationen samt förstå hur miljö och arv påverkar hälsan. Till ämnet hälsokunskap hör också att kunna reflektera kring värderingar som gäller hälsa och beskriva olika hälsokulturer samt hälsa och sjukdomar i ett historiskt perspektiv och i en internationell värld.

Undervisningen i hälsokunskap ska samarbeta med undervisningen i övriga läroämnena och de studerande ska delta i utvecklandet av den gemensamma studerandevärden med hjälp av sina kunskaper inom hälsokunskapsområdet.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i hälsokunskap är att den studerande ska

- kunna iaktta och förklara företeelser som anknyter till hälsa och sjukdom som mångdimensionella helheter ur individens, gruppens och samhällets samt ur ett globalt perspektiv
- förstå skillnaden mellan erfarenhet och vetenskaplig kunskap när det gäller att förklara risker, orsaker, effektmekanismer och följder i anknytning till hälsa och sjukdom
- kunna främja sin egen och omgivningens hälsa och trygghet, förstå principerna för förebyggande och vård av de vanligaste sjukdomarna samt åtgärder som vidtas som egenvård och för att skydda den mentala hälsan
- lära sig olika sätt att söka information om hälsa, använda hälsorelaterade begrepp på ett korrekt sätt samt kritiskt kunna bedöma och tolka information om hälsa och sjukdomar, kommunikation kring hälsofrågor och olika företeelser i olika hälsokulturer
- reflektera över etiska frågor förknippade med hälsa och kunna motivera sina åsikter
- förstå hur samhällsförhållanden, hälso- och övriga samhällspolitiska beslut påverkar folkhälsan, skillnaderna mellan olika befolkningsgrupper, strukturerna inom hälso- och sjukvården samt människors hälsobeteende.

Bedömning

Bedömningen ska fokusera på hur målen nåtts inom de olika delområdena av hälsokunskap med betoning på målen och det centrala innehållet i varje kurs. Vid bedömningen ska läraren fästa uppmärksamhet vid den studerandes förmåga att förstå information och orsakssamband gällande hälsa och sjukdom samt att tillämpa, analysera, bedöma och kombinera information från olika källor. Vid bedömningen ska även beaktas hur den studerandes praktiska färdigheter har utvecklats. Bedömning och respons under lärprocessen hjälper den studerande att utveckla sin förmåga att reflektera över etiska värderingar om hälsa och sjukdom, att motivera sitt sätt att sköta sin hälsa samt att kritiskt granska samhälleliga beslut om hälsa och sjukdom. Kursvitsordet ska basera sig på kontinuerlig och mångsidig bedömning av den studerandes färdigheter inom de olika delområdena av hälsokunskap. Den studerandes värderingar, attityder, hälsobeteende eller övriga personliga egenskaper ska inte bedömas.

Obligatorisk kurs

1. Hälsans byggstenar (HÄ01)

Den obligatoriska kursen ska fördjupa den hälsokunskap som den studerande tillägnat sig i den grundläggande utbildningen och förståelsen för främjandet av hälsa och välbefinnande. Den studerande ska också lära sig att identifiera och bedöma förutsättningarna för hälsa i sitt eget liv, den närmaste omgivningen och miljön samt i det samhälleliga beslutsfattandet. Viktigt är också att utveckla kunskaper i egenvård och hälsa i vardagen, skydda den mentala hälsan och behandla aktuella frågor samt frågor som de studerande tar upp.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper om hälsa i vardagen, förstå vilka faktorer som påverkar den fysiska, psykiska och sociala arbets- och funktionsförmågan och kunna bedöma hur de förverkligas och vilken betydelse de har i den egna livsstilen och omgivningen
- kunna söka, använda och bedöma information om hälsa och sjukdomar samt reflektera över fenomen förknippade med hälsokulturen, medier och den tekniska utvecklingen ur etiskt och hälsorelaterat perspektiv
- känna igen och förstå teorier, modeller och företeelser som belyser hälsa och sjukdomar samt hälsovanor ur forsknings- och erfarenhetsperspektiv
- tillämpa modeller och tillvägagångssätt inom egenvård
- veta vad folksjukdomar och de vanligaste smittsamma sjukdomarna innebär ur individens och samhällets perspektiv och fundera över hur de kan förebyggas och vilka faktorer som inverkar på uppkomsten av hälsoskillnader i samhället.

Centralt innehåll

- den fysiska, psykiska och sociala hälsan: hälsofrämjande motion och föda, viktkontroll, sömn och vila, sexuell hälsa, elevhälsa
- omsorg om den egna hälsan och övriga färdigheter i egenvård, livräddande första hjälp
- folksjukdomar och vanliga smittsamma sjukdomar
- centrala biologiska, psykologiska och kulturella fenomen, teorier och modeller som belyser hälsa, hälsovanor och -problem
- olika former av beroende; tobak, alkohol och droger, spel- och nätberoende
- kostens och motionens betydelse för hälsa och välbefinnande

Nationella kurser, valfria

2. Människan, miljön och hälsan (HÄ02)

Under kursen granskas hälsa, välbefinnande och trygghet som resurser samt social hållbarhet som ett mål för en hållbar framtid. Kursen fokuserar också på att undersöka hur arvs- och miljöfaktorer påverkar hälsan och funktionsförmågan.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna motivera och bedöma hur val i fråga om levnadsvanor, kultur och miljö påverkar hälsan och välbefinnandet

- uppfatta och bedöma hur arvs- och miljöfaktorer står i samband med och påverkar hälsan och funktionsförmågan
- uppfatta skeenden som hör till utvecklingen och livet och kunna presentera olika sätt att hantera och klara av dem
- kunna tillämpa sin hälsokunskap i frågor som gäller hälsa, sjukdom och trygghet och för att begrunda värderingar som är förknippade med dem
- kunna bedöma betydelsen av socialt stöd och samspel för hälsan
- kunna redogöra för centrala faktorer och mekanismer som påverkar den mentala hälsan samt beskriva alternativa lösningar för att hantera kriser
- kunna tolka och kritiskt bedöma olika fenomen i anslutning till hälsokommunikation
- kunna analysera faktorer som gäller trygghet och förebyggande av våld och förstå vikten av att respektera och skydda den personliga integriteten i olika kommunikationssituationer, grupper och omgivningar.

Centralt innehåll

- hur arvet, naturmiljöer, den byggda miljön, den psykosociala miljön och olika grupper påverkar hälsan
- mänskliga relationer och socialt stöd
- sexualitet och sexuella rättigheter, sexuell och reproduktiv hälsa
- faktorer som skyddar respektive belastar den mentala hälsan
- olika kriser och krishantering
- trygghet och förebyggande av våld
- betydelsen av medie- och kulturmiljöer samt hälsokommunikation och kritisk tolkning av dem
- arbetshälsa och ergonomi

3. Hälsa och forskning (HÄ03)

Kursen ska ge en helhetsbild av den historiska utvecklingen och de viktigaste framtida utmaningarna vad gäller främjande av hälsa och förebyggande av sjukdomar. Kursen ska stärka den studerandes förmåga att inhämta och bedöma hälsorelaterad vetenskaplig kunskap och vardagskunskap och att tillämpa sin hälsokunskap som en aktiv medborgare. Under kursen ska den studerande lära sig att kritiskt bedöma faktorer som påverkar hälsan och att reflektera kring möjligheterna att med hjälp av forskning och beslutsfattande främja hälsan i den närmaste omgivningen, samhället och globalt.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna beskriva och analysera hur samhällsförhållandena, hälso- och den övriga samhällspolitiken, tekniken samt hälso- och sjukvårdstjänsterna har förändrats och utvecklats och vilket samband de har med befolkningens hälsa
- kunna bedöma faktorer som påverkar hälsa och ojämlikhet i hälsa i Finland och globalt och kunna beskriva faktorer som bidrar till minskade hälsoskillnader
- kunna inhämta och bedöma hälsorelaterad vetenskaplig kunskap och vardagskunskap samt planera mindre hälsoundersökningar eller mätningar av funktionsförmågan
- undersöka den vetenskapliga forskningens möjligheter i främjandet av hälsa samt förebyggande och vård av sjukdomar
- kunna reflektera kring etiska frågor förknippade med hälsa och sjukdom identifiera centrala globala hälsofrågor och förstå vilken roll och uppgift de organisationer som arbetar med dem har för att främja hälsan.

Centralt innehåll

- hur samhällsförhållandena, hälso- och den övriga samhällspolitiken, den vetenskapliga forskningen, uppfattningen om hälsa samt tekniken utvecklats och förändrats och vilket samband de har med befolkningens hälsa
- hur hälso- och socialtjänsterna utvecklats, förändrats och vilket samband de har med befolkningens hälsa, centrala aktörer inom hälso- och socialvård
- hälsoskillnader och faktorer som påverkar dem i Finland och i världen, minskning av hälsoskillnader
- undersökning av hälsa och hälsobeteende
- centrala etiska och rättsliga frågor i anslutning till hälsa och sjukdom, patientens rättigheter
- globala hälsofrågor och hur de går att påverka

15 Hälsa och idrott

Kurserna i hälsa och idrott läses exklusivt av studerande på inriktningen hälsa och idrott. Inriktningen vänder sig till studerande som är intresserade av hur man lever ett hälsosamt och aktivt liv. Den passar både hälsoinriktade och idrottsintresserade ungdomar. Inriktningen gynnar och stöder den åländska idrotten och kommer hela det åländska samhället till nytta genom att höja medvetenheten om betydelsen av en god hälsa. Inom inriktningen läser de studerande sex fördjupningskurser i hälsa och idrott och två fördjupningskurser i hälsokunskap. De studerande på inriktningen hälsa och idrott har även möjlighet till specialidrott i Ålands Idrotts regi.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i hälsa och idrott är att den studerande ska

- uppnå en god grund för högskolestudier
- lära sig förstå helhetsbegreppet hälsa som grund för ett gott liv
- förvärva kunskap om hur människan fungerar och inse livsstilens betydelse för hälsan
- lära sig förstå sambandet mellan hälsa och fysisk aktivitet
- förvärva kunskap om förebyggande hälsoarbete ur ett samhällsekonomiskt perspektiv
- förvärva grundläggande kunskaper om ledarskap
- få möjlighet till egen utveckling inom sin idrott
- lära sig att aktivt ta ställning i etiska frågor gällande hälsa och idrott.

Bedömning

Bedömningen fokuserar på hur målen nåtts i de olika kurserna där fokus ligger på det centrala innehållet i respektive kurs. Vid bedömning fäster läraren stor vikt vid den studerandes förmåga att tolka information och se samband inom området hälsa och idrott där hälsan är det som sätts i fokus. Den studerandes förmåga att analysera, bedöma, kombinera och tillämpa tillgänglig information har stor betydelse vid bedömningen. Att den studerande får kontinuerlig respons och återkoppling under läroprocessen hjälper den studerande till att utveckla sin förmåga att reflektera över etiska värderingar och sina egen attityd gällande hälsa och idrott. Inom kurserna i hälsa och idrott bedöms även den studerandes förmåga att kritiskt förhålla sig till idrottens och en god hälsas betydelse i och för samhället. Den studerandes värderingar, attityder, hälsobeteende eller andra personliga egenskaper ska inte påverka bedömningen.

Ålands lyceums egna kurser

1. Hälsa och idrott 1 (HIDR01)

I kursen skall de studerande få kunskap i kroppens anatomi och fysiologi för att bättre förstå sin egen kropp och dess funktion. Genom både teoretiska och praktiska moment ges de studerande möjlighet att lära sig mer om framförallt rörelseapparaten men också hur man förebygger, behandlar och rehabiliterar olika idrottsskador.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få grundläggande kunskaper i anatomi och fysiologi
- förstå rörelseapparaten uppbyggnad
- få kunskap om olika idrottsskador
- lära sig behandla och rehabilitera idrottsskador.

Centralt innehåll

- rörelseapparatens anatomi och fysiologi
- idrottsskador

2. Hälsa och idrott 2 (HIDR02)

Kursen består av två huvuddelar. Under kursens första del får de studerande kunskap om hur de syretransporterande organen är uppbyggda och hur de fungerar. I första delen ingår också utvärdering av olika konditionstester. I den andra delen av kursen får de studerande kunskap om kostens betydelse för hälsa och prestation.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära sig mer om de syretransporterande organens inverkan på vår kropp
- få förståelse för konditionstesters betydelse för träningsupplägg och -utvärdering
- lära sig matsmältningsapparatens uppbyggnad och funktion
- ges kunskap om kostens betydelse för hälsa och prestation.

Centralt innehåll

- syretransporterande organ
- prestation och hälsa
- matsmältningsapparaten
- näringslära för fysiskt aktiva

3. Hälsa och idrott 3 (HIDR03)

I kursen ska de studerande lära sig om olika metoder för att träna olika fysiska egenskaper samt hur de olika fysiska egenskaperna utvärderas genom tester. För att få ut det mesta av sin träning presenteras kravanalys inom idrotten och träningsplanering. De studerande ska i kursen presentera både ett skriftligt och ett praktiskt arbete om träningslära.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få kunskap om olika träningsmetoder
- få kunskap om olika tester av fysiska egenskaper som utvärderingsmetod
- presentera ett skriftligt och praktiskt arbete om träningslära
- få kunskap om kravanalys och träningsplanering.

Centralt innehåll

- träningslära
- träningsmetoder
- träningsplanering
- tester av olika fysiska egenskaper

4. Hälsa och idrott 4 (HIDR04)

Den studerande ska ges kunskap om mental träning och dess betydelse för god hälsa, välbefinnande och prestation. Syftet med kursen är att hjälpa den studerande att få en ökad förståelse för hur man kan påverka hälsa och prestation genom avslappnande och stimulerande övningar. I kursen ingår också grundläggande kunskaper inom idrottspsykologi.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå betydelsen av mental träning för en bättre hälsa och prestation
- få grundläggande kunskap om idrottspsykologi
- känna till olika metoder för avslappning och stresshantering.

Centralt innehåll

- mental träning
- idrottspsykologi
- att ändra vanor: att få tankar att övergå i handling
- avslappningsmetoder
- stresshantering

5. Hälsa och idrott 5 (HIDR05)

Den studerande ska lära sig om gott ledarskap inom motion och idrott samt praktiskt tillämpa sina kunskaper vid olika ledarskapsuppdrag. I kursen ska de studerande lära sig att kritiskt analysera och begrunda etik och moral inom idrotten. De studerande ska fördjupa sig i idrottens värdegrunder samt förstå idrottens betydelse för folkhälsan.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få kunskap om idrottsledarskap
- få lära sig att kritiskt förhålla sig till etik och moral inom idrotten
- lära sig om idrottens värdegrunder samt idrottens betydelse för folkhälsan.

Centralt innehåll

- ledarskap
- etik och moral inom idrotten
- idrottens värdegrunder och betydelse för folkhälsan

6. Hälsa och idrott 6 (HIDR06)

De studerande får under kursen kunskap om olika sätt att återhämta sig samt återhämtningens betydelse för god prestation. I kursen ingår kunskap om överträning och utbrändhet. De studerande får under kursen lära sig idrottsmassage samt fördjupa sig i olika dopningsmetoder och dess risker och konsekvenser. I kursen ska de studerande också göra ett träningsprogram för en person, som följs upp och utvärderas.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära sig om olika återhämtningsmetoder
- få kunskap om överträning och utbrändhet
- få teoretisk och praktisk kunskap om idrottsmassage
- lära sig om dopningens risker och konsekvenser
- använda sina kunskaper från alla tidigare HIDR-kurser i ett slutarbete.

Centralt innehåll

- återhämtning
- idrottsmassage
- överträning och utbrändhet
- träningsutvärdering
- dopning
- slutarbete som innefattar att göra ett träningsprogram för en person som följs upp och utvärderas

16 Idrott

Syftet med undervisningen i idrott är att ge de studerande sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna upprätthålla och utveckla sin fysiska, sociala och psykiska funktionsförmåga och hälsa. Idrottsundervisningen ska stödja de studerande att på ett ansvarsfullt sätt upprätthålla sin fysiska aktivitet, funktions- och studieförmåga och motverka en passiv livsstil. Betydelsen av en aktiv livsstil och motion som främjar hälsan och välbefinnandet ska betonas i undervisningen. I undervisningen i idrott ska de studerande få uppleva glädje, känslan av att lyckas och känna att de har fysisk kapacitet samt lära sig olika sätt att upprätthålla och utveckla sin kondition. I undervisningen i idrott ska man främja alla studerandes jämlikhet, likabehandling, delaktighet, samarbetsförmåga samt färdigheter för en hållbar livsstil och förmåga att ta hänsyn till andra. Idrottsundervisningen ska även stärka gemenskapen bland de studerande.

Idrottens uppdrag och mål ska förverkligas genom undervisning i sommar- och vinteraktiviteter samt inomhus- och utomhusaktiviteter och genom att mångsidigt beakta vilka möjligheter studiemiljöerna erbjuder. Innehållet som gäller funktionsförmåga ska genomföras i samarbete med hälsokunskapen. Den psykiska och fysiska tryggheten och säkerheten ska beaktas i undervisningen och vid gruppbildning. De studerande ska delta i planeringen av aktiviteter samt ta ansvar för sin egen och gruppens aktiviteter. Användning av sportteknologi kan bidra till att nå målen för undervisningen. Vid individualisering av undervisningen ska de studerandes utgångspunkter och utvecklingsbehov beaktas.

Mål för undervisningen

Målet för undervisningen i idrott är att främja den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan. Den studerande ska lära sig att röra på sig aktivt och tryggt och att upprätthålla sin fysiska aktivitet och funktionsförmåga.

Beträffande den fysiska funktionsförmågan är målet att lära sig tillämpa sina grundläggande fysiska kunskaper och färdigheter i olika fysiska aktiviteter under olika årstider och i olika förhållanden. Den studerande ska lära sig bedöma och utgående från bedömningen träna sina fysiska egenskaper (styrka, uthållighet, rörlighet och snabbhet). Till idrottsundervisningens mål för den sociala och psykiska funktionsförmågan hör att lära sig att försöka sitt bästa, arbeta aktivt, utveckla sig själv långsiktigt och respektera andra. Den studerande ska ta ansvar för sina egna och gemensamma aktiviteter, ta hänsyn till andra och lära sig att hjälpa och stödja andra under idrottslektionerna.

Bedömning

Syftet med bedömningen i idrott är att ge den studerande respons på hur målen för undervisningen nåtts och hur studierna förlöpt och att främja den studerandes lärande. Bedömningen i idrott ska beskriva hur målen för undervisningen nåtts såväl i fråga om den fysiska funktionsförmågan som i fråga om den sociala och psykiska funktionsförmågan. Den studerandes fysiska konditionsnivå ska inte användas som grund för bedömningen. Den studerandes hälsotillstånd och specialbehov ska beaktas i undervisningen och bedömningen. Den studerande kan efter avslutade kurser bestämma sig för om givna vitsord ska behållas i avgångsbetyget eller om bedömning ska ske som godkänd lärokurs.

Obligatoriska kurser

De obligatoriska kurserna ska fördjupa de kunskaper och färdigheter i idrott som inhämtats i grundskolan och de studerande ska ges möjlighet att mångsidigt bekanta sig med nya fysiska aktiviteter. Undervisningen ska stödja de studerandes funktionsförmåga, totala välbefinnande och utveckling mot delaktighet samt uppmuntra dem att utöva motion som främjar hälsan och att tillägna sig en aktiv livsstil.

1-2. Motion ger energi (IDR01-IDR02)

Målet är att den studerande ska förstå att fysisk aktivitet och funktionsförmåga är en grundläggande förutsättning för hälsa och välbefinnande. Den studerande ska utveckla sina fysiska färdigheter och sin kroppsliga uttrycksförmåga och få kunskaper och erfarenheter av mångsidig träning av fysiska egenskaper. Den studerande ska få erfarenheter av att utöva idrott gemensamt enligt principen om rent spel. Uppfattningen om den egna fysiska kapaciteten stärks när den studerande lär sig nytt och upplever glädje och avkoppling i idrotten.

Centralt innehåll i kurserna är tillämpning av grundläggande fysiska färdigheter och träning av fysiska egenskaper i olika fysiska aktiviteter genom att mångsidigt utnyttja möjligheterna i studiemiljön.

3-4. En aktiv livsstil (IDR03-IDR04)

Målet är att undervisa och uppmuntra den studerande att tillägna sig en motions- och hälsoinriktad livsstil och få tillräcklig fysisk aktivitet varje dag. Den studerande ska vägledas att förstå att fysisk aktivitet som stödjer funktionsförmågan, hälsan och välbefinnandet förutom idrottsintressen också består av vardagsval och undvikande av långvarigt sittande.

Centralt innehåll i kurserna är utvärdering av fysiska egenskaper, motion som belastar andnings- och cirkulationsorgan, muskelträning och kroppsvård. De studerande ska vägledas att iaktta sina vanor och val i vardagen ur ett perspektiv av fysisk aktivitet och hälsa. De ska få handledning och respons som uppmuntrar till en motions- och hälsoinriktad livsstil och en aktiv vardag.

Ålands lyceums egna kurser, valfria

5. Rörelseglädje och gemenskap (IDR05)

Kursen ska ge de studerande möjligheter att prova på lite ovanligare och för dem nya idrottsformer. Innehållet bygger på de studerandes önskemål och intressen. Kursen strävar till att främja regelbunden motion samt ge positiv inställning till konditionens betydelse för den fysiska, psykiska och sociala hälsan. Ett annat syfte är att de studerande ska hitta en aktivitetsform som passar dem och som inbjuder till fortsatt fysiskt aktiv livsstil.

6. Friluftskurs (IDR06)

Kursen ska ge de studerande möjlighet att få insyn i friluftslivet och på en grundläggande nivå känna till vilka problem som kan uppstå då man ska samarbeta i grupp på naturens villkor. Syftet med kursen är att ge de studerande möjlighet att vistas ute i naturen och prova på olika friluftaktiviteter såsom klättring, vandring, paddling samt olika former av samarbetsövningar. Planeringen av kursen utformas av lärarna, men själva genomförandet ska präglas av de studerandes delaktighet, aktivitet och samverkan.

7. Fysträning (IDR07)

Kursen ska särskilt fördjupa kunskaper och färdigheter som anknyter till den fysiska funktionsförmågan. Kursens syfte är att främja vikten av regelbunden motion, att studerande lär sig iaktta och utveckla sina fysiska egenskaper, samt att ge en positiv inställning till konditionens betydelse för den fysiska, psykiska och sociala hälsan. Kursen ska ge möjlighet att förbättra tekniken och utförandet i olika fysiska övningar och träningsformer, samt möjlighet att utöva olika former av fysisk träning till musik och rytmer. Kurser ska även ge möjlighet att prova på nya former av fysträning.

Nationella kurser, valfria

Syftet med kurserna är att utöva motion som främjar det totala välbefinnandet och hälsan, lära sig ta ansvar för egna och gemensamma aktiviteter samt få positiva upplevelser av sin egen kropp, sin fysiska kapacitet och den sociala gemenskapen. Läraren ska precisera innehållet i de fördjupade kurserna tillsammans med gruppen.

8. Motion och hälsa (IDR08)

Kursen ska fördjupa kunskaper och färdigheter som rör den fysiska funktionsförmågan och ledarskap. Under kursen ges en teoretisk grund för att planera och genomföra ett gruppträningspass. Slutmålet med kursen är att den studerande med handledning av läraren ska planera och genomföra ett gruppträningspass inför gruppen. Digitala verktyg kan med fördel användas under kursen.

9. Motion och välbefinnande (IDR09)

Kursen ska fördjupa kunskaper och färdigheter som anknyter till den psykiska funktionsförmågan. Den studerande ska ges kunskap om mental träning och dess betydelse för god hälsa och välbefinnande. Syftet med kursen är att hjälpa den studerande att få en ökad förståelse för hur man kan påverka hälsan genom avslappnande och stimulerande övningar och upplevelser.

17 Bildkonst

Undervisningen i bildkonst tar avstamp i en kulturellt mångskiftande verklighet. Denna utforskas genom att man producerar och tolkar bilder. De studerandes upplevelser, fantasi, kreativa tänkande och målinriktade arbete utgör grunden för ett konstnärligt lärande som sker med alla sinnen. Ett centralt syfte är att de studerande ska lära sig förstå fenomen inom bildkonst och annan visuell kultur i sitt eget liv och i samhället. De studerandes kännedom om kulturarvet fördjupas genom att de bekantar sig med traditioner och når insikt i hur traditioner förnyas. De studerande ska utforska estetiska, ekologiska och etiska värden och värderingar inom konsten och inom andra visuella kulturuttryck. Undervisningen ska ge förutsättningar för att utveckla ett kritiskt tänkande, för att påverka livsmiljön och främja en hållbar livsstil.

I undervisningen i bildkonst ska de studerande betrakta, skapa, tolka och värdera bilder med hjälp av visuella uttryck och andra metoder för att skapa kunskap. Undervisningen ska även utveckla de studerandes multilitteracitet. De studerande ska undersöka individuella, samhälleliga och globala betydelser inom bildkonst och annan visuell kultur samt fördjupa sig i olika konstsyner. Det centrala innehållet ska utgöras av de studerandes egna bildkulturer, bildkulturer i omgivningen och inom konstens olika världar och dessa granskas genom att man skapar samband mellan dem. Innehållet ska fokusera på bildkulturer som är relevanta men obekanta för de studerande och de studerande ska delta i valet av innehåll och uttrycks sätt. I undervisningen fördjupas man sig i aktuella visuella kulturfenomen, förfaringssätt och olika former av delaktighet.

Undervisningen ska ge förutsättningar för en mångsidig användning av olika arbetssätt och studiemiljöer. De studerande ska uppmuntras att experimentera med olika redskap, material och uttrycks sätt och att tillämpa dem på ett kreativt sätt. Ny teknologi och nya mediemiljöer ska betraktas både som fenomen som ska utforskas och som redskap för visuellt skapande. De studerandes kulturella kompetens ska fördjupas i samarbete med museer och andra lokala aktörer. Undervisningen i bildkonst ska erbjuda möjligheter att utveckla gymnasiets verksamhetskultur och ge de studerande förutsättningar för vidare studier efter gymnasiet.

Undervisningen i bildkonst stöder de kunskaper de studerande behöver känna till gällande det egna lokalsamhällets - det åländska samhällets - bildkonst-, formgivnings- och arkitekturhistoria. Med utgångspunkt i det närliggande vidgas förståelsen för en mångfacetterad värld.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i bildkonst är att den studerande ska

- förstå konstens, omgivningens och den övriga visuella kulturens betydelse i sitt eget liv, i samhället och i en global värld
- utveckla sin kulturella identitet genom att producera och tolka olika bilder
- fördjupa sin multilitteracitet och kulturella kompetens genom att utveckla sin visuella läskunighet, mediekunskap och förmåga att tolka omgivningen
- uttrycka sina iakttagelser, tankar och sin fantasi genom bilder och på andra sätt
- fördjupa sin förmåga att skapa bilder genom att använda olika material, tekniker och uttrycks sätt på ett ändamålsenligt sätt
- lära sig att arbeta tematiskt, process- och målinriktat samt att utvärdera sig själv och samarbeta med andra
- förstå betydelsen av sinnlig njutning, känslor, skönhetsupplevelser och kreativt tänkande för det egna lärandet
- använda ett undersökande arbetssätt för att skapa bilder självständigt eller i samverkan med andra
- tillämpa visuella kommunikationsmedel för att delta och påverka med hjälp av bilder
- tolka bildkonst och annan visuell kultur genom att använda olika bildtolkningsmetoder och -begrepp
- utforska vilken betydelse konst och annan visuell kultur haft för individen, gruppen och samhället under olika tider och i olika kulturer

- undersöka nutid och framtid i sina bilder med fokus på kulturell mångfald och hållbar utveckling.

Bedömning

Bedömningen i bildkonst ska vara uppmuntrande, långsiktig, interaktiv och utveckla den studerandes bildkonstnärliga färdigheter. Bedömningen ska stödja den studerandes personliga förhållande till bildkonst och annan visuell kultur. Mångsidig bedömning under alla faser av lärprocessen ska stödja den studerande att nå målen som ställts upp för studierna. Detta stödjer den studerande att fördjupa sin förmåga att lära sig lära. Bedömningen ska även omfatta självvärdering och kamratvärdering. Bedömningen ska fokusera på den studerandes förmåga att iaktta och tänka visuellt, skapa bilder samt tolka och värdera visuell kultur ur estetisk, ekologisk och etisk synvinkel. I bedömningen ska läraren beakta hur den studerandes bildkonstnärliga färdigheter utvecklats, de olika arbetsprocesserna och resultaten av arbetet. Bedömningen ska sporra den studerande att använda arbetsätt och studiemiljöer på ett ändamålsenligt sätt, individuellt och i grupp.

Obligatorisk kurs

1. Bilder och kulturer (BIK01)

Det här är en grundläggande kurs för alla studerande. Kursen ger en inblick i innehållet i övriga bildkonstkurser samt en översikt gällande den åländska bildkonsten. Kursen behandlar både material och tekniker som används traditionellt inom bildkonsten, samt ger ett smakprov på de digitala arbetsätt som idag ingår som en naturlig del av bildskapande. Det kreativa arbetet stöder och utvecklar färdigheter som är till glädje och nytta i övriga studier.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- undersöka innehåll, fenomen, processer och förfaringssätt inom bildkonsten och annan visuell kultur
- använda uttrycksätt som är typiska för bildkonsten och annan visuell kultur i sina bilder och fattar egna beslut
- iaktta sina egna och andras bildkulturer samt aktuella fenomen inom konst, i medier och annan visuell kultur
- utforska bildkonst och annan visuell kultur ur individens, gruppens och samhällets perspektiv, individuellt och i grupp
- iaktta olika bilder ur verkets, konstnärens och betraktarens perspektiv med hjälp av olika bildtolkningsmetoder
- förstå bildkonstens och den övriga visuella kulturens betydelse i sitt eget liv, i samhället och i en global värld.

Centralt innehåll

- egna bilder som identitetsbyggare, uttryck för kulturell mångfald och förnyare av kulturarvet
- påverkan i egna och andras bilder, inom konst, i medier och andra miljöer
- olika syner på konst och annan visuell kultur
- begrepp, bildtyper och bildsamlingar inom bildkonsten
- visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder
- aktuella fenomen inom konst, medier och annan visuell kultur

Nationella kurser, valfria

2. Formgivna och byggda miljöer (BIK02)

Det här är en arkitektkurs, som behandlar de rumsliga miljöer som vi dagligen befinner oss i och upplever med alla våra sinnen. Kursen ger baskunskaper i arkitekturens och inredningsdesignens byggstenar, och en inblick i byggnadsstilar och arkitekturhistoria.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin visuella uttrycksförmåga genom att undersöka samband mellan omgivningens bildkulturer och kulturarvet, konsten och de egna bilderna
- iaktta byggda och naturliga miljöer ur ett perspektiv av kulturell mångfald och hållbar utveckling
- använda innehåll, processer och förfaringssätt som är typiska inom arkitektur, design och produktifiering som utgångspunkt för att skapa bilder
- delta och påverka i olika miljöer med hjälp av visuella metoder och andra metoder att producera kunskap
- undersöka naturens, arkitekturens och designens betydelser för individen, gruppen, i samhället och globalt
- förstå konstens betydelse i olika miljöer och planeringen av dem samt i aktuella samhällsfrågor.

Centralt innehåll

- bildkulturer i omgivningen som identitetsbyggare och förnyare av kulturarvet
- naturen, den byggda miljön, design, produktifiering, tjänster, mediemiljöer och virtuella världar som utgångspunkter för visuellt skapande
- begrepp och bildsamlingar som anknyter till miljöplanering och design
- olika sätt att tolka omgivningens bildkulturer
- aktuella fenomen i naturen, inom arkitektur och design

3. Medier och delaktighet (BIK03)

Den här kursen handlar om alla de bilder vi möter via media i vår vardag; i reklam, via nyheter, på film. Därför arbetar vi också främst med hjälp av de vanligaste teknikerna på området; foto, digital bildredigering och film.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina färdigheter i visuell kommunikation samt informations- och kommunikationsteknologi genom att utforska samband mellan medier och andra miljöer, egna bilder, konst och kulturarv
- iaktta mediekulturer med fokus på kulturell mångfald och hållbar utveckling
- använda medieinnehåll och – fenomen, olika förfaringssätt och mediala planeringsprocesser som utgångspunkt för att skapa bilder
- delta och påverka i mediemiljöer med hjälp av visuella metoder och genom andra sätt att producera kunskap
- undersöka mediekulturers betydelser för individen, gruppen, i samhället och globalt
- förstå betydelsen av det visuella i mediekommunikation, mediemiljöer och mediepresentationer samt i planeringen och skapandet av dem.

Centralt innehåll

- mediekulturer som identitetsbyggare och förnyare av kulturarvet
- medieinnehåll, -produkter, -tjänster, olika förfaringssätt och mediemiljöer som utgångspunkt för visuellt skapande
- begrepp, bildtyper och bildsamlingar som anknyter till medier
- olika sätt att tolka mediepresentationer
- aktuella mediefenomen och -frågor

4. Konstens olika världar (BIK04)

Kursen är en praktisk konsthistoriakurs. Den vänder sig till alla som vill få en bättre kunskap och förståelse för bildkonstens mångfald och betydelse i vår samtid, i historien, lokalt och globalt. Kursen ger också en grundläggande orientering i bildanalys.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- undersöka samband mellan konstinnehåll och -fenomen, olika förfaringssätt och egna bilder, omgivningen och kulturarvet på ett fenomenorienterat sätt
- iaktta bildkonst som producerats under olika tider och i olika miljöer med fokus på kulturell mångfald och hållbar utveckling
- tillämpa olika material, tekniker och uttryckssätt för att skapa bilder, individuellt och i grupp
- granska bildkonstens betydelser för individen, gruppen och samhället genom att tillämpa bildtolkningsmetoder
- utforska fenomen i sin egen livsmiljö och i samhället genom bilder och på andra sätt
- förstå konstens betydelse i byggda och naturliga miljöer, egna bilder samt för att påverka och delta.

Centralt innehåll

- konstens världar som identitetsbyggare, uttryck för kulturell mångfald och förnyare av kulturarvet
- bildkonst producerad under olika tider, i olika miljöer och kulturer
- begrepp, bildtyper och bildsamlingar inom bildkonsten
- visuella, verbala och andra metoder för att tolka konst
- aktuella konstfenomen och -frågor

Ålands lyceums egna kurser, valfria

5. Teckning (BIK05)

Det här är en kurs för dig som vill utveckla dina färdigheter i teckning. Vi arbetar med olika material och tekniker. Du stärker och fördjupar ditt eget bilduttryck.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- bredda sin kännedom om material, tekniker och metoder som används inom teckning
- utveckla den egna visuella iakttagelse- och uttrycksförmågan och självständigt kunna tillämpa färdigheterna i sitt arbete

- öka sin kunskap om tecknandet som uttrycksmedel och konstart.

Centralt innehåll

- teckning med olika material och tekniker; kol, blyerts, tusch, kritor osv.
- bildens innehåll och uttryck; komposition med linje, yta, ljus, skugga, form och färg
- olika metoder för att illusoriskt skapa rum och rörelse
- olika metoder för att utveckla den egna konstnärliga processen
- mångsidigt kreativt arbete med valbara motiv och digitalt tecknande

6. Skulptur (BIK06)

Den här kursen är uppbyggd kring tredimensionellt arbete. Du får jobba med material och tekniker som är kännetecknande för skulpturen som konstart. Kursen ger dig en inblick i hur skulpturkonsten utvecklats och förändrats historiskt. Du lär också känna skulpturerna i Mariehamn.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- utveckla sitt skulpturala tänkande genom att få erfarenhet av tredimensionellt arbete i varierande skulpturala tekniker och material
- utforska sitt eget bilduttryck med skulpturala metoder
- få ökade kunskaper i såväl samtidens som historiens skulpturkonst, i den egna närmiljön och globalt.

Centralt innehåll

- olika uttryck, tekniker och material inom den tredimensionella bildkonsten, t.ex. lera, gips och papper
- centrala begrepp i anknytning till det praktiska arbetet
- övningar i att omsätta tankar och idéer i egna visuella uttryck

7. Formgivning och grafisk design (BIK07)

Den här kursen är för dig som vill stärka dina insikter om formgivningens betydelse för produktplanering. Vi gör övningar i grafisk formgivning och lär oss om planeringsprocesser i arbetet med egna idéer och produkter.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära sig grunderna inom formgivning, uttrycksätt, materialkännedom, estetik och planeringsprocesser
- öva sig att i formgivning göra iakttagelser ur olika synvinklar, t.ex. ur estetiska och etiska synvinklar
- se vad som socialt, kulturellt och för miljön främjar en hållbar utveckling
- öka sina kunskaper om vår designhistoria.

Centralt innehåll

- grundbegreppen inom formgivning; färg, form, skala, material
- bildspråket inom formgivning och design som yttringar av sin kultur och sin samtid
- planering av produkter och grafiskt material

8. Måleri (BIK08)

Kursen vänder sig till dig som vill få bättre kännedom om måleriet som konst. I kursen använder du olika material och tekniker som används inom målarkonsten. Du får utveckla ditt eget bilduttryck inom ramen för givna teman och uppgifter. Du stärker din bildanalytiska förmåga.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få materialkunskap och grunder i användandet av olika tekniker för att kunna använda dem i sitt eget uttryck
- utveckla sin egen förmåga att kreativt och målmedvetet kring olika teman använda sina färdigheter
- fördjupa sin förståelse för måleriets avspegling av sin tid och sin roll i vårt samhälle.

Centralt innehåll

- måleri i olika tekniker, t.ex. akvarell, gouache och akrylfärger
- materialkunskap, bildens uppbyggnad och centrala begrepp inom bildskapande
- användning av konstnärliga förebilder och etablerade motivkretsar som utgångspunkt för det egna arbetet

9. Film (BIK09)

Är du intresserad av filmen som uttrycksform? I den här kursen får du genom praktiska övningar lära dig grunderna i hur du gör videoklipp snygga och intressanta, och hur du undviker de vanligaste fallgroparna.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära sig grunderna för bildspråket i film
- utveckla sin förmåga att använda filmen som visuellt uttrycksmedel
- utveckla sitt berättande med filmen som medium
- utveckla sin förmåga att analysera och bedöma sina egna och andras arbeten.

Centralt innehåll

- filmens byggstenar; bildutsnitt, bildvinklar, kamerarörelse osv.
- praktiska filmövningar i samarbete med andra
- olika typer av film; dokumentär, fiktion, animation
- filmredigering

10. Gymnasiediplom i bildkonst (BIK10)

Kursen utförs som självständigt arbete under handledning. Den studerande ska själv stå för idéerna till samt planeringen och genomförandet av verket.

Den studerande skapar ett konstverk, som kan bestå av en eller flera delar, och en portfolio som innehåller skisser, anteckningar, utvärderingar, konst- och kulturhistoriska undersökningar och resultat av faktainsamling.

Temat för uppgifterna fastställs årligen av utbildningsstyrelsen. Det finns minst fem alternativa uppgifter varav den studerande väljer en. Diplomuppgifterna bygger på de obligatoriska och fördjupade kurserna i bildkonst i grunderna för gymnasiets läroplan.

Kursens mål är att den studerande ska

- visa prov på sina kunskaper och färdigheter inom bildkonstens område
- genomföra det nationella bildkonstdiplomet självständigt, under övervakning av bildkonstläraren
- självständigt beskriva syftet med och sätta upp målen för sitt arbete.

Centralt innehåll

- den studerande väljer själv uttrycksmedlen, materialen och teknikerna utifrån den uppgift som valts och de mål som ställts upp
- bygger på de mål den studerande ställer upp för sitt arbete inom ramen för de uppgifter som årligen fastställs på nationell nivå
- en studieresa till Stockholm/Moderna Museet ingår i kursen

18 Musik

Undervisningen i musik i gymnasiet har som utgångspunkt att musik är en central del av kulturen och all mänsklig verksamhet. Målet för musikundervisningen är att de studerande ska bli medvetna om och fördjupa sitt förhållande till musiken. Ett personligt förhållande till musiken stärker självkännsdomen och det totala välbefinnandet samt stödjer självkänslan. De studerande ska lära sig att förstå och värdesätta olika musikaliska former och deras betydelse. Studierna i musik ska ge upplevelser, erfarenheter, kunskaper och färdigheter samt möjlighet att använda fantasin. På detta sätt stärks de studerandes musikaliska bildning och de uppmuntras till kreativt konstnärligt tänkande och ett livslångt intresse för musik.

Det väsentliga i musikundervisningen och det musikaliska lärandet är att de studerande får uttrycka sig, samverka och får positiva upplevelser. Det musikaliska kunnandet, liksom förmågan att tänka kreativt och kritiskt, ska utvecklas i samverkan med andra. Att musicera tillsammans är en unik form av gruppssamverkan som stärker de sociala och kommunikativa färdigheterna. Att sjunga, spela, lyssna och kreativt producera ska utgöra både arbetssätt och centralt innehåll i undervisningen, som kan berikas genom att musiken kombineras med andra konstnärliga uttrycksformer. I valet av innehåll ska de studerandes olika färdigheter och intressen beaktas. Målet är att kurserna i musik ska erbjuda varje studerande meningsfulla musikaliska övningar.

I egenskap av konstämne ska musiken skapa kulturell verksamhet i skolan och stärka gemenskapen. Musiken ska vara en viktig del av gymnasiet fester och andra evenemang. Genom studier i musik fördjupas kunskapen om den egna kulturen och andra kulturer. Musiken hjälper oss att värdesätta kulturell mångfald och förstå hur olika kulturer och konstarter samverkar. De studerande ska utveckla sin förmåga att arbeta konstnärligt, att aktivt påverka kulturen, att utnyttja teknik för att uttrycka sig musikaliskt och att kritiskt granska mediernas musikutbud.

Mål för undervisningen

Målen för musikundervisningen är att den studerande ska utveckla sitt musikaliska kunnande samt sin förståelse för olika musikaliska uttrycksformer.

Musikens betydelse för välbefinnandet

- bli medveten om sitt eget förhållande till musik och lära sig använda musik för att främja sitt välbefinnande
- lära sig att respektera olika uppfattningar om musik

Musikaliskt kunnande

- lära sig att uttrycka sig musikaliskt genom att sjunga, spela och komponera
- utveckla sin förmåga att lyssna på musik och tolka musiken, också medan man musicerar
- fördjupa sina kunskaper om olika musikstilar, -genrer och musikhistoria

Kulturell förståelse och multilitteracitet

- bli medveten om sin egen kulturella identitet och lära sig förstå mångfalden av musikkulturer samt kunna ta del av interkulturell kommunikation också i internationella sammanhang
- lära sig att uppfatta ljudets och musikens påverkan i vardagliga miljöer
- lära sig att tolka användningen av ljud och musik i medierna

Att lära sig lära

- arbeta ansvarsfullt och långsiktigt i aktiv samverkan med sin grupp
- ställa upp mål för sina musikstudier samt utvärdera sitt arbete och styra det i riktning mot målen.

Bedömning

I undervisningen i musik ska bedömningen på ett positivt sätt stödja och fördjupa varje studerandes musikaliska utveckling och förhållande till musiken. Under läroprocessen ska den studerande få och ge mångsidig respons, vilket stödjer den studerande då det gäller att utvärdera och underlätta det egna lärandet.

Bedömningen ska ske i en förtroendefull och trygg atmosfär och fokusera på hela den musikaliska processen och på de mål som ställts upp för studierna. Vid bedömningen bör man ta hänsyn till den studerandes utgångsnivå och till att den studerandes kunskaper kan komma till uttryck inom vilket musikaliskt delområde som helst. Det som ska bedömas är den studerandes musikaliska aktivitet i skolan, inte den studerandes allmänna musikalitet.

Nationella kurser, valfria

1. Musiken och jag (MUS01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- hitta sitt eget sätt att ta del av och skapa musik
- få erfarenheter av att musicera
- fördjupa sitt kunnande och reflektera över sin roll som musikåhörare, -tolkare, -skapare och användare av kulturtjänster
- uppnå insikt om musikens betydelse i livet och i kommunikationen mellan människor
- bekanta sig med andras musikintressen och med det lokala musiklivet.

Centralt innehåll

- röstanvändning
- olika instrument
- musikaliska begrepp
- praktiskt musicerande (sjunga, spela m.m.)
- ljudmiljö och hörselvård

2. Ett flerstämmigt Finland (MUS02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära känna den finländska musiken och utveckla sin kulturella identitet
- undersöka olika musikkulturer i Finland, inklusive subkulturer, och lära sig förstå bakgrunden till dem, hur de utvecklats och deras centrala drag
- lära sig beakta att de finländska musikkulturerna är en del av den europeiska och globala musikvärlden
- utveckla sin konstnärliga uttrycksförmåga samt sin förmåga att lyssna och kommunicera.

Centralt innehåll

- musicerande och musiklyssnande
- olika musikgenrer, allt från populärmusik till konstmusik och folkmusik

3. Fritt fram för musik (MUS03)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära känna musikgenrer, -stilar och -kulturer som den studerande inte är bekant med från förr
- fördjupa sin förståelse för musikens kulturbundenhet
- undersöka likheter och olikheter i musikalisk praxis inom olika musikkulturer och lära sig förstå hur varje kultur själv definierar sin uppfattning om musik.

Centralt innehåll

- olika musikgenrer eller musikkulturer
- musicerande

4. Musikens budskap och makt (MUS04)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- tillägna sig kunskap om hur musiken används och om musikens möjligheter att påverka inom olika konstformer, i multimediala informations- och kommunikationsmiljöer och i samhället
- undersöka sambandet mellan musik och text, bild och rörelse samt med hjälp av några avgränsade exempel fördjupa sig närmare i hur musiken används i exempelvis filmer, teater, medier eller webbmiljöer.

Centralt innehåll

- analys av olika musikuttryck med fokus på att förstå helheter
- analys av existerande eller självproducerat material för att utforska möjligheterna att påverka genom musik

Ålands lyceums egna kurser, valfria

5. Garage-band (MUS05)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- ska lära sig arbeta självständigt och kreativt med egen musik
- skapa musik och musikaliska arrangemang med datorns hjälp
- ha lärt sig något nytt om musik, oavsett tidigare musikaliska kunskaper och erfarenheter, vid kursens slut.

Centralt innehåll

- skapa grundarrangemang inom olika genrer
- studioteknik såsom spårmixning, olika effekter, panorering, instrumentkännedom samt mic-teknik mm.
- musikmixning av jinglar och loopar (färdigt inspelade musiksnuttar) för att analysera dess betydelse inom reklam- och populärmusiken

- sätta musik till bildspel
- bränna en cd av det material som studerande själv skapat
- olika teman så som Worldmusic, symfonispåret, rytmspåret mm.

6-8. Körsång I, II och III (MUS06/MUS07/MUS08)

Mål

Kursernas mål är att den studerande ska

- få grundläggande färdighet i att sjunga i kör
- utveckla sin sångteknik.

Centralt innehåll

Rösten och jag

- olika moment för att värma upp rösten
- I vilket läge ligger min röst, från lilla g till två strukna e?
- utveckla förmågan att sjunga hela och halva tonsteg
- lägga på en stämma i sången
- ackordanalys
- använda rösten i olika genrer
- mikrofonen och ljudanläggningen

Rytmik

- olika pulslag 2/4, 3/4, 4/4 och 6/8
- koreografi framarbetas jämsides med repertoaren
- möjlighet att jobba med inspelat komp samt ändra rytmiken till musiken

Repertoar: MUS06

- fokus ligger på schlagermusik
- åländska folkvisor i olika tappningar musiceras samt bearbetas och tolkas på nya sätt

Repertoar: MUS07

- fokus ligger på popmusik från 60- till 90-tal
- studerande använder munnen samt kroppen för att skapa olika musikstilar
- studerande bekantar sig med olika arbetssånger, shanties mm.

Repertoar: MUS08

- fokus ligger på musikaler och ballader
- studerande lär sig kritiskt granska samt tolka texter
- studerande sjunger både två- och trestämmigt
- studerande bekantar sig med sånger från olika kulturer

19 Teater och drama

Undervisningen i teater och drama ska frigöra studerandes personlighet, fantasi och kreativitet. I studierna ska studerande få inblick i teaterbranschen och få träna upp sin förmåga att uppträda på olika sätt. Undervisningen ger kunskaper för att mer djupgående analysera och förstå dramatik. Studerande får också kunskaper om dramats möjligheter som presentations- och undervisningsmetod.

Mål för undervisningen

Mål för undervisningen i teater och drama är att den studerande ska

- känna till olika dramaformer och samarbetsformer som föreligger
- utveckla sin förmåga att uppträda och använda sin röst och kropp
- utveckla sitt självförtroende och sin självkänsla och våga lita på sin förmåga att uttrycka sig inför publik.

Bedömning

Undervisningen i teater och drama ska erbjuda studerande olika sätt att utveckla sitt intresse och kunnande. Färdigheterna ska utvecklas genom arbete både individuellt och i grupp. Bedömningen ska ske i en förtroendefull atmosfär och ta sin utgångspunkt i de mål som uppställts för studierna. Bedömningen ska beakta olika delområden. En viktig del av bedömningen utgörs av den studerandes självvärdering.

Ålands lyceums egna kurser, valfria

1-3. Drama I, II och III (TEA01/TEA02/TEA03)

Mål

Kursernas mål är att den studerande ska

- frigöra och utveckla sin kreativitet och samarbetsförmåga
- utveckla sin förmåga att uttrycka sig såväl fysiskt som verbalt
- lära sig grunderna i att gestalta en roll
- utveckla sin förmåga att analysera, diskutera och uppföra en dramatisk text
- lära sig att ge och ta emot konstruktiv kritik.

Centralt innehåll

- teaterlekar
- improvisationer
- dramaövningar
- repetitioner och uppförande av ett eller delar av ett dramatisk verk (skådespel, TV-serie, film el.dyl.) som uppförs inom gruppen eller inför större publik, enligt lärarens och studerandes val

Repertoar: TEA01

- gruppen arbetar med improvisationer, sketcher, enaktare och andra dramatiska texter

Repertoar: TEA02

- gruppen gör egna versioner av TV-serier och film

Repertoar: TEA03

- gruppen övar in ett skådespel eller en musikal

4. Presentationsteknik (TEA04)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- ha elementära kunskaper om hur man planerar och förbereder en presentation
- uppnå grundläggande färdigheter att framföra presentationen på ett fungerande sätt för publik.

Centralt innehåll

- dispositionsmodeller, hjälpmedel och metoder
- frigörande lekar och övningar
- korta presentationsövningar
- övningar i högläsning och i att förmedla språkliga bilder
- att berätta en historia
- argumentation

Som slutarbete ingår ett ca 10-15 minuter långt föredrag med valfritt tema. Varje kursdeltagare utgör också en del av publiken för de övriga och deltar aktivt i att ge konstruktiv feedback.

20 Informationsteknik

Undervisningen i informationsteknik ska fördjupa den studerandes användning av informations- och kommunikationsteknik för att stärka och utveckla förmågan att välja rätt applikationer för att producera text, presentation, data mm.

Ett ECDL-certifikat är ett kunskapsbevis för de vanligaste datorprogrammen som t ex Word, Excel, PowerPoint och operativsystem som Windows.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i informationsteknik är att den studerande ska

- få grundläggande kunskaper om hur datorn fungerar och hur operativsystemet anpassas samt hur man arbetar smart med fil- och mapphantering
- kunna skapa och redigera texter, vilket inkluderar att formatera, flytta, kopiera och hantera listor, tabeller och tabulatorer samt infoga bilder och webb-funktioner i dokument
- få grundläggande kunskaper i informationsökning, nätverkstjänster och källkritiskt tänkande
- kunna arbeta effektivt med de grundläggande funktionerna i kalkyleringsprogram, kunna skapa, formatera och skriva ut kalkyler, arbeta med länkar, effektivt sortera och filtrera listor samt presentera data med diagram
- kunna använda presentationsprogram för att skapa intressanta presentationer, illustrera innehåll med hjälp av bilder och figurer, skapa diagram, tabeller, organisationsscheman, bildövergångar och effektfulla animeringar
- förstå vad en relationsdatabas är och hur tabeller, frågor, formulär och rapporter skapas, kunna skapa en relationsdatabas i Access
- kunna skapa avancerade formulär och egna tillämpningar med hjälp av makron och på egen hand kunna utveckla ett databssystem.

Bedömning

Bedömningen i informationsteknik grundar sig på studerandes aktivitet under lektion, grupparbeten, projektarbeten samt på resultat i ECDL modulprov. Kurserna bedöms enligt skalan godkänd - underkänd.

Ålands lyceums egna kurser, valfria

1. Grundkurs 1 i informationsteknik (IT01)

Som grund för kursen ligger ECDL Datakörtkortet, delprov 1, 2, 3 och 7. För att erhålla Datakörtkortet krävs att alla delprov är godkända. Kursen erbjuds endast till studerande i årskurs 1 och 2.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få grundläggande kunskaper om hur datorn fungerar och hur du anpassar operativsystemet och arbetar smart med fil- och mapphanteringar mm.
- kunna skapa och redigera texter, samt att formatera, flytta, kopiera och hantera listor, tabeller och tabulatorer
- kunna infoga bilder och webbfunktioner i dokument
- få grundläggande kunskaper i informationsökning, nätverkstjänster och källkritiskt tänkande.

Centralt innehåll

- Windows - anpassa startmeny, skrivbord och aktivitetsfält
- fönsterhantering, inställningar i gränssnittet
- organisera filer och mappar
- ordbehandlingens grunder
- hantera dokument, textredigering, utskrift
- teckenformat, styckeformat, utskriftsformat
- tabbar och tabeller
- hantera webbläsare och förstå hur internet fungerar; inställningar, bokmärkning och utskrifter

2. Grundkurs 2 i informationsteknik (IT02)

Som grund för kursen ligger ECDL Datakörkortet, delprov 4 och 6. För att erhålla Datakörkortet krävs att alla delprov är godkända.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna arbeta effektivt med de grundläggande funktionerna i Microsoft Excel: skapa, formatera och skriva ut kalkyler, arbeta med länkar, effektivt sortera och filtrera listor samt presentera data med snygga diagram
- använda Powerpoint för att skapa intressanta presentationer: illustrera innehåll med hjälp av bilder och figurer, skapa diagram, tabeller, organisationsscheman, bildövergångar och effektfulla animeringar, dvs skapa avancerade bildspel med intresseväckande och professionell framtoning.

Centralt innehåll

- grunderna i Excel
- beräkningar med formler
- format, teman, funktioner och diagram
- tabeller och listor
- grunderna i Powerpoint
- texter, objekt, ClipArt och bilder
- diagram, SmartArt och tabeller
- presentationsteknik
- professionella bildövergångar och animeringar, konfigurera bildspel
- infoga multimedia i form av film, ljud samt redigering

3. Grundkurs 3 i informationsteknik (IT03)

Som grund för kursen ligger ECDL Datakörkortet, delprov 5 och ECDL expert. För att erhålla Datakörkortet krävs att alla delprov är godkända.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå vad en relationsdatabas är och hur tabeller, frågor, formulär och rapporter skapas
- kunna skapa en relationsdatabas i Access
- kunna skapa avancerade formulär och egna tillämpningar med hjälp av makron

- kunna utveckla avancerade databassystem på egen hand.

Centralt innehåll

- skapa tabeller, definiera fält, definiera primärnyckel, skapa index, redigera data, ändra tabell-design, ändra utformning av datablad, spara databasen, importera tabell från Excel, kopiera, spara och exportera tabell, summer och växlande, bakgrundsfärger i datablad
- fältegenskaper, relaterade tabeller, uppslagsguiden
- skapa filter, skapa urvalsfrågor, urvalsvillkor, sortera poster, relationer, referensintegritet
- beräkningar i frågor, parameterfrågor
- skapa formulär, snabbformulär, formulär med underformulär
- länkade formulär, redigera formulär
- skapa rapport, beräkningar i rapporter, förhandsgranska

4. Webben, design och publikation (IT04)

Som grund för kursen ligger ECDL:s modul 10 Web Editing. I kursen får studerande förståelse för centrala webbpubliceringskoncept, samt lär sig att skapa, ladda upp och underhålla en webbplats. Även bildredigering för webbpublikation behandlas.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna bygga upp en interaktiv och användarvänlig hemsida från grunden, hantera import av stillbilder och filmer, hantera färdiga funktioner som t.ex mailformulär, sidmallar och stilmallar (CSS)
- lära sig hur man i programmet Adobe Photoshop anpassar bild för publicering på Internet och bildskärmar
- lära sig arbeta med text och vektorformer för att skapa attraktiv grafik för webben samt göra banners av olika slag och format
- lära sig arbeta med friläggning och genomskinliga bakgrunder.

Centralt innehåll

- skapa webbsidor med Dream Weaver
- grunder i html
- formatering av text, CSS, bilder och länkar
- tabeller, lager och formulär
- publicering
- bildformat, storlek, upplösning, färg
- bakgrunder och banners, text, exportera bild
- friläggning, bild i webbläsare

5. Fortsättningskurs (IT05)

Påbyggnadskurs i Microsoft Office. Som grund ligger ECDL Avancerad nivå och kursen rekommenderas för studerande som har för avsikt att utbilda sig inom informationsteknik och programmering.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få en djupare förståelse hur man på bästa sätt kan använda Office programmen, länka samman de olika programmen, och presentera information
- kunna spara tid genom fördjupade kunskaper inom pivottabeller, kalkylering, makron och problemlösning
- få goda kunskaper i Word, och på så vis utökad potential att arbeta snabbare och med mer avancerade uppgifter

Centralt innehåll

- mer om format
- länkar och konsolidering
- avancerade datatabeller, delsummor, sortering och filter
- pivottabeller och pivotdiagram
- logiska funktioner, leta upp funktioner, kapslade funktioner, databasfunktioner
- mallar och formulär, makron
- sidhantering, hantera avsnitt, förteckningar, fotnot och index
- Active-X-kontroller samt dokumentskydd
- koppling av dokument, kuvert och etiketter
- länkning till fil, bokmärken, avsnitt och webb
- anpassade bildspel

6. Programmering och 3D (IT06)

Som grund för kursen ligger ECDL:s modul Computing. Kursen vänder sig till studerande som vill lära sig att programmera och ger en grundläggande förståelse för programmering i allmänhet. I kursen behandlas också program som möjliggör utskriften i 3D samt laserskärning.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära sig grundläggande blockprogrammering och minst ett programmeringsspråk
- förstå centrala begrepp som används för att skapa ett program
- kunna använda problemupplösning, mönsterigenkänning och algoritmer för att analysera ett problem och utveckla lösningar
- förstå och använd programmeringskonstruktioner så som variabler, datatyper och logik i ett program
- kunna testa och felsöka ett program och se till att det uppfyller kraven innan det publiceras
- få grundläggande kunskaper i programvara som används för 3D utskrift, laserskärning och 3D program.

Centralt innehåll

- programmeringsverktyg för grundläggande block och java programmering
- program för att utveckla 3D projekt

21 Lärandestrategi

Vid Ålands lyceum ges en kurs i lärandestrategi. Under kursen behandlas inläring dels från ett teoretiskt perspektiv men med tyngdpunkt på praktisk tillämpning. Syftet är att stärka den studerandes egna studieförutsättning både under gymnasietiden och inför vidare studier. Kursen har ca 12 lektionstillfällen och de studerande deltar i kursen under såväl årskurs ett som årskurs två. Slutbedömningen ges efter den sista perioden i årskurs två.

Mål för lärandestrategi

Syftet med kursen i lärandestrategi är att erbjuda den studerande möjlighet att reflektera, öva och ta del av idéer och fakta som förbättrar den egna studieförmågan.

Kursen är indelad i tre delar. Den första delen har aktivt lärande som mål. Den andra delen har som mål att öka det kritiska tänkandet, förbättra den källkritiska hållningen samt förfina sökning på Internet. Den tredje delen har som mål att öka förståelsen av motivationens, stressens och avslappningens betydelse för inläringen.

Obligatorisk kurs

1. Lärandestrategi (LÄR01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- arbeta på det aktiva lärandet, få den studerande till större insikt att ett aktivt deltagande i studierna inverkar positivt på det egna lärandet
- erhålla tillräckliga kunskaper och idéer för att kunna skapa och tillämpa en personlig inlärningsstrategi
- lära sig grunderna i källkritik och vad kritiskt tänkande är
- förbättra sökning på Internet
- få förståelse för motivationens, stressens och avslappningens inverkan på inläringen
- lära sig grunderna i hur minnet fungerar vid inläring
- få en realistisk uppfattning om arbetsmarknadens krav, både när det gäller kunskap och personlighetsegenskaper.

Centralt innehåll

- studerandes förväntningar på gymnasiestudierna
- det aktiva lärandets inverkan på inläringen och studiernas framgång ; bekanta sig med konkreta inläringstekniker, bearbetning och sammanställning av material, hur göra anteckningar och hur ställa frågor till givet material, lära sig att aktivt söka kompletterande material till kurserna på Internet
- källkritik och kritiskt tänkande - exempel på hur texter, filmer och bilder kan missleda läsaren, checklista för att avgöra huruvida en källa är tillförlitlig eller inte
- teoretisk genomgång av motivation, stress och avslappning samt deras inverkan på inläring
- grunderna i hur minnet fungerar vid inläring och återkoppla det till det aktiva lärandet
- arbetsmarknadens krav och förväntningar på nutidens (och framtidens) arbetssökande
- öva och förbättra sökning på Internet

22 Temastudier

Temastudierna är studier som kombinerar olika vetenskapsområden. De ger ett helhetsperspektiv på undervisningen och utvecklar de studerandes förmåga att gestalta och förstå större helheter än det enskilda läroämnet. Det centrala uppdraget för temastudierna är att erbjuda de studerande möjligheter att kombinera och tillämpa kunskaper och färdigheter från flera olika läroämnen. Målen och innehållet i temastudierna ska preciseras och konkretiseras i läroplanen.

Mål för undervisningen

Målet för temastudierna är att den studerande ska

- uppmuntras att söka samband mellan centrala begrepp och perspektiv inom olika vetenskapsområden och konstarter samt skapa helheter utifrån dem
- skapa sig en uppfattning om problem, fenomen eller olika frågeställningar och inspireras att söka svar på dem självständigt och i samarbete med andra
- dra nytta av kunskaper och färdigheter som man erhållit inom olika områden
- söka information i olika källor och bedöma källornas tillförlitlighet
- tillämpa sina kunskaper och utveckla sin digitala kompetens i praktiska situationer
- kunna arbeta målinriktat och konstruktivt som medlem i en grupp.

Bedömning

Bedömningen av temastudierna ska grunda sig på den studerandes förmåga att söka, bedöma och tillämpa information samt skapa strukturerade helheter på basis av tillförlitliga källor. Centrala föremål för bedömningen är den studerandes förmåga att kritiskt bedöma informationskällor och förmågan att förstå samband mellan olika kunskapsområden. Bedömningen av arbetet ska fokusera på hur målinriktat och strukturerat det är. Den studerande ska ges handledande respons även på sin kommunikations- och samarbetsförmåga och på sin förmåga att använda olika arbetsredskap. Vid bedömningen av temastudier ska mångsidiga bedömningsmetoder användas.

Nationella kurser

1. Tvärvetenskapligt tänkande (TS01)

Kursens mål är att erbjuda den studerande möjligheter att vidareutveckla ett mångsidigt och ämnesövergripande tänkande. Den studerande ska, inom ramen för större helheter, lära sig att se samband mellan olika vetenskapsområden och konstarter samt växelverkan mellan centrala principer och begrepp inom dem. Under kursen ska den studerande även vidareutveckla sitt kritiska och kreativa tänkande både självständigt och i samarbete med andra. Den studerande ska analysera och bedöma olika begreppssystem och perspektiv och använda dem för att dra slutsatser och hitta lösningar. Det centrala innehållet i kursen ska väljas från minst två olika läroämnen eller temaområden.

2. Undersökande projektarbete med hjälp av digitala arbetsätt (TS02)

Målet för denna kurs i informations- och kommunikationsteknologi är att den studerande självständigt eller i samarbete med andra studerande planerar, genomför och presenterar ett dokumenterat projekt, en undersökning, uppfinning eller annan produkt som anknyter till något fenomen, tema eller ämnesområde. Den studerande ska samtidigt utveckla sin digitala kompetens. Ett annat mål är att den studerande ska ges möjlighet att arbeta och samarbeta över ämnesgränserna. Det centrala innehållet i kursen ska ha koppling till kunskaper och färdigheter inom två eller flera olika läroämnen eller temaområden.

3. Vardagskompetens (TS03)

Under denna kurs som ska behandla frivilligverksamhet, arbetsliv, trafikfostran eller internationell verksamhet ska den studerande ges möjligheter att tillämpa sina kunskaper och färdigheter i praktiska arbetsuppgifter och situationer. Syftet är att stärka sambandet mellan vardagslivet och kunskaper som den studerande inhämtat i skolan. Kursens mål är att den studerande ska lära sig förstå hur samhället fungerar och att den studerande i olika sammanhang utanför skolan ska utveckla sådan kompetens som behövs i arbetslivet. Den studerande ska i mån av möjlighet ges tillfälle att fördjupa sitt kunnande också i internationellt samarbete. Kunskap som inhämtats på annat håll och som motsvarar kursens mål och innehåll kan helt eller delvis räknas den studerande till godo.

BILAGOR

Bilaga 1:**Ålands lyceums trivselregler**

Landskapslag om gymnasieutbildning (ÅFS 13/2011) fastställer i 36§ och 46§:

"En studerande ska utföra sina uppgifter omsorgsfullt, respektera planerad studietakt, uppträda hänsynsfullt, följa skolans ordningsregler, lärares och annan personals anvisningar samt hantera skolans egendom ansvarsfullt.

Studerande som bryter mot bestämmelserna i 36 § 2 mom. och som trots rektors varning inte rättar sig kan av skolans ansvariga förvaltningsorgan på ett lärarkollegiums förslag avstängas för viss tid, högst ett år. Det ansvariga förvaltningsorganet kan besluta att avstängningen ska börja verkställas omedelbart. Innan beslut om avstängning tas ska den studerande och, i förekommande fall, omyndig studerandes vårdnadshavare beredas tillfälle att yttra sig i ärendet."

Trivsel och arbetsro

Alla har rätt till en god arbetsmiljö. Därför ska förhållandet mellan studerande, lärare och personal präglas av ömsesidig hänsyn, omsorg och respekt.

§1 INFORMATION

Studerande vid Ålands lyceum är skyldiga att hålla sig à jour med det som händer i skolan. För att möjliggöra detta ges viktig information i huvudsak genom e-post och på de informationstillfällen som ordnas en gång i veckan. Lärare och studerande ska varje arbetsdag läsa sin e-post och inom två arbetsdagar eller inom fastställd tid besvara frågor via e-post.

§2 STUDIETAKT

Gymnasiets undervisning utgår från en studietid på tre år, men studerande har även rätt att studera fyra år.

Minst tre godkända kurser per period

Studerande ska varje period avlägga minst tre kurser med godkänt vitsord. Om studerande fortsättningsvis, under flera perioder i följd, trots att skolan erbjuder handledning och stöd, inte klarar denna studieprestation meddelar skolan vederbörande myndighet att studiestödet dras in till dess att studerande följer normal studietakt.

Avskiljning

Studerande som upprepat och gravt försummar sina studier kan efter beslut i styrelsen för Ålands gymnasium avskiljas från studierna för maximalt ett år. Ett sådant beslut kan komma i fråga först efter att den studerande fått såväl muntlig som skriftlig varning och hörts av lärarkollegiet. Vårdnadshavare ska få besked om situationen och höras.

§3 NÄRVAROPLIKT

Gymnasiet har närvaroplikt. Detta betyder att den som har fått en studieplats också ska närvara vid lektioner och andra till skolan hörande aktiviteter.

Sjukdom

Den som drabbas av sjukdom ska anmäla detta per telefon till kansliet samma dags förmiddag senast kl. 10.00. Vårdnadshavare anmäler sjukfrånvaro för omyndig studerande. Den som är förhindrad att delta i lektionerna pga. läkarbesök eller liknande bör meddela om detta i god tid. Sjukdom ska redovisas på ett tillförlitligt sätt och om det är fråga om flera än tre dagars sjukfrånvaro eller återkommande kortare sjukfrånvaro ska hälsovårdar- eller läkarintyg lämnas till grupphandledaren.

Sjukdom vid muntligt eller skriftligt utvärderingstillfälle

Sjukdom vid föredrag, uppsats och prov m.m. ska verifieras med skriftligt intyg utfärdat av antingen vårdnadshavare, nära släkting (myndig), hyresvärd, hälsovårdare, läkare eller grupphandledare. Intyget ska överlämnas till vederbörande lärare utan dröjsmål, men senast inom två dagar efter det att den studerande återvänt till skolan efter sjukfrånvaron.

Oredovisad frånvaro

Frånvaro utan giltig orsak rubriceras som skolk. Studerande som är upprepat frånvarande från undervisningen avvisas från kursen. Innan den studerande avvisas, måste läraren ge en varning och informera om att fortsatt oredovisad frånvaro leder till avbruten kurs. En avbruten kurs måste slutföras genom förnyat deltagande.

Studieuppehåll

Studerande kan av rektor beviljas studieuppehåll för maximalt ett år. Skriftlig ansökan, där orsaken till studieuppehållet redovisas, riktas till rektor.

Ledighet av privata skäl

Studerande som önskar vara borta från skolan av privata skäl anhåller om detta på därtill avsedd blankett. Studerande kontaktar berörda ämneslärare och lämnar sedan, beroende på frånvarons omfattning, blanketten till sin grupphandledare eller till rektor.

§4 TIDSRAMAR

Arbetsuppgifter och redovisningar ska inlämnas inom given tid.

Fastställda anmälningstider ska respekteras. Studerande är t.ex. skyldig att hålla sig à jour med fastställda tider för bokning och avbokning av kurser.

§5 FUSK

Studerande som gör sig skyldig till fusk eller försök till fusk, t.ex. genom att kopiera andras alster i redovisningar eller projektarbeten, får underkänt kursvitsord. Vid fusk kontaktas omyndiga studerandes vårdnadshavare alltid. Kurs som underkänts pga. fusk får inte tenteras.

I särskilt graverande fall kan ärendet föras till skolans ledningsgrupp som kan föreslå för styrelsen att studerande relegeras i enlighet med gällande lag.

§6 SKOLANS LOKALER OCH EGENDOM

Studerande som gör sig skyldig till skadegörelse är ekonomiskt ansvarig. Detta gäller även utrustning och programvara som hör till skolans datorer.

§7 AVÄNDNING AV DIGITAL UTRUSTNING

Material som kränker upphovsrätten får inte lagras eller distribueras. Spridandet av kedjebrev, pornografi, religiös-, rasistisk- eller politisk propaganda är inte tillåtet och kan vara åtalbart. Vid all kommunikation och interaktion ska respekt och hänsyn visas så att arbetsro råder.

Skolans datorer är alla studerandes gemensamma arbetsredskap och användandet får inte störa eller försvåra andras arbete.

För att få använda skolans datorer bör studerande tillsammans med sin vårdnadshavare underteckna skolans datakontrakt för att visa att man har tagit del av skolans datorregler. Användare som bryter mot dessa regler och anvisningar kan avstängas från datoranvändningen för viss tid eller helt förlora sin användarrättighet.

Egen digital utrustning används under lektion och utvärderingstillfällen enligt lärarens anvisningar.

§8 RÖKNING

Rökning i skolan eller på skolområdet är enligt lag förbjudet.

§9 ALKOHOL OCH DROGER

Användning, förmedling och försäljning av alkohol och droger i skolan eller på skolområdet är enligt lag förbjudet.

§10 PARKERING

Det är av säkerhetsskäl absolut förbjudet att parkera på gräsmattor, framför skolentrén eller så att tillfartsvägarna blockeras. Studerande får inte heller parkera på de parkeringsplatser som är reserverade för personal. Parkerade bilar som trots tillsägelse placerats så att tillfartsvägarna blockeras, kan transporteras bort.

Bilaga 2:**Ålands lyceums IT-plan**

I enlighet med vad som stipuleras i Läroplansgrunder för den allmänbildande gymnasieutbildningen och grundläggande yrkesutbildningen, fastställda av Ålands landskapsregering 31.05.2016, ÅLR 2016/3900, ser Ålands lyceum årligen över IT- och IKT-relaterade frågeställningar som berör det pedagogiska arbetet i skolan. Detta arbete dokumenteras på följande sätt:

- Ålands lyceums IKT-strategi
- Ålands gymnasiums IT-avdelnings planering

Dokumenterna revideras årligen och publiceras på Ålands gymnasiums Intranät.

Bilaga 3:**Ålands lyceums krishanteringsplan**

I enlighet med vad som stipuleras i Läroplansgrunder för den allmänbildande gymnasieutbildningen och grundläggande yrkesutbildningen, fastställda av Ålands landskapsregering 31.05.2016, ÅLR 2016/3900, arbetar Ålands lyceum regelbundet med frågor som berör säkerhet och trivsel i skolan samt hantering av krissituationer. Detta arbete dokumenteras i följande dokument:

- Krisplan för Ålands gymnasium
- Räddningsplan för Västra skolgatan 2 och Östra skolgatan 2
- Säkerhetsplan för Västra skolgatan 2 och Östra skolgatan 2

Dokumenterna revideras årligen och offentliga delar publiceras på Ålands gymnasiums Intranät.

Bilaga 4:

Ålands lyceums handlingsplan mot kränkande behandling

Värdegrund

Enligt Ålands lyceums läroplan 2016 bygger undervisningen och verksamheten på FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och på konventionen om barnets rättigheter. Skolan följer också den värdegrund som är utformad i Ålands gymnasiums strategi 2020 och som omfattar demokrati, ansvar, respekt, arbetsglädje och utveckling. Studierna och verksamheten stöder på olika sätt jämställdhet, likabehandling, demokrati och välbefinnande. Grundläggande är vissheten om att alla människor har samma värde och därför ska bemötas jämlikt, vänligt och tolerant.

Enligt gymnasielagen (2011:13) ska gymnasieutbildningen främja de studerandes utveckling till harmoniska människor och ansvarskännande samhällsmedlemmar. Vidare har studerande rätt till en trygg studiemiljö. Skolan arbetar följaktligen aktivt för att skapa en trygg miljö där kränkande handlingar inte accepteras. I det preventiva arbetet ska skolan på olika sätt arbeta för att stärka studerandes självkänsla.

Förebyggande arbete

Var och en som verkar i skolan måste ta ansvar för att förebygga och avvärja kränkande behandling. Alla i skolan ska alltså verka för att bemötandet och språkbruket är sådant att det inte kränker andra.

Skolorna kartlägger årligen studerandes erfarenheter i syfte att öka kunskapen och medvetenheten om kränkande handlingar. I början av det första läsåret får varje studerandegrupp bekanta sig med handlingsplanen tillsammans med sin grupphandledare. Under läsåret ordnas ett lektionstillfälle då basgruppen får diskutera ämnet tillsammans med Studerandehälsan. I det förebyggande arbetet ingår även:

- Introduktionsdagar för åk 1
- Aktivitetsdagar höst och vår
- Regelbundna basgruppsträffar med grupphandledaren
- Individuella samtal med grupphandledaren
- Årliga individuella samtal med studiehandledaren
- Årliga informationstillfällen för vårdnadshavare

Definitioner

Kränkande behandling är ett uppträdande som kränker någons värdighet, riktas mot en eller flera personer samt utförs av en eller flera personer, direkt i verksamheten eller via telefon och internet. Kränkande handlingar är till exempel nedsättande tilltal, ryktesspridning, förlöjliganden, fysiskt våld, utfrysning eller hot.

Exempel på kränkande behandling:

- fysisk (t.ex. slag, knuffar, tafsande, förföljelse)
- verbal (t.ex. hot, nedsättande kommentarer)
- psykosocial (t.ex. utfrysning, ryktesspridning)
- text- och bildburen (t.ex. foton, inlägg och meddelanden på sociala forum, chattar och SMS)

Mobbning är en form av kränkande behandling eller trakasserier som innebär att någon eller några upprepat och medvetet tillfogar eller försöker tillfoga en annan skada eller obehag. Känslan av att vara mobbad är subjektiv och kan vara svår för omgivningen att upptäcka.

Gemensamt för alla former av kränkande behandling är att någon eller några går ifrån principen om alla människors lika värde.

Brottslig påföljd

Den som lägger ut kränkande bilder på internet, också bilder som är sanna men som är avsedda att kränka den utpekade, gör sig skyldig till ärekränkning. Det är alltså ärekränkning att sprida uppgifter om någon om avsikten är att skada. Straffet för ärekränkning är böter eller fängelse i högst 6 månader. Straffet för grov ärekränkning är böter eller fängelse i högst 2 år (531/2000, 8-10§).

Vad göra vid kränkande behandling?

Den som upplever sig utsatt för kränkande behandling eller den som känner till att någon annan blir utsatt ska genast anmäla detta. Kontakta någon i personalen (grupphandledare, studiehandledare, lärare, rektor) eller någon vid Studerandehälsan. Kontakten kan vara personlig eller ske genom telefonsamtal eller e-post. Kontaktad person är skyldig att föra ärendet vidare. Vårdnadshavare som känner oro och som misstänker att kränkande behandling förekommer ska ta kontakt med rektor.

Studerande – studerande

1. Studerande som utsätts för eller får kännedom om kränkande behandling informerar någon i personalen, som kontaktar skolans studerandevårdsgrupp (SVG).
2. SVG samlar information om vad som har hänt och fattar beslut om åtgärd och vem som ska agera. Dessa åtgärder kan vara:
  - (a) samtal med den som är utsatt
  - (b) samtal med den som misstänks ha utfört den kränkande handlingen
  - (c) samtal med vårdnadshavare
  - (d) information till grupphandledare och berörda lärare
  - (e) stödsamtal med Studerandehälsan
3. SVG följer upp vidtagna åtgärder tillsammans med berörd personal.
4. Rektor ansvarar för uppföljning med berörda studerande och vid behov vårdnadshavare.
5. Alla inblandade dokumenterar sina åtgärder.

Personal – studerande/Studerande-personal

1. Studerande/Personal som utsätts för eller får kännedom om kränkande behandling informerar rektor eller någon i personalen, som kontaktar rektor.
2. Rektor samlar information om vad som har hänt och fattar beslut om åtgärd och vem som ska agera. Dessa åtgärder kan vara:
  - (a) samtal med den som är utsatt
  - (b) samtal med den som misstänks ha utfört den kränkande handlingen
  - (c) samtal med vårdnadshavare
  - (d) stödsamtal med Studerandehälsan
3. Rektor ansvarar för uppföljning med berörda studerande och vid behov vårdnadshavare.
4. Alla inblandade dokumenterar sina åtgärder.

Bilaga 5:**Alkohol- och drogförebyggande program för landskapets skolor**

1. I fråga om skolans verksamhetskultur och värdegrund skall betonas
  - a. att alla i skolan har ansvar för varandra
  - b. att skolans mål är att de studerande skall mogna till vuxna medborgare som tar ansvar för sina handlingar och sina val
  - c. att vårdnadshavarna/föräldrarna har huvudansvaret för de ungas uppfostran och vård

2. I fråga om skolans lärmiljö skall betonas
  - a. att alla har rätt till och ansvar för en trygg arbets- och studiemiljö
  - b. att i skolans ordningsregler skall beskrivas hur tryggheten och trivseln kan befrämjas
  - c. att skolans studerande, personal och vårdnadshavare/föräldrar skall informeras muntligt och skriftligt om reglerna och om konsekvenserna då de inte följs

3. Alkohol- och drogförebyggande undervisning och information skall årligen ordnas
  - a. för skolans studerande
  - b. för skolans lärare och övrig personal
  - c. för de studerandes vårdnadshavare/föräldrar

4. I fråga om skolans studerandevård skall betonas
  - a. att de studerande har stor andel och ansvar för trivseln och studiemotivationen
  - b. att hela skolsamfundet har ansvar att förebygga mobbning och utslagning
  - c. att skolan har nära samverkan med hemmen
  - d. att skolan samarbetar med social- och hälsovårdsmyndigheterna och polisen

5. Då skolans ordningsregler inte följs skall skolan vidta disciplinära åtgärder
  - a. en studerande kan utvisas från undervisningsutrymmet och förvägras delta i undervisningen för högst den återstående arbetsdagen
  - b. en studerande kan ges en skriftlig varning
  - c. en studerande kan avstängas från skolan för viss tid, högst ett år

b-c Berörd vårdnadshavare/förälder skall ges tillfälle att bli hörd

6. Då en studerande är berusad
  - d. skall läraren utvisa den studerande ur undervisningsutrymmet
  - e. skall skolans rektor/prorektor avvisa den studerande från skolan och utfärda en skriftlig varning
  - f. skall skolans studerandevårdsgrupp underrätta berörd vårdnadshavare/förälder om situationen
  - g. skall studerandevårdsgruppen, om missförhållandena inte avhjälps, anmäla situationen (anmälningsplikt) till berörd kommuns socialnämnd

7. Då skolan befarar bruk av narkotika
  - h. skall studerandevårdsgruppen kontakta den studerande
  - i. skall studerandevårdsgruppen tillkalla polis om man misstänker att narkotikabrott äger rum i skolan eller på skolans område
  - j. skall studerandevårdsgruppen underrätta berörd vårdnadshavare/förälder om situationen
  - k. skall studerandevårdsgruppen då det är fråga om en person under 18 år anmäla situationen till den berörda kommunens socialnämnd. Då det är fråga om en ung person, under 21 år, skall studerandevårdsgruppen meddela situationen till kommunens socialnämnd
  - l. skall studerandevårdsgruppen överenskomma med den studerande om ett tillfälligt anpassat studieprogram samt följa upp programmet
  - m. skall studerandevårdsgruppen meddela rektor om en överenskommelse inte fås till stånd eller

vårdplanen på annat sätt inte fullföljs

f-m Skolans studerandevårdsgrupp skall dokumentera sina åtgärder förvaltningsenligt och meddela åtgärderna berörd studerande, vårdnadshavare/förälder och grupphandledare/klassföreståndare för kännedom.

Se 19 U30-16.2.2006

Produktion, tillverkning, import, export, distribution, innehav och användning av samt handel med narkotika för andra än medicinska ändamål eller ändamål som främjar förebyggande eller undersökning av narkotikabrott är kriminaliserat (Narkotikalagen 1993:1289 §§ 2-3).

Bilaga 6:**Ålands lyceums handlingsplan för studerande med studiesvårigheter**

Om studieprestationerna, trots studiehandledning och eventuella stödåtgärder, är sådana att studerande inte uppfyller kravet på stipulerad studietakt följer skolan nedanstående direktiv:

1. Studerande kallas till möte. Vid mötet ges information om skolans regelverk. Studerande erbjuds möjlighet att avlägga avbrutna och underkända kurser genom förnyat deltagande och uppmärksamgörs på att detta kan innebära en förlängd studietid till fyra år. Omyndig studerandes vårdnadshavare informeras och deltar vid behov i mötet. Grupphandledaren och/eller berörd ämneslärare närvarar vid mötet. Studerande tilldelas en muntlig varning.
2. Om studerande trots förnyat deltagande i kurser, stödundervisning och andra stödåtgärder inte klarar studierna på ett nöjaktigt sätt kallas studerande och vårdnadshavare till ett nytt möte. Vid detta möte klargörs situationen, skolans regelverk och vilka möjligheter som står till buds. Vid mötet deltar rektor, studiehandledare, grupphandledare och vid behov berörd ämneslärare. Rektor kan utdela en skriftlig varning med precisering av rådande situation.
3. Om studerande trots varning inte klarar studierna och riskerar en studietid som överskrider stipulerade fyra år överförs ärendet efter grundlig beredning till lärarkollegiet. Enligt LL om gymnasieutbildning kan skolan avskilja studerande för maximalt ett år. Under denna tid kan studerande på egen hand förkovra sig i det ämne/de ämnen där studerande inte uppnått stipulerat antal godkända kurser. Studerande ska efter året delta i tentamen för att avlägga aktuella kurser så att studerande har möjlighet att inom given studietid erhålla avgångsbeleg och examen. Studerande har också rätt att få kurser som avlagts under studieuppehållet tillgodoräknade under förutsättning att kurserna till sitt mål och centrala innehåll motsvarar Ålands lyceums läroplan och intyg över prestationerna kan uppvisas.

Bilaga 7:

Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling

Ur Grunderna för gymnasiets läroplan 2015, Föreskrifter och anvisningar 2015:48, Utbildningsstyrelsen.

Denna nivåskala är en i Finland utarbetad tillämpning av de skalor som ingår i den Gemensamma europeiska referensramen för språk: lärande, undervisning och bedömning som utvecklats av Europarådet.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Förmåga att kommunicera	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A1.1	Den studerande klarar sporadiskt av, med stöd av sin samtalspartner, några ofta återkommande och rutinnässiga kommunikationssituationer.	Användning av kommunikationsstrategier Den studerande behöver mycket hjälpmedel (till exempel gester, teckningar, lexikon, internet). Kan ibland gissa eller härleda enskilda ords betydelse utgående från kontexten, allmän kunskap eller sina andra språkkunskaper. Kan uttrycka om hen har förstått.	Kulturellt lämpligt språkbruk Den studerande kan använda några för språket eller kulturen typiska artighetsfraser (hälsa, säga adjö, tacka) i några mycket rutinnässiga sociala sammanhang.	Förmåga att tolka texter Den studerande förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.	Förmåga att producera texter Den studerande kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärd standarduttryck. Uttalar några inövade uttryck begripligt. Kan skriva några enskilda ord och uttryck.
De första grunderna i språket					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING				
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera		Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att producera texter
A1.2	Den studerande klarar sporadiskt av ofta återkommande rutinmässiga kommunikationssituationer, men tar för det mesta ännu stöd av sin samtalspartner.	Den studerande använder sig av det mest centrala ord- och uttrycksförrådet i sin kommunikation. Behöver mycket hjälpmedel. Kan be samtalspartnern att upprepa eller tala långsammare.	Den studerande kan använda några av de allra vanligaste artighetsfraserna typiska för språket i rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om några bekanta och för hen viktiga saker samt skriva några korta meningar om inövade ämnen. Uttalar de flesta inövade uttrycken begripligt. Behärskar ett mycket begränsat ordförråd, några situationsbundna uttryck och en del av den elementära grammatiken.
Elementär språkfärdighet stadd i utveckling				

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera		Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier			
A1.3	Den studerande reder sig i många rutinnässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.	Den studerande deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel. Kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (till exempel genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.	Den studerande kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinnässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår med hjälp av kontexten skrivna text och långa samtalsord som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.	Den studerande behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berättat om vardagliga och förhållandevis enkla saker och skriva enkla meddelanden. Uttalar inövade uttryck begripligt.
Fungerande elementär språkfärdighet					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera		Förmåga att tolka texter		Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A2.1	Den studerande kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation.	Den studerande deltar i allt högre grad i kommunikation. Använder mer sällan nonverbala uttryck. Måste relativt ofta be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i sin egen kommunikation.	Den studerande klarar av korta sociala situationer. Kan använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna samt artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäkter och besvara sådana.	Den studerande förstår texter som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck samt tydligt tal. Förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar hen och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Klarar mycket enkel slutledning med hjälp av kontexten.	Den studerande kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om vardagliga och konkreta saker som är viktiga för hen. Behärskar ett lätt förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
	Den grundläggande språkfärdighetens begynnelsestade				

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING			
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera		Förmåga att tolka texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk
A2.2	Den studerande reder sig relativt bra i olika vardagliga kommunikationssituationer. Kan i allt högre grad ta initiativ i en kommunikationssituation.	Den studerande deltar i allt högre grad i kommunikation. Använder vid behov standarduttryck för att be om precisering av nyckelord. Måste då och då be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Använder till exempel ett närliggande eller allmännare begrepp när hen inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/stuga).	Den studerande kan använda språket på ett enkelt sätt för centrala ändamål, till exempel för att utbyta information eller uttrycka sin åsikt eller ståndpunkt på ett lämpligt sätt. Kan diskutera artigt med hjälp av vanliga uttryck och grundläggande kommunikationsrutiner.
Grundläggande språkfärdighet stadd i utveckling		Den studerande kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.	Den studerande kan räkna upp och beskriva (för sin ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera		Förmåga att tolka texter		Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
B1.1	Den studerande kan relativt obehindrat kommunicera, delta i diskussioner och uttrycka sina åsikter i vardagliga kommunikationssituationer.	Den studerande kan i någon mån ta initiativ i olika skeden av en kommunikationssituation och försäkra sig om att samtalspartnern har förstått budskapet. Kan omskriva eller byta ut obekanta ord eller omformulera sitt budskap. Kan diskutera betydelsen av obekanta uttryck.	Den studerande visar att hen behärskar de viktigaste artighetskutymerna. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till några viktiga kulturellt betingade aspekter.	Den studerande förstår det väsentliga och vissa detaljer i tydligt och relativt långsamt allmänspråkligt tal eller i lättfattlig skriven text. Förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Urskiljer även utan förberedelse det centrala innehållet, nyckelord och viktiga detaljer.	Den studerande kan redogöra för det väsentliga och även för vissa detaljer angående vardagliga ämnen, verkliga eller fiktiva, som intresserar hen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd och olika strukturer samt en del allmänna fraser och idiom. Kan tillämpa flera grundläggande uttalsregler också på andra än inövade uttryck.
Fungerande grundläggande språkfärdighet					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING			
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera		Förmåga att tolka texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Förmåga att tolka texter
B1.2	Den studerande kan relativt obehindrat delta i kommunikation också i vissa mer krävande situationer som till exempel då man informerar om en aktuell händelse.	Den studerande kan ta initiativ och använda lämpliga uttryck i en kommunikationssituation där ett bekant ämne behandlas. Kan relativt naturligt rätta till missförstånd. Kan diskutera betydelsen också av mer komplicerade uttryck.	Den studerande förstår tydligt tal som innehåller fakta om bekanta eller relativt allmänna ämnen och klarar också i någon mån av texter som förutsätter slutledning. Den studerande förstår det väsentliga och de viktigaste detaljerna i en mer omfattande formell eller informell diskussion i omgivningen.
Flytande grundläggande språkfärdighet		Den studerande kan för olika ändamål använda ett språk som inte är för familjärt men inte heller alltför formellt. Den studerande känner till de viktigaste artighetskutmerna och följer dem. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till viktiga kulturellt betingade aspekter.	Den studerande kan berätta om vanliga konkreta ämnen genom att beskriva, specificera och jämföra. Uttrycker sig relativt obehindrat. Kan skriva personliga och mer officiella meddelanden och uttrycka sina tankar också om en del fiktiva ämnen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd, vanliga idiom, olika strukturer och även komplicerade meningar. Behärskar de grundläggande uttalsreglerna också för andra än inövade uttryck.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING			
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera		Förmåga att tolka texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk
B2.1	Den studerande kan kommunicera obehindrat också i nya kommunikationssituationer som ibland inbegriper abstrakt, men ändå tydligt språk.	Den studerande kan uttrycka sin åsikt och ibland för att vinna tid använda standarduttryck, såsom "Det är en svår fråga". Kan diskutera betydelsen också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan ge akt på sin egen förståelse och kommunikation och korrigera sitt språk.	Den studerande strävar efter att uttrycka sina tankar sakligt och med respekt för sin samtalspartner samt ta hänsyn till de krav som olika situationer ställer.
Självständig språkfärdighet, grundnivå	Den studerande förstår muntlig eller skriven text som är invecklad till språk och innehåll. Kan följa med omfattande tal och komplicerad argumentation samt redogöra för det centrala innehållet i det hörda. Förstår en stor del av en pågående diskussion. Förstår olika typer av skrivna texter, som också kan handla om abstrakta ämnen, fakta, attityder och åsikter.	Den studerande kan med mångsidiga strukturer och ett relativt omfattande ordförråd, som också inbegriper idiomatiska och abstrakta uttryck, uttala sig relativt klart och exakt om olika saker som hör till det egna erfarenhetsområdet. Kan delta också i relativt formella diskussioner. Behärskar ett relativt omfattande ordförråd och även krävande satsstrukturer. Uttalet är tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.	Förmåga att producera texter Förmåga att producera texter

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING			
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera		Förmåga att tolka texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk
B2.2	Den studerande kan använda språket i olika typer av kommunikationssituationer, också nya, som förutsätter ett mångsidigt språk.	Den studerande strävar efter att ge respons, komma med kompletterande synpunkter eller slutsatser. Kan bidra till att kommunikationen fortlöper och vid behov använda omskrivningar. Kan diskutera betydelsen också av kompilerade uttryck och begrepp. Kan använda strategier som stödjer förståelsen, såsom att plocka ut det centrala innehållet och till exempel göra anteckningar om det hörda.	Den studerande kan uttrycka sig på ett säkert, tydligt och artigt sätt. Behärskar i stor utsträckning språkliga medel för att uttrycka konkreta och abstrakta bekanta och obekanta ämnen. Kan kommunicera spontant och skriva en tydlig och strukturerad text. Uttalet är mycket tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.
Fungerande självständig språkfärdighet		Den studerande kan uttrycka sina tankar naturligt, tydligt och artigt både i en formell och en informell situation samt välja språkbruk efter situation och salspartner.	Den studerande förstår pågående eller inspelat, klart strukturerat talat standardspråk i alla situationer. Förstår i viss mån också främmande språkformer. Kan läsa invecklade texter skrivna för olika ändamål och sammanfatta det centrala innehållet i dem. Den studerande kan känna igen attityder och kritiskt bedöma det hörda och/eller lästa.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera		Förmåga att tolka texter		Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
C1.1	Den studerande kan kommunicera mångsidigt, obehindrat och exakt i alla kommunikationssituationer.	Den studerande tar på ett naturligt sätt ansvar för att kommunikationen flyter. Kan omformulera sitt budskap och klara sig ur svåra situationer. Använder skickligt språk- eller kontextrelaterade antydningar för att dra slutsatser eller förutspå det som kommer.	Den studerande kan använda språket flexibelt och effektivt för sociala ändamål, även uttrycka känslotillstånd, indirekta antydningar (till exempel ironi) och humor.	Den studerande förstår i detalj också längre anföranden om bekanta och allmänna ämnen, även om talet inte skulle vara tydligt strukturerat eller om det skulle innehålla idiomatiska uttryck eller registerbyten. Den studerande förstår i detalj invecklade abstrakta skrivna texter och kan kombinera information från komplicerade texter.	Den studerande kan uttrycka sig obehindrat, exakt och strukturerat om många olika ämnen eller hålla ett relativt långt, förberett anförande. Kan med säkerhet och personlig stil skriva välstrukturerade texter om invecklade ämnen. Det språkliga uttrycksförrådet är mycket omfattande. Uttalet är naturligt och behagligt att lyssna på. Talrytmen och intonationen är typiska för målspråket.
Avancerad språkfärdighet, grundnivå					

Bilaga 8:**Tabell som anger nivåkraven för olika språk**

Ur Läroplansgrunder för den allmänbildande gymnasieutbildningen och grundläggande yrkesutbildningen; Bilaga 9, 99 U2, 31.5.2016, ÅLR 2016/3900.

Språk och lärokurs	Förmåga att kommunicera	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
Övriga språk A	B1.2	B1.2	B1.2
Övriga språk B1	B1.1	B1.1	B1.1
Övriga språk B2	A2.2	A2.2	A2.2
Övriga språk B3	A2.1	A2.1	A2.1
Asiatiska och afrikanska språk B3	A2.1	A2.1 (talat språk) A1.3 (skriven text)	A2.1 (talat språk) A1.3 (skriven text)

Bilaga 9:**Ålands lyceums regelverk för tentamen i språk**

I Ålands lyceum kan tentamen i språk komma i fråga i följande fall:

a) Studerande vill höja läroämnesvitsord

Studerande kan tentera språk efter att stipulerat antal kurser har slutförts. Studerande som avlagt

- ENG01-ENG06 i engelska
- FIA01-FIA06 i finska (A1-språk)
- FIF01-FIF07 i finska, fortsättningskurs (A2-språk)
- Till och med den åttonde kursen i finska, franska, ryska, spanska, tyska (B-språk)

kan tentera språket i fråga vid ett tentamenstillfälle som ordnas varje vårtermin.

En tentamen i språk som omfattar hela läroämnesstoffet bör innehålla såväl muntliga som skriftliga delar för att motsvara de kunskapskrav som ställs i kurserna. Tentamen består av

- hörförståelse
- textförståelse
- muntligt framförande
- skriftliga delar som visar studerandes förmåga att uttrycka sig i skrift, ordförråd och kunskaper i grammatik

Resultatet i tentamen ersätter alla tidigare kursbedömningar, d.v.s. vitsorden i enskilda kurser ersätts med det vitsord som uppnåtts i tentamen. Om tentamensvitsordet är lägre än läroämnesvitsordet bibehålls det ursprungliga vitsordet.

b) Studerande vill validera sina språkkunskaper

Studerande kan i de fall där kunskaperna inhämtats genom vistelse utomlands, studier vid andra skolor eller liknande validera sina språkkunskaper genom att avlägga tentamen i de främmande språk som ingår i skolans läroplan. Tentamen innefattar större ämnesshelheter och innehåller såväl muntliga som skriftliga delar för att motsvara de kunskapskrav som ställs i kurserna. Tentamen kan komma ifråga då studerande besitter sådana kunskaper att hen har rätt att delta i studentexamen i det språk som ska valideras.

c) Studerande har ett annat modersmål än svenska

Studerande som har ett annat modersmål än svenska har rätt att tentera språkkurser som ingår i skolans läroplan (engelska, finska, franska, ryska, spanska och tyska). Tentamen omfattar flera delförhör som avläggs enligt lärarens anvisningar. En tentamen i språk innehåller såväl muntliga som skriftliga delar för att motsvara de kunskapskrav som ställs i kurserna. För att avlägga tentamen ska den studerande ha kunskaper motsvarande den nivå som krävs i studentexamen för det språk som ska tenteras.

Bilaga 10:**Ålands lyceums regelverk för fritt valda kurser****Allmänna kriterier**

Fritt valda kurser är ett samlingsnamn för olika kurser och kursavsnitt som inte hör till Ålands lyceums utbud av obligatoriska och valfria kurser.

Fritt valda kurser erbjuds inom skolans kursutbud, såsom nationella eller internationella studerandebutbyten, skolarrangemang (t.ex. arrangemang inför karonkan), och verksamhet för att utveckla förenings- eller demokratikunskap (t.ex. studeranderådsverksamhet). Utbudet varierar utifrån efterfrågan, behov och ekonomiska resurser. Vederbörande lärare ansvarar för dokumentation och uppföljning.

Fritt valda kurser erbjuds också av andra skolor, utbildningsinstitutioner eller organisationer. Studerande kan t.ex. ansöka om att få avlägga delar av eller hela examensdelar av en yrkesinriktad utbildning. Studerande kan också ansöka om att som fritt valda kurser delta i olika utbildningar eller aktiviteter om de kan anses komplettera lyceets utbildningsutbud och bidra till en breddad kompetens. Av de fritt valda kurserna kan maximalt åtta vara sådana som har externa aktörer som huvudman.

Studerande på inriktningen hälsa och idrott kan ha schemalagd specialidrott, som organiseras av Ålands Idrott via deras medlemsföreningar.

De fritt valda kursernas mål

- Studerande ska genom att delta i fritt valda kurser få möjlighet att vidga sina kunskaper och färdigheter på kompetensområden som inte finns representerade i skolans ordinarie kursprogram.
- De fritt valda kurserna ska vara så utformade att studerande får möjlighet att utveckla såväl teoretiska kunskaper som praktiska färdigheter.
- De fritt valda kurserna ska ge studerande möjlighet att träna sin personliga och sociala kompetens och utveckla sin förmåga att arbeta självständigt och i team.

Regelverk för kurser som har extern aktör som huvudman

1. Kursen ska ha en handledare eller lärare.
2. Kursen ska omfatta minst 30 klocktimmar (1800 minuter) för att kunna tillgodoräknas som en kurs.
3. Studerande som deltar i helgverksamhet (träningläger o.dyl.) får räkna sig tillgodo maximalt 4 h/dag som kurstid.
4. Studerande har inte rätt att som kurstid räkna matcher, uppvisningar, konserter o.dyl.
5. Ålands Idrott fungerar som huvudman för kurser i idrott. Alla som önskar tillgodoräkna sig kurser i idrott som fritt valda kurser måste delta i ett teoretiskt och praktiskt utbildningsblock som ordnas av Ålands Idrott. Studerande på inriktningen hälsa och idrott har rätt att tillgodoräkna sig fritt valda kurser i idrott utan att delta i ÅI:s teoretiska utbildningsblock.
6. Ålands musikinstituts kurser tillgodoräknas enligt följande system
  - deltagande i kör, ensemble, orkester, dans och liknande gruppövningar tillgodoräknas så att 30 klocktimmar utgör en fritt vald kurs
  - teoriundervisning, 30 lektioner utgör en fritt vald kurs (oavsett lektionstid)
  - enskilda lektioner (instrument, sång), 30 lektioner utgör en fritt vald kurs (oavsett lektionstid)

- de olika lektionerna får räknas ihop så att de tillsammans utgör en eller flera kurser

Anmälning och uppföljning

Ålands lyceum har en lärare som fungerar som koordinator för de externa kurserna. Koordinatorn har hand om informationen till de studerande och till handledare för de externa kurserna.

Studerande måste varje läsår, senast inom tre veckor efter varje terminsstart, skriftligt anhålla om att få delta i fritt valda kurser som anordnas externt. Anmälan görs på skolans hemsida. Därtill ska anmälan kompletteras med en blankett där kursens handledare med sin underskrift bekräftar att studerande har rätt att delta i kursen i fråga. Blanketten lämnas till skolans koordinator inom den tid som anges i skolans studieguide.

Rektor beslutar om huruvida de kurser som studerande ansökt om kan anses uppfylla mål och regelverk. Skolans koordinator sammanställer anmälningarna och gör förslag till beslut.

Studerande lämnar en kursrapport över fullgjorda fritt valda kurser till koordinator senast i slutet av april. Abiturienterna lämnar in sina kursrapporter inom december månad. Exakta tider finns noterade i skolans studieguide.

Kursrapport och bedömning

Kursrapporten ska innehålla

- Studerandes namn och basgrupp
- Beskrivning av kurs
- Rapport över varje kursavsnitt med datum och tid samt handledares namnteckning. I och med att handledaren tecknar sitt namn i kursrapporten godkänner handledaren studerandes deltagande.
- Slutsammanställning och sammanfattning av kursen

Koordinator går igenom kursrapporteringen och tar beslut om huruvida deltagande och rapportering uppfyller fastställda regler. Koordinatorn har ansvar för att kursen registreras i skolans studieadministrativa system.

Studerande har rätt att besvära sig över koordinators beslut till rektor inom 14 kalenderdagar efter det att studerande fått koordinators beslut.

Kursen noteras på avgångsbetyget som fritt vald kurs med bedömningen Godkänd.

Bilaga 11:**Ålands lyceums handlingsplan för studerande i behov av särskilt stöd****Styrdokument**

Följande styrdokument, fastställda av Ålands lagting och Ålands landskapsregering, ligger som grund för Ålands lyceums handlingsplan för studerande i behov av särskilt stöd: Landskapslag om gymnasieutbildning (ÅFS 13/2011, 14 §), Läroplansgrunder för gymnasieutbildningen (137 U2, 28.1.2015, ÅLR 2015/10866), Läroplan för Ålands lyceum 2016 (fastställd av Ålands gymnasiums styrelse 18.5.2016) samt Reglemente för Ålands gymnasium (26 U2, 10.3.2015, Dnr ÅLR2013/3559).

Studerande i behov av särskilt stöd vid Ålands lyceum

Behov av särskilt stöd innebär vid Ålands lyceum i de flesta fall att den studerande har diagnostiserade läs- och skrivsvårigheter, som kan ha olika orsaker. Förutom genetiska eller neurologiska (dyslexi) kan orsakerna vara t.ex. sociala, emotionella, pedagogiska eller kulturella. I styrdokumentet används inte begreppet ”dyslexi”, utan man talar om ”läs- och skrivsvårigheter” och ”behov av särskilt stöd”.

Behov av särskilt stöd förekommer dock även bland studerande med andra funktionsnedsättningar eller sjukdomar som gör det svårt att tillgodogöra sig undervisningen eller att redogöra för sina kunskaper och färdigheter.

Mål

Målet är, oberoende av behov, att ge den studerande möjligheter att bättre tillgodogöra sig undervisningen och att bättre visa sina kunskaper.

Kartläggning av studerande i behov av särskilt stöd

En utredning är viktig

- a för att den studerande ska bli medveten om sina styrkor och svagheter och därigenom kunna anpassa sina studier efter dem.
- b för att skolan och lärarna ska kunna beakta den studerandes behov i såväl undervisning som bedömning.
- c för att den studerande i god tid ska kunna anhålla om specialarrangemang i studentexamen.

En del av de studerande med läs- och skrivsvårigheter har intyg med sig från grundskolan, medan de som upptäcks i lyceet erbjuds möjlighet att testa sig hos talterapeut/logoped, speciallärare eller skolpsykolog. Studerande med läs- och skrivsvårigheter, som börjar i Ålands lyceum men saknar eller inte lämnat in sitt intyg, fångas upp dels genom den information som kommer från grundskolan, dels genom en s.k. läsförståelsescreening i årskurs ett. Iakttagelser görs också av skolans lärare i de enskilda kurserna. Informationen samlas in av den lärare som har det övergripande ansvaret för studerande i behov av särskilt stöd och ligger sedan som grund för beslut om eventuella vidare utredningar.

När det gäller studerande med andra funktionsnedsättningar eller sjukdomar som försvårar studierna, är det önskvärt att skolan kontaktas i god tid så att eventuella specialarrangemang kan förberedas.

Bilaga 12:**Ålands lyceums handlingsplan för studerande med talrädsla**

Det förekommer att studerande pga. rädsla inte klarar av att framträda (hålla tal, föredrag mm.) i olika undervisningssituationer. Eftersom detta påverkar den studerandes hela vardag, såväl under studietiden som under dennas kommande yrkesverksamma liv, ser Ålands lyceum det som sin uppgift att hjälpa dessa studerande att bearbeta och hantera sin rädsla. I detta arbete bör nedanstående följas:

1. Studerande som inte klarar av att framträda i undervisningssituationer inleder i början av kursen en kontakt med skolans studerandehälsa och följer det program som görs upp i samarbete med denna. Det primära målet här är att den studerande ska klara av att hålla sitt anförande som alla andra i kursen. Studerandehälsan är i direkt kontakt med den studerande och läraren under processens gång.
2. Studerandehälsan bedömer situationen och tar tillsammans med skolan ställning till eventuella specialarrangemang och, vid behov, kontrakt. Behovet av specialarrangemang avgörs från situation till situation. Ett kontrakt blir aktuellt bara om den studerande visar motivation att utmana och utveckla sig själv eller om problematiken är mer komplex. Det är då upp till den studerande att i god tid ta kontakt med sin lärare och Studerandehälsan när det uppstår nya problematiska situationer.
3. Ett kontrakt undertecknas av den studerande, den studerandes vårdnadshavare (gäller icke myndiga studerande) och ansvarig lärare för studerande i behov av särskilt stöd. I kontraktet ska bla. framgå att studerandehälsan har rätt att kommunicera med den studerandes lärare, studiehandledare och ev. vårdnadshavare.
4. Specialarrangemang som kan komma i fråga är:
  - a att den studerande läser upp innehållet i sitt framförande för läraren
  - b att den studerande håller sitt anförande inför läraren
  - c att den studerande håller sitt anförande inför läraren och en liten grupp studerande
  - d annat som hjälper den studerande att bearbeta och hantera talrädslan
5. Om den studerande inte följer ovanstående utan fortsättningsvis undviker muntliga uppgifter som ingår i undervisningen, får den studerande underkänt i uppgiften.

Handlingsplanen är en del av skolans preventiva studerandevårdsarbete.

Bilaga 13:**Ålands lyceums studerandevårdsplan**

I enlighet med vad som stipuleras i Läroplansgrunder för den allmänbildande gymnasieutbildningen och grundläggande yrkesutbildningen, fastställda av Ålands landskapsregering 31.05.2016, ÅLR 2016/3900, sammanfattas information om studerandevårdstjänster och åtgärder som berör studerandevården i skolan i en studerandevårdsplan.

Nedan beskrivs sålunda hur studerandevården ordnas för att följa upp och främja de studerandes hälsa, välbefinnande och lärande.

Studerandevårdstjänster

Via den för Ålands gymnasium gemensamma Studerandehälsan har studerande vid Åland lyceum tillgång till hälsovårds-, kurator- och psykologtjänster i ÅHS regi. Studerandehälsan har tillgång till gemensamma utrymmen på Neptunigatan 21. Utöver besök via tidsbokning kan studerande besöka hälsovårdarna under sk. drop-in tider varje skoldag. På Studerandehälsan arbetar hälsovårdare, kuratorer och psykologer som fördelar sin tid mellan Ålands gymnasiums två skolor, Ålands folkhögskola samt Högskolan på Åland och gemensamt ansvarar för kontinuerlig tillgång till de tjänster som studerande behöver. Representanter från Studerandehälsan ingår i respektive skolas studerandevårdsgrupp.

Fördelning av studerandevårdstjänster

Individuell studerandevård: Alla studerande vid Ålands lyceum kallas på hälsoundersökning i årskurs ett. Vid behov kan besök hos hälsovårdare, kurator, psykolog, läkare eller preventivmedelsmottagning bokas.

Gemensam studerandevård: I årskurs ett besöker alla studerande Studerandehälsan för en presentation av studerandevårdstjänsterna. Kuratorerna träffar också alla basgrupper inom ramen för skolans obligatoriska kurs i lärandestrategi för att diskutera frågor kring bemötande och respekt. Studerandehälsan ordnar informationstillfällen om hälsofrågor.

Samarbete: Studerandehälsan samarbetar med skolans personal och deltar i studerandevårdsgruppens möten.

Åtgärder som befrämjar hälsa, välbefinnande och trygghet i skolan

Alla studerande tilldelas en grupphandledare och studiehandledare som följer de studerande under studietiden. Grupphandledaren bistår studiehandledaren och studerandevårdsgruppen i studerandearbena samt ansvarar för kontakten med vårdnadshavare. Grupphandledaren och studiehandledaren håller individuella samtal med de studerande under studietiden.

Skolans gemensamma aktiviteter:

- Introduktionsdag i åk ett
- Gemensamma samlingar varje period
- Aktivitetsdagar höst och vår
- Julfest, karonka och läsårsavslutning mm.

Styrdokument:

- Skolans trivselregler
- Handlingsplan mot kränkande behandling
- Räddningsplan, säkerhetsplan, krisplan
- Jämställdhetsplan
- Alkohol- och drogförebyggande program för landskapets skolor

Samarbete och åtgärder som stärker de studerandes delaktighet:

- Studeranderådet
- Kursutvärderingar, enkäter mm.
- Skolans temagrupper

Samarbete och åtgärder som stärker vårdnadshavarnas delaktighet:

- Föreningen Hem och skola
- Årliga informationsmöten för vårdnadshavare
- Skoladministrationsprogrammet Wilma

Rutiner och kutymer i skolans studerandevårdsgrupp:

- Gruppen består av rektor, studiehandledare, lärarrepresentanter samt representanter från Studerandehälsan.
- Gruppen träffas en gång i månaden för genomgång och uppföljning av studerandeärenden samt diskussion kring relaterade frågor.
- Mötena protokollförs.
- Gruppen samarbetar med barnskyddet, polisen, beroendemottagningen m.fl.

Uppföljning och förebyggande av frånvaro:

- All frånvaro registreras i Wilma
- Grupphandledarna följer upp frånvaron
- Lärare, studiehandledare och omyndiga studerandes vårdnadshavare har insyn i Wilma

Förebyggande arbete mot användning av tobak, alkohol och droger:

- Skolan följer landskapets alkohol- och drogförebyggande program.
- Skolan följer Ålands Gymnasiums tobakspolicy.
- Informationstillfällen för studerande
- Fortbildning för lärare

Samarbete och kutymer i anslutning till undersökningar av hälsa, trygghet och välbefinnande inom skolan:

- Skolan deltar i den nationella undersökningen Hälsa i skolan enligt LR:s beslut